

MAGYARORSZÁG ÉS A NÉPSZÖVETSÉG

POLITIKAI TANULMÁNY

ÍRTA .
ÉS ANYAGGYŰJTEMÉNNYEL KIEGÉSZÍTETTE

Dr NAGY ELEK.

BUDAPEST, 1925

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD . INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

KIADÁSA

**MAGYARORSZÁG FELVÉTELE
A NÉPSZÖVETSÉGBE**

A magyar kormány már 1920. február 12-én — még a neuilly-i magyar béketárgyalások alatt — levelet intézett a békekonferencia elnökéhez, melyben hivatkozással Magyarország pacifistikus múltjára s Tisza Istvánnak a világháború kitörésekor, a nyilvánosságra hozott bécsi okmányok tanúsága szerint játszott békés szerepére, kérte felvételét közvetlenül a béke megkötése után a Népszövetségbe. A trianoni békeszerződés azonban, mely 1920 június 4-én íratott alá, csak ez év november 13-án fogadtatott el a nemzetgyűlés által s december hó 6-án tétetett le Parisban a ratifikáló okirat; ez évben tehát felvételünkről a Népszövetségbe már nem lehetett szó. 1921 május 23-án a Bethlen kormány külügyminisztere, gróf Bánffy Miklós intézett hivatalos megkeresést a Népszövetséghez felvételünk iránt, mely a szeptemberi második közgyűlés illetékességébe tartozott volna, miután időközben július hó 26-án megtörtént a ratifikációs okmányok kicserélése Parisban s ezzel a trianoni szerződés érvénybe lépett. Kérelmünk a közgyűlés hatodik bizottsága által tárgyalás alá is vétetett; az időközben kitört nyugat-magyarországi felkelés, illetve határkonfliktus Ausztriával azonban arra indította a magyar kormányt, hogy a konfliktus befejezéséig Genfben időző delegátusa, Apponyi Albert gróf útján halasztást kérjen a felvételünk feletti döntést illetőleg s minthogy a viszály szeptember hó vége felé sem volt megoldható, a kérdést a harmadik közgyűlésre, 1922 szeptemberre napoltassa el; a közgyűlés e kívánságnak helyt adva elhatározta, hogy felvételi kérelmünk az 1922. évi III-ik közgyűlés napirendjére tűzessék ki.

A nyugatmagyarországi felkelés, mely a trianoni békeszerződés feltételeinek meg nem tartása vádját adhatta ellen-ségeink kezébe s a határkonfliktussal nem kis mértékben összefüggő királykérdés időközben részben örvendetes, részben fájdalmas megoldást nyert, úgy hogy felvételünk kérdése elé komoly akadályok már nem voltak kilátásba vehetők. Magának a Népszövetségnek is érdekében állott, hogy tagjainak számát kibővítse s így Bánffy Miklós gróf külügy-miniszter, ki a harmadik közgyűlésen Magyarországot képviselte, bizalommal tekinthetett a döntés elé annál is inkább, mivel a diplomáciai előkészítő munka során csak a kis-entente részéről mutatkozott bizonyos ellenállás.

A közgyűlés hatodik bizottsága szeptember hó 7-én Jonkheer J. Loudon hollandi delegátus elnöklete alatt egy I albizottságot [küldött ki Magyarország felvételi kérelmének megvizsgálására, mely Loudon elnöklete alatt Benes (Cseh-Szlovák köztársaság), Fisher (Anglia), Gil Ferul (Venezuela), Hanotaux (Franciaország), Imperiali márki (Olaszország) és Motta (Svájc) részvételével tárgyalás alá vette a kérdést s mindenekelőtt a Nagykövetek tanácsával lépett érintkezésbe az iránt, vajjon Magyarország a trianoni békeszerződés katonai feltételeinek eleget tett-e? A Nagykövetek tanácsa feleletében megállapította, hogy a kérdéses feltételek nagyrésztben teljesítettek s csak bizonyos, az anyagi leszere-lésre vonatkozó feltételek nincsenek még teljesen végre-
{ hajtv. Az albizottság erre Bánffy Miklós gróffal lépett össze-köttetésbe, kitől a békeszerződés megtartása tekintetében megnyugtató választ kapott, amennyiben nevezett kijelen-tette, hogy «kormány a felvételi kérelmét az ország óriási többségére támaszkodva, azon őszinte szándékkal nyújtotta be, hogy a népszövetségi Egyességokmány s a békeszerződés rendelkezéseit megtartsa s összes nemzetközi kötelezettségei-nek eleget tegyen.» Ez általános kijelentéssel az albizottság megelégedett; egyedül Benes, Cseh-Szlovákia képviselője kérte, hogy a felvétel tétessék függővé attól, hogy a magyar kormány a békeszerződésnek a jóvátételre vonatkozó ren-delkezései ellen való ellenzéséről lemondjon. Ennek dacára

az albizottság szeptember 15-én egyhangúlag javasolta Magyarország felvételét a Népszövetségbe, mely azután 18-iki ülésében 44 szavazattal egyhangúlag a felvétel mellett döntött.¹

Felvételünk diplomáciai előkészítése, annak a Népszövetség előtt való képviselése s végül az elért egyhangú döntés Bánffy Miklós gróf nevéhez fűződik, ki ezzel irodalmi és művészi sikerei mellett a diplomáciában is maradandó emléket állított magának.

A magyar Nemzetgyűlés 1923 január 30-án tárgyalta felvételünknek törvénybe való iktatását, amikor is Daruváry Géza, a külügyminisztérium ideiglenes vezetésével megbízott m. k. igazságügyminiszter a törvényjavaslat képviselőjében mondott beszédét e szavakkal fejezte be: «A magyar nép, mely jogos kívánságainak az igazság nyílt fegyverével akar érvényt szerezni, azt hiszem bizalommal tekinthet a Népszövetség működése elé». A Nemzetgyűlés a miniszter beszédét általános tetszéssel vette tudomásul s január 31-iki s február 1-ei ülésében második és harmadik olvasásban elfogadta a törvényjavaslatot, mely mint 1923-ik évi XII. törvénycikk hirdettetett ki Magyarország Kormányzója által.

¹ Ez ülésben Csusky, Cseh-Szlovákia második delegátusa még a döntés előtt hosszú beszédet tartott, melyben néhány a békeszerződés állítólagos megsértésére vonatkozó esetet hozott elő, melyekről Bánffy Miklós grófnak ugyané napon a Közgyűlés elnökéhez válaszképen intézett levele szerint addig a magyar kormánynak tudomása sem volt. E beszéd az egyhangú döntést már nem befolyásolhatta.

II.

MAGYARORSZÁG HATÁRAI ÉS A NÉPSZÖVETSÉG

Az 1920 június 4-én aláírt trianoni békeszerződés 29-ik §-a határmegállapító bizottságokra bízta Magyarország új határainak megállapítását; Millerand pedig a békeszerződést kísérő levelében kijelentette, hogy «amennyiben a határmegállapító bizottságok munkájuk megkezdése után arra a meggyőződésre jutnának, hogy a békeszerződés bizonyos pontokon oly igazságtalanságokat ír elő, melyek megváltoztatása általános érdek volna, e tárgyban jelentést terjeszthetnek be a Népszövetség tanácsának.. A Szövetséges és Társult Főhatalmak ily esetre nézve megegyeznek abban, hogy a Népszövetség tanácsa, ha erre az érdekelt felek valamelyike által felkéretnék, ugyanoly feltételek mellett ajánlhassa fel jó szolgálatait a célból, hogy békés eszközökkel érjék el az eredeti határkitűzés módosítását ott, hol annak megváltoztatása a határmegállapító bizottságok valamelyike által kívánatosnak mondatik ki».

1. A határmegállapító bizottság, mely *Magyarország s a Szerb-horvát-szlovén királyság* közti határt volt megállapítandó, jelentésében javasolta, hogy földrajzi és közgazdasági körülményekre való tekintettel egy a Murától északra fekvő, körülbelül 17,000 lakossal bíró, 213 négyszögkilométer nagyságú terület, melynek lakossága nagyrészt magyar, Magyarországhoz csatoltassék vissza s a magyar kormány a Millerand-féle jegyzék alapján J[922]július 2-án megkereste a Népszövetségi tanácsot, hogy a határmegállapító bizottság jelentése alapján Ítélje meg Magyarországnak a kérdéses területet: A kérdés a Tanács júliusi ülészakán tárgy altatott, mely július 19-én meghallgatta úgy a magyar (Szapáry gróf) mint

a szerb-horvát-szlovén kormány (Jovanovitch) kiküldött-jét. A magyar delegátus hangsúlyozván, hogy a határmegállapító bizottság határozata csaknem egyhangúlag (a négy szövetséges hatalom s a magyar kiküldött szavazatával) hozatott s csak a szerb-horvát-szlovén delegátus szavazott ellene: kifejtette, hogy a Magyarországhoz csatolandó területnek északi része nem képes élelmezni a népességet s mióta a határvonal elválasztja őket Magyarországtól, a magyar és vend hegyi lakók ott a legnagyobb nyomorban élnek, minthogy azok a környék földrajzi feltételei következtében kénytelenek voltak kenyérüket Magyarországbán megkeresni. Ha e hegylakók nem adatnának vissza Magyarországnak, kénytelenek lesznek Amerikába kivándorolni, hová már egy részük amugyis ment; ha Amerika egy nap bezárná előttük kikötőit, éhhalál fenyegetné őket. A kérdéses terület déli részét kizárólag magyar protestáns lakosság lakja, mely minden ok nélkül szakított el magyarországi testvéreitől: templomai, iskolái, lelkipásztorai a határon túl vannak s a szerb kormány, mely a határátlépést lehetetlenné teszi, megfosztja őt attól a lehetőségtől, hogy templomaiba eljárjon, hogy gyermekeit vallási nevelésben részesítse s halottait saját papjaival temettesse el.¹

A szerb-horvát-szlovén delegátus azzal érvelt, hogy a határmegállapító bizottság határozatát még munkája elején hozta meg, akkor midőn a 360 kilométer hosszú határból még csak 60 kilométert vizsgált meg, holott utasításainak megfelelően csak akkor határozhatott volna végérvényesen, ha a határbejárást teljes mértékben elvégezte volna. A határmegállapító bizottság később ugyan kiterjesztette vizsgálatait az egész határvonalra, azonban megmaradván eredeti javaslata mellett, a szerb-horvát-szlovén kormány kölcsönös engedményeket javasolt a határvonal megváltoztatása céljából, melyet a magyar kormány képviselője azonban nem fogadott el.

¹ Lásd: Exposé soumis au Conseil par le représentant de la Hongrie le 19. Juillet 1922. Tournai officiel III. année No 8. (Deuxième partie) Août 1922.

Minthogy a felek egyike sem akarta a kérdést kötelező» döntés alá bocsátani, a Tanács megbízta Belgium képviselőjét, Hymanst a barátságos mediációval s egy jelentés elkészítésével a Tanács következő ülészakára. Július 20-án Hymans, a két kormány képviselője s a népszövetségi titkárság tisztviselői tehát összejöttek, hogy a kérdést megbeszéljék, sajnos azonban a megegyezés e megbeszélés alkalmával nem sikerült s később a Tanács szeptember 23-iki ülésén az egyes tanácstagok részéről a felekhez intézett nyomatékos kérések sem vezettek eredményre, úgy hogy a Tanács szeptember 30-iki ülésében azt határozta, hogy nagy sajnálatára kénytelen lesz közölni a Nagykövetek tanácsával, a mely megegyezés hiányában dönteni volt hivatva, hogy dacára a tett erőfeszítésnek a viszályt nem sikerült áthidalnia.

A Nagykövetek tanácsa erre 1922 november 15-én értesítette a Népszövetségi tanácsot, hogy ilyen körülmények között a határt a trianoni békeszerződés megfelelő rendelkezései alapján állapítja meg a határ megállapító bizottság javaslatainak mellőzésével.¹

2. *A magyar és csehszlovák határra nézve* a Nagykövetek tanácsa 1923 januárjában terjesztette a Népszövetség tanácsa elé a határmegállapító bizottság jelentését. E jelentés a 205 négyzetkilométer nagyságú salgótarjáni körletre vonatkozott, mely a békeszerződés által Magyarországnak ítelt Salgótarján városától északra feküdt.

A jelentésből kitűnőleg a határmegállapító bizottság tagjainak véleménye megoszlott. Egyik része javasolta a békeszerződés által előírt határ fenntartását, a másik a népszövetségi tanács jó szolgálatainak igénybevételét kívánta a határnak barátságos úton való kiigazítása céljából. Az elnök ez utóbbi megoldás mellett döntött s a magyar kormány 1922 december 16-án megkereste a Népszövetség tanácsát a kérdés eldöntésére, mely 1923 január 31-én meghallgatta a két, Tanczos Gábor altábornagy magyar s Osusky cseh-szlovák

¹ Journal officiel IV. année. No 1. (Deuxième partie) Janvier 1923.

delegátus által kifejtett ellentétes álláspontot. A magyar delegátus azzal érvelt, hogy ha a határvonal a békeszerződés által előírt vonalon haladna keresztül, úgy Magyarországgal mint különösen Somosújfalú községgel szemben, mely ez esetben Magyarországtól elszakíthatnák s melynek lakossága tisztára magyar, nagy igazságtalanság követhetné el. Millerand kísérő levele az egész országban nagy reményeket váltott ki s ha Magyarország a 750 kilométer hosszú határvonal e kis pontján sem kap elégtételt, az tényleg a kísérőlevél rendelkezéseinek teljes mellőzését jelentené. Az előálló igazságtalanság reparálása általános érdekű annál is inkább, mivel Magyarország nagyrészen megfosztott bányáitól s így a vitás terület szén- és kőbányáira kétszeresen szüksége van.¹ Osusky cseh-szlovák delegátus azzal válaszolt, hogy a trianoni békeszerződés, mely a somosujfalui vasútállomástól délre húzza meg a határt a két ország között, a salgótarjáni bányaterületet úgyis Magyarország birtokában hagyja; Cseh-Szlovákia loyálisan elfogadta ezt a határvonalat s így ragaszkodik Somosujfalú vasútállomásához, melyet a békeszerződés kifejezetten megemlít. Reméli, hogy Magyarország a maga részéről is engedni fog.

Minthogy mindkét fél kijelentette, hogy a Népszövetségi tanács jó szolgálatait elfogadja s kötelező döntésének aláveti magát, a Tanács felkérte Brazília képviselőjét da Gamát, hogy maradjon összeköttetésben a két fél szakértőivel s terjesszen be egy jelentést a Tanácshoz, mely azt legközelebbi ülésén tanácskozásaiban és döntésében alapul elfogadhatná. A magyar és cseh-szlovák szakértők s a határmegállapító bizottság két tagja azután da Gama elnöklete alatt tényleg összejöttek Genfben s később Parisban s a Tanács bekérte állandó katonai tanácsadó bizottságának véleményét a katonai természetű kérdéseket illetőleg, melyek a vitás körlet helyrajzára s az északi irányból a kérdéses területen át délnek vezető vasútvonalra való tekintettel felmerülhettek.

² Lásd: Société des Nations: Journal Officiel IVe année No 6. Juin 1923. Procès-verbau X de la 24-ème session du Conseil tenue á Genève du 17 au 23 Avril 1923.

Április 23-án azután a Tanács da Gama jelentését bírálat tárgyává tette¹ s meghozta ítéletét, mely figyelembe véve úgy a vitás terület lakosságának helyi, mint a két fél országos érdekeit, Magyarországnak ítélte úgy Somosujfalu községét, mint a bányákat, Cseh-Szlovákiának hagyván néhány magaslatozt, melyeket a békeszerződés valószínűleg stratégiai okokból neki adományozott volt. Megkapta azonfelül a jogot arra, hogy Somosujfalu vasúti állomását határ- és vámállomásként használhassa; a magyar kormány viszont felhivatott, hogy e tekintetben a cseh-szlovák kormányt a megfelelő könnyítésekben részesíthesse.²

Az ítéletben mindkét fél megnyugodott.

3. *Magyarország és Románia* határait illetőleg egyik fél sem vette igénybe a népszövetségi tanács jó szolgálatait.³

4. *A Magyarország és Ausztria* közti határvonalról chronologikus sorrendben tulajdonképpen legelső helyen kellett volna megemlékeznünk; minthogy azonban e határ megállapítása nem a trianoni békeszerződést kísérő levél, hanem egy külön egyezmény alapján történt, e helyen tárgyaljuk arra való tekintettel, hogy a kérdéses úgynevezett «velencei egyezmény» a Millerand-féle kísérőlevélnél később jött létre.

Mint tudjuk a trianoni békeszerződés 27. §-a az u. n. «Burgenlandé-ot JSTyugatmagyarországon Ausztriának ítélte oda azon az alapon, hogy annak lakossága nagyobb részben német. Midőn azonban e terület átadására került volna a sor a lakosság egyrésze fellázadt a szövetséges és társult főhatalmak döntése ellen, s fegyveres felkeléssel szegült ellene az átengedésnek. Az osztrák kormány 1921 szeptember 7-én s ugyané hónap 10-én a Népszövetség tanácsánál panaszt

¹ Lásd: Société des Nations. C. 280. 1923. VII.

² Lásd még a magyar kormány s a cseh-szlovák kormány közt kötött, a Somoskő községtől északra fekvő bazaltbánya terményeinek kiművelésére s átmenő forgalmára vonatkozó egyezményt. (C. 155. M. 35. 1924. VII.

³ Lásd a Nagykövetek tanácsának a Népszövetség főtitkárához 1922 december 26-án s ugyanezen kelettel a magyar és román kormányokhoz intézett leveleit. C. (5. M. 4. 1923. VII.

emelt, s hivatkozással arra, hogy magyar reguláris csapatok vesznek részt a felkelésben s támogatják a felkelőket Ausztria területére való betöréseikben, kérte a népszövetségi egység-okmány 10, 11., és 17. §-a alapján a Tanács intervention át.¹ A Tanács szeptember 12-iki ülésén foglalkozott a kérdéssel, melyen elhatározta, hogy egyelőre tartózkodik az intervenciótól, minthogy időközben Ausztria a magyar kormánnyal való konfliktusról a Nagykövetek tanácsát is értesítette s ez utóbbi a kérdés rendezését kezébe vette. A Nagykövetek tanácsa tényleg jóváhagyta az olasz külügyminiszternek, della Torretta marquisnak mediációját, melynek alapján Ausztria és Magyarország képviselői a vitás kérdés békés megoldása céljából az olasz külügyminiszter auspiciuma alatt egy Velencében tartandó megbeszélésre hívtak meg. A tárgyalások 1921 október 11. és 12-én folytak le della Torretta marquis, Schober osztrák kancellár, Bethlen István gróf miniszterelnök s Banffy Miklós gróf külügyminiszter közt, kiknek sikerült azután az u. n. velencei egyezményben² megegyezniük, melyben a magyar kormány Ígéretet tett a nyugat-magyarországi felkelés leszerelésére, Ausztria ellenben hozzájárult ahhoz, hogy Sopron város és környéke népszavazás útján döntsön arról, hogy Ausztriához akar-e csatlakozni vagy Magyarországnál megmaradni? Megegyezés történt végül arra nézve, hogy a határmegállapító bizottság a népszavazás megtörténte után mielőbb állapítsa meg a két ország közti végleges határt, melynek döntését Ausztria magára nézve a lehetőséghez képest kötelezőnek fogja elismerni; amennyiben azonban kényszerítve érezné magát az ellen mégis fellebbezni, úgy végérvényesen aláveti magát a Népszövetség tanácsa ítéletének.

Bethlen István s Banffy Miklós grófoknak multhatatlan érdeme, hogy a velencei egyezményben keresztülvitték

¹ Lásd: A Tanács XIV. ülészakának jegyzőkönyvet. Protocole et article additionel relatifs au règlement de la question de la Hongrie Occidentale, signés à Venise le 13 octobre 1921. Lásd: Société des Nations, Recueil des Traités, Volume IX. 1922.

a népszavazást Sopron és környékére; a népszavazás ugyanis Magyarország javára dőlt el s a «civitas fidelissima» megmenekült az idegen uralomtól.

A népszavazás után a határmegállapító bizottság látott most már a két ország közti határ végleges megállapításához s csaknem egyhangúlag hozott határozattal (csak Ausztria képviselője szavazott nemmel) egy javaslatot terjesztett a Népszövetség tanácsa elé, mely a trianoni békeszerződés által előírt határvonallal szemben a következő három körlet visszacsatolását javasolta Magyarországhoz:

1. a Fertő tótól délkeletre fekvő Pomogy községet és környékét, az u. n. Hanságot, mely területnek gazdasági kihasználása a Magyarországnak meghagyott Einser csatornarendszertől függ s attól elválaszthatatlan; e csatornarendszer a győri árvízmentesítő-társaság által rendeztetett be s annak felügyelete alatt áll;

2. a lékai környéket, mely magában foglalja Liebing, Rattersdorf, Hammer-Teucht és Léka községeket, melyeknek gazdasági függősége Kőszeg városától elvitathatatlan s melyeknek erdei, amily kevés jelentőséggel bírnak Ausztriára nézve, époly nagy súllyal esnek latba a fában szegény Magyarország szempontjából;

3. a Pinka-völgyét, vegyes ajkú (német, magyar, horvát) lakosság által lakott 13 községgel, Szombathely várossal való szoros gazdasági kapcsolatuk miatt.

Az osztrák kormány midőn e javaslatra vonatkozó ellenvetéseit¹ megtette, hangsúlyozta, hogy a velencei egyezményben vállalt kötelezettségét nem kívánja megtagadni, — a népszövetségi tanács határozatának azonban az egyességek 5. §-a értelmében egyhangúlag kell meghozatnia, hogy kötelező erővel bírjon. A magyar kormány ugyancsak értesítette a Népszövetség főtítkáráját arról, hogy a velencei egyezmény értelmében kötelezőnek fogadja el a népszövetségi tanács döntését s így a kérdés 1922 július 19-én a tanács elé

¹ Lásd: Procès-verbal de la XIX-ème session du Conseil tenue à Londres du 17 au 21 Juillet 1922. Annexe 377, Mémoire présenté au Conseil par le représentant de l'Autriche le 19 Juillet 1922.

került, magyar részről Szapáry László gróf s Villani Frigyes báró, osztrák részről Pflügl Imre követ képviselésében.

Ausztria képviselője a trianoni békeszerződés által kiszabott határ megállapítását kérte, mely szerződés Ausztria súlyos gazdasági veszteségeinek kompenzációjaképpen utalta ki hazájának a Burgenlandot, melynek értéke Sopron és környéke kikapcsolódása folytán amugyis rendkívül leszállt; Magyarország megbízottja viszont hivatkozott a határmegállapító bizottság csaknem egyhangú határozatára s a megítélendő területnek a Burgenland szempontjából való jelentéktelenségére. A Tanács azt határozta, hogy Belgium képviselője Hymans elnöklete alatt a felek jöjjenek össze augusztusban Genfben, hogy a Tanács szeptemberi ülése előtt még megegyezzenek; e tárgyalások alapján azután a Tanács szeptember 19-iki ülésén meghozta ítéletét, mely bizonyos pontokban megváltoztatta a határmegállapító bizottság javaslatát, amennyiben Ausztriának ítélte a Pornóapátitól délre a Pinka völgyében fekvő Pomogy, Hammer-Teucht és Léka községeket, valamint Csem, Alsó- és Felső-Beled falvakat s Szentpéterfát, Magyarországnak pedig visszaadta Liebing községet, a Kőszeg városához tartozó erdőket, Rattersdorfot, Pornóapátit s a Pinka völgyének e községtől északra fekvő részét. Ami Pomogy község csatornarendszerét illeti, arra nézve a Tanács úgy rendelkezett, hogy a határmegállapító bizottság egy mindkét félre nézve kötelező jegyzőkönyvben állapítsa meg, mily módon volna elkerülhető a környék hydrotechnikai érdekeinek veszélyeztetése? E jegyzőkönyv végrehajtásának ellenőrzése azután az Állandó technikai vízügyi bizottságra bízott.

A Tanács végül figyelmébe ajánlotta úgy az osztrák, mint a magyar kormánynak, hogy a határmegállapító bizottsággal egyetértve tegyenek állandó avagy átmeneti intézkedéseket aziránt, hogy a határos területek gazdasági és forgalmi viszonylataiban az új határ által okozta nehézségek elháríttassanak, mely ajánlás a felek által elfogadtatván, azóta annak kivitele is biztosított.

III.

**A MAGYAR KISEBBSÉGEK
ÉS A NÉPSZÖVETSÉG**

A népszövetségi Egyességokmány maga nem tartalmaz a kisebbségi kérdésre vonatkozó rendelkezéseket; ezek azon szerződésekben vannak lefektetve, melyeket a Szövetséges és Társult Főhatalmak a kisebbségek védelmére Lengyelországgal, Cseh-Szlovákiával, a Szerb-horvát-szlovén állammal és Romániával kötöttek.¹

Clémenceau-nak a békekonferencia elnökének a lengyel szerződés kíséretében Paderewskihez a lengyel béke-delegáció vezetőjéhez 1919 június 2-án intézett levele foglalja magában azon irányelveket, melyek az összes minoritási szerződések alapjául szolgáltak s melyek az újonnan létesült, avagy területükben tetemesen megnövekedett régi államokkal szemben a nagyhatalmak elismerését bizonyos nemzetközi jogi kötelezettségek vállalásától, illetve teljesítésétől teszik függővé.

Azelőtt a berlini s a régebbi szerződések ilyen természetű kötelezettségeit a nagyhatalmak vették védelmükbe, illetve garantálták azok betartását; az új kisebbségi szerződések a népszövetségi szerződés létrejövetele folytán lényegileg épp abban különböznek a háború előtti kisebbségi szerződésektől, hogy azok a Népszövetség garanciája alá helyezettek. Ezt elismerik maguk a kisebbségi szerződések meg-

¹ A St.-Germain-ben Ausztriával 1919 szept. 20-án kötött békeszerződés 62—69. cikkei; a trianoni békeszerződés (1920 jún. 4.) 54—60. cikkei; a Bulgáriával Neuillyben 1919 nov. 27-én kötött szerződés 49—57. cikkei s a Törökországgal 1923 júl. 24-én Lausanneban kötött békeszerződés 37—45. cikkei megfelelő rendelkezéseket tartalmaznak.

felelő szakaszaikban,¹ amennyiben kimondják, miszerint a szerződéseknél a faji, vallási vagy nyelvi kisebbségekre vonatkozó rendelkezései nemzetközi érdekű kötelezettségek és a Népszövetség garanciája alá helyeztetnek; ezen elismerés alapján vállalta el azután a Népszövetség különböző tanácsi határozataival a kisebbségi szerződések garanciáját.²

Magyarország szempontjából, melynek magyar lakosságából több mint három millió került az igazságtalan békeszerződés területi rendelkezései folytán idegen uralom alá, a kisebbségi szerződések határményai kiváló fontossággal bírnak. Elemezzük őket tehát röviden:

A kisebbségi szerződések a kérdéses ország minden vallási, faji vagy nyelvi kisebbsége jogát elismerik életének és

¹ A cseh-szlovák kisebbségi szerződés 14-ik, a Romániával kötött kisebbségi szerződés 12-ik, a szerb-horvát-szlovén állammal kötött szerződés 11. §-a.

² Pl. a szerb-horvát-szlovén állammal kötött kisebbségi szerződésre vonatkozólag:

Résolution

concernant la garantie de la Société des Nations à l'égard de certaines stipulations du Traité entre les Principales Puissances Alliées et Associées et l'Etat Serbe-Croate-Slovène:

Considérant que, aux termes de l'Article 11. du Traité entre les Principales Puissances Alliées et Associées et l'Etat Serbe-Croate-Slovène, qui a été signé à Saint-Germain-en-Laye, le 10 Septembre 1919, l'Etat Serbe-Croate-Slovène agréé que dans la mesure où les stipulations des Articles 1—10 du Traité affectent des personnes appartenant à des minorités de race, de religion ou de langue, ces stipulations constituent des obligations d'intérêt international, et seront placées sous la garantie de la Société des Nations:

Le Conseil de la Société des Nations décide que:

Les stipulations contenues dans les Articles 1—10 du Traité entre les États Unis d'Amérique, l'Empire Britannique, la France, l'Italie et le Japon, d'une part, et l'État Serbe-Croate-Slovène d'autre part, signé à Saint-Germain en Lave le 10 Septembre 1919, dans la mesure où elles affectent des personnes appartenant à des minorités de race, de religion ou de langue, seront, par le présent acte, placées sous la garantie de la Société des Nations.

szabadságának védelmére, vallása szabad gyakorlására s az illető állam állampolgárságának megszerzésére a területén való születés vagy az ottani illetőség, illetve állandó lakhely bírása folytán; elismerik az ország minden lakosának s így a kisebbséghez tartozó alattvalóknak is a törvény előtti egyenlőségét, a politikai és polgári jogok egyenlően való gyakorolhatásának jogát, a közhivatalok elnyerése szempontjából való egyenjogúságot, bármely foglalkozás üzésének vagy ipar gyakorlásának szabadságát. Bármely kisebbség szabadon használhatja anyanyelvét a magán- és üzleti forgalomban, a vallás terén, a sajtóban és nyilvános gyűléseken, valamint a bíróságok előtt. Joguk van saját költségükön jótékonyági, vallási vagy szociális intézményeket létesíteni és fentartani, melyekben saját nyelvüket szabadon használják s vallásukat szabadon gyakorolják. Oly kerületekben, városokban, hol a kisebbséghez tartozó állampolgárok jelentékenyebb arányban laknak, az állami elemi iskolák tanítási nyelve a gyermek anyanyelvén kell, hogy történjék s a kisebbségeknek méltányos részt kell biztosítani mindazon összegekből, melyek a közvagyon terhére állami, községi vagy más költségvetésekben nevelési, vallási vagy jótékonyági célokra fordíthatnak.

A fenti általános rendelkezéseken kívül a román szerződés 11. §-ában az erdélyi, a székely és szász kerületeknek vallási és iskolaügyekben helyi autonómiát biztosít; a csehszlovák szerződésbe inkorporálva van a ruthén autonómia szervezete.

A kisebbségekre vonatkozó rendelkezéseket a szövetséges és társult hatalmakkal szerződő országok *alaptörvény ékül* ismerték el, melyekkel törvényhozási, rendeleti avagy adminisztratív intézkedés nem lehet ellentétben s melyekkel szemben semmiféle törvény hatállyal nem bír; elismerték továbbá a kisebbségi rendelkezéseket nemzetközi érdekű kötelezettségekül, melyek a Népszövetség védelme alatt állanak s végül elismerték a népszövetségi tanács minden tagjának azt a jogát, hogy a Tanács figyelmét a kötelezettségek adott esetben való megsértésére vagy annak veszélyére fel-

hívják és hogy a Tanács oly módon járhasson el és oly utasításokat adhasson, melyek az adott esetben alkalmasaknak s hathatósaknak bizonyulnak; végül, ha ezen rendelkezések tekintetében jogi vagy ténykérdésre vonatkozólag véleménykülönbség merülne fel a tanácsstag és a megvádolt állam között, előbbi kérésére az ügy döntés végett terjeszthető az Állandó nemzetközi bíróság elé, mely ellen felelősségnek helye nincs.

A szerződések kisebbségi rendelkezései a népszövetségi tanács többségének hozzájárulása nélkül meg nem változtathatók.¹

A fent körvonalozott határozmányok ha nem is kielégítő, hiánytalan betartásuk esetén az utódállamok részéről azonban még mindig alkalmasak volnának arra, hogy a kisebbségi védelem bázisául szolgáljanak. Sajnos, a magyar béke-delegáció e téren tett javaslatai, mint tudjuk, nem honoráltattak² s így a szerződésekben felsorolt kisebbségi rendel-

¹ A cseh-szlovák kisebbségi szerződés 14., a szerb-horvát-slovén kisebbségi szerződés 11. s a román kisebbségi szerződés 12. §-ában foglalt ezen rendelkezés azt a gyakran hallott téves magyarázatot váltotta ki, mintha a kisebbségi szerződések rendelkezésein túlmenő védelemre irányuló javaslatok a Tanács többségének határozata alapján a kisebbségi szerződésekbe utólag felvehetők volnának, vagyis azok megváltoztatására ilyenformán megvolna a lehetőség. Ez sajnos, nem így van. E rendelkezésnek értelme az, hogy amennyiben a szerződő kisebbségi állam akarna változtatni a kisebbségi szerződések rendelkezésein, úgy ahhoz a Tanács többségének beleegyezése kell. Ez esetben a szövetséges és társult főhatalmak kötelezik magukat a fenthivatkozott §§-ban, hogy a szerződések megváltoztatását nem fogják ellenezni.

² A magyar béke-delegáció tervezete a kisebbségi jogok védelmére vonatkozólag magában foglalta főbb vonásokban:

A felekezetek egységes szervezeteinek fentartását az ország új határaitra való tekintet nélkül. Alapjaiknak és intézményeiknek, eddigi jogaiknak birtokukban való meghagyását.

A nyelvi kisebbséghez tartozó állampolgároknak együttesen, mint erkölcsi személynek elismerését, ennek autonóm jogait műveltségi intézményeire, iskolái fentartására vonatkozólag a nyelv és vallás szabad gyakorlásának biztosítása mellett.

A kisebbségek «nemzeti szabadságának» biztosítását. A rájuk

kezeseken *túlmenő* védelemről már nem lehetett szó. Feladatunk ma már tehát csak abban állhat, hogy a kisebbségi szerződések pontos betartása felett örködjünk s a kisebbségek is keressék fel jogaik megsértése esetében panaszaikkal az illetékes nemzetközi fórumot: a Népszövetséget.

Hogyan állunk már most a Népszövetség védelmével?

A kisebbségi beadványokkal szemben a Népszövetségi Tanács a különböző tanácsi határozatokon alapuló következő eljárási módot állapította meg: ^x

vonatkozó közigazgatás és bíraskodásnak a körükből választott egyének által saját nyelvükön való gyakorlatát. A törvényhozó, községi testületekben, közhivatalokban a nyelvi kisebbségek arányos képviseletét, nyelve szabad használatát; sajtó-, gyülekezési s gondolatterjesztési szabadságát.

A közigazgatási egységek megváltoztatásának tilalmát kisebbségek arányának módosítása céljából.

Olyan törvényhozási vagy kormány intézkedések tilalmát, mely kisebbségek (jogi vagy természeti személyek) ingó vagy ingatlan vagyonának átruházását eredményezné nem kisebbségi személyre.

Az egyenlő elbánás elvét anyagiakban.

A Csonka Magyarországra megállapított kisebbségi határozmányoknak (54—60 cikkek) a környező államok részéről magukra nézve kötelező elismerését.

Ezenkívül a tervezet a következő kötelezettségek felvételét kérte Magyarországot illetőleg:

Könnyítések nem magyar nyelvű állampolgárok gyermekei számára középiskolákban is.

Egyházak adószedési szabadsága.

Felekezeti stb. iskolák okleveleinek egyenértéke.

Felekezetek külföldön szerzett oklevéllel bíró tanerőket is alkalmazhatnak. A nostrifikálás megkönnyítése.

Kisebbségi nyelvek szabad használata a társadalmi életben, törvénykezésben. (Lásd Baranyai Zoltán: A kisebbségi jogok védelme.)

¹ Tittoni jelentése, mely a N. Sz. tanács 1920. évi okt. 22. határozatával hagyatott jóvá; a Tanács 1920 okt. 25-iki határozata; 1921 évi jún. 27-iki határozata; 1923. évi szept. 5-iki (recevabilitás) határozata. A közgyűlés 1922 szept. 21-én öt resolúciót fogadott el a kisebbségi eljárást illetőleg, 1923 szept. 26-ikán még egy resolúciót. Hozzájárul az 1925 júniusi tanácsülés határozata (a hármas bizottság elnökének s tagjainak inkompatibilitása) és az 1925 évi szept. 22-iki közgyűlési határozat, mely az eddigi eljárást jóváhagyja.

A népszövetségi titkárság a beadott kisebbségi petíciót először a maga hatáskörében bírálja meg arra nézve, vajjon az elfogadhatóság szempontjából megszabott követelményeknek¹ megfelel-e vagy nem. Igenlő esetben a petíciót közli a megvádolt állammal.² Ha ez a petíció elfogadhatósága ellen kifogást emel, a főtítkár a kérdést a Tanács elnöke elé terjeszti, ki a Tanács két tagját meghívhatja a kérdés elbírálásában való részvételre. Ha a megvádolt állam kívánja, ezen eljárási kérdés a Tanács napirendjére tűzhető ki.

Ha a petíció elfogadhatónak minősítettett, a megvádolt államnak három héten belül nyilatkoznia kell arra nézve, vajjon kíván-e megjegyzést tenni a petícióra vagy nem? Igenlő esetben két hónap ideje van erre, mely határidő azonban kérésére a Tanács elnöke által meghosszabbítható, amennyiben a körülmények ezt indokolják. A petíció azután a megvádolt kormány válaszával együtt à titre d'information közzéteszik a Tanács tagjaival s bármely népszövetségi tagállammal annak ilyen irányú külön kérelmére.

A Tanács elnöke a Tanács két másik tagját meghívja ezután a kérdéses okmányoknak vele együtt való megvizsgálására. Ha egyikük vagy a Tanács bármely másik tagja jónak tartja, úgy felhívhatják a Tanács figyelmét a kérdésre,³

¹ A petíció elfogadhatóságának követelményei, hogy tárgyát a szerződéseknek megfelelő kisebbségi védelem képezze; hogy ne oly formában nyújtassák be, mely a politikai kapcsolatok megszakítását célozza azon állammal szemben, melynek a kérvényező kisebbség alattvalója; hogy ne származzék névtelen vagy ismeretlen forrásból; hogy nyelvezete ne legyen erőszakos, végül hogy oly információkat vagy tényeket tartalmazzon, melyek nem képezték egy a rendes eljárásnak alávetett előbbi petíciónak tárgyát.

² Sürgős esetben a főtítkár a petíciót közzölheti a Tanács tagjaival, mielőtt még azt a megvádolt állammal közölte volna s csak arra van kötelezve, hogy erről az illető állam képviselőjét a Népszövetségnek informálja.

³ Ez nem befolyásolja a Népszövetség bármely tagjának azt a jogát, hogy informatív természetű beadványban felhívja a Népszövetség figyelmét a kisebbségi jogok sérelmére vagy annak veszélyére. Az ily természetű beadvány azonban éppúgy, mint a kisebbségi petíció, sohasem bírhat oly joghatással, hogy a Tanácsnál a kér-

mely azután «oly módon járhat el s oly instrukciókat adhat, melyek az adott esetben megfelelőek s kellő hatállyal bírnak». Amennyiben a megvádolt állam s egy tanácsstag között jogi vagy ténybeli kérdést illetőleg nézeteltérés merülne fel, ez nemzetközi érdekűnek tekintetik s a az illető tanácsstag kérésére a népszövetségi paktum XIV. szakaszának megfelelőleg döntés végett az Állandó nemzetközi bírósághoz tehető át, mely döntés ellen nincs felebbezés.¹

A Tanács kisebbségi, u. n. hármas bizottságának elnöke vagy tagja nem lehet oly állam képviselője, melyben a panaszos kisebbség állampolgársággal bír; melylyel a panaszos kisebbség h az aj a határos, vagy mely állam lakosságának többsége ethnikai szempontból ugyanazon nemzethez tartozik, mint a peticionáló kisebbség.

A fenti eljárási szabályzat, sajnos, egyelőre csak írott malaszt s a gyakorlatban hatásos védelmet a kisebbségeknek nem nyújt. A kisebbségi petíciók vagy információk nagyrésztében, melyek a fent vázolt eljárásnak megfelelően terjesztettek be a Népszövetséghez, a megvádolt állam válaszában foglalt magyarázat elég indok volt arra, hogy a Tanács egyetlen tagja se vélje szükségesnek a Tanács figyelmét a kérdésre felhívni. Túlságosan csodálkoznunk ezen azonban nem szabad. A Tanács mai összetételében igazán nem mondható a jog és igazság legfőbb őrének, főként annál a körülménynél fogva, minthogy tagjai kormányaik képviselői lévén, elsősorban azok politikai érdekeit kell, hogy szem előtt tartásuk s vigyázniuk kell arra, hogy egy kisebbség érdekében, mely tőlük távol áll, kormányuknak a megvádolt kormányhoz való barátságos viszonyát ne veszélyeztessék. Igazán flagráns sérelemnek kell lenni annak, mely a Tanács elé kerül s a poseni német telepesek ügye volt az első, mely a napirendre nem került petíciók hosszú sorában az első részt ütötte. A megvádolt államok maguk pedig dacára a ki-

dést érdemlegesen függővé tegye. E jogot a kisebbségi szerződések kifejezetten fenntartják a Tanács tagjai számára,

¹ Ezen jog gyakorlására az 1922. szept. 21-iki közgyűlési határozat külön felhívja a tanácsstagok figyelmét.

sebbségi szerződések aláírásának, minden ellenük irányuló petíciót súlyos sérelemként fognak fel s minden követ megmozgatnak, hogy válaszukban a Tanács tagjait a kisebbségek ellen hangolják, melyeket illoyális, rebellis elemnek igyekeznek feltüntetni.

Az eljárási szabályzat elégtelensége, illetve a Tanács indifferens magatartása a kisebbségi petíciókkal szemben, mely a magyar kormány részéről több ízben tétetett hivatalos bírálat tárgyává,¹ 1924 szept. hó 9-én a Népszövetség ötödik közgyűlésén; Apponyi Albert gróf útján éles kritikában részesült,² melyben sokan az illusztris államférfiú a Tanácsnak mint kisebbségi ügyekben pártatlan fórumnak alkalmasságát kétségbevonta s egy új eljárási módozatot javasolt, melynek értelmében taxatív felsorolt panaszok egy népszövetségi tagállam vagy kisebbség által benyújtva automatikusan a Tanács napirendjére kerülnének, miáltal a Tanács egyes tagjaira nézve megszűnnék az a dilemma, mely a kisebbségek jogai és saját kormányaik politikai érdekei közt felmerülvén, őket a minorítások érdemleges védelmére irányuló hivatásuk pártatlan gyakorlásában gátolja. Javasolta továbbá, hogy oly szerződések hiányában, melyek a szerződő feleket a vitás kérdésnek döntőbírótság elé való terjesztésre köteleznék, avagy egy ilyen döntésre vonatkozó kölcsönös egyetértés hiánya esetén — minden oly esetben, melyben egy a kisebbségi jogok megsértésére irányuló elfogadhatónak minősített panasz kerül a Tanács napirendjére — ez utóbbi azt köteles legyen a Nemzetközi döntőbírótság elé terjeszteni avis consultatif kérése végett; végül kijelentette, hogy a magyar kormány hajlandó egy olyan megegyezésre, mely minden elfogadhatónak minősített panasz, avagy minden oly

¹ Így Bánffy Miklós gróf külügyminiszter által az 1922. évi közgyűlésen s megelőzőleg a genuai konferencián. Lásd: Actes de la troisième Assemblée. Séances plénières. Volume I. Compte-rendu des débats. Genève. 1922.

² Lásd: Journal Officiel. Supplément Special No 23. Actes de la cinquième Assemblée. Séances plénières. Compte-rendu des débats. 1924. Genève.

nézeteltérés esetében, mely valamely állam által elég fontosnak minősítették arra, hogy autoritását kompromittálhatná, a Nemzetközi állandó döntőbírótság elé való terjesztést írta elő.

Apponyi beszéde, habár nagy hatást ért el, a népszövetségi tanácsban nem talált visszhangra. Ellenkezőleg, ez utóbbi autoritását látván benne megámadvá, elnöke, Hymans útján tiltakozott ellene s a szónok javaslatait, mint túlságosan summárisakat elhárítva, az eddigi eljárás teljesen kielégítő voltát igyekezett bizonyítani, aláhúzván a Tanács pártatlanságát s azt a komoly elbírálást, melyben az eddigi petíciókat részesítette.

Ha Apponyi beszédének közvetlen hatása külsőleg a Tanácsnak a petíciókkal szemben követett eljárását illetőleg nem is volt, mégis bizonyos fokig gondolkozásra kellett, hogy indítsa a Tanácsot arra, nézve, vajjon a Népszövetség által a kisebbségi szerződésekkel szemben elvállalt garanciának tényleg eleget tesz-e az a tevékenység, mely oly nagy számú jól megalapozott petíció közül öt éven át csak kettőt talált érdemesnek arra, hogy érdemleges tárgyalás alá vétessék? Es talán bizonyos fokig ennek tudható be az a Magyarország nagy mértékben érdeklő esemény, hogy az 1925. június hó 8—11-én tartott tanácsülés végre napirendjére tűzte az első magyar petíciót, annyi erre érdemesnek nem tartott után.¹

¹ Az eddig beadott, de érdemleges tárgyalásra nem került magyar kisebbségi petíciók a magyar kormány informatív kisebbségi sérelmekre vonatkozó beadványaitól eltekintve a következők voltak:

1. A *General Presbyterian Alliance* nevében, amely a világ összes presbiteri egyházait egyesíti, tehát 30 millió presbiteriánus hívőt képvisel, 1920 december 23-án J. L. Fleming, az *Alliance* akkori titkára levelet intézett a Nemzetek Szövetsége Főtitkárához. E levélben azt javasolja, hogy a Nemzetek Szövetsége hívjon össze egy nemzet- és felekezetközi értekezletet, amelynek feladata lenne a közép- és keleteurópai vallási kisebbségek kérdésének megoldása. E levéllel együtt betérjeszti az Alliance Közép-Európába, de különösen Erdélybe küldött tanulmányi bizottságának jelentését (Report of the Commission to visit Central Europe on behalf of the Alliance of Presbyterian Churches Eastern Section . . .), amelynek alapján az

E petíciót Tornyai Gyula ciacovai ügyvéd nyújtotta be 1925 február 25-én, Erdély és a Bánát 26 községének 2285 lakosa nevében, felpanaszolván a Népszövetség előtt, hogy dacára a kisebbségi szerződéseknek, melyek nevezetteknek a

Alliance azt hiszi, «hogy a román megszállás és e területeknek Románia részéről való annexiója folytán a magyar Református Egyházra nagy szenvedések háramlottak» (. . . we had cause to believe was suffering severely through the Roumanian occupation, and annexation of territory). Azonkívül felterjeszti a Nemzetek Szövetségéhez az Alliancenak a román kormányhoz intézett felhívását. Fleming levelét a Nemzetek Szövetsége főtítkárához, ennek a vételt igazoló levelét, azonkívül rövid előjegyzetét sokszorosított, kétnyelvű kiadványban a Nemzetek Szövetsége tagjainak tudomására hozták (1921 jan. 6. — 21/68/5. — 41/9956/9956. — Council Document S. 4.).

2. A Magyar Békedelegáció 1920 november 24-én kelt jegyzékében (219. sz.) felhívja a Nagykövetek Ertekezlete figyelmét a jugoszláv katonai megszállás (Pécs-Baranya) alatt élő lakosság helyzetére, a jugoszláv részről tett jogtalan intézkedésekre, az utódállamok részéről kiutasítottak sorsára s végül az elszakított területek magyar kisebbségeinek helyzetére, orvoslást kérve. Jules Cambon, a Nagykövetek Ertekezletének elnöke 1920 dec. 21-én az értekeztet nevében azzal az ajánlással teszi át a jegyzéket a Nemzetek Szövetségéhez, hogy «fogyanatosítson rögtönös intézkedéseket a cseh-szlovák és szerb-horvát-szlovén kisebbségi szerződések végrehajtásának biztosítására, mielőtt a trianoni békeszerződés életbe lép» (la Conférence a décidé ... de transmettre la lettre ci-dessus à la Société des Nations en lui suggérant de prendre des mesures immédiates en vue d'assurer l'application des Traités des Minorités tchécoslovaque et serbe-croate-s^ène dès que le Traité de Trianon entrera en vigueur),

A magyar Békedelegáció jegyzékét, Jules Cambonnak a Nemzetek Szövetsége főtítkárához intézett levelét, azonkívül a főtítkár rövid előjegyzetét nyomtatott kétnyelvű kiadványban a Nemzetek Szövetsége tagjainak tudomására hozták (1921 jan. 28. — 21/68/20. — Document du Conseil Z. 4.).

3. A magyar királyi külügyminiszter 1921 február 25-én kelt 32,778/1921. számú, a Szövetséges és Társult Főhatalmak budapesti főmegbízottaihoz intézett jegyzékében, röviden érintve a Szerb-Horvát-Szlovén Kormányának a magyar földbirtokokat zárlat alá helyező rendelkezését, ismerteti az 1919 ápr. 10-iki 215. sz. és az 1920 ápr. 8-iki 329. sz. cseh-szlovák törvényeket, amelyek valódi célja tulajdonképp a magyar földbirtokosok tönkretétele s amelyek

többi román alattvalókkal egyenlő elbánást biztosítanak, a román kormány oly kizárólag ellenük irányuló törvényes intézkedéseket foganatosított, melyek őket telepeiktől teljesen vagy részben minimális kártérítés ellenében nyabobb

a trianoni békeszerződés 63. és 250. cikkeibe ütköznek. A jegyzék kéri a főmegbizottakat, hogy a Szövetséges és Társult Főhatalmaknál e törvények felfüggesztését, mint amelyek a békeszerződés rendelkezéseibe ütköznek, eszközöljék ki.

A magyar királyi külügyminiszter 1920 dec. 31-én (más adat szerint: 1921 jan. 4-én) kelt, 13/pol. számú, a Szövetséges és Társult Főhatalmak budapesti főmegbizottaihoz intézett jegyzékében, kimerítően ismerteti az 1919 szept. 20-iki, Erdélyre vonatkozó román agrártörvényt, amely kisajátítandónak jelent ki minden olyan földbirtokot, amelynek tulajdonosa idegen állampolgár vagy bármily módon idegenné vált; szintűgy kimerítően ismerteti s adatokkal illusztrálja az 1920, nov. 20-iki román kormányrendeletet, amely 200 hold minimumig kényszerbérletbe adandónak jelent ki minden magyar földbirtokot, s amelynek nyilvánvaló célja az erdélyi magyar földbirtokosság tönkretétele és a kisebbségi jogokról szóló rendelkezések kijátszása. A jegyzékben a magyar kormány arra kéri a Szövetséges és Társult Főhatalmakat, hogy a fönti két román törvény, illetőleg rendelet rögtönös felfüggesztését, mint amelyek a Hágai Egyezmény függelékének 46. cikkébe és a békeszerződésbe ütköznek, a román kormánynál eszközöljék ki.

Báró Banff y Albert és neje, Kolozsvár környéki nagybirtokosok, panaszt tesznek a román hatóságok részéről őket ért üldözések ellen.

A párisi román követ 1921 ápr. 4-én kelt, 47. C. számú, a Nagykövetek Értekezlete elnökéhez intézett jegyzékében röviden cáfolja a magyar kormánynak a romániai magyar kisebbség jogainak érdekében, valamint az erdélyi agrárreform ügyében a Szövetséges és Társult Főhatalmakhoz intézett jegyzékeit, azonkívül hosszasan bizonyítgatja a magyarországi «irredenta törekvések» létezését és ezeknek veszélyességét Románia szempontjából.

Ezt az elősorolt négy dokumentumot Jules Cambon, a Nagykövetek Értekezletének elnöke, 1921 április 15-én átteszi a Nemzetek Szövetségéhez «mivel a cseh-szlovák és a román kisebbségi szerződések a Nemzetek Szövetsége védelme alatt állanak».

A *Nemzetek Szövetsége melletti Magyar Titkárság* 1921 május 14-én részletes jegyzéket terjesztett be a román közigazgatási és más hatóságok részéről a kisebbségi szerződés ellen elkövetett sérelmes intézkedésekről, a sérelmes eseteket a szerződés rendelkezései szerint csoportosítva.

mértékben fosztják meg, mint a többi román alattvalót. A kérdéses törvények egyike az 1921 június 23-iki föld-reformtörvény, melynek 10. §-a kimondja, hogy az 1885 január után letelepült telepések földjei a környékben meg-

Lahovary, Románia állandó képviselője a Nemzetek Szövetségénél, kormánya nevében válaszol a Nemzetek Szövetsége mellett működő magyar Titkárság jegyzékére: «Minorités hongroises en Transylvanie». C. 522. M. 370. 1921. I.

A magyar királyi Külügyminiszter 1921 febr. 25-iki és 1920 dec. 31-iki jegyzékeit, a párisi román követ 1921 ápr. 4-iki válaszigyzékét, Jules Cambon-nak a Nemzetek Szövetsége Főtitkárához intézett, 1921 ápr. 15-iki kísérőlevelét, a Nemzetek Szövetsége Főtitkáranak Jules Cambon-hoz intézett, 1921 május 14-én kelt, a négy dokumentum vételét elismerő levelét, azonkívül a Magyar Titkárság 1921 május 14-iki petícióját, végül a Főtitkár rövid előjegyzetét nyomtatott kétnyelvű kiadványban a Nemzetek Szövetsége tagjainak tudomására hozták (1921 máj. 20. — C. 50. M. 24. 1921. I. — 41/12,285/12,285., 41/12,273/12,273.).

Lahovary, Románia állandó képviselője a Nemzetek Szövetségénél, kormánya nevében válaszol a m. kir. Külügyminiszter 1921 febr. 25-iki és 1920 dec. 31-iki jegyzékeire. («Minorités hongroises en Transylvanie»). C. 488. M. 351. 1921. L).

4. *A magyar királyi Külügyminiszter* 1921 április 28-án kelt, a Szövetséges és Társult Főhatalmak budapesti főmegbizottaihoz intézett jegyzékében alapos bírálat alá veszi az Erdélyre vonatkozó készülő új román agrártörvényt, rámutat az egyenlőtlen és igazságtalan bánásmódra, amelyben — az ó-romániai földbirtokososztályt kímélve — a román kormány az erdélyi földbirtokosságot részesíti. A jegyzék megállapítja, hogy a törvénytervezet eszköz és fegyver a román hatóságok kezében a magyarság kifosztására és az erdélyi román kényszerkolonizációra. «Csupán a Szövetséges Főhatalmak gyors beavatkozása mentheti meg a magyar kisebbséget a biztos tönkre jutástól».

Ezt a jegyzéket a magyar kormány párisi delegátusa 1921 májas 5-én felterjesztette a Nagykövetek Értekezlete Elnökéhez, aki 1921 június 24-én azzal teszi át a Nemzetek Szövetségéhez, hogy a «román kisebbségi szerződés már érvényben lévén, a Nagykövetek Értekezlete úgy véli, hogy e szerződés rendelkezéseit érintő ügynek elintézésére a Nemzetek Szövetsége hivatott».

A Külügyminiszter jegyzékét, párisi delegátusunk és a Nagykövetek Értekezlete elnökének levelét, a Főtitkár rövid előjegyzetével sokszorosított, kétnyelvű kiadványban a Nemzetek Szövet-

állapított típusbirtok határáig kisajátítandók a célból, hogy a törvény 92. §-ában felsorolt igényjogosultaknak adassanak; e típusbirtok a törvény 97. §-a szerint hét holdnál nem lehet nagyobb; másika az 1921 október 25-iki törvény, mely 1. §-ának

sége tagjainak tudomására hozták (1921 július 14. — 0. 230. M. 168. 1921. I.).

5. A *Magyar-Buthén Politikai Párt* (elnök: Kutkafalvy Miklós, alelnök Illés József, párttitkár: Balogh-Beéry László) 1921 szeptember 10-én részletes beadványban rámutatott arra, hogy Csehszlovákia máig sem adta meg a kárpátalji Ruthéniának a cseh-szlovák kisebbségi szerződés II. fejezetében biztosított önkormányzatot, részletes adattárral igazolta a cseh-szlovák kormánynak a szerződéssel ellentétben álló ruthénföldi politikáját, végül a szerződés rendelkezéseit sértő cseh-szlovák kormányintézkedéseket sorolta föl. Az 1921 június 27-iki tanácsi határozat értelmében kiadatott a cseh-szlovák kormánynak. Ennek választát a berni cseh-szlovák követség nyújtotta be 1921 november 18-án. (Le Territoire autonome des Ruthénes au Sud des Carpathes. C. 491. M. 354. 1921. I. és a Tanács kisebbségi bizottsága jelentése a Tanácshoz: C. 107. M. 61. 1922. I. — 1922 február 8.).

6. *Minorités hongroises en Transylvanie.* (Mellékletei: a) Société pour la défense des minorités de Transylvanie: «Mémoire au sujet des violations de droit commises par le régime roumain en Transylvanie contre les minorités nationales, de religion et de race. — b) Mémoire de la Ligue pour la protection des minorités nationales au sujet de la réforme agraire en Roumanie.).

B két petíciót Baranyai Zoltán, a Nemzetek Szövetsége mellett működő m. kir. Titkárság vezetője nyújtotta be. A petíciókat készítette a Bocskay-Szövetség (Népies Irodalmi Társaság.) A válasz benyújtója: Al. Catargi, Románia állandó képviselője a Nemzetek Szövetségénél. (C. 65. M. 21. 1922. I., 1922. január 6.).

7. *Minorités religieuses d'Origine hongroise en Roumanie.* (Melléklete: Report of the American Unitarian Commission: «Transylvania under the Roumanian Rule» — Rapport de la Commission des Unitaires américains: «La Transylvanie sous le régime roumain»).

A petíciót benyújtotta: Baranyai Zoltán, a Nemzetek Szövetsége mellett működő m. kir. Titkárság vezetője. A petíció (jelentés) szerzője: The American Unitarian Commission.

A válasz benyújtója: PII. Lahovary, Románia állandó képviselője a Nemzetek Szövetségénél. (C. 208. M. 113. 1922. L, 1922 április 18.)

8. *Minorités d'origine hongroise en Transylvanie.* (. . . «concer-

2. cikkében érvénytelennek nyilvánítja a magyar kormány-
nak 1918 december 1-je után a magyar szuverenitás alól ro-
mán fennhatóság alá került területeken az államjavarokra vo-
natkozólag tett intézkedéseit. E rendelkezés alkalmas arra,

nant la fermeture, au mois de septembre 1921 de l'Ecole Normale
Supérieure de Kolozsvár-Cluj, établissement appartenant au district
réformé de Transylvanie».)

A petíciót benyújtotta: Baranyai Zoltán. Szerzője ugyanő.

A válasz benyújtója: Dúca, román külügyminiszter. (C. 225,
M. 123. 1922. I. 1922. május 1.)

9. *Protection des minorités d'origine hongroise.* (. . . «relative à
l'expulsion, par les autorités yougoslaves, de personnes, de langue
magyare des comitats de Baranya et de Bácska».) A petíció benyújtója
a londoni m. kir. követ kormánya utasítására. (C. 519/1922. 1922. jú-
lius 20.)

A válasz benyújtója: Nincsecs, szerb-horvát-szlovén külügy-
miniszter. («Protection des minorités d'origine hongroise dans l'Etat
Serbe-Croate-Slovène . . . relative à l'expulsion» . . . mint fent, C.
560/1922. I. 1922. augusztus 24.)

10. *Territoire autonome des Ruthènes au Sud des Carpathes.* A «Co-
mité exécutif des Ruthènes» nevében Hodinka Antal és Illés József
egyetemi tanárok nyújtoták be. A válasz benyújtója Flieder, berni
eseh-szlovák követ, kormánya nevében. (C. 74. M. 30. 1923. I., 1923
január 25.)

11. *Minorités d'origine hongroise en Roumanie* (melléklete:
«Doléances soumises au Conseil de la Société des Nations au sujet de
la violation des engagements d'intérêt international . . .»). Benyúj-
totta az «Association Hongroise-Sicule pour la Société des Nations».
(C, 195. M. 116. 1923. I. 1923 március 17.)

12. *Minorités gréco-catholiques de langue hongroise en Roumanie.*
A Magyar Általános Görög-katholikus Bizottság nevében benyújtotta
a Magyar Külügyi Társaság, 1923 január 31-én. A román kormány
észrevételeinek közlésére haladékat kért. Válaszát 1923 május 26-án
adta be a főtítkárnak. (C. 388. M. 176. 1923. L, le 4 juin 1923.)

13. *La situation des minorités en Slovaquie et en Russie-Subcar-
pathique.* Mémoire à la Société des Nations Losonc. 1923. Benyújtói:
Dr. Lelley Jenő, képviselő, a szlovákiai keresztény-szociális párt
elnöke, Nitsch Andor, a szepesi német párt elnöke, dr. Petrogalli
Oszkár, a szlovák és ruthén ellenzéki pártok egyesülete központi
irodájának vezetője, Szent-Ivány József, képviselő a magyar föld-
raívesek és kiscgazdák pártjának elnöke, dr. Korláth Endre, a ruthéniai
magyar pártok elnöke, Petrásék Ágost, a keresztény-szociális párt

hogy kárpótlás nélkül illuzóriussá tegye a telepések tulajdonjogát, amennyiben telepeik az állam tulajdonát képező földeken alapítottak s azok egy része a telepések hibáján kívül csak 1919 tavaszán jegyeztetett be a telekkönyvekbe.

szlovák osztályának elnöke, Dr. Körmendy-Ékes Lajos képviselő, a, szlovákiai és ruthéniai ellenzéki pártok egyesületének politikai elnöke, dr. Szilassy Béla, a szlovákiai és ruthéniai ellenzéki pártok egyesületének ügyvivő elnöke, és Szalay László, v. államtitkár és képviselő, a jobboldali magyar párt elnöke. A cseh-szlovák kormány válaszmemorandumának száma és kelte: C. 190. 1924. I. 1924 április 19-én. (Minorités en Tchecoslovaquie. C. 190. (a) 1924. I., 1924 május 22-én.).

14. *Pétition adressée au Conseil de la Société Nations par les Minorités tchécoslovaques au sujet de la réforme agraire.* Benyújtói: a Földmívesek Egyesülete nevében Wolfgang Zierhut és Theodor Zuleger, a német keresztény-szociális néppárt parlamenti klubja nevében Franz Búdig és Gr. Scharnagl, a német liberális és demokrata párt képviselői és szenátorai klubja nevében Kafka professzor és Spiegel szenátor, a német ipari párt nevében Stenzl és Müller képviselők, a magyar keresztény-szociális és kisgazdapártok képviselőinek klubja nevében dr. Jabloniczky és Szent-Ivány József képviselők, a ruthén autonóm párt nevében dr. Korláth Endre, a német nemzeti párt parlamenti klubja nevében dr. Lodgman elnök és dr. August Naegle egyetemi tanár, a német nemzeti szocialisták parlamenti egyesülete nevében Knirsch és Patzel, dr. Wilhelm Medinger, pártonkívüli képviselő, a cseh, morva, sziléziai és szlovákiai német Földmíves Egyesület nevében J. Goll elnök, a német birtokok tisztviselőinek és alkalmazottainak központi szervezete nevében Bezechny, a német szakszervezetek nemzeti egyesülete nevében Fahrner szenátor és Tichi, a cseh-szlovákiai német ipari iroda elnöke és a «Le Foyer» német birtokszerző egyesület nevében Heller képviselő. E petícióhoz Brunet professzor-jogi magyarázatai vannak fűzve. A cseh-szlovák kormány a válasz megadására haladékot kért. A választ dr. Krcmaf jogi véleményével együtt 1925 február 21-én tette át a cseh-szlovák kormány a Főtitkárhoz. (Protection des Minorités en Tchecoslovaquie. La réforme agraire. C. 95. 1925. I., le 3 mars 1925.)

15. *Pétition des Eglises Réformée, Unitaire et Catholique de Transylvanie au sujet du projet de loi sur l'enseignement privé.* Kelte 1925 május 6. (C. 299. 1925. I. 1925 május 30.) A román kormány válaszána kelte: 1925 június 18. (C. 379. 1925. I., 1925 június 26.) E petíció jelenleg a hármass bizottság előtt van. mely Franciaország, Anglia s Japán képviselőiből áll.

A petíció Anglia, Svédország s Brazília képviselőiből álló hármás-bizottságnak osztatott ki, mely azt kiadta válaszá-
adás végett a román kormánynak, kérve azt egyúttal, hogy
válaszának beérkeztéig, illetve annak érdemi megvizsgálásáig
tartózkodjék minden oly intézkedéstől, mely a telepesek
birtokviszonyainak status quo-jában változást idézhetne elő.
A román kormány válaszában kiemelte, hogy az 1885 utáni
magyar telepítéseknek nem volt közgazdaságilag megokol-
ható célja, mint az ez év előttieknek, melyeknél a munkás -
hiányban szenvedő területek intenzívebb megműveléséről
volt szó s így azok csak lehetetlenné tették nagyszámú
földműves lakosságra nézve azt, hogy földhöz jussanak.
A román földreformtörvény alkalmazása pillanatában e tele-
pítések azután azt eredményezték, hogy azon területeken,
hol ez a telepítés történt, számos telepes 15—25 hold
földjével autochton parasztság állott szemben, mely meg
volt fosztva földszerzés lehetőségétől s a legnagyobb nyomor-
ban élt. A földreformtörvény 10. §-a rendelkezései tehát
szükségesek voltak, minthogy a nagybirtok kisajátítása
dacára nem volt elég föld az igénylők kielégítésére. Az igény-
lők kielégítése nemzetiségre való tekintet nélkül történt.

Ami a magyar kormány telekkönyvi bekebelezésének ér-
vénytelenítésére vonatkozó törvényt illeti, ez nem érintette
semmiben azon telepeseket, kik birtokukat szabályszerű
módon szerezték s bizonyítani tudták, hogy évi annuitásaikat
rendesen megfizették.

A hármás-bizottság a petíciót s az arra adott román
kormányválaszt az 1925. évi júniusi tanácsülés napirendjére
tűzte ki, a kérdés azonban a román delegátus kérelmére a
szeptemberi tanácsülésre halasztatott azon ígéret fejében,
hogy a román kormány a telepesek helyzetének status quo-ját
a kérdés eldöntéséig respektálni fogja.

Időközben a román kormány statisztikai adatokat s egy
a telepesek helyzetére vonatkozó jegyzőkönyvet bocsájtott
a hármás-bizottság rendelkezésére, melyekkel bizonyítani
akarta egyrészt azt, hogy a telepesek 42,101 holdjából
300,000 aranyfrank kártérítés ellenében csak 24,015 hold

sajátított ki, vagyis a földreformtörvény 10. §-ának alkalmazása következtében a kisajátított telepes a környékbeli típusbirtoknál nagyobb, sok esetben jóval nagyobb földet tart meg s hogy lakóházaik, vetéseik s instrukciójuk birtokában minden esetben meghagyatott; másrészt azt, hogy ha a román kormány a telepeseknek a magyar kormány által kiszabott telepes szerződések feltételeiben megállapított visszavásárlási joggal élne, mely jog ma elvitathatatlanul megilleti, úgy a telepesek birtokaikon felül még házaikat és felszerelésüket is elvesztenék; legalább 30,000 hold volna ilykép legális módon elvehető a telepesektől a tényleg kisajátított 24,000 holddal szemben saját szerződések rendelkezéseinek egyszerű felhasználásával.

A román kormány mindazonáltal biztosította a hármasszintű bizottságot arról, hogy egyáltalában nem szándékozik e visszavásárlási joggal élni a mulasztó telepesekkel szemben, csak fel akarta ezzel hívni a bizottság figyelmét arra, mily következményekkel járhatna az, ha a kérdés tisztán jogi szempontok alapján bíráltatnék el s annak gazdasági, erkölcsi és politikai oldalai figyelmen kívül hagyatnának.

A Tanács szeptemberi ülészsaka alatt a hármasszintű bizottság személyesen tárgyalt Titulescu román delegátussal s kifejezte előtte kételyeit a föld reformtörvény 10. §-ának a kisebbségi szerződéssel szemben való érvénye felett. Túlzottnak találta egyben azon számításokat, melyeket a román kormány a telepes birtokoknak saját szerződések alapján való elvétele lehetőségére vonatkozólag elébe terjesztett. Ezzel szemben Titulescu kifejtette, hogy az inkriminált 10. § alap-gondolata az volt, hogy bizonyos körletekben különleges rendszabályok kell, hogy alkottassanak, hogy a földreform keresztülvitele lehetségessé váljék; e rendszabályok, ha alakilag kivételesek is, tényleg csak a román agrárreform általános alkalmazását jelentik. Ügyvédi fogásnak tekinthető azon, a Tanács előtt tartott beszédjében is használt argumentum, hogy a 10. § nemcsak hogy nem irányul a telepesek ellen, de ez az egyedüli alap, mely őket birtokaiknak meghagyott részére nézve tulajdonjoggal ruházza fel, minthogy

a telepesbirtokok nagy része a telekkönyvbe nincs bevezetve s a telepesek ilyenképpen tulajdonjogukat bizonyítani nem tudják. A román kormány mindezek dacára elismeri, hogy a telepesek különleges helyzetben vannak annál fogva, hogy a fennforgó földrajzi szükség folytán nagyobb mértékben kellett őket kisajátítani, mint a többi román alattvalót s ennek mérlegelése arra indította a kormányt, hogy 700,000 aranyfrankot ajánljon fel a telepeseknek sorsuk iránt való érdeklődése jeléül, fentartván a földreformtörvény 10. §-ának érintetlen alkalmazását. Kijelentette, hogy amennyiben ez az ajánlat elfogadtnék, a birtokvisszaváltási jog a kormány által nem gyakoroltnék a telepes-szerződések egyes feltételeinek a múltban előfordult be nem tartásáért s hogy a telepesek birtokjoguknak zavartalan gyakorlásában nem fognak háborítottatni szerződéseiknek a telekkönyvbe való be nem jegyzése végett.

A hétszázezer frank elosztására nézve javasolja, hogy az a román kormánnyal egyetértőleg történjék.

A Tanács szeptember hó 5-iki ülésében elfogadta az előadó javaslatát, mely dacára a 10. § érvényességére vonatkozó kételyének javasolta a román kormány ajánlatának elfogadását, mivel a telepesek érdekében azt előnyösebbnek vélte, mint egy a 10. §. érvénytelenítését magában foglaló jogi döntést s mivel abban a feltevésben volt, hogy a felajánlott összeg elégséges lesz arra, hogy a panaszos telepesek elszenvedett kárát megtérítse.

E döntéssel Románia látszólag sikert ért el s a telepesek, ha minimális mértékben is, elértek valamit. Vesztes csak a Népszövetség, mely a döntéssel saját prestige-ét, ha öntudatlanul is, feláldozta, 700,000 franktól odáig hagyva magát elkápráztatni, hogy a kisebbség jogát, melynek sérelmét többé-kevésbé megállapította s melynek védelmére tulajdonképpen hivatott, kiszolgáltatta. Igaz ugyan, hogy e jog-sérelem megállapításától visszariasztotta az a lehetőség, hogy a román kormány ez esetben a telepesek birtok jogának rendezetlenségét s szerződéseiket kihasználhatta volna ellenük; ez azonban újabbi flagrns megsértése lett volna a kisebbségi

jogoknak, mely ellen a Népszövetség megvédhette volna őket. A Tanács s az annak nevében eljáró hármás-bizottság döntését egyébként abban a feltevésben is hozta meg, hogy a felajánlott összeg a telepésekre nézve észszerű kárpótlásnak felel meg, holott az holdankint csak kb. 29 aranyfrankot jelent 1000—3000 frank helyett, mely összeggel a föld érteke azon a vidéken ma felvehető; ez a tévedés annál inkább szemére vethető a Népszövetségnek, minthogy módjában állott volna döntése előtt megkérdezni a telepések képviselőjét, vajjon a felajánlott rendezés tényleg megfelel-e azok érdekeinek, kiket a román kormánnyal szemben képviselni hivatása lett volna s kiknek érdekében vélt cselekedni akkor, midőn kérdéses döntését meghozta.¹²

A magyar közvélemény s a telepések felháborodással vették tudomásul ezt az újabb esetet, melyben a Népszövetség az érdemleges döntés elől opportunitási okokból kitért s mejj az eddigieknél még kiáltóbb módon bizonyítja azt, mennyire szorul reformra a ma érvényben levő kisebbségi eljárás s mennyire fontos volna kétes jogi helyzetekben az Állandó nemzetközi bíróság avis consultatif-jének kötelező bekérése s a contradictorius eljárásnak minden esetben való biztosítása. E hiányokra Apponyi Albert gróf, Magyarország első delegátusa a Népszövetség VI. közgyűlésén, szeptember hó 14-én tartott nagy beszédében nyomatékkal mutatott reá.

Az eljárás reformja évek óta egyik legfontosabb pontja a Népszövetségi ligák uniója évi közgyűlésének. A magyar csoport, a magyar külügyi társaság e gyűléseken fáradhatatlan küzdelmet folytat egy oly eljárási reform érdekében, mely javítana a mai helyzeten s biztosítaná azt, hogy a kisebbségi panaszok az illetékes fórum elé jussanak. A magyar javaslat, melyet Magyary Géza, a budapesti tudományegyetem jeles tanára fogalmazott (Projet revisé d'un règlement de procédure relative à la protection des minorités,

¹ Lásd: Lakatos Gyula: Völkerbund und Minoritäten, Pester Lloyd, 1925. szept. 10. szám.

² Lásd: Berzeviczy Albert: Die Minoritäten und der Völkerbund, Pester Lloyd, 1925. okt. 2. szám.

Imprimerie de la Société Franklin, Budapest, 1925), abban gyökerezik, hogy minden népszövetségi tag vagy más állam által benyújtott petíció kötelező tárgyalását proponálja s követeli legalább is a kisebbségek vallási, gazdasági és értelmi közületeinek országos képviselői számára az aktorátusi jogot. A felperes szabadon választhasson a Nemzetek Szövetségének tanácsa és a hágai állandó nemzetközi bíróság mint fórum között, mely utóbbi a megvádolt állam hozzájárulásának hiányában is ítélezésre legyen jogosult. A magyar javaslat ezzel szemben koncedálja azt, hogy e nemzetközi szervek a sértett kisebbség által csak akkor legyenek igénybevehetők, ha illetékes állami hatóságaik előtt az orvoslás eredménytelenül lett megkísérelve.

A magyar javaslat a népszövetségi ligák uniójának bécsi közgyűlésén 1923-ban elvileg elfogadtatott, gyakorlati kidolgozása s keresztülvihetősége kérdésében azonban különösen az utódállamok nyomása folytán ellenzésre talált. Az ellenzék Rauchberg prágai egyetemi tanár felfogása mellett foglal állást, mely olyan eljárási szabályzat készítését javasolja, melynek elfogadását a Nemzetek Szövetsége részéről remélni lehet. Minthogy pedig a Népszövetségi tanács az eljárás reformját szükségesnek nem látja s erre következtetésként nem hajlandó, ennél fogva az Unió egyik albizottsága oly javaslatot készített, mely csupán a ma is már érvényben álló eljárási szabályoknak szabatos kodifikálását öleli fel.

A két javaslat támogatói a népszövetségi ligák uniójának 1925 júliusában Varsóban tartott közgyűlésén erősen összeütözköztek s a cseh és román delegációk obstrukciós taktikájának sikerült a kérdésnek a jövő közgyűlésre való halasztását kivinni, mely azután véglegesen hivatva lesz a kérdésben dönteni.

Amily nehezen fogadták el a kis-entente államai a Szövetséges és Társult Főhatalmak által reájuk diktált kisebbségi szerződéseket s amennyire igyekeznek azok rendelkezéseit törvényhozási és egyéb intézkedésekkel illuzóriussá tenni, épp oly loyálisan s lelkiismeretesen tett eleget a magyar kormány a Magyarországon maradt kisebbségekkel szem-

ben a trianoni békeszerződés 54—60. §-aiban foglalt kisebbségi rendelkezéseknek. Ennek dacára egy petíció ¹ mégis beadatott a magyar kormány ellen a Népszövetséghez és pedig Wolf Lucien által a «Joint Foreign Committee of the Jewish Board of Deputies and the Anglo-Jewish Association» nevében, melyben az 1920. évi XXV. t.-c. által a főiskolai oktatás terén szabályozott «*numerus clausus*» ellen tiltakozik és kéri az állandó nemzetközi bíróság döntését a törvénynek a trianoni békeszerződés kisebbségi rendelkezéseivel szemben való érvényességére vonatkozólag. A kérdés részleteire nézve az alant idézett népszövetségi kiadvány ad felvilágosítást, mely tartalmazza egyúttal a magyar kormánynak a petícióra vonatkozó megjegyzéseit. Érdelemleges tárgyalásra az ügy eddig nem került.

¹ Société des Nations. C. 273. 1925. I.

IV.

**AZ ERDÉLYI MAGYAR OPTÁNSOK
BIRTOKKISAJÁTÍTÁSI ÜGYE
A NÉPSZÖVETSÉG ELŐTT**

A trianoni szerződés midőn Erdélyt másfélmillió magyar lakosságával Romániához csatolta, megadta azoknak a lehetőséget arra, hogy a békeszerződés életbelépte utáni egy éven belül választhassanak a román és magyar állampolgárság között, azoknak pedig, kik ezen optálási joggal élve a magyar állampolgárságot választották biztosította a jogot arra, hogy amennyiben Erdélyben birtokkal, ingatlannal bírtak, azt azután is megtarthassák.¹ A román kormány azonban nem törődve a békeszerződések ezen rendelkezéseivel, földreform címén kisajátította a magyar optánsokat birtokaiból s e sérelmes eljárást még csak súlyosbította akkor, midőn az 1921 július 30-iki földreformtörvényben a kérdéses birtokoknak «távollét» címén való expropriálását rendeli el, holott a békeszerződések egyenesen kötelezik a magyar optánsokat arra, hogy Erdélyt az optálási jog gyakorlásától számított egy éven belül elhagyják. Ekképpen *minden* magyar optáns kötelezve lévén «távol lenni», birtokát a fenti román törvény értelmében okvetlen elveszti dacára a békeszerződések fentebb idézett §-ai világos rendelkezéseinek, melyek szerint «les personnes ayant exercé le droit d'option seront libres de conserver les biens immobiliers, qu'elles possèdent sur le territoire roumain.»

Az elszenvedett jogsérelem csak még szembeszökőbb volt annálfogva, hogy Románia kötelezte magát a békeszerződések fenti rendelkezéseinek alaptörvényekül való

¹ Lásd az 1919 szeptember hó 9-én a Szövetséges és Társult Főhatalmak és Románia között kötött szerződés 8. §-ának azonos rendelkezéseit.

elismerésére, melyekkel belső törvényhozása s rendelkezései ellentétben nem állhatnak.¹

A román törvény első fogalmazásában 1919 szeptember 12-én az «idegen alattvalókról» szól, ezek közé sorolván egy a küszöbön álló békeszerződés alapján esetleg más állam javára optálókat is. Javított formájában 1920 június 12-én azonban igyekszik a békeszerződéssel összhangba hozni e sérelmes rendelkezést, midőn kimondja, hogy az idegenek birtokai csak akkor sajátíthatók ki, ha az ily rendelkezés nem áll ellentétben a szövetséges és társult hatalmaknak Ausztria-Magyarországgal kötött szerződés rendelkezéseivel. Az ú. n. Garoflid törvény, mely ma érvényben áll, 6. §-ának c) pontjában az idegenek helyett a távollévők szót veszi fel rendelkezéseibe, kimondván, hogy a «távollevők» földbirtokai teljességükben kisajátítandók, s «távollevőnek» jelentvén ki mindazokat, kik 1918 dec. 1-től a törvénynek a román parlament-hez való benyújtásáig a hazától távol voltak s távollétük nem egy a kormánytól nyert hivatalos kiküldetés következménye volt. Az 50 holdon aluli földbirtokok képeznek csak kivételt.

A különböző kormányok különbözőképpen magyarázták e törvényt s az Avarescu kormány, mely alatt a törvény megszavaztatott egy oly törvény magyarázó rendeletet adott ki, mely a «távollevők» kategóriájából kivette a hivatalos kiküldetésben távollévőkön kívül az idegen állampolgárokat is, kik közé az optások sorolhatók voltak. Az Avarescu kormány utódja a jelenleg is uralmon levő Bratianu kormány e törvénymagyarázatot azonban már elejtette, kifejezetten belevéve az idegeneket is a kisajátítás rendelkezéseibe.

A kisajátítás ténye még nehezebben elviselhetővé lett téve a magyar optásokra nézve a törvény azon rendelkezései

¹ Lásd a Szövetséges és Társult Főhatalmak és Románia közt kötött szerződés 1. §-át, mely kimondja, hogy: «La Roumanie s'engage à ce que les stipulations contenues dans les articles 2 à 8 du présent chapitre soient reconnues comme lois fondamentales, à ce qu'aucune loi, aucun règlement ni aucune action officielle ne soient en contradiction ou opposition avec ces stipulations et à ce que aucune loi, aucun règlement ni aucune action officielle ne prévalent contre elle.»-

által, melyek a megváltási árat szabályozzák s melyek vég-eredményben tulajdonkép elkobzással teszik egyenlővé Románia eljárását. A törvény 50. §-ában kimondatik ugyanis, hogy a lei-ben fizetendő megváltási összeg a földbirtok 1913-iki áránál nagyobb semmiesetre nem lehet s így a lei mai árfolyamát véve alapul, a kisajátított földbirtokos az 1913-iki értéknek $2^{1/2}\%$ -át kapná csak meg, 9714%-a birtokának maradván kártalanítatlanul. De még ez az összeg sem lesz készpénzben fizetve, hanem a törvény 85. §-a alapján 5 %-os állami kölcsön-kötvényekkel, melyek 50 év alatt törlesztendők s melyek átruházását a törvény kifejezetten megtiltja.

A fenti súlyos sérelmeket magukban foglaló rendelkezések mellett azonban még számos oly rendelkezést találunk a Garoflid törvényben, mely igazolja azt a feltevést, hogy a törvény a gyűlölet és bosszú szellemében kizárólag a magyar birtokosok tönkretétele érdekében hozatott. így a távollét idejének 1918 dec. 1-től, 1921 márc. 23-ig való megállapítása csak azokat a magyarokat sújtja, kik Erdélynek a román csapatok által való okkupációja alatt elmenekültek, avagy kiutasítottak s kik ezen idő alatt akarva sem térhettek vissza hazájukba a román hatóságok tiltó rendelkezései miatt.

A magyarellenes intézkedéseknek zárkövét képezi végül az új alkotmány törvényre vonatkozó 1923 január 27-én benyújtott s márc. 30-án megszavazott törvényjavaslat, mely 18. §-ában kimondja, hogy «csak román alattvalók szerezhetnek s birtokolhatnak — bármely címen legyen is az — földbirtokot Romániában; az idegenek csak kártérítésre formálhatnak jogot».

A magyar kormány természetesen nem állhatott tétlenül az optánsok sérelmeivel szemben: ellenkezőleg ezeknek sorsa kétszeresen kellett, hogy intervencióra indítsa, hiszen Magyarországház való hűségük nyilvánítása miatt sújtattak a román kormány részéről s jutottak koldusbotra birtokaik elkobzása által. A román kormánynál emelt panaszok azonban nem vezettek eredményre s így 1922 aug. 16-án a kormány a Nagy-követek tanácsához fordult orvoslásért, mely aug. hó 31-én adott feleletében a kormányt arra való tekintettel, hogy be-

adványában a Románia és a Szövetséges és Társult Főhatalmak közt kötött kisebbségi szerződés rendelkezéseiről lévén szó, a Népszövetséghez utasította. Egy a Nagykövetek tanácsához intézett újabb jegyzéke a kormánynak ugyancsak eredménytelen maradván, az a Nagykövetek tanácsának útbaigazítása értelmében most a Népszövetséghez fordult s kérvényében ¹ előadva a román intézkedések súlyos sérelmeit, felhívta azokra a békeszerződés 11. §-ának 2. bekezdése alapján «à titre amical» a Tanács figyelmét, lévén azok oly természetűek, «hogy a nemzetközi viszonylatokat nem hagyhatják érintetlenül s megzavarhatnák a nemzetek közti jó egyetértést, melytől a béke kérdése függ». Végül kérte a magyar kormány, hogy a Tanács a kérdést vegye érdemleges tárgyalás alá s döntsön oly értelemben, hogy a kérdéses román törvényhozási és egyéb intézkedések ellenkezően a békeszerződésekkel, azokkal összhangba hozassanak s hogy a kisajátított birtokok jogos tulajdonosaiknak visszaadtván s káraik megtérítetvén azok a jövőben hasonló intézkedések alól mentesíttessenek.

A magyar kormány beadványa március hó 28-án kiadatott a Tanács tagjainak s egyben közöltetett «à titre d'information» a Népszövetség többi tagjaival is; a Tanács 1923 április 17-iki és 23-iki ülésében ² foglalkozott vele Adatci japán nagykövet előadása alapján., Magyar részről Lukács György volt vallás- és közoktatásügyi miniszter, s Gajzágó követségi tanácsos, a magyar diplomácia jogászilag legképzettebb tagja, román részről Titulescu londoni román követ vettek részt az ülésen, melyen Salandra volt olasz miniszterelnök elnökölt.

Adatci előadó kérésére, ki előadói jelentésének elkészítése előtt a felek meghallgatását javasolta, Lukács György magyar delegátus Tétette ki először a magyar kormány álláspontját, kiemelve a fentebb már elősorolt törvények és rendeleteknek a békeszerződésekkel ellenkező rendelkezéseit s különösen súlyt helyezvén arra a körülményre, hogy az optások

¹ Lásd Journal Officiel IVe Année, No 7, Juillet 1923, 729—735 1,

² Journal Officiel IVe Année No 6, Juin 1923, 551, 572, 573—577, 601, 604—611, 703—704 lap.

«távolléte» a legtöbb esetben csak kényszerű volt, 180,000-en lévén kénytelenek a román csapatok elől menekülni a visszatérés lehetősége nélkül, melyet a román okupáló hatóságok részint megtiltottak, részint a beutazást megtagadván lehetetlenné tettek. Erős kritikában részesítette azt az anomáliát, hogy a román földreform törvény, mely csak 1921 júl. 30-án lépett életbe, visszaható erővel bírasson egy korábbi időszakra nézve, amennyiben az 1918 dec. 1-től távollévőket, tehát olyanokat is sújt kisajátítással, kik még akkor nem is éltek román okupáció alatt, ez utóbbi csak később, fokról-fokra vitetvén előbbre, mígnem 1919 tavaszán, az ú. n. Clemenceau vonalon, el nem érte legnagyobb kiterjedését. Végül a törvény kártérítési rendelkezéseit s az új alkotmány törvény 18. §-át bírálva megállapította, hogy a magyar kormány nem egy loyális földreform ellen tiltakozik, hanem az optánsok birtokainak formális elkobzása ellen, mellyel szemben orvoslást kér a birtokok visszaadása, megfelelő kártérítés fizetése s az optánsok mentesítése mellett a békeszerződésekkel ellenkező jövőbeli rendelkezések alól.

Titulescu román delegátus válaszában kiemelte, hogy a román földreform már csak azért sem irányulhat a magyar optánsok ellen, minthogy annak terve még 1913-ba visszanyúlik, mikor is a célból, hogy a parasztot földhöz juttassák, elhatároztatott a kény szerkisajátítás s kilátásba vétetett az ennek alapjául szolgáló alkotmányreform is. A háború megállította a terv keresztülvitelét; az 1918 decemberi dekrétum azonban megteremtve a reform alkotmányjogi alapjait, a kisajátítások megkezdődhettek; csakhamar azonban a felosztott földbirtok mennyiség kevésnek bizonyult az igények kielégítésére s így a kisajátítás programját szélesíteni kellett, amit az 1921-iki törvény szankciónál, megerősítvén egyúttal az 1918-iki dekrétumot. Természetes, hogy Erdélynek Romániával való egyesülése s a földreformtörvénynek kiterjesztése az újonnan meghódított területre csak növelte azok számát, kik birtokaik kisajátítása miatt elégedetlenek voltak; a nemzetiségi tényező belevegyülése csak még szította ezt az elégedetlenséget. A reform mindazonáltal egyenlően sújtotta

a magyar optánst a román birtokossal s ha a régi királyságban elvétellett mindenkinek földje, ki azt 1910 és 20 közt bérbeadta, vagyis nem maga művelte, úgy Erdélyben sem lehet igazságtalannak találni a kisajátításnak a távollevőkre való alkalmazását, annál kevésbbé, minthogy a távollevő román földbirtokos a régi királyságban ugyanolyan elbánásban részesül.

A román törvénytől természetesen nem lehet követelni, hogy saját alattvalóival szemben az idegent részesítse előnyben: vagyis az erdélyi, birtokost favorizálja a régi királyság polgáraival szemben. Ennek dacára a reform Erdélyben nem oly radikális, mint a régi királyságban, hol az idegen birtoka teljes egészében kisajátíttatik, míg Erdélyben csak az idegen távolléte esetében.

Amit Magyarország akar, az egy megdönthetetlen privilégium az erdélyi magyar birtokosok érdekében, melyet semmiféle belső törvényhozás nem érinthetne; a román magyarázat szerint az optáns csak abban a keretben maradhat tulajdonosa birtokának, melyet a román szuverén törvényhozás meghatároz. Az a magyar részről felhozott anomália, miszerint a szerződés imperative előírja az optánsnak Erdély elhagyását, a román törvény viszont a távollevőt kisajátítással sújtja, a valóságban nem áll fenn, minthogy a trianoni békeszerződés csak 1921 júliusában íratott alá, a román törvény által választott távolléti időszak pedig 1918 dec. 1-én kezdődik s 1921 március 23-án végződik; a magyar optáns tehát nem hivatkozhatik arra, hogy ezen egész idő alatt nem tartózkodhatott Romániában a békeszerződésre való tekintettel.

A kártérítés kérdésében ugyancsak egyenlő elbánásban részesült a magyar optáns a román birtokossal s az egyetlen ár, mely fizethető volt a kisajátított birtokért, megfizetett. Ha teljes aranyértékben kellett volna a román kormánynak fizetnie, úgy ez 15 milliárd aranyfrankjába került volna; az 50 éves lejáratú állami kötvények értéke idővel Románia gazdasági fellendülése folytán csak növekedhet az aranyfizetés tehát garantálva van, csak bizonyos időre van szükség, míg a lei eléri az aranyértéket.

A magyar kormány kérelmét az optások kedvezményes elbánását illetőleg teljesíthetetlennek tartja, épp úgy a kisajátított birtokok visszaadását, avagy aranyban való megfizetését. Kéri a Tanácsot, vegye figyelembe, hogy a román földreform kérdése 10 év óta van a román gazdasági politika programján. Az most végre megvalósulván, jobb azt nem újra felborítani; minden intervenció csak az igazság és a béke érdeke ellen volna.

Gajzágó László felelt most a román delegátus beszédére s feleletét azzal vezette be, hogy más államok is inauguráltak a háború következtében országaikban agrár reformot, így többek közt Csehszlovákia, a Szerb-horvát-szlovén állam s maga Magyarország is, anélkül azonban, hogy az «absentismust», mely tényleg nem képezi szerves részét a föld-reformnak, felvették volna programjukba. A román törvény ezen intézkedése épp úgy ellentétben van a békeszerződésekkel, mint az új alkotmánytörvény 18. §-a, mely kimondja, hogy idegen nem bírhat földbirtokot Romániában. Az absentismusnak minden román alattvalóra való kiterjesztése s a szankciók egyforma alkalmazása csak látszólagosan általános rendszabály, minthogy a románok nem kénytelenek az országot elhagyni; ha kivándorolnak, ezt saját akaratukból teszik; a magyar optás a békeszerződés értelmében azonban erre köteles, e kötelezettség beállta előtt pedig nagyrészen kiutasított s menekülésre kényszerítettet.¹

Romániának tehát vagy le kell mondania az absentismus megrendszabályozásáról, vagy pedig kivételt kell tennie a magyar optások érdekében. Csak szofizmus Titulescu azon állítása, hogy Románia nem sértette meg a szerződéseket, midőn az absentismus kritériumát az 1918 december 1-je és 1921 március 23-a közt távollevőkre állapította meg, holott az optások csak 1921 július 26-tól, a békeszerződés életbelépésétől számított egy éven belül kellett volna, hogy

¹ A régi királyság törvényei szerint a «távollét» egyébiránt 5 évig kell, hogy megszakítás nélkül tartson, hogy a kényszerkiszajátítást vonja maga után.

elhagyják Romániát. Ha Románia kénytelen elismerni azt, hogy az optások kényszerű kivándorlásuk határidejének letelte után megtarthatják birtokukat, úgy nincs joga ahhoz sem, hogy az optásokat ezen időpont beállta előtt megfossza birtokuktól.

A kárpótlás kérdésében, ha nem alkalmaztatik a teljes értékben való megváltás, ezzel a magántulajdon szentsége ellen irányuló súlyos precedens állítatik fel.

Erdélyben egyébként nem is volt szükség földreformra, minthogy ezelőtt 60 évvel a magyar kormány egy radikális földreformot hajtott végre.

A román delegátus felelt Gajzágó argumentumaira s megállapította, hogy míg Lukács György a kisajátított földbirtok visszaadását követelte a szerződés értelmében, addig a második magyar delegátus már koncedálja a kisajátítás megengedhetőségét, ha a törvény nem jár el önkényesen. Egyébként ismétli, hogy a földreform-törvény mindenkire egyformán kiterjeszkedő hatállyal bír; ha a román alattvaló 1918-tól 1921-ig távol lett volna, birtoka épp úgy kisajátítatnék, mint a magyar optánsé. A békeszerződés akarta-e az egyenlő elbánást, avagy privilégiumot akart-e teremteni a magyar optásokat illetőleg? ez a főkérdés, mely a magyar álláspontot a román állásponttól elválasztja.

Adatci előadó ezután kérdést intéz a magyar delegátushoz, vájjon abban az esetben, ha a román kormány az általános földreformtörvény rendelkezéseit Erdélyben úgy alkalmazta volna, hogy az az optások anyagi érdekeit nemsörtette volna — a román törvény rendelkezései nem volnának-e többé ellentétben a Romániával kötött kisebbségi szerződés 3. §-ának kifejezett rendelkezéseivel? — mire Gajzágó azzal felel, hogy a magyar kormány csak azt kéri, hogy a magyar optások megvédessenek a román földreformtörvénynek az absentismusra vonatkozó s az alkotmánytörvény 18. §-ának jogfosztó rendelkezései ellen; egyekben elismeri azt, hogy a kisajátítás közcélból a földreform esetében is megvan engedve, feltéve, hogy méltányos kártérítés fizettetik s a földbirtok nem koboztatik el tisztán

az elkobzás kedvéért. Egy loyális földreform ellen a magyar kormánynak kifogása nem lehet.

Adatci előadó a két fél kijelentései alapján megállapítván, hogy főleg törvénytárgyalási nézeteltérésekről van szó, az ülés elnapolását kéri s április hó 23-án betérjesztvén jelentését, melyben röviden összefoglalja a két ellentétes felfogást, megállapítja, hogy a Tanács két ellentétes jogi tézissel találja magát szemben s hogy a viszály eldőlése azon magyarázattól fog függeni, mely a szerződésekkel s a román törvényhozási rendelkezésekkel szemben elfogadtatik. Javasolja tehát, hogy a felek maguk terjesszék a viszályt döntés végett az állandó nemzetközi bíróság elé. A Tanács fogadjon el egy határozati javaslatot, melyben a feleket felhívja, hogy az előadó auspiciuma alatt tárgyalásba bocsátkozzanak avégből, hogy a jelentéséhez csatolt tervezet alapján megegyezzenek arra nézve, hogy a viszályt az állandó nemzetközi bíróság elé terjesztik, mely eldöntvén a kérdést, vájjon az 1921 július 30-iki román birtokreformtörvény ellentétben áll-e a trianoni békeszerződés 63. §-ával, illetve a kisebbségi szerződés 3. §-ával, igenlő esetben döntsön azon rendszabályokat illetőleg is, melyeket a román kormánynak foganatosítani kell, hogy a magyar optansok sérelmei orvosoltassanak. Egyben hívassék fel a román kormány arra, hogy a bíróság döntéséig a magyar optansok érdekei ellen irányuló minden intézkedéstől tartózkodjék.

Magyarország delegátusa a javaslatot elfogadta, csak azt kérte, hogy a bíróság döntéséig az optansok meghagyassanak birtokukban, illetve azok, amennyiben már elvették volna, visszaadhassanak. Ugyancsak kifejezte azon várákozását, hogy az Egyeségokmány 4. §-ának 5. bekezdése alapján a tanácsülésen résztvevő államok nem fognak a szavazásban résztvenni, mely a kérdést eldöntené; a 15. §. 4. bekezdése egyébként, mely oly viszályok eldöntéséről szól, amelyek két állam közt szakadást vonhatnának maguk után, megelégszik az egyszerű szótöbbséggel; jogi monstruóztatás volna azonban mindenképen, ha az érdekelt fél egyidejűleg bíró is lehetne a saját ügyében.

A román delegátus nem fogadván el Adatci javaslatát főleg azon okból, hogy szerinte a kérdés nemcsak jogi, de nagy horderejű szociálpolitikai kérdés is, melynek eldöntésére a bíróság nem illetékes. Adatci javasolta, hogy a bíróság a jogi kérdés eldöntésén kívül ítéljen szabályzatának 38. §-a értelmében *ex aequo et bono* is, ha erre nézve a felek megegyeznének; ilyenformán megadatik Romániának minden garancia. Titulescu azonban ezt sem fogadta el. Nem fogadta el a továbbiakban Adaténak a magyar delegátus által elfogadott azon javaslatát sem, hogy a tanács, ha nem terjesztené döntés végett az ügyet az állandó nemzetközi bíróság elé, úgy kérje be annak «*avis consultatif*»-jét, melynek alapján azután az ügyben döntési szabadságának bármily korlátozása nélkül dönthetne. A román delegátus végül nem találta elfogadhatónak az elnök határozati javaslat tervezetét, mely a kérdés tárgyalását a legközelebbi tanácsülésre tűzi ki s felkéri az előadót a kérdés további tanulmányozására s egy kimerítő jelentés elkészítésére; felkéri egyúttal a feleket, hogy tegyenek meg mindent a békés megegyezés érdekében s felhívja a román kormányt minden oly intézkedéstől való tartózkodásra, mely a kérdés végleges eldöntésének elébe vághatna.

Titulescu román delegátus, ki Románia londoni nagykövete, megelőzőleg azonban kiváló hírvédelmi ügyvéd s pénzügyminiszter volt Bukarestben, fenti következetes visszautasító állásfoglalásában arra az alapra helyezkedett, hogy nem kisebbségi ügyről lévén szó, «akarata ellenére» a nemzetközi bíróság döntése elé nem idézhető. A bíróság «*avis consultatif*»-jében ha el is dönthetné a jogi kérdést,¹ nem dönthet azon hatalmas szociálpolitikai evolúció kérdésében, mely Romániában a földreformtörvény által megvalósított. Ha a magyar kormány a jó szomszédság veszélyét látja e törvényben s a

¹ A Tanács ezen ülésén még az a nézet uralkodott, hogy az *avis consultatif* kikéréséhez is a felek megegyezése szükséges; csak a július 5-iki tanácsülésen alakult ki lord R. Cecil véleménye alapján az a nézet, hogy az *avis consultatif* kikérése a tanács discretionális joga.

népszövetségi paktum 11. §-ának 2. bekezdésére hivatkozik, úgy Románia még több joggal hivatkozhatik a béke veszélyeztetésére, midőn arról van szó, hogy millió és millió román paraszt földigényei bocsátassanak döntő bírósági eljárás alá. A magyar kérelem már magában is agitációt szül a román parasztság körében s ezért a kérdést az avis consultatif beérkezéséig függőben hagyni nem lehet. Ezért nem járulhat hozzá az elnök határozati javaslatához sem, mely a kérdést nyitva hagyja, amennyiben Romániától egy törvény végrehajtásának felfüggesztését követeli, melyre nézve a kormány már úgysis késedelmeskedéssel vádoltatik. A kérdés egyszerű elnapolásához hozzájárul akkor, ha az nem foglalja magában a magyar kérelem jogosságának elismerését. Az előadót a Tanács felhívhatja jelentéstételre, e jelentés azonban szerinte a 15. § 4. bekezdésének megfelelően kell, hogy készítették, a felek nem lévén döntő bíróság előtt.

Titulescu okfejtése a Tanácsot határozottan impresszió-nálta s Lukács György, midőn hozzájárult az ügy elnapolásához, sajnálattal állapíthatta meg, hogy a Tanács sem maga nem akar dönteni a kérdésben, mely pedig illetékességébe tartozik, sem nem akarja az Állandó nemzetközi bíróság döntése elé utalni az ügyet, sem pedig annak avis consultatif-jét bekérni.

Adatci előadó férfiasan levonta a meddő próbálkozások következményeit s lemondott előadói tisztségéről; a Tanács azonban ez elhatározásának visszavonására bírta rá a jeles férfiút s elfogadásra ajánlotta a következő határozati javaslatot, mely azután el is fogadtatott:

«A Tanács, miután meghallgatta a kérdésre vonatkozó discussiót, sajnálattal állapítja meg, hogy jelenleg nincs kilátás megegyezésre s így nincs abban a helyzetben, hogy oly javaslatokat tegyen, melyek a kérdés rögtöni megoldására alkalmasak volnának.

A Tanács tehát a kérdést annak újabb tanulmányozása céljából következő ülésszakára napolja el, kifejezi reményét, hogy Adatci előadó előadói tisztségét tovább is meg fogja tartani s meg van győződve, hogy időközben a román és

magyar kormány mindent meg fognak tenni, hogy megegyezésre jussanak».

Titulescu argumentumainak részletes vitájába nem bocsátkozunk, minthogy azok a következő tanácsülés alkalmából Apponyi Albert gróf magyar delegátus által mesteri módon, a kiváló államférfiú szónoki képességeinek kimeríthetetlen kincsházából vett ellenérvekkel sorra elővették s egyenként megdöntettek. A balsors azonban meddőségre kárhoztatta Apponyi gróf vállalkozását is, nem kis mértékben azon szerencsétlen epizód következtében, mely az áprilisi s júliusi tanácsülés között Bruxellesben lejátszódott.

A Tanács áprilisi határozatának értelmében ugyanis május hó 21. és 28. közt Bruxellesben, Adatci japán nagykövet székhelyén tárgyalások vétekkel fel nevezett előadó közvetítésével Titulescu román delegátus s Csáky Imre gróf volt külügyminiszter s Gajzágó László magyar delegátusok részéről, hogy még a júliusi tanácsülés előtt megegyezésre jussanak az optások birtokkiszajátítási ügyében. E tárgyaláson jelen voltak a népszövetségi titkárság jogi és politikai osztályának főnökei s a kisebbségi osztály egy tisztviselője is. Dacára azonban e nagy apparátusnak a két ellentétes álláspontot nem sikerült egymáshoz közelebb hozni s Titulescu román delegátus csak jelentéktelen részletkérdésekben volt hajlandó feltételesen bizonyos engedményekre, így pl. a román alkotmánytörvény 18. §-ának alkalmazása tekintetében a magyar optások megmaradt ingatlanaira s az esetleges egyenlőtlen elbánás sérelmeinek orvoslását illetőleg. A kérdés meritumára nézve azonban a tárgyalások teljesen eredménytelenek maradtak. Ez eredménytelenség kiviláglik Adatci előadó jelentéséből, illetve az ahhoz csatolt jegyzőkönyvből; de világossá lesz azon határozati javaslattervezetből is, melyet Adatci előadó a Tanács részére készített s melynek eredeti szövege a következő:

«Le Conseil, prenant acte des diverses déclarations contenues dans le procès-verbal annexé au rapport du Représentant du Japon, espère que les deux gouvernements feront tout leur possible pour que la question des optants hongrois

ne devienne pas une cause de trouble des rapports de bon voisinage entre les deux pays:

il est persuadé, que le gouvernement hongrois, après les efforts faits de part et d'autre pour écarter tout malentendu au sujet de la question des optants, s'emploiera de son mieux à apaiser les esprits de ses ressortissants;

et que le gouvernement roumain, de son côté, fidèle aux traités et au principe de justice qu'il déclare avoir mis à la base de sa législation agraire, fera preuve de sa bonne volonté à l'égard des intérêts des optants hongrois».

E határozati javaslat, amint látjuk, a kérdés érdemleges eldöntését elhárítja s két kormányra bízva annak elintézését, dacára annak, hogy Magyarország épp azért fordult a Népszövetséghez, minthogy a közvetlen tárgyalások Romániával eredményre nem vezettek. Feltűnő csak az, hogy Adatci előadó, ki ez ügyben kezdetben a legnagyobb tárgyilagosságot s kiváló igazságérzetet mutatott, az ügy nehézségeire való tekintettel az utilitarizmus hálásabb szerepével cserélte fel eredeti álláspontját s jelentésében maga hárítja el véglegesen az ügy érdemleges eldöntését, midőn azt mondja:

«Ce que le Conseil doit rechercher dans un cas comme celui-ci, ce n'est pas une solution d'un caractère juridique abstrait, dont la lecture du procès-verbal ci-joint montre d'ailleurs les difficultés, mais toute la mesure de satisfaction pratique qu'il peut obtenir en vue de l'apaisement».

Teljességgel érthetetlen azonban s az ügy kimenetelére nézve végzetes hatású volt az a körülmény, hogy Magyarország első megbízottja, Csáky Imre gróf, fenti jelentés elkészítésében — melyet a népszövetségi titkárság tisztviselői fogalmaztak Adatci, illetve a Tanács részére — részt vett s kormánya nevében parafálta a fenti határozati javaslatot, nem lévén tudatában annak, mily hatalmas fegyvert ad ezzel mindazok kezébe, kik az ügy érdemleges elintézésének megghiúsulásában érdekelve voltak.

A magyar kormány egy percig sem volt kétségben az így előállt helyzet komolyságát illetőleg s mindent megtett, hogy

Csáky gróf eljárását meg nem történte tegye. Nemcsak, hogy dezavualta első delegátusát, de megbízta a külügy-minisztérium főtitkárát, Kánya Kálmánt, hogy Adatci nagy-követet iparkodjék személyesen meggyőzni arra nézve, hogy a Csáky gróf által parafált határozati javaslat a magyar kormányra nézve elfogadhatatlan s hogy a Népszövetségtől az igazság nevében érdemleges elintézkést remél. Sajnos, e kiküldetés nem járt kellő eredménnyel. Adatci nem találta, hogy a tárgyalások Bruxellesben eredménytelenül folytak volna le s nem találta teljesíthetőnek a magyar kormány azon kérelmét sem, hogy a küszöbön álló tanácsülésen újra javasolja az ügy döntőbírótság elé való utalását, avagy avis consultatif bekérését; ellenkezőleg, a magyar kormány eljárását «abszurdításának bélyegezte s a júliusi tanácsülésen javasolta, hogy a Tanács a kérdéses jelentést s határozati javaslatot fogadja el tárgyalásainak alapjául.

A kérdés ily felesleges, de annál súlyosabb nehezékkal került a Tanács júliusi ülésén tárgyalásra.¹ melyen Apponyi Albert gróf s Gajzágó László voltak hivatva megvédeni a magyar álláspontot s Titulescu a román kormány szempontjait. Adatci jelentésének felolvasása után Apponyi gróf emelkedett szólásra s először is kifejtette azt, hogy számos precedens van arra nézve, miszerint egy kormány dezavualja megbízottját s így kormánya eljárásában semmi szokatlan nem található. Áttérve azután a kérdés lényegére, mindenkéltől igyekezett azt kiemelni azon szimpatikus atmoszférából, melybe Titulescu helyezte, midőn a földreform demokratikus és szociális jelentőségére insistait. Statisztikai adatok gazdag választékával bizonyította be, hogy ha Titulescu állítása meg is állhat a régi királyságra nézve, nem bír jog-alappal Erdélyben, hol a földreform, dacára a birtokviszonyok arányos megoszlásának, radikálisabb, mint a régi királyságban s hol a nacionális tendencia teljesen megdönti annak demokratikus alapjait. Áttérve azután a kérdés jogi

¹ Lásd Journal Officiel IVe Année, No 8 Août 1923, 853, 885—908 lap, Annexes 1009—1014 lap.

részére, melyet Titulescu azon argumentummal igyekezett elhomályosítani, hogy a magyar kormány alattvalói részére privilégiumot akar biztosítani, míg a román törvényhozó azoknak egyenlő' elbánást ír elő a román alattvalókkal, ki-domborította azon ellenmondást, mely a román alkotmány-törvény 18. § és a kisebbségi szerződés 3. §-a közt fennáll s plasztikusan fejtette ki azon jogi abszurdumot, mely a trianoni szerződés 63. §-a s a román földreformtörvény ellenmondásai következtében beáll, midőn az előbbi az optánst kivándorlásra kényszeríti, de birtokában meghagyja, a román törvény ellenben absentizmus címén megfosztja birtokától mindazokat, kik 1918. és 1921-ben nem tartózkodtak az országban. Ha a román törvényhozó nem is állítja fel jogfosztó elvként az absentizmust, visszaható erejénél fogva olyanokat sújt birtokfosztással, kik felett azon időben nem is rendelkezhetett szuverén joggal — lévén Erdély 1918 és 21 közt csak okupált terület, mely a megszálló hatalomnak törvényhozási jogot semmiesetre sem ad — s kik legfeljebb csak anticipálták a trianoni szerződés 63. §-ában előírt kivándorlási kötelezettséget. Eltekintve ezen jogi lehetetlenségtől, a román kormány erkölcsileg sem volt jogosítva olyanokat absentizmus címén birtokuktól megfosztani, kik kénytelenek voltak a román okupáció elől menekülni s kiknek visszatérése ezen időszakban lehetetlenné tétetett.

A román alkotmánytörvény 18. § és az absentizmus kritériuma mint birtokfosztó körülmény a békeszerződésekkel tehát flagráns ellentétben állanak; hátra van azonban még az összes román alattvalókra érvényes kisajátítási rendelkezéseknek alkalmazása a magyar optánsokra, melyeket jogosnak s a szerződésekkel összeférhetőnek lehet elismerni addig, míg azok nem lesznek a valóságban elkobzássá, de a szerződésekkel, a konvencionális joggal ellenkeznek akkor, ha elkobzássá fajulnak, amint ez a magyar optánsok birtokmegváltási árának, azok eladási értékének 1 %-ában való megállapítása folytán bekövetkezik. Titulescu egyetlen argumentuma az, hogy a magyar kormány privilégiumot akar optánsai részére, azok azonban, kik a szerződéseket kötötték, ily

privilegiumra idegen alattvalók részére sohasem gondoltak. Ez a látszólagos privilegium azonban csak annak folytán állt elő, hogy a román kormány jónak látta a szerződési rendelkezéseket belső törvényhozásában figyelmen kívül hagyni, ami nagyon kényelmes módja volna a nemzetközi kötelezettségek megkerülésének. Az idegenek privilegizált helyzete egyébként a gyakorlatban nem ismeretlen fogalom s maga Poincaré, ki, midőn a génuai konferencián egy Oroszországgal való esetleges megegyezésről beszélt, követelte, hogy a francia alattvalók birtokai respektáltassanak s az esetben, ha természetben már nem volnának visszatéríthetők, teljes kárpótlásban részesíttessenek. Ugyanoly kívánság fejeztett ki Anglia és Franciaország részéről Besszarábiában élő állampolgáraik birtokai tekintetében s ugyanoly feltételeket szabott Olaszország Besszarábiának Romániához való csatolásának elismeréséhez. Magyarország nem kér mást, mint ugyanezen elv alkalmazását, ezt azonban annál jogosabban kérheti, minthogy saját maga földreformtörvénye keretében tekintetbe veszi azon reklamációkat, melyek idegen állampolgárok birtokai tekintetében kormányához intéztetnek. Hogy maga Románia sem tekintette az idegen állampolgárok privilegizált helyzetét abszurdumnak, mutatja az Avarescu kormány által a földreformtörvényhez kiadott magyarázat, mely az absentizmust sújtó birtokelkobzás alól kifejezetten mentesíti az idegen állampolgárt.

A belső törvényhozásnak deferálnia kell a nemzetközi kötelezettségek előtt, különösen akkor, ha azok ünnepélyesen elismertettek a belső törvények felett állóknak, mint ahogy az Románia részéről a Szövetséges és Társult Főhatalmakkal kötött kisebbségi szerződésben történt. Magyarország nem kér egyebet, mint alattvalói sérelmeinek megállapítását s orvoslását a nemzetközi döntőbírótság által s ezt kéri annál fokozottabb mértékben, mennél inkább rá van szorulva — anyagi, katonai erő hiányában — azon hitre, hogy a gyenge az erőssel szemben nem a jogfosztott helyzetében van, hanem számíthat a Népszövetségre, annak támogatására. Kéri Romániát, tegye-lehetővé, hogy a kérdés

a nemzetközi bíróság elé vitessék; ha ebbe beleegyeznek, úgy a Népszövetségnek ez ünnepnapja leend.

Titulescu válaszában hivatkozott arra, hogy ő a bruxellesi megegyezést kötelezőnek tartja a magyar kormányra s magára nézve is; s így ma már nem egy román ügy, hanem a Népszövetség egy ügye, a bruxellesi egyezmény fekszik a Tanács előtt s vár elintézésre. A bruxellesi egyezményt a magyar kormány képviselője elfogadta s annak megbízása erre őt teljesen feljogosította. A magyar kormányt nem akadályozhatja meg abban, hogy vitassa a Népszövetséggel szemben — melynek közvetítésével a bruxellesi megegyezés létrejött — mennyiben érzi magát kötelezve megbízottja aláírása által; ő rá, Titulescura azonban e megegyezés szerződés erejével bir, s ahhoz tartja magát.

Választott bíróság elé vinni az ügyet, — mikor mindenki elismeri, hogy az ez esetben nem kötelező — már csak azért sem érzi magát hivatottnak, mivel nem ismerheti el a bíróság illetékességét arra nézve, hogy Románia egész szociális struktúrája felett, mely tíz évi küzdelem s a különböző osztály s pártérdekek közti számos kompromisszum gyümölcse, ítélhessen. A kérdés nemzetközi jogi részében pedig a magyar kormány maga Ítélezett, midőn megbízottja Bruxellesben elismerte, hogy a román kisajátítási törvény nem áll ellentétben a szerződésekkel, ha a megváltási ár megfelelő; mihelyt ez el van ismerve, a kisajátítás részleteire nézve Románia belső törvényhozásának szuverén joga elvitathatlan; a megváltási ár mindenkire nézve egyenlően állapítottat meg s az magasabbra az állam tönkretétele nélkül nem szabható. A magyar kormány delegátusa ugyan csak elismerte azt, hogy az absentizmus időszaka nem esik össze a békeszerződés által előírt kivándorlás időszakával s így nem súlyosbítja a kisajátítást, a magyar optánsra nézve nem állván fenn sem logikai, sem fizikai, sem jogi kényszer a tekintetben, hogy 1918 és 1921 közt ne tartózkodhatott volna Erdélyben. Amennyiben a román hatóságok visszaélése folytán elszórtan mégis előfordultak volna igazságtalanságok, ezekre nézve már Bruxellesben kifejezte hajlandó-

ságát azok pártatlan megvizsgálására. Azon különbségek, melyeket Apponyi gróf a kisajátítási eljárásnak Erdélyben s a régi királyságban való alkalmazása tekintetében felhozott, a valóságban nem állanak fenn; Apponyi gróf tehetsége szükséges ahhoz, hogy különbségek fennállása valószínűvé tétessék. Képzeltetlenné lett volna oly eljárás, mely a régi királyságban megteremti a tipikus paraszt birtokot, Erdélyben azonban érintetlenül hagyja a birtokmegosztást; a szociális béke megzavarása nélkül erre gondolni sem lehetett. Ha előfordulnak különbségek, ezek kizárólag azon múlnak, hogy a régi királyság földje nagy síkságokat mutat fel, Erdély azonban nagyrészt hegyes és dombos vidék, minek folytán nem volt lehetséges az, hogy az erdők és legelők kivétessenek a kisajátítás alól s ne használtassanak fel az ügyis csekély művelhető föld kiegészítéséül. Ez a lokális adaptáció azonban nem jogosítja fel a magyar kormányt, hogy abban egyéni igazságtalanságokat keressen, még kevésbé arra, hogy az idegenek üldözésének vádját konstruálja, a román kormánnyal szemben. Nem állhat meg az a vád sem, hogy³ a megváltási ár kedvezőbben van megállapítva a régi királyságban mint Erdélyben; ha a módszer esetleg más is, az eredmény mindenesetre ugyanaz, de semmiesetre sem ad a magyar kormány kezébe kedvező argumentumot. Bruxellesben egyébként megegyezés történt arra nézve is, hogy ha volnának is eltérések a kisajátítási eljárást illetőleg a régi királyságban s Erdélyben, a magyar kormánynak nincsen joga arra, hogy ezekre egyéb sérelmei bizonyítása érdekében hivatkozhassék. Ha ő ennek dacára belement a különbségek vitatásába, ezt csak azért tette, hogy bizonyosságot tegyen tökéletes jóhiszeműségéről. Sőt tovább is hajlandó menni s megismétli Bruxellesben tett kijelentését, hogy amennyiben egyéni igazságtalanságok a kisajátítás körül előfordultak volna, kormánya hajlandó ezeket, ha a magyar kormány ily eseteket elébe tárna, komoly vizsgálat tárgyává tenni. Kéri a Tanácsot, hogy a bruxellesi «szerződés» elveinek megfelelőleg hozza meg határozatát.

A Tanács Titulescu beszéde után július 5-iki ülésére na-

polta el az ügyet, mely hivatva volt dönteni a magyar kormány kérelme felett. A döntés sajnos nem volt kétséges. Adatci javaslatára, hogy a Tanács fogadja el határozati javaslat tervezetét, Lord Robert Cecil emelt szót s kifejtette, hogy Apponyi gróf kérelme, miszerint az ügyet a Tanács maga utalja avis consultatif bekérése végett a hágai döntőbírószék elé, bármennyire kedvezőtlen legyen is, a bruxellesi egyezményre való tekintettel nem látszik teljesíthetőnek. A Népszövetség főelve a szerződések respektálása s így rossz példával járna elő, ha a bruxellesi megegyezést semmibe sem venné. Csáky gróf meghatalmazása egyébként nem látszik előtte oly korlátoznak, hogy a kérdéses megegyezésre őt fel ne jogosította volna, s így a Tanács részére nem marad egyéb hátra, mint elfogadni Adatci nagykövet határozati javaslat tervezetét. A Tanács esetleg a jövőben újra vizsgálat alá vehetné az ügyet, ha a felek egyike vagy másika nem járna el a határozati javaslat szellemében.

Br anting és Hanotaux rövid beszédben hozzájárulván Lord Robert Cecil fejtegetéseihez, a Tanács egyhangúlag határozattá emelte Adatci javaslatát. Titulescu elfogadta azt, Apponyi gróf tartózkodott a szavazástól, fentartván a magyar kormánynak a jogot oly további lépések megtételére, melyeket a szerződések s a népszövetségi Egyességokmány megengednek, s melyek az optánsok sérelmeinek orvoslását eredményezhetnék.

E tanácsülés lefolyása világosan mutatja, mily súlyos mértékben esett latba a bruxellesi «egyezmény» s mily nagy jelentőség tulajdonított a kérdéses okmányon a magyar delegátus paraphejának. Dacára annak, hogy a nemzetközi jog feltétlen elismeri az idegenek kivételes elbánásának megengedhetőségét illetve szükségét a belföldi törvényhozás rendelkezéseivel szemben, s jogosnak tart minden reklamációt, melyet az anyaállam idegenben élő polgárai érdekében adott esetben a kérdéses kormányhoz intéz, — dacára annak, hogy általánosan elismert nemzetközi elv az, hogy egy állam sem hivatkozhatik elkobzó eljárásában arra, hogy az idegeneket saját polgáraival egyenlő elbánásban részesíti — anél-

kül, hogy súlyosan ne kompromittálná viszonyát a területén tartózkodó idegenek kormányával szemben: kénytelenek voltunk elnézni, mint fosztatott meg igazságos ügyünk gyengeségünk folytán a bírói döntés lehetőségétől s mint tolatott egy szerencsétlen incidens folytán egy elhagyott mellékvágányra, melyről azt visszatéríteni Apponyi Albert gróf hatalmas szónoki tehetségének s argumentumai erejének sem sikerült. Mennyire találó volt Apponyi gróf hivatkozása Kemal pasára, kinek fegyveres felkelése a sèvres-i békeszerződést revízió alá kényszerítette s mennyire kellett volna a Népszövetségnek prestige-e érdekében mellénk, a fegyvertelenek mellé állni s szabad utat engedni a bíróhoz ép annak, kinek nincs módjában idegenben élő állampolgárainak birtokai érdekében fegyvert csörtetve nyújtani be reklamációt. Súlyos csalódás volt ez a magyar közvéleményre — s kétszeresen súlyos azokra, kik az optálással hazájukhoz való hűségüknek adva tanúbizonyságot, ezért birtokaik elvesztésével kellett, hogy szenvedjenek.¹

¹ Lásd a román kormány tendenciózus kiadványát: «La réforme agraire en Roumanie et les optants hongrois de Transylvanie devant la Société des Nations. 1924. Jouve. Paris.

V.

**A NÉPSZÖVETSÉG MUNKÁJA
MAGYARORSZÁG
PÉNZÜGYI HELYREÁLLÍTÁSÁBAN**

Az elvesztett háború, a forradalmak s a román megszállás Magyarország pénzügyi és gazdasági helyzetét, mely a háború alatt úgyszólván erősen megrázkódott.¹ teljesen aláásták. A költségvetés egyensúlya megbillent; a kiadások meghaladták a bevételeket s az így előállott deficit fedezetlen bankjegyekkel egyenlített ki. A korona értéke folyton csökkent s ez értékvesztés viszont csak növelte a hiányt, minthogy a befolyt adójövedelem tényleges értékét leszállította s az egész gazdasági életet megbénította. Az ország kereskedelmi mérlege ugyanezen idő alatt részben a korona elértéktelenedése folytán is erősen passzív volt s a teljes gazdasági káosz és össze-roppanás súlyos rémképe állt előttünk annál is inkább, mint-hogy a kormány minden szanálási törekvése megdőlt a feladat nehézségén, amely még bonyolultabbá vált külföldi tartozásaink, a békeszerződés által reánk rótt még ismeretlen összegű jóvátételi kötelezettségek s a szomszédjainkhoz való ki nem elégítő politikai és gazdasági viszonyunk folytán.

1923 tavaszán elérkezett időpont, midőn le kellett tennünk azon reményről, hogy saját erőnkől képesek leszünk pénzügyi és gazdasági helyzetünket megjavítani; koronánk értékcsökkenése feltartóztatlanul haladt előre s a befolyt adó jövedelmek teljesen elégtelenek voltak a szükségletek fedezésére. E kétségbeejtő helyzetben a kormány egy külföldi kölcsönbe vetette minden reményét s puhatolódzni is kezdett ezen irányban, megkeresvén 1923 április 22-én a

¹ Lásd Popovics Sándor jeles munkáját: Das Geldwesen im Kriege. Wien 1925.

jóvátételi bizottságot a trianoni békeszerződés 180. §-a értelmében Magyarországra rótt zálogjogok felfüggesztése iránt abból a célból, hogy az így felszabadult jövedelmeket a felveendő külföldi kölcsön érdekében leköthesse, ami nélkül minden ily irányú törekvés kilátástalan lett volna.

A jóvátételi bizottság válaszában e kérelmet elvileg nem tagadta ugyan meg, azonban a zálogjogok felfüggesztését a kis-entente befolyására csak bizonyos meghatározott s először jóváhagyás végett neki bemutatandó kölcsöntervezettel szemben volt hajlandó megfontolás tárgyává tenni, amely tervezet a felveendő kölcsönösszeg egy meghatározott részét reparációk címén számadásba venné.

Ilyen körülmények közt természetesen nem volt lehetséges a főbb külföldi piacokon, melyeken a magyar kormány ez irányban érdeklődött, kölcsönt kapni s csak a kis-entente-nak július folyamán Sinajában tartott konferenciája engedte remélni a jóvátételi bizottság feltételeinek olymértű módosítását, mely a külföldi kölcsön felvételét lehetővé tette volna. Tényleg, a kis-entente képviselőinek s a magyar miniszterelnöknek 1923 szeptemberében Genfben folytatott megbeszélései, melyeken Bethlen István gróf módot talált arra, hogy a Magyarország s szomszédai közt fennálló vitás kérdések és ellentétek nagy része tekintetében megnyugtatót nyújtson, elhárították az előkészítő tárgyalások akadályait s a Népszövetségi tanács, melyen ez alkalommal Magyarország, Csehszlovákia, Románia s a Szerb-horvát-szlovén állam képviselői is résztvettek, a kis-entente javaslatára elvállalta egy az Ausztriához hasonló rekonstrukciós javaslat elkészítéséért való felelősséget, elhatározván, hogy amennyiben a jóvátételi bizottság ily kérelemmel járulna a Népszövetség elé, a titkárság s a pénzügyi bizottság felhatalmaztatnak arra, hogy hozzáfogjanak az előkészítő munkákhoz, melyek a Tanács részére decemberi ülésszaka folyamán lehetővé tennék egy szabatos tervezet megvizsgálását.

A jóvátételi bizottság október 17-én tényleg megkereste a Népszövetséget egy rekonstrukciós terv kidolgozására s elvileg hajlandónak mutatkozott a Magyarországgal szemben

birt zálogjogai elsőbbségéről bizonyos adónemekre vonatkozólag lemondani avégből, hogy az ország lábraállítását a Népszövetség segélyével lehetővé tegye. Végleges döntését azonban a jóvátételi bizottság még fenntartotta a szanálási terv megismeréséig, melynek előkészítése a népszövetségi titkárság részéről egy küldöttségnek (Avenol, Salter, Stoppani) Budapestre való kiküldetésével teljes erővel kezdetét vette. (E küldöttség munkáiban résztvett még Bouniols, a jóvátételi bizottság pénzügyi osztálya részéről.) A küldöttség november 6-tól november 17-ig időzött fővárosunkban s az ország gazdasági és pénzügyi helyzetét kimerítő vizsgálatnak vetette alá, összegyűjtván egyidejűleg a szanálási tervezet kidolgozásához szükséges statisztikai anyagot s igyekeztén számos a kormánnyal, a pártvezérekkel, a különböző pénzügyi és gazdasági szakemberekkel s társadalmi osztályok képviselőivel folytatott megbeszélései során a pénzügyi és a gazdasági helyzetről valamint a közvélemény s a nép lelkiállapotáról s kívánságairól pontos képet szerezni.

Közvetlenül ezután november hó 20-tól 28-ig a pénzügyi komité ült össze Londonban (Janssen, Bianchini, Niemeyer, Parmentier, Pospisil, Sekiba, Strakosch, ter Meulen) s tanulmány tárgyává tette a titkárság kiküldöttjei által Budapesten összegyűjtött anyagot, felhasználván tárgyalásai során azon információkat, melyeket egy a magyar kormány által Londonba kiküldött delegáció (Popovics, Teleszky, Kállay, Walkó, Korányi, Schandl) nyújthatott.

A pénzügyi rekonstrukció tervezete ezen ülés folyamán formába öntetett s csak egy, a legfontosabb pont maradt egyelőre még eldöntetlen, az t. i.: hogy jóvátétel címén mily kiterjedésű fizetések vétessenek fel a tervezetbe, hogy a kölcsön felvétele, vagy a jóvátételi terv alkalmazása lehetlenné ne váljék. E pont a Népszövetségi tanács december 10—20-án Parisban tartott ülésén került eldöntésre először annak egy albizottsága (Comité de Hongrie) által, mely magába foglalta Anglia, Franciaország, Olaszország, Csehszlovákia, Románia, Jugoszlávia és Magyarország képviselőit s mely az ugyanakkor Parisban ülésező pénzügyi bizottság-

gal e kérdésben megegyezett. A Tanács elfogadván a Comité financier jelentését s az abban foglalt rekonstrukciós tervet, ennek rögtöni közzétételét rendelte el, s azt mint a Népszövetség hivatalos tervezetét a jóvátételi bizottsághoz tette át, mely 1924 február 21-én a tervet javaslatainak s feltételeinek megfelelően felfüggesztette Magyarország aktívaira szóló zálogjogi elsőbbségét, miután időközben Magyarország a kis-entente s közötté fennálló még függő kérdésekben megegyezésre jutott.

E megegyezést Magyarország nagy áldozatok árán volt kénytelen az utolsó pillanatban megvásárolni, amennyiben Romániával szemben le kellett hogy mondjon a román megszállás által okozott károk megtérítéséről, a Szerb-horvát-szlovén állammal szemben pedig kénytelen volt elvállalni a Károlyi-kormány által a belgrádi katonai konvencióban megígért vasúti anyag szállításának kötelezettségét.

A Tanács március 10—15-én Genfben tartott ülésében azután az érdekelt felek (Magyarország részéről Korányi Frigyes báró, ki mint párisi követ a jóvátételi kérdés megoldása s mint pénzügyminiszter a szanalási kölcsön előkészítésének munkálatai körül kiváló érdemeket szerzett) aláírták a rekonstrukciós tervre vonatkozó I. és II. számú jegyzőkönyvet¹ s a Tanács elfogadta a terv végrehajtásával járó felelősséget. A Népszövetségnek egy Sir Henry Strakosch vezetése alatt álló delegációja ezután Budapestre ment, hogy ott a magyar kormánnyal megegyezzen a költségvetési reform részletes programját s a felhatalmazási törvény szövegét illetőleg, mely a magyar kormányt a program végrehajtásához szükséges hatalommal felruházza. Végül a magyar nemzeti bank felállítását illetőleg folytattak döntő megbeszélések.

Egyidejűleg tárgyalás vététt fel azon országokkal, me-

¹ E jegyzőkönyveket Magyarország az 1924. évi IV. t.-c.-be iktatta, mely 1924 április 25-én hirdettetett ki egyidejűleg a Magyar Nemzeti Bank létesítéséről s szabadalmáról szóló 1924. évi V. t.-cikkkel és az államháztartás hiányainak fedezése céljából felveendő belső kölcsönről szóló 1924. évi VI. t.-cikkkel. Lásd~ a függelékben.

lyek Magyarországgal szemben mint hitelezők szerepeltek az általuk előlegezett árúhitelekért,¹ oly célból, hogy ezek elsőbbségi jogukról az új kölcsön érdekében lemondjanak. A tárgyalások sikerre vezetvén — más teendő már nem volt, mint az ellenőrzéssel megbízandó főbiztos kiválasztása, mely Mr. J. Smith bostoni ügyvéd személyében szerencsés megoldást nyert.

A pénzügyi és gazdasági reformok részletes programja benn foglaltatik a fentidézett II. számú jegyzőkönyvben, melyet egy I. számú úgynevezett politikai jegyzőkönyv előz meg s melyet rajtunk kívül Anglia, Franciaország, Olaszország, Románia, Csehszlovákia s a Szerb-horvát-szlovén állam képviselői írtak alá Jogpolitikai jegyzőkönyvben a felsorolt államok képviselői ünnepélyesen kötelezik magukat Magyarország politikai függetlenségének, területi integritásának s souverain jogainak tiszteletben tartására; kijelentik, hogy nem fognak törekedni semmi olyan különleges vagy kizárólagos gazdasági és pénzügyi előnyre, melyek alkalmaznak e függetlenséget közvetve vagy közvetlenül veszélyeztetni ... és hogy adott esetben a célból, hogy ezeket az elveket minden nemzet tiszteletben tartsa, a Nemzetek Szövetsége Egyezségokmánya szabályainak megfelelőleg egyenként vagy együttesen a Nemzetek Szövetsége Tanácsához fordulnak, hogy ez utóbbi döntsön a szükséges intézkedésekről, megígérvén, hogy a Tanács határozatainak magukat alávetik. A magyar kormány kötelezi magát másfelől, hogy a trianoni szerződésben elvállalt kötelezettségeknek, nevezetesen a katonai határozmányoknak, valamint egyéb ííem-] zetközi kötelezettségeinek is pontosan és loyálishan elégeti tesz; hogy tartózkodni fog minden ténykedéstől, amely ellentétben állhatna a Magyarország gazdasági és pénzügyi helyreállítása céljából közösen kötendő egyezmények szellemével, avagy veszélyeztethetné azokat a biztosítékokat, melyeket az aláíró hatalmak a kölcsönadók érdekeinek védelmére megállapítanak.

¹ E hitelekben benfoglaltatnak az oroszországi hadifoglyok hazaszállításának költségei is.

Fenti jegyzőkönyv megfelel az osztrák rekonstrukciós tervezet politikai jegyzőkönyvének; a II. számú jegyzőkönyvben foglalt pénzügyi és gazdasági program nagyjában szintén azonos az Ausztriában alkalmazottal s főbb vonalaiban a következő elveken épül fel:¹

a) Az infláció megállítása, a korona stabilizálása egy az Ausztriához hasonló független magyar jegybank felállítása által;

b) a költségvetés egyensúlyának helyreállítása 1926 június 30-ig, mely idő után a folyó költségek adók által fedezhetők legyenek anélkül, hogy akár fedezetlen bank j egy - kibocsátáshoz, akár kölcsönhöz fordulna a kormány;

c) egy rekonstrukciós kölcsön felvétele, mely bizonyos jövedelmekre zálogolva a költségvetési deficitet lesz hivatva fedezni 1926 június hó 30-ig s mely nélkül az infláció rögtöni megállítása nem volna lehetséges;

d) a fent körvonalozott program ellenőrzése a Népszövetség tanácsa kinevezte főbiztos által, ki kizárólag neki felelős;

e) kereskedelmi szerződések kötése a szomszéd államokkal, melyek az ország gazdasági helyreállítását és továbbfejlődését szolgálván, a rekonstrukciós program biztosításának kiegészítő részét képeznek.

A költségvetés egyensúlyának helyreállítására nézve a II. számú jegyzőkönyv 2. §-ában még részletes utasítást is ad a program egymásután következő hat félévére a vállalható nettó kiadások maximumát, az adókból beszerzendő összegek minimumát és a deficit maximumát illetőleg,² megállapítván egyúttal, hogy a költségvetésnek egységes és tartós alapokon nyugvó egyensúlya csak akkor tekinthető el-

¹ Lásd: Reconstruction financière de la Hongrie. Accords préparés par la Société des Nations et signés à Genève 14. Mai 1924. avec les documents et déclarations publiques y relatifs. C. 125. M. 53. 1924. II.

² Lásd a-függelékben az 1924. évi IV. t.-c. b) mellékletét a 2. §-hoz: «Az államhástartás egyensúlyának helyreállításáról szóló féléves költségvetések».

értnek, ha a költségvetés helyzete olyan, hogy egyensúlyának felborítása nélkül lehetséges lesz a kiadások sorába felvenni a kölcsönszolgálat és a trianoni békeszerződés eddig megállapított terheit.

A kölcsön összege 250 millió arany koronában állapítatott meg a két és fél év alatti deficit fedezésére s kamatai és amortizációja fizetésének biztosítására lekötettek a vám, dohányjövedék, sójövedék s a cukorfogyasztási adó jövedelmei, melyek évente 50 millió koronában irányoztattak elő a Népszövetség illetékes közegei által. Rendelkezés történt azonban arra nézve is, hogy ez összeg elégtelensége esetén az államvasutak jövedelmeinek kivételével még bármely más állami jövedelem igénybevehető legyen a kölcsön annuitásai fedezésére. E jövedelmek a főbiztos kezeibe folynak be, távozása után pedig a Népszövetségi tanács által a kölcsöncímletek tulajdonosai érdekeinek megvédésére kijelölt bizalmi férfiakéba, kik csak a kölcsönszolgálat levonása után fennmaradó többletet fizetik ki a magyar kormánynak.

Egy a jóvátételi bizottság által kinevezendő *ellenőrző bizottság* biztosítja mindennemű sérelem ellen a trianoni szerződés 180. §-a által a jóvátételi bizottságra ruházott jogokat. E bizottság mindenkor Magyarországon kívül ül össze s a főbiztos útján érintkezik a magyar kormánnyal, mely kötelezi magát mindazon felvilágosítások megadására, melyek a bizottságot a magyar költségvetés bevételeit és kiadásait illetőleg érdekelhetik.

Amint látjuk, a Népszövetség a magyar rekonstrukció ügyében már járt utakon haladt s az Ausztriában sikerrel kezdeményezett programot alkalmazta a mi esetünkben. Ha az az állapot azonban, mely úgy Ausztriában, mint Magyarországon orvoslásra szorult, alapjában véve (a pénz rohamos elértéktelenedése s a költségvetés egyensúlyának felborulása) azonos volt is a két országban, részleteiben mégis fontos különbségeket mutatott, melyekkel a magyar kölcsöntervezetben számolni kellett.

A különbségek bizonyos fokig már azon tapasztalatokból folytak, melyeket a Népszövetség Ausztria újjáépítése

folyamán szerzett. Így pl. a magyar kölcsönnél nem tartotta szükségesnek az *államok garanciáját*, mint Ausztria esetében, mely ország élelmiszer ellátását s nyersterményeit illetőleg teljesen a külföldre szorulva 1922 szeptemberében oly pénzügyi helyzetben volt, hogy a kölcsön ellenében tekintetbe jöhető zálogok egy esetleges szociális kirobbanás következtében illuzóriusakká válhattak volna. A népszövetségi ellenőrzés hatályossága ugyancsak ekkor még nem állta volt ki a próbát s ismeretlen volt még az a gyógyulási képesség, mely egy pénzügyi reformjában támogató ország részéről várható. Magyarország helyzete 1923-ban más volt; költségvetésünk nem volt oly kétségbeejtő helyzetben, mint Ausztriáé, pénzünk elértéktelenedése nem oly elriasztó, nyers termények s élelmiszerek tekintetében az ország nem volt annyira a külföldre szorulva s földműves lakossága nem adott okot olyan félelmekre, mint Ausztria iparos lakossága. A garanciára tehát a Népszövetség illetékes szerveinek megítélése szerint nem volt szükség.

A második különbség az osztrák és magyar szanálási tervzet közt a *jóvátétel kérdésének* különböző elbírálása. Ausztria esetében a jóvátételi bizottság húsz évre lemondott zálogjogai elsőbbségéről, mely az ország aktívaival szemben megillette; ugyanakkor azonban a kölcsöntervezetbe semmi oly kifejezett intézkedés nem vétetett fel, mely a békeszerződések által kiszabott kötelezettségek teljesítését garantálná. E körülmények magyarázata egyrészt az, hogy Ausztria élelmiszerekre s nyers terményekre 25 millió font sterling relief-hitelt vett igénybe a békekötés óta, mely hitel a jóvátételi fizetésekkal szemben is megtartván elsőbbségi jogát, az osztrák költségvetés s a jóvátétel címén követelhető fizetések közt majdnem átléphetetlen válaszfalat teremtett; másrészt az a tény, hogy a kölcsönt azon országok garantálták, melyek képviselői egyedül voltak jogosítva arra, hogy jóvátételi bizottsági tag minőségükben jóvátétel címén számadást nyújtsanak be, ily számadás benyújtását kizárta, minthogy az egyidejűleg a garancia kérdését állította volna előtérbe.

Magyarország a jóvátétel kérdésében kevésbé kedvezően, avagy azt is mondhatnók: kedvezőbben ítéltetett meg, mint Ausztria. Az ország nagyobb életképessége egyrészt, másrészt szomszédjainknak félelme attól, hogy a békeszerződésből folyó jóvátételi s egyéb kötelezettségek húsz évre való felfüggesztése Magyarországot befolyásuktól túlságosan függetleníthetné s hozzájárulhatna megerősödéséhez, egy kompromisszumot eredményezett abban az irányban, hogy a jóvátételi zálogjogok elsőbbsége a kölcsönnel szemben húsz évre felfüggesztetett ugyan, egyidejűleg azonban e húsz évre jóvátétel s egyéb békeszerződési kötelezettség címén évente egy minimális összeg vétetett fel a rekonstrukciós tervezetbe, melynek fizetésére Magyarország 1926 június 1-től kezdve, vagyis az államháztartás egyensúlyának helyreállítása után köteleztetett,¹ A Népszövetség főtörekvése volt ez évi fizetéseket egy oly minimumra leszorítani, mely mellett sem a rekonstrukciós program alkalmazhatósága, sem a tervezett kölcsönfelvétel nem akadályoztatik. Tényleg a költségvetés egyensúlyát magasabb évi jóvátételi fizetések mellett elérni vagy fentartani nehéz lett volna s idővel újra inflációhoz kellett volna folyamodnunk, melyet megakadályozni a helyreállítási program első célja kellett hogy legyen. A jóvátétel és egyéb békeszerződési kötelezettség címén végül is 10 millió aranykorona évi átlagban felvett összeg a Népszövetség fenti törekvésének megfelel s egyben a jóvátétel kérdésében fennálló bizonytalanságot megszünteti.

A népszövetségi akció eredményének jelentőségét a Népszövetség ötödik közgyűlésén, 1924 szeptember 11-én Sir Henry Strakosch délafrikai delegátus méltatta, ki a magyar rekonstrukció tárgyalásánál nagy dicsérettel halmozta el a Népszövetséget s annak közegeit gyors és erélyes munkájukért, kiemelvén, hogy hat hónapra sem volt szükségük

¹ A két és félévi szanalási periódus alatt békeszerződési kötelezettség címén egyedül napi 880 tonna szén szállítására, illetve e szállítás ellenértékének szolgáltatására vagyunk kötelezve a pécsi bányákból.

ahhoz, hogy hét országnak érdeklődését, megegyezését s aktív közreműködését biztosítsák a magyar kölcsön érdekében s hogy lehetővé tegyék ily rövid időn belül évek óta megoldhatatlannak tetsző pénzügyi problémák s politikai ellentétek elintézését. S tényleg a jóvátételnek s egyéb békeszerződési kötelezettségeknek húsz évre való megállapítása nagy előnyt jelentett azon bizonytalansággal szemben, melyben az ország a jóvátétel kérdését illetőleg négy éven át tartott s egyéb külföldi adósságok (relief bons) kérdése is, melyben a Népszövetség közbejötté nélkül megegyezésre jutni nem tudtunk volna, egyidejűleg rendeztetett. A függő politikai s gazdasági kérdések százait sikerült az utódállamokkal barátságos megbeszélések keretében az 1923-iki népszövetségi közgyűlés folyamán a magyar miniszterelnöknek elintéznie, ki maga is elismerte 1924. évi szeptember hóban a Népszövetség ötödik közgyűlésén tartott nagyhatású beszédében azt,² hogy a Népszövetség közvetítő szerepe nélkül ezt az eredményt nem lehetett volna elérni. Az elismerés nagy része azonban magát a magyar miniszterelnököt illeti, ki fáradhatatlan energiával s önzetlen hazafisággal kezdeményezett, tárgyalt, mitigált idegenben és otthon, míg a kölcsönügy tető alá nem került s a tervezet egy részletes költségvetés formájába öntetvén, magyar törvény alakját nem vette föl.

Az idézett 1924. évi IV. t.-c. által adott felhatalmazás alapján a kormány most már hozzáláthatott a jóvátételi kölcsön kibocsátásához, melynek negociálását Teleszky János kipróbált tehetségére bízta; minthogy azonban e kölcsön tényleges folyósítása bizonyos idő elteltét tételezte fel, az 1924. év első felében fennálló súlyos deficit fedezéséről gondoskodni kellett. A bank jegykibocsátást 110 millió arany koronáig emelte fel a kormány a Népszövetség szakértőivel egyetértően; az 1924. évi VI. t.-c. alapján kivetett kényszer-

¹ Lásd: Journal officiel. Supplément spécial No 23. Actes de la cinquième Assemblée. Séances plénières. Compte rendu des débats 1924. Genève.

kölcsön s a már előbb az 1924. évi 32,000. számú pénzügyminiszteri rendelet alapján beszedett kényszerkölcsönelőleg 700 milliárdját e célra vette igénybe, végül e célt szolgálta a hazai bankok és iparvállaltoktól felvett 20 millió svájci frank rövidlejáratú kölcsön, melynek a jóvátételi kölcsönből 1924 június 30-án való visszafizetése biztosítva lett. A még fennmaradó hiány fedezésére a jóvátételi kölcsönelőleg 60 milliójából 52 millió lett felhasználva.

A 250 milliós jóvátételi kölcsön elhelyezésére nézve június hó folyamán végleges megegyezések történtek. Anglia jegyezte az oroszánrészt: 138 millió aranykoronát, utána Olaszország 31 milliót, az Északamerikai Egyesült-Államok 29 milliót, Svájc 21*7 milliót, Csehszlovákia 10 milliót, Németalföld. 7*6 milliót, Svédország 4 milliót s végül Magyarországon helyeztetett el 9*9 millió. Franciaország a kölcsönben nem vett részt.

Az alábbi táblázat (80—81. oldal) szemléltetően mutatja a kölcsönösszeg megoszlását országok szerint, annak névleges s tényleges értékét, költségeit, árfolyamát s annuitásait.

A bankjegykibocsátás legfeljebb 110 millió aranykoronában limitálva lévén s kizárólagos kiváltsággként a június 24-én Popovics Sándor elnöksége alatt megnyílt Nemzeti Bankra bízván, fenti összeg a bank június 30-iki kimutatásába mint az állam adóssága lett felvéve a bankkal szemben. Ujabb kölcsönt azonban a bank alapszabályai értelmében az államnak csak arany- vagy állandó értékű külföldi deviza ellenében adhat, ami az infláció további növekedését kizárta. Ez, illetve az infláció megállása folytán a korona stabilizációja a Nemzeti Bank főhivatása; ennek megfelelően szerveztetett az függetlenül a magyar kormánytól, magánosok által aláírt 30 millió alaptőkével egy főtanács adminisztrációja alatt, melynek nemzetgyűlési képviselő vagy állami tisztviselő tagja nem lehet.

Az 1924/25. évi költségvetés, mely a Népszövetség előirányzatának megfelelően 100 millió aranykorona deficittel lett megállapítva, fedezetlen bank jegykibocsátással tehát

A kibocsátó ország	A kölcsön összege névértékben			Kamatláb	Kibocsátási árfolyam	A bankok átvételi árfolyama	Adó	Bélyeg
	A kibocsátó ország pénzében	Angol fontokban	Arany koronákban					
Nagy-Britannia	7.902,700	7.962,700	168.722,645	7·5	88	84	—	2
Északamerikai Egyesült-Államok	7.500,000	1.733,606	37.012,488	7·5	87·5	80	—	—
Olaszország	170.000,000	1.696,864	36.228,046	8·05*	92	88	—	1·2
Svájc	30.000,000	1.226,996	26.196,304	7·5	89	85	1	1
Svédország	4.585,000	280,772	5.994,482	7·5	88	84	0·5	1
Németalföld	5.000,000	433,605	9.257,466	7·5	88	84	—	1
Csehszlovákia	83.620,000	568,845	12.144,540	7·5			—	2
Magyarország (Egyesült-Államok dollárjaiban)	2.350,000	543,195	11.597,250	7·5	88	80	—	—
Összesen		14.386,583	307.153,581					

* 7 % kamat plus 15 % szelvényadó a kamatösszeg szelvényei után, vagyis összesen 8·05 %.

NB. A csehszlovák rész; nincs teljesen elintézve. Az évi törlesztés, a magyar és csehszlovák részeket kivéve, a bizalmi férfiak által állapítottat meg az általános átvételi feltételek értelmében.

többé nem számolhatott, de erre nem is volt már szükség; az első félévben még a főbiztos 42 millió aranykoronát bocsát előlegként a kormány rendelkezésére a deficitet fedezendő, de már a költségvetési év első felének végén az állami bevételek fedezik a kiadásokat s az előlegek is visszafizettetvén, a rekonstrukciós kölcsönt nem kell igénybe venni hiány fedezésére. A második félév még kedvezőbben alakul s lezártakor fölösleget mutat fel.

Tényleg a kormány intézkedései bevételeinek fokozása s kiadásainak apasztása érdekében hatásukat az 1924/25. költségvetési év első felének végén már éreztetni kezdik. Az adminisztráció egyszerűsítése, az államhivatalnokok lét-

magyar államkölcsön.

Tényleg befolyt összeg				Évi törlesztés		A kölcsön
%	A kibocsátó ország pénzében	Angol fontokban	Arany koronákban	A kibocsátó állam pénzében	Arany koronákban	Kibocsátásának kelte
82	6.480,214	6.480,214	138.352,569	793,518	16.941,609-50	2-7-24
80	6.000,000	1.386,885	29.610,000	753,082	3.716,459-67	3-7-24
86-8	147.560,000	1.472,878	31.445,944	16.448,014	3.505,550—	10-7-24
83	24.900,000	1.018,407	21.742,983	3.012,330	2.630,306-55	29-7-24
82-5	3.782,625	231,637	4.945,448	460,384	601,721-88	4-7-24
83	4.250,000	359,892	7.683,697	502,054	929,502-77	4-7-24
82-75	69.195,550	470,719	10.049,855			
86	2.021,000	467,148	9.973,635			1-8-24
		11.887,780	253.864,131			

1924 június 26-i londoni árfolyam szerint:

1 angol font = 100-185 olasz lira

* « = 24.45 svájci frank

« = 11.53 125 hollandi forint

H « — 16.33 svéd korona

« « = 4.3265 dollár (Egyesült-Államok)

« « = 21.35 aranykorona

1 dollár = 4.935 aranykorona.

számának apasztása¹ egyfelől, az adók felemelése másfelől a közszolgáltatások normális rendjét, melyet az infláció teljesen megzavart, kezdik visszaállítani s 1925 februárjában

¹ A kormány a rekonstrukciós törvény értelmében kötelezte magát, hogy az 1923. évi XXXV. t.-c. alapján, már végrehajtott illetve még végrehajtandó létszámapasztáson felül, a közszolgálati alkalmazottaknak az 1923/24. évi költségvetési előirányzat szerint létszámát 1926. évi június hó 30-ig fokozatosan, összesen újabb 15,000 fővel apasztani fogja. Tényleg azonban már a helyreállítási periódus első évében több mint 20,000 közszolgálati alkalmazott nyert elbocsátást, s az országos takarékoszági bizottság a jövő két év folyamán még 7759 elbocsátást vett számításba a megüresedett állások be nem töltése következtében.

a magyar miniszterelnök Genfben a pénzügyi bizottság részéről meleg szerencsekívánatokban részesül az elért eredmény felett. A rekonstrukciós kölcsön, melynek eredeti célja a deficit fedezése, most a tisztviselők fizetésének emelése s produktív beruházások érdekében vétetik igénybe a magyar kormány által s a pénzügyi bizottság, illetve a Népszövetségi tanács nem zárkozhatik el e kérés habár csak ideiglenes teljesítése elől sem, végleges beleegyezését attól téve függővé, hogy az adóknak az újabb terhek következtében való esetleges további emelése az ország pénzügyi erejét nem fogja túlhaladni s hogy további megtakarítások fognak eszközölni a tisztviselők létszámának újabb apasztása által. Az 1925. évi júniusi tanácsülés elfogadja az 1925/26-iki költségvetést, melynek nívóját az ország pénzügyi kapacitása szempontjából ugyan túl magasnak tartja,¹ mindazonáltal megelégedéssel állapítja meg azon nevezetes tény, miszerint az 1924/25. év (az első teljes költségvetés a rekonstrukciós periódus kezdete: 1924 május óta) az előrelátott hiány helyett tekintélyes felesleggel zárul² s hogy az 1925/26. évi költségvetési előirányzat egyensúlyára szintén számítani lehet.³ A korona stabilizációja s stabilizált értékének az aranyértékéig való emelkedése⁴ ugyancsak megelégedéssel tölthette el a Népszövetségi tanácsot, úgyszintén annak

¹ A rekonstrukciós tervezet a két és félévi rekonstrukciós periódus félévi költségvetéseiben az utolsó félévre legfeljebb netto 400 milliót irányzott elő, mely az ország lakosságának fejenként átlag 50 aranykoronával való megterhelését s az ország teherviselőképességének maximumát jelenti.

² Az 1924—25-iki költségvetési év kb. 63 millió aranykorona felesleget mutat fel. Lásd a főbiztos XV-ik jelentését 1925 július haváról. (C. 428. 1925. II.)

³ A magyar kormánynak a júniusi tanácsülés elé terjesztett 1925/26. évi költségvetési előirányzata 607* 1 millió aranykorona bruttó bevételt s 579*6 m. aranykorona bruttó kiadást, vagyis 27½ millió aranykorona felesleget mutat fel.

⁴ A stabilizált magyar korona egy az Angol Bank és a Magyar Nemzeti Bank közt 1924-ben kötött megállapodás alapján az angol fonttal közvetlen függési viszonyba hozatott, mely utóbbi időközben elérvén az aranyparitást, a magyar koronát is arra emelte.

megállapítása, hogy kereskedelmünk az eddiginél nagyobb méreteket öltött.

A szomszédainkkal s egyéb államokkal az 1924. évi XXI. t.-c. által felállított új autonóm vámtarifa alapján felvett s folytatott kereskedelmi szerződések kötésére irányuló tárgyalások kedvező lefolyása remélni engedi azon akadályok csökkentését is, melyek eddig a bevitel és kivitel szabad folyását gátolták; általában a lefolyt 1924—25-iki költségvetési év tapasztalatai minden tekintetben garanciát nyújthatnak arra nézve, hogy a helyreállítási terv akadálytalan végrehajtása nem fog nehézségbe ütközni. Nem akadályozhatták azt meg a kis-ententenak támadásai sem, melyek az 1925. évi márciusi tanácsülés alkalmából a magyar költségvetés katonai kiadásainak túl magas volta s a civiltárcák tételeiben állítólag elrejtett katonai kiadások ellen irányultak s melyek a júniusi tanácsülés magyar bizottságában a magyar miniszterelnök erélyes fellépése folytán a főbiztos által tett megnyugtató kijelentések alapján kellő értékükre szállítottak le.¹

Bethlen István gróf a Népszövetség ötödik közgyűlésén köszönetét fejezván ki a Népszövetségnek Magyarország érdekében kifejtett munkájáért, annak legnagyobb jelentősegetabban látta, hogy «a magyar nemzet feldúlt lelkiállapotát megnyugtatta, hogy visszaadta neki a hitet, hogy nincs teljesen balsorsa kényekedvére hagyatva; hogy reményt és bizalmat nyújtott neki arra nézve, hogy a legyőzöttekkel szemben ezentúl a méltányosság és emberiség szellemé fog megnyilvánulni.

A lelkek nyugalma folytán beállt belső konszolidáció[^] a munka újrafelvétele s megbecsülése, a kereskedelem fellendülése azonban szükségszerűleg meg kell hogy szüntessék a szomszédos népek egymásközi bizalmatlanságát is s ezen az úton érkezik majd el az egész világ az idegek lecsillapodásához, a «morális lefegyverzés»-hez, mely az anyagi le-

¹ Lásd az 1925. évi márciusi és júniusi tanácsülések jegyzőkönyveit.

fegyverzésnek első feltétele s mely nélkül hiányoznék a népek megegyezéséhez szükséges legfőbb elem: az animus contra-hendi.»

Következő fejezetünkben a lefegyverzés kérdésével fogunk foglalkozni s megnézzük, mily haladást tett az a háborús psyche lassú visszafejlődése folyamán?

VI.

**MAGYARORSZÁG
ÉS A LESZERELÉS KÉRDÉSE**

A trianoni békeszerződés V. fejezete, mely a katonai határozmányokat foglalja magában, egy ötsoros bevezetésben általánosságban kötelezi Magyarországot a később részletesen felsorolt pontozatok szigorú betartására, «hogy ezáltal lehetővé tétessék egy, az összes államok fegyverkezésének korlátozására vonatkozó előkészítő munka felvétele». Magyarország kötelezi magát a továbbiakban a békeszerződés életbelépte utáni (1921 júl. 26) három hónapon belül többek között katonai erejének 35,000 főig való csökkentésére s az önkéntes toborzási rendszer életbeléptetésére, egyben elfogadván a békeszerződés katonai rendelkezéseinek végrehajtására vonatkozó ellenőrzést, mely a békeszerződés 133. §-a értelmében egy Pesfcen, a magyar kormány költségén székelő, a Szövetséges és Társult Főhatalmak képviselőiből álló katonai ellenőrző bizottság által lesz gyakorlandó s melynek a magyar kormány, köteles leendő minden általa szükségelt információt s minden a feladata elvégzéséhez szükséges segítséget megadni. A 140. §. értelmében Magyarország a békeszerződés életbelépte utáni három hónapon belül törvényhozását a békeszerződés katonai rendelkezéseivel összhangba hozni s ezen összhangot fentartani köteles, végül a 143. §-ban «mindaddig, míg a jelen szerződés érvényben áll, kötelezettséget vállal minden vizsgálatnak alávetni magát, melyet a Nemzetek Szövetségének tanácsa szótöbbséggel szükségesnek ítél».

Magyarország az idézett s a békeszerződés egyéb katonai cikkeiben vállalt kötelezettségeknek az előírt három hónapon belül már csak azért is igyekezett sürgősen eleget tenni,

mivel felvételére irányuló kérelme már 1921 május 23-ika óta a Népszövetség előtt feküdt s a felvételnek első feltétele a békeszerződés határozmányainak s különösen a lefegyverzési rendelkezéseknek betartása lett volna. Tényleg a Népszövetségi tanács 1921 június 17-én állandó katonai tanácsadó bizottságának véleményét kérte ki Magyarország lefegyverzését illetőleg, amit annál is inkább szükségesnek látott megtenni, minthogy a trianoni békeszerződés még nem lépett volt életbe s így az előírt három hónapi határidő sem telt még le, melyen belül Magyarország kötelezte magát a katonai határozmányok végrehajtására. Felvételi kérelmünk eldöntése, mely tehát csak 1921 június 26-dikával, a ratifikációs okmányok kicserélésével lett volna tulaj donképen aktuális, a Népszövetség szeptemberi II-ik közgyűlésének hatáskörébe esett; ez azonban nem jött abba a helyzetbe, hogy a kérdést érdemlegesen tárgyalja, minthogy a magyar kormány felvételi kérelmét visszavonta, illetve tárgyalásának elhalasztását kérte az Ausztria és közte időközben kitört határkonfliktusra való tekintettel, minek folytán az ügy már csak az 1922-ik évi III. közgyűlésen tárgyalathatott le. E közgyűlés hatodik bizottságának albizottsága a Nagykövetek Tanácsát, mint a Magyarországon székelő katonai ellenőrző bizottság felettes fórumát kérte fel véleményadásra aziránt, vajjon eleget tettünk-e a lefegyverzésünkre vonatkozó békeszerződési határozmányoknak? A válasz általában igenlő volt, csak még néhány az anyagi lefegyverzésre vonatkozó intézkedés szüksége állapított meg. Miután az albizottság Bánffy Miklós gróf, Genfben időző külügyminiszterünk részéről a békeszerződés intézkedéseinek megtartása tekintetében a magyar kormány nevében megnyugtató választ kapott, megállapított, hogy a felvételi feltételeknek eleget tettünk s felvételünk a Népszövetségbe egyhangúlag elfogadott.

Az anyagi lefegyverzésünkre vonatkozó néhány intézkedés, mely 1922 szeptember havában még nem történt volt meg részünkről, foglalkoztatta a következő évek során a Pesten működő ellenőrző bizottságot. A Nagykövetek

Tanácsa és a Népszövetség közt pedig időközben kialakult az a nézet, hogy a trianoni szerződés 143. §-ában a Népszövetségre bízott vizsgálati jog gyakorlása csak akkor válik aktuálissá, ha a katonai ellenőrző bizottság befejezte működését Magyarországon; ennek eldöntése azonban, mint Léon Bourgeois már a Népszövetségi tanács 1921 február 25-én tartott tanácsülésében megjegyezte, nem a Népszövetség illetékessége, hanem a Nagykövetek Tanácsáé, melynek főtitkárja 1921 március 8-án a népszövetségi titkársággal közölte, miszerint az ellenőrző bizottságok működésük befejezése után az állandó katonai tanácsadó bizottságnak egy zárójelentést fognak tenni, mely tartalmazná: *a)* az ellenőrző bizottság tevékenységének történetét, *b)* a volt ellenséges állam katonai helyzetének jellemzését az ellenőrzés megszűntekor, *c)* azon pontok felemlítését, melyekben a békeszerződés nem hajtatott volna végre, *d)* a kiszolgáltatott hadianyag részletezését. Az állandó katonai tanácsadó bizottság erre a Népszövetségi tanácsnak egy véleményes jelentést tett, melyben még pótlólag különböző tevékenységükre vonatkozó okmány felvételét kérte az ellenőrző bizottság zárójelentéseibe. E véleményes jelentés a Tanács 1921 június 27-iki ülésében elfogadtatott.

A Népszövetség és a Nagykövetek Tanácsa fent körvonalazott tárgyalásai míg egyrészt megegyezni látszanak abban, hogy a központi hatalmak¹ s így Magyarország lefegyverzésének ellenőrzése is a Népszövetségi tanács részéről csak az ellenőrző bizottságok tevékenységének beszüntetése után történhessék, világosan nem adnak feleletet arra a kérdésre, mikor szüntessék be, illetve fejezzék be tehát az ellenőrző bizottságok működésüket? Ennek dacára azonban a fentiekből kétségen felül kiolvasható az, hogy az ellenőrző bizottság beszüntetheti működését, illetve be is kell, hogy azt szüntesse, mihelyest a békeszerződés lefegyverzési hatá-

¹ Központi hatalmak alatt ebben a vonatkozásban csak Németország, Bulgária és Magyarország értendő. A törököknek sikerült a sèvres-i szerződés 432. §-ának felvételét a lausanne-i szerződésbe megakadályozni.

rozmányainak érdemleges pontjaiban elég lett téve. Egyes lényegtelenebb rendelkezésnek be nem tartása nem jelentheti az ellenőrző bizottság megbízásának vég nélkül való meghosszabbítását; ha ez így volna értelmezhető, a Nagykövetek Tanácsának a Népszövetséghez intézett, fentidézett átirata nem volna megérthető, épp oly kevésbé a Népszövetségi tanács által elfogadott állandó tanácsadó bizottsági szakvélemény.¹

Az illetékes fórum, a Nagykövetek Tanácsa, azonban még mindezekig nem nyilvánította befejezettnek a központi hatalmak lefegyverzésének ellenőrzését s így érthető volt, ha az ellenőrzés alatt álló azon államok részéről, melyek időközben a Népszövetség tagjaivá váltak, megnyilvánult az a törekvés, hogy a katonai ellenőrző bizottságok helyett most már a Népszövetség vegye át az őt megillető vizsgálati jogot. 1923 elején Bulgária a Népszövetségnél ilyen irányú pozitív javaslatot tett, kifejtve április 21-én a Népszövetségi tanács előtt, miszerint az igazságosság elvébe ütközik az a konstrukció, hogy a Szövetséges és Társult Főhatalmak saját maguk bírálhassák el, vajjon Bulgária megfelelt-e katonai kötelezettségeinek vagy nem; ezt csak egy semleges orgánus, legjobban a Népszövetségi tanács dönthetné el elfogulatlanul, mely a népszövetségi Egyességokmány 11. §-ának 2. bekezdése értelmében erre illetékes. (?) A Népszövetségi tanács azonban a bolgár javaslatot április 23-iki ülésében azzal utasította el, hogy ez a kérdés a Nagykövetek Tanácsa illetékességébe tartozik s Bulgáriának kérésével ehhez kell fordulnia.

Nehogy a katonai ellenőrző bizottságok működésének befejeztével az vizsgálati jog gyakorlása váratlanul érje a Népszövetség tanácsát, az angol kormány a kérdést az 1924. évi júniusi Tanácsülés napirendjére tűzte, hogy végre tisztába jöjjön a Tanács az átveendő kötelezettségek teljességével s megállapítsa a szükséges eljárás minőségét az

¹ Lásd Schücking und Wehberg: «Die Satzung des Völkerbundes». Verlag von Franz Vahlen, Berlin II. Auflage 41.1. oldal.

invesztigációk keresztülvitelének biztosítására. Magyarország, melyet ez a kérdés különösen közelről érintett, 1924 január 7-én a Népszövetség Egyességokmánya 4. cikkének 5. §-ára való hivatkozással a népszövetségi titkársághoz fordult azzal a kéréssel, hogy a kérdés tárgyalásában a Tanács ülésén résztvehessen; a magyar kormány e kérelme a Tanács június 17-iki ülésében került tárgyalásra, mely a kérdésben először egy jogászbizottság véleményét kérte ki, melynek alapján azután Magyarország képviselőjének a tárgyalásokban való részvétele ellen döntött s e döntésről a magyar kormány szeptember 20-án értesítette a főtítkár útján. A magyar kormány Apponyi gróf, a Népszövetség V. közgyűlésére kiküldött első delegátusa útján a jogászbizottság indokai iránt intézett kérdést a főtítkárhoz, ki október hó 24-én értesítette a magyar kormányt arról, hogy ezen indokokra nézve nem adhat felvilágosítást, minthogy a jogászbizottság nézetét nem indokolta. A magyar kormány a Tanács döntését nem fogadta el s december 8-án a Tanács római ülősszaka alkalmából gróf Nemes kvirináli magyar követ útján egy tiltakozó jegyzéket intézett a Tanácshoz, melyben egyben kifejtette nézetét azon tervezettel szemben, melyet a Tanács invesztigációs jogágnak gyakorlására nézve 1924 szeptember 27-én elfogadott¹ s mely Magyarországra nézve különösen sérelmesnek volt mondható, annál is inkább, minthogy az ellenőrző bizottságok által gyakorolt ellenőrzést több tekintetben reánk nézve csak még hátrányosabbá kellett hogy tegye.

A tervezet, mely az állandó katonai tanácsadó bizottság elaborátuma, mindenekelőtt a magyar kormány azon reményét foszlatta széjjel, hogy a Népszövetség által gyakorlandó invesztigáció a győző államok képviselői helyett semleges államok képviselőire bizza az ellenőrzés gyakorlását s így megszüntetné azon a Népszövetség alapgondolatával össze nem egyeztethető szellemet, mely a Népszövetség tagjainak

¹ Projet d'organisation de l'exercice du droit d'investigation dans les pays soumis à l'investigation en vertu des traités de Versailles, Saint-Germain, Trianon et Neuilly. C. 541. M. 189. 1924. IX.

egyenjogsága helyett a győzők és legyőzöttek különböző elbánását engedi meg. E tekintetben a magyar kormány joggal hivatkozhatott azon, a pénzügyi rekonstrukciójával kapcsolatban a Népszövetség által elfogadott precedensre, mely Magyarország pénzügyi ellenőrzését egy oly állam polgárára bízta, kinek nemzeti hozzátartozósága pártatlanságát illetőleg minden kétséget kizárt. Különösen azonban két rendelkezése a tervetnek nyugtalaníthatta a magyar kormányt és pedig: az állandó katonai tanácsadó bizottságnak kiegészítése velünk határos és nem tanácstag államok képviselőivel, melyekkel szemben Magyarország a békeszerződésben kötelezte magát az investigáció elfogadására s az investigációs bizottságoknak, melyeknek tagjai a tanácstagok által jelöltenek ki, kiegészítése az investigációnak alávetett állammal határos ország szakértőivel.

A magyar kormány december 8-iki jegyzékében joggal mutatott rá arra, hogy az állandó katonai tanácsadó bizottság, mely a népszövetségi Egyességokmány által mint szakértőbizottság állíttatott fel, a fentemlített kiegészítés folytán karakterének alapjaiban változik meg, midőn politikai okokból oly elemeket enged szervezetébe, melyek bizonyos fokig nemszakértő elemeknek kell hogy tekintessenek; az investigációs bizottságoknak a szomszéd államok képviselőivel való kiegészítése viszont súlyos méltánytalanságot képez Magyarországgal szemben akkor, midőn képviselőjének ugyanakkor megtagadtatott a jog arra, hogy e kérdésben, mely őt közelről érinti, a Népszövetség tárgyalásaiban részt vehessen. Javasolja a magyar kormány ezután, hogy az investigációs bizottságok semleges államok képviselőiből állíttassanak össze a nagyhatalmak képviselőinek bevonásával, végül kéri a Tanácsot, hogy tegye újjólagos megfontolás tárgyává határozatának azt a részét, mely a szomszéd államok képviselőinek az investigációkban szerepet biztosít s kérelmét a magyar közvélemény jogos felháborodására való hivatkozással húzza alá, mely «nem tudná elviselni azt, hogy míg a győztes államok katonai ellenőrző bizottságai által gyakorolt ellenőrzés a szomszéd államokat az ellenőrzésből kizárta, a Nép-

szövetség által gyakorolt investigáció őket az investigáció részeseivé tegye».

A magyar kormány jegyzékére a Tanács december hó 12-én válaszolt s biztosította a kormányt arra nézve, hogy a trianoni békeszerződés 143. §-a által reáruházott in vesztigációs jogot teljes pártatlansággal s a tekintetbe jöhető összes érdekek mérlegelésével öhajta gyakorolni; a magyar kormány meg lehet győződve arról, hogy a népszövetségi Egyességokmányban gyökerező jogai a teljes egyenjogúság alapján fognak érvényre jutni. Egyebekben azonban visszautasítja a magyar kormány azon vádját, mintha a békeszerződés avagy a népszövetségi Egyességokmány rendelkezéseit megsértette volna, midőn a magyar kormány képviselőjét a Tanács tanácskozásaiából az investigáció kérdése felett kizárta. E határozatát egy lord Phillimore elnöklete alatt álló jogászbizottság véleménye alapján hozta, mely ha talán kissé tömör is, azért nem kevésbbé alapos volt s mely rámutat arra, hogy a népszövetségi tagoknak az Egyességokmány IV. cikkének 5. §-a által biztosított jogok érintetlenül maradtak.

Bethlen István gróf, a nemzetgyűlés külügyi bizottságában Teleki Tibor gróf interpellációjára adott válaszában foglalkozott a kérdéssel és kijelentette, hogy a kormány e jegyzékváltással nem tartja az ügyet elintéztetnek s a megfelelő időpontban a politikai helyzet lehetőségeihez képest újabb lépéseket fog tenni, melyektől a kérdésben enyhülést remél.

A Népszövetség tanácsa 1925 március 14-én tartott ülésében elfogadta az investigációs bizottságok missziójának szabad és teljes végrehajtására vonatkozó, két fejezetből átló, az állandó tanácsadó bizottság és a jogászok vegyesbizottsága által készített szabályzatot, mely első fejezetében a bizottságok jogait és kötelességeit állapítja meg, a másodikban pedig azon könnyítéseket, melyeket az investigációnak alávetett országok kormányai kötelesek a bizottságok részére nyújtani.¹ Eszerint az investigációs bizottságoknak a Ta-

¹ Organisation de l'exercice du droit d'investigation dans les quatre pays soumis à l'investigation en vertu des articles 213 du

nács által minden egyes esetben megállapított program határain belül joguk és kötelességük a program összes kérdéseire kiterjeszkedni s különösen felhatalmaztatnak minden szükséges lépés megtételére, hogy meggyőződjenek, miszerint:

a) a hadsereg, tengerészet, rendőrség s más hasonló szervezetek sorozási szabályai, szervezete, tényleges állománya s fegyverfelszerelése a megfelelő békeszerződések fennálló szabályzatainak megfelelnek;

b) hogy semmiféle előkészület a katonai vagy tengerészeti személyzet mozgósítására nem történik és semminemű ily természetű mozgósítás nem történt;

c) hogy semminemű intézmény, szövetség vagy társaság nem foglalkozik katonai előkészületekkel vagy nincs a honvédelmi minisztériummal vagy bármely más katonai hatósággal összefüggésben;

d) hogy az ország törvényhozása a megfelelő békeszerződések katonai, tengerészeti s légi rendelkezéseinek megfelelően tartatik-e fenn s a kérdéses törvények megtartatnak-e?

Az vizsgálati bizottságok tagjai diplomáciai kiváltságokkal és sérthetetlenséggel bírnak s diplomáciai útlevelel s igazolvánnyal láttatnak el a Tanács nevében a főtitkár által. Lakhatásukat és utazásaikat illetőleg az vizsgálati bizottság alávetett ország kormánya részéről a legjobb eljárást igényelhetik. Költségeik a Népszövetség költségvetésének előre nem látott kiadások fedezésére előírt hitellel fedeztetnek.

A második fejezet intézkedik arra nézve, hogy az vizsgálati bizottság alávetett ország kormánya részéről mily intézkedések szükségeltetnek ahhoz, hogy az vizsgálati bizottságok az általuk szükségelt információk birtokába jussanak: egy a kormány által kijelölt minisztérium közvetíti érintke-

Traité de Versailles, 159 du Traité de Saint-Germain. 143 du Traité de Trianon et 104 du Traité de Xeuilly. Voies et moyens de nature à assurer aux commissions d'investigation la libre et complète exécution de leur mission. Règlement adopté par le Conseil le 14 mars 1925. (C. 208. M. 67. 1925. IX. C. P. C. 108.)

zésüket a kormánnyal s egyéb hatóságokkal s e minisztérium egy tisztviselője s egy katonatiszt fognak az invesztigáció tartama alatt rendelkezésére bocsátatni.

A márciusi tanácsülés, melyen e főbb rendelkezéseiben ismertetett szabályzat elfogadtatott, megbízta volt a főtitkár azzal, hogy vizsgálta meg s tegyen jelentést arra nézve, vajjon a fenti, a Tanács által elfogadott szabályzat az invesztigációnak alávetett ország részéről fog-e és mennyiben törvényhozási intézkedéseket szükségessé tenni? A főtitkár memoranduma az 1925 június 8—11-iki tanácsülésen került a Tanács elé, mely azonban nem ment bele a memorandum részletes vizsgálatába, hanem megelégedett annak megállapításával, hogy a memorandum világosan feltünteti azt, a Tanács szempontjából egyedül lényeges tény, miszerint az érdekelt államok a megfelelő békeszerződési szokásokban kifejezetten kötelezték magukat arra, hogy a népszövetségi tanács szótöbbséggel elhatározott invesztigációjának magukat alávetik. A memorandum tudomásul szolgálván, a titkárság levéltárában ad acta tettett s a Tanács felhatalmazta a főtitkárt, hogy az invesztigációnak alávetett országok kormányait erről informálja. Ezzel egy kényes s előreláthatatlan bonyodalmakra vezethető jogi kérdés lett tárgyalanná, melynek elintézésében a magyar kormánynak nem kis része van.

A Népszövetségnek az invesztigációkkal kapcsolatos hatásköre a fentebbiek alapján szabályozva Játszik lenni: annak gyakorlása most már csak a katonai ellenőrző bizottságok munkálatainak befejezésére vár. Nálunk ez még mindig késlekedik állítólag a mi hibánkból;¹ remélhető azonban,

¹ A kis entente nyíltan és burkoltan, a Népszövetség előtt s sajtója útján azzal vádolta meg a magyar kormányt, hogy katonai kiadásai felülmúlják szükségleteit, hogy költségvetésének civilresszortjaiban katonai kiadások vannak elrejtve s hogy a szanalási kölcsönt ilyen módon titkos fegyverkezésre használja fel, ahelyett hogy jóvátételi kötelezettségének nagyobb mértékben tenne eleget. Lásd erre nézve a «Magyarország pénzügyi helyreállítása» című fejezetünket s az 1925. évi márciusi s júniusi népszövetségi tanácsülés jegyzőkönyveit.

hogy rövidesen sikerülni fog a Nagykövetek Tanácsát meggyőznünk arról, hogy egy tökéletesen lefegyverzett állam vagyunk.¹

E fejezetünk nem volna tökéletes, ha röviden meg nem emlékeznénk azon szerepről, melyet Magyarország a Népszövetségnek az általános leszerelés, illetve a fegyverkezés korlátozására irányuló munkálataiban játszott. E szerep természetesen nem lehetett túlságosan nagy, egyrészt éppen annál fogva, hogy a győző államokkal szemben teljesen lefegyverezve csak az igazság és egyenlőség jelszavaival dolgozhattunk, másrészt azért sem, minthogy belépésünk a Népszövetségbe 1922 szeptemberében történvén meg, csak 1923 szeptemberében vehettünk aktív részt annak kérdéses munkálataiban, melyek a békeszerződések katonai, tengerészeti és légi rendelkezéseihez szolgáló bevezetésből² kiindulva, a népszövetségi Egyességek-mány 8. §-ában lettek pontosan körülírva.

Magyarország a Népszövetségnek az általános lefegyverzésre irányuló munkáját már csak annál fogva is különös érdekléssel kellett, hogy kísérje, minthogy csak az általános lefegyverzés keretében remélhette azt, hogy Csehszlovákia, Románia és a Szerb-Horvát-Szlovén állam, melyek állig felfegyverkezve s egymással ellenünk szövetkezve öröködnék a trianoni békeszerződés pontos megtartása felett, hadierőjüket csökkentse s inkább a saját maguk vállalta békeszerződési kötelezettségeik pontos teljesítésével törődjenek. Míg ugyanis a Szövetséges és Társult Főhatalmak haderejüket és fegyverkezésüket nem limitálták, addig nehezen volt várható e tekintetben kezdeményezés és javulás az utódállamoknál. A Szövetséges és Társult Főhatalmak fegyverkezésének s had-

¹ Lásd Walkó Lajos a m. kir. külügyminisztérium ideiglenes vezetésével megbízott m. kir. kereskedelemügyi miniszter válaszát Baross János nemzetgyűlési képviselő interpellációjára 1925 július 6.

² «En vue de rendre possible la préparation d'une limitation générale des armements de toutes les nations, la Hongrie s'engage à observer strictement les clauses militaires, navales et aériennes ci-après stipulées.» Traité de paix avec la Hongrie, Partie V.

erejének fentartása vagy leszerelése azonban úgy látszik, nem is annyira a központi hatalmak lefegyverzésétől függött, mint ahogy ezt a békeszerződések katonai rendelkezéseinek bevezetése beállítja, mert hiszen ez esetben tekintettel arra, hogy ez utóbbiak már régen leszállították haderejüket a békeszerződések előírta mértékre, ez megadta volna amazoknak is a lehetőséget a lefegyverzésre: haderejüknek ennek dacára való fentartása tehát arra vall, hogy más okok, az egymástól való félelem, Amerika és Oroszországnak a Népszövetségtől való távolmaradása s — last but not least — a népszövetségi Egyességokmány háborús szankcióinak elégtelensége, illetve bizonytalansága gátolják őket fegyveres erejük csökkentésének végrehajtásában.

Ilyenformán nem lehet csodálkozni azon, hogy a népszövetségi Egyességokmány 8. §-ában körülírt sa Népszövetség tanácsa részéről az általános leszerelés érdekében kifejtett tevékenység eddig semmi gyakorlati eredményre nem vezetett s csak meddő munkára kárhoztatta a Népszövetséget s annak e kérdés megoldása érdekében szervezett orgánumait, az állandó tanácsadó bizottságot, az időleges vegyesbizottságot s a népszövetségi főtitkárság kebelében szervezett lefegyverzési osztályt.

Ilyen meddő munkát volt — a népszövetségi paktum idevágó rendelkezéseinek módosítására irányuló, eddig azonban még nem ratifikált közgyűlési határozatoktól eltekintve — az a tervezet, melyet *«Traité d'assistance mutuelle»* néven az időleges vegyesbizottság lord Robert Cecil kezdeményezésére kidolgozott s mely az 1923 szeptemberében tartott népszövetségi közgyűlés harmadik bizottsága (magyar részről e bizottságban Táncos Gábor altábornagy vett részt) áltai végleges formába öntetvén, a közgyűlés plénuma elé terjesztett. A szerződéstervezetnek, mely támadás esetére az államoknak kölcsönös segítséget biztosítana, alapgondolata az, hogy az egyes európai államoknak lefegyverzésük ellenében kompenzációképen garanciákat kell biztosítani. E garanciák azon az összes aláíró államok által átveendő kötelezettségben állnak, hogy a megtámadott államnak segítségére sietnek.

Ilyen segítség azonban csak oly államnak nyújtatik, mely a paktum leszerelési rendelkezéseinek eleget tett; az aláíró államok tehát kötelesek egy a Népszövetség tanácsa által javasolt lefegyverzési programra nézve megegyezni s azt két éven belül érvényre juttatni.

A szerződőstervezet kompromisszum lord Robert Cecilnek egy általános garanciaszerződés kötésére irányuló javaslata s a francia (de Jouvenel, Requin) javaslat közt, mely egy ilyen garanciaszerződés megkötését egyelőre csak néhány, egymással érdekközösségben álló államra kívánta limitálni s az általános szerződést csak mint a külön szerződések konklúzióját vette tervbe. A külön szerződések hívei (Requin s a lefegyverzési bizottság egy része) technikai szempontból kétségbevonták ugyanis az általános szerződés hatályosságát, minthogy lehetetlennek tartották a védelem céljából előre kidolgozandó vezérkari munkálatoknak minden számbavehető eshetőségre való előkészítését; másrészt politikai szempontból is nehezen tudták megállapítani egy ily általános garancia értékét. Lord Robert Cecil viszont a külön szerződéseket ab ovo elvetette, minthogy ilyenek túlságosan emlékeztettek volna a háború előtti szövetségek rendszerére s a népszövetségi egyességekmany alapelveivel sem látszottak összeegyeztethetőnek. Az angol javaslat hívei tehát, amint látjuk, főleg politikai szempontból kifogásolták a francia javaslatot; ennek pártolói viszont főleg technikai szempontból az angol tervezetet. Lord Robert Cecil és de Jouvenel végül is megegyeztek egy közös szövegben, mely mint XIV. rezolúció, a Népszövetség harmadik közgyűlése által elfogadtatott s melynek alapján a tervezet végleges formájában az 1923. évi közgyűlésnek bemutatott. A közgyűlés azután a tervezeten néhány módosítást téve, azt a Tanácshoz tette át a kormányokkal való közlés s vélemények bekérése végett.

A 19 §-ból álló «*Traité d'assistance mutuelle*», midőn elfogadja lord Robert Cecil általános garanciaszerződését, de mégis megengedi, hogy bizonyos államok azt speciális védelmi szerződésekkel egészítsék ki, ellentétbe kerüli a népszövetség

egységokmány alapelveivel, mely ellentétet nem bír át-hidalni a tervezet azon rendelkezése sem, hogy a speciális védelmi szerződések a népszövetségi tanács elé térj esztendőök döntés céljából afelett, vajjon megfelelnek-e azok a népszövetségi paktum szellemének s így részesíthetők-e az általános garanciaszerződés által nyújtott védelemben? Ellenkezőleg ez a rendelkezés, melynek célja a regionális szerződéseknek a Népszövetség által való szankcionálása, nagy veszélyeket rejt magában, melyekre több állam felhívta válasza ban a Népszövetség figyelmét s melyek miatt a tervezetet Magyarország sem tehetta magáévá. Eltekintve ugyanis attól, hogy a regionális szerződések csak visszaállítanák a háborúelőtti véd- és dacsövetségek rendszerét s így vég-eredményében nemcsak hogy nem csökkentenék, hanem még lényegesen fokoznák a fegyverkezést, azok ürügyül szolgálhatnának arra is, hogy már létező s esetleg a népszövetségi paktum szellemével ellenkező szövetségi szerződésekre a Népszövetség hozzájárulását biztosítsák azáltal, hogy azokat regionális szerződéseknek tüntetik fel. Az ilyen szerződés, ha egyszer megnyerte a Népszövetség jóváhagyását, az esetleges fegyveres beavatkozás aktualitását maga szabályozván, annak végrehajtásában a Népszövetség előleges hozzájárulásától független s ily módon nem. volna kizárva az az eset. hogy a szerződő felek egy nekik kényelmetlen szomszéd állammal szemben önkényesen olyan incidenst idézzenek fel, melynek ürügye alatt a regionális szerződésre való hivatkozással a Népszövetség előzetes hozzájárulása nélkül megtámadhatnák. A «*Traité d'assistance mutuelle*»-nek sok jövőt jósolni ily körülmények közt nem lehetett s tényleg az összes kormányválaszok be sem érkeztek még reá, midőn az 1924. évi közgyűlésen MacDonald és Herriot egy új tervezettel lepték meg a világot, mely a «*Protocole de Genève*»¹ néven körülbelül

¹ Protocole pour le règlement pacifique des différends internationaux annexé à la résolution adoptée le 2 octobre 1924, par la cinquième Assemblée de la Société des Nations et ouvert à la signature des membres de la Société et de tous autres Etats. C. 606. M. 211. 1924. IX,

hat hónapig foglalkoztatta a nemzetközi diplomáciát, míg az 1925 márciusi tanácsülésen azután végleg el nem temetett.

Ha a «Genfi jegyzőkönyv» élete nem is volt hosszabb a «Traité d'assistance mutuelle»-énél, jelentősége kétségtelenül nagyobb volt annál. A háborút mint egyéni s támadó akciót nemzetközi bűnténynek bélyegezván, a lefegyverzés kompenzációjaképpen a kötelező választott bírósági* vagy tanácsi döntésre bízta a nemzetközi viszályok elintézését s ebben találja meg az államok részére azt a biztonságot, mely nélkül a lefegyverzés s a háborúról való lemondás nem képzelhető. Annak megállapítására, hogy ki a támadó fél, a Tanács egyhangú határozata hivatott, mely azután arra ² a népszövetségi egyességokmány 16. §-ának szankcióit alkalmazza. Ez az egyetlen háború, t. i. a nemzetközi defenzív haderő alkalmazása, melyet a jegyzőkönyv a népszövetségi paktummal szemben elismer a «nemzetközi bűntény» jellege nélkül s ezen a ponton több állam kritikájának volt kitéve, melyek a háború eltörlésében az államok szuverén jogait látták megsértve. A nemzetközi viszály kötelező választottbírószági döntés alá kell hogy bocsátassék az egyik fél kérelmére is: ha mindkét fél visszautasítaná azt, úgy a Tanács egyhangú határozata dönti el véglegesen a viszályt. Ha a Tanács nem képes egyhangú határozathozatalra, úgy ő maga terjeszti a viszályt bíróság elé, melynek összetétele a Tanács illetőségébe tartozik. A Tanácsnak mint látjuk, a jegyzőkönyv nagyobb szerepet biztosít, mint amilyen egy bírósági eljárás természetének megfelel s ezáltal a viszály elbírálásánál nem zárja ki politikai befolyások érvényesülését. Magyarország ezért a jegyzőkönyv bizottsági tárgyalásánál Apponyi

¹ Arbitrage, Sécurité et Réduction des Armements. Documents relatifs au protocole pour le règlement pacifique des différends internationaux et à la conférence pour la réduction des armements. C. 582. M. 199. 1924. IX.

² A támadás ismérvei: a) a praesumptio, b) A Tanács egyhangú határozata, c) a Tanács által elrendelt fegyverszünet visszautasítása vagy megsértése, d) a demilitarizált zónák megsértése.

Albert gróf útján a Tanács bírósági kompetenciája ellen foglalt állást, ami azonban nem vezetett eredményre.¹

A genfi jegyzőkönyv, amely a kötelező nemzetközi bírósági döntést írta jelszóként zászlajára, a nemzetközi jog-szemponjtából nagy haladást jelenthetett volna akkor, ha a benne előírt kötelező bírósági döntés tényleg minden nemzetközi viszályra igénybe vehető lenne. Ez azonban a kérdés közelebbi vizsgálatánál nem bizonyul valónak.² Tudjuk ugyanis, hogy a nemzetközi állandó bíróság ilk tékessége, elvben, szabályzatainak megfelelőleg csak fakultatív. A szabályzat³ azonban 36. §-a 2. bekezdésében megnyitja a lehetőségét annak, hogy az államok a szabályzathoz csatolt jegyzőkönyv aláírásával illetékességét kötelezővé tegyék minden, avagy néhány kategóriájára nézve oly jogi viszál-yoknak, melyeknek tárgya:

- a) valamely szerződés magyarázata;
- b) minden nemzetközi jogi kérdés;
- c) minden oly tény felderítése, mely ha fennállna, egy nemzetközi kötelezettség megsértését állapítaná meg;
- d) azon kárterítés természetének s nagyságának megállapítása, mely egy nemzetközi kötelezettség megszakítása következtében követelhető.

Ez a jegyzőkönyv sok állam által még ma sem lett aláírva, épp azon okból, minthogy a bíróság kötelező illetékességét egyes viszályokra nézve, melyek a fenti kategóriák valamelyikébe sorozhatók volnának, nem gondolták elfogadhatónak s nem tudták, vajjon elfogadás esetében ily természetű, fentartásokat tehetnek-e vagy sem?

Hogy e jegyzőkönyv elfogadását az államok részére megkönnyítse, az 1924~iki közgyűlés szeptember 6-án hozott határozatában megbízta első bizottságát, hogy a nemzetközi

¹ Lásd Gróf Apponyi Albert cikkét «Das Genfer Protokoll» a Pester Lloyd 1024 nov. 30. számában.

² Lásd báró Wlassics Gyula cikkét «Die internationale Gerichtsbarkeit und das Genfer Protokoll» a Pester Lloydban.

³ Lásd Schücking und Wehberg: Die Satzung des Völkerbundes. Beilin. Zweite Auflage: Statut de la Cour permanente 542. oldal.

állandó bíróság szabályzatának 36. §-át (2. bekezdés) precizírozza. E szöveg alapos tanulmányozása azután arra a megállapításra vezetett, hogy annak hajlékonysága minden fentartást megenged s így az államok feljogosítottak a bíróság illetékességének kötelező elfogadására azzal a kijelentéssel is, «hogy oly esetben, melyben ez illetékesség elismerését nem fogadhatják el, azt kizárhassák». Ezzel a feltételes aláírással azonban maga a kötelezettség mérve a minimumra, szállíttatik le s ezen a ponton tulajdonképen megdől a kötelező nemzetközi bíróság intézménye.

A jegyzőkönyv a közgyűlés által október 2-án elfogadtatván, a tagállamoknak elfogadásra ajánltatott. Magyarország, habár hivatalos állásfoglalásra a sor nem került, a jegyzőkönyv elfogadására nem talált okot, egyrészt azért, mivel az egy oly nemzetközi jogi állapotot állandósít, melynek fentartása nem érdekünk; másrészt azért, mivel a kötelező nemzetközi bírósági döntésnek az említett fentartásokkal való illuzóriussá tétele kizárta azt a lehetőséget, hogy pl. egy a békeszerződés revíziójával kapcsolatban felmerülhető viszályra nézve a kötelező nemzetközi bírósági illetékessége megállapíttassék.

A «Genfi jegyzőkönyv» Anglia és Franciaország 1925 június 8-án Genfben létrejött megegyezésével egy, a két ország s Belgium és Németország közt kötendő «biztonsági szerződés» tekintetében, elvesztette aktualitását s ma már csak mint az általános lefegyverzés kérdésének érdekes és fontos étapejeként szerepelhet. Ha Németország az angol és francia megegyezés feltételeit elfogadván, belép a Népszövetségbe s ezzel a «biztonsági szerződés» életbelépését lehetővé teszi, úgy az általános lefegyverzés kérdése, azt hisszük, végre a gyakorlati végrehajtás irányába fog terelődni, mint-hogy Franciaország, ma a világ legfélelmetesebb katonai hatalma, kell hogy megadja hozzá az első impulzust.

FÜGGELÉK

I.

A NEMZETEK SZÖVETSÉGÉNEK EGYESSÉGOKMÁNYA.

A Magas Szerződő Felek,

avégből, hogy a nemzetek együttműködését előmozdítsák és a nemzetközi békét és biztonságot megvalósítsák, még pedig:

azzal, hogy egyes esetekben kötelezettséget vállalnak a háború elkerülésére,

azzal, hogy nyílt, igazságos és becsületes nemzetközi összeköttetéseket tartanak fenn,

azzal, hogy a nemzetközi jog szabályait ezentúl a Kormányok kölcsönös magatartásának valóságos zsinórmértékéül határozottan elismerik, és

azzal, hogy a szervezett népeknek egymásközi érintkezésében az igazság uralmát és mindennemű szerződéses kötelezettségnek lelkiismeretes tiszteletbentartását biztosítják,

megállapították a Nemzetek Szövetségének alább következő Egyességokmányát.

1. cikk.

A Nemzetek Szövetségének eredeti tagjai azok az aláíró tagok, amelyeket a jelen Egyességokmány Függeléke megnevez, valamint az ugyanott megjelölt más Államok közül is azok, amelyek a jelen Egyességokmányhoz fenntartás nélkül csatlakoznak. Ez a csatlakozás nyilatkozattal valósul meg, amelyet az Egyességokmány életbelépésétől számított két hónapon belül kell a Titkársághoz benyújtani. Erről a nyilatkozatról értesíteni kell a Szövetség valamennyi többi tagját.

Bármely Állam, Dominium vagy Gyarmat, amelynek önrendelkezési joga van s amelyet a Függelék nem nevez meg, a Szövetség tagjává válhatik, ha a Közgyűlés kétharmad része ehhez hozzájárul, feltéve, hogy az illető Állam, Domínium vagy Gyarmat, hathatós biztosítékot nyújt abbeli őszinte szándékáról, hogy nemzetközi kötelezettségeit teljesíteni fogja és hogy elfogadja azokat a szabályokat, amelyeket szárazföldi, tengeri, úgyszintén légi hadiereje és hadi felszerelésére nézve a Szövetség jónak lát megállapítani.

A Szövetség bármely tagja két évi előzetes felmondás után kiléphet a Szövetségből, feltéve, hogy a kilépés időpontjáig teljesítette valamennyi nemzetközi kötelezettségét, ideértve a jelen Egyességokmányból folyó kötelezettségeket is.

2. cikk.

A Szövetség a jelen Egyességokmányban körülírt tevékenységét Közgyűlés és Tanács útján gyakorolja, amelyek mellett az állandó Titkárság működik.

3. cikk.

A Közgyűlés a Szövetség tagjainak képviselőiből áll.

A Közgyűlés meghatározott időközökben és ha a körülmények megkívánják, más időpontokban is vagy a Szövetség székhelyén vagy más kijelölt helyen ül össze.

A Közgyűlés a maga ülésein minden ügygel foglalkozhatik, amely a Szövetség működésének körébe esik, vagy a világbékét érinti.

A Közgyűlés ülésein a Szövetség minden egyes tagjának csak egy szavazata és legfeljebb három képviselője lehet.

4. cikk.

A Tanács a Szövetséges és Társult Főhatalmak képviselőiből, továbbá a Szövetség más négy tagjának képviselőiből áll. A Szövetségnek ezt a négy tagját a Közgyűlés saját tetszése szerint időről-időre jelöli ki. Addig, amíg a Közgyűlés részéről először megjelölendő négy szövetségi tag a maga képviselőit ki nem nevezi, Belgium, Brazília, Spanyolország és Görögország képviselői lesznek a Tanács tagjai.

A Közgyűlés többségének hozzájárulásával a Tanács a Szövetségnek más tagjait is kijelölheti avégből, hogy ezentúl az ő képviselőik is állandó tagjai legyenek a Tanácsnak; ugyanily hozzájárulással a Tanács felemelheti azoknak a szövetségi tagoknak számát is, amelyeknek a Közgyűlés a Tanácsban képviseleti jogot ad.

A Tanács oly időpontokban, amint azt a körülmények megkívánják, de évenként legalább egyszer vagy a Szövetség székhelyén vagy más kijelölt helyen ül össze.

A Tanács a maga ülésein minden ügygel foglalkozhatik, amely a Szövetség működésének körébe esik, vagy a világbékét érinti.

A Szövetségnek a Tanácsban nem képviselt minden tagját meg kell hívni, hogy képviselőt küldjön ki tagsági joggal a Tanácsnak olyan üléseire, amelyeken a Szövetség illető tagjának érdekeit különösen érintő ügyeket tárgyalnak.

A Tanács ülésein a Szövetség minden egyes tagjának, amelynek a Tanácsban képviselője van, csak egy szavazata és legfeljebb egy képviselője lehet.

5. cikk.

Hacsak a jelen Egyességokmány vagy a jelen Szerződés rendelkezései kifejezetten másként nem intézkednek, a Közgyűlésnek vagy a Tanácsnak bármely ülésén a határozatokat az ülésen képviselt szövetségi tagok egyhangú hozzájárulásával kell hozni.

Minden eljárási kérdésben, amely a Közgyűlés vagy a Tanács ülésein felmerül, ideértve az egyes ügyek megvizsgálására szolgáló

bizottságok kiküldését is. a Közgyűlés vagy a Tanács határoz, még pedig az ülésen képviselt szövetségi tagok szótöbbségével.

A Közgyűlésnek első ülését és a Tanácsnak első ülését az Észak-amerikai Egyesült-Államok elnöke fogja összehívni.

6. cikk.

Az állandó Titkárságot a Szövetség székhelyén kell felállítani. A Titkárság a főtítkárból, továbbá megfelelő számú titkárból és egyéb személyzetből áll.

Az első főtítkárt a Függelék nevezi meg; a jövőben a főtítkárt a Tanács fogja a Közgyűlés többségének hozzájárulásával kinevezni.

A titkárokat és a titkárság egyéb személyzetét a főtítkár nevezi ki a Tanács hozzájárulásával.

A főtítkár ilyen minőségben részt vesz mind a Közgyűlésnek, mind a Tanácsnak valamennyi ülésén.

A Titkárság költségeit a Szövetség tagjai viselik, abban az arányban, amelyben az Egyetemes Postaegyesület Nemzetközi irodájának költségeihez járulnak hozzá.

7. cikk.

A Szövetség székhelye Genf.

A Tanács bármikor elhatározhatja, hogy a Szövetség székhelyét máshová helyezi át.

Minden tisztség, amelyet a Szövetségnél vagy azzal kapcsolatban el kell látni, ideértve a Titkárságot is, egyaránt betölthető férfival vagy nővel.

A Szövetség tagjainak képviselői és a Szövetség hivatalnokai a Szövetség ügyeinek ellátása alatt a diplomáciai személyek kiváltságai-ban és mentességeiben részesülnek.

A Szövetségnek vagy hivatalnokainak, avagy az üléseken résztvevő képviselőknek használatában álló épületek és egyéb ingatlanok sérthetetlenek.

8. cikk.

A Szövetség tagjai elismerik, hogy a béke fenntartása megköveteli a nemzetek fegyverkezésének csökkentését addig a legalacsonyabb fokig, amely az Állam biztonságával és nemzetközi kötelezettségeknek közös eljárás útján megvalósítandó kikényszerítésével még összeegyeztethető.

A Tanács a kérdéses csökkentésnek terveit minden Állam földrajzi fekvésének és különös körülményeinek figyelembe vételével elkészíti avégből, hogy a különféle Kormányok ezeket a terveket megvizsgálhassák és megfelelően intézkedhessenek.

Az említett terveket legalább tízévenként újabb vizsgálatnak, és ha szükséges, módosításnak kell alávetni.

Ha ezeket a terveket a különféle Kormányok elfogadták, az ekként megállapított fegyverkezési korlátozást a Tanács hozzájárulása nélkül nem szabad túllépni.

A Szövetség tagjai egyetértének arra nézve, hogy lőszernek és hadianyagnak magánvállalatok részéről való gyártása súlyos ellenvetésekre ad okot. A Tanácsnak lesz kötelessége, hogy javaslatokat tegyen az ily gyártásból származó káros következmények elhárítására, kellő figyelembe véve azoknak a szövetségi tagoknak szükségleteit is, amelyek a saját biztonságukra szükséges lőszernek és hadianyagnak gyártására maguk nem képesek.

A Szövetség tagjai kötelezik magukat, hogy kölcsönösen nyílt és kimerítő felvilágosítást adnak egymásnak fegyverkezésük mértékéről. szárazföldi, tengeri és légi véderőprogramjukról és hadi célokra alkalmas iparágaik helyzetéről.

9. cikk.

Állandó bizottságot kell alakítani avégből, hogy az a Tanácsnak az 1. és a 8. cikk rendelkezéseinek végrehajtására és általában a szárazföldi, tengeri és légi haderő kérdéseire nézve véleményyt adjon.

10. cikk.

A Szövetség tagjai kötelezik magukat arra, hogy a Szövetség valamennyi tagjának területi épségét és jelenlegi politikai függetlenségét tiszteletben tartják és minden külső támadással szemben megóvják. Ha ily támadás vagy fenyegetés esete, avagy ily támadás veszélye bekövetkezik, a Tanács megfontolás alá veszi, miként kellene a fent megállapított kötelezettséget teljesíteni.

11. cikk.

Ezennel kimondatik, hogy minden háború vagy háborúval való fenyegetés, akár közvetlenül érinti a Szövetség bármelyik tagját, akár nem, a Szövetséget a maga egészében érdeklő ügy és a Szövetségnek ilyenkor kötelessége, hogy a nemzetek békéjének fenntartására alkalmasnak és hathatósan mutakozó minden intézkedést megtegyen. Ha ilyen eset állana be, a főtítkár a Szövetség bármelyik tagjának kérelmére haladéktalanul egybehívja a Tanácsot.

Kimondatik az is, hogy a Szövetség minden egyes tagjának jogában áll a Közgyűlés vagy a Tanács figyelmét barátságos módon felhívni a nemzetközi viszonyokat érintő minden oly körülményre amely azzal fenyeget, hogy megzavarja a békét vagy a nemzetek között a jó egyetértést, melytől a béke függ.

12. cikk.

A Szövetség összes tagjai megállapodnak abban, hogy a közöttük esetleg felmerülő vitás kérdéseket, amelyek szakadáshoz vezethetnek, vagy választott bíróság, vagy a Tanács vizsgálata alá bocsátják. Megegyeznek továbbá abban, hogy semmi esetben sem kezdenek háborút előbb, mint három hónappal a bíróság ítélete, vagy a Tanács jelentése után.

Az e cikkben megjelölt összes esetekben a választott bírák megfelelő határidőn belül ítéletet kötelesek hozni, a Tanács pedig jelentését hat hónapon belül terjeszti elő attól a naptól számítva, amelyen a vitás eset eléje került.

13. cikk.

A Szövetség tagjai megállapodnak abban, hogy ha közöttük oly vitás eset merül fel, amely nézetük szerint választott bírósági döntésnek vethető alá és amely diplomáciai úton kielégítő módon nem intézhető el, az ügyet a maga egészében választott bíróság elé terjesztik.

A választott bírósági döntésre alkalmas vitás esetek közé tartozóknak mondatnak ki általában: valamely szerződésnek értelmezése, a nemzetközi jog bármely kérdése, bármely ténynek megállapítása, amely ha bebizonyul, valamely nemzetközi kötelezettség megszegését jelentené., vagy a jóvátétel terjedelme és módja, amely ilyen megszegés esetében teljesítendő volna.

Ilyen vitás esetekben döntő választott bíróság az a bíróság lesz, amelyben a felek a vitás esetre nézve megállapodtak, vagy amelyet valamely közöttük létrejött egyezmény kijelölt.

A Szövetség tagjai kötelezik magukat, hogy híven végrehajtják a hozott ítéletet és nem indítanak háborút a Szövetség olyan tagja ellen, amely az ítéletnek aláveti magát. Abban az esetben, ha az ítéletet nem hajtják végre, a Tanács az ítélet érvényesítésére megfelelő intézkedéseket indítványoz.

14. cikk

A Tanács Állandó Nemzetközi Bíróság felállítására vonatkozó tervezetet fog készíteni és azt elfogadás végett a Szövetség tagjai elé terjeszti. Ennek a Bíróságnak hatásköre ki fog terjedni a felek részéről elébe terjesztett minden nemzetközi jellegű vitás esetre. A Bíróság azonfelül véleményt fog nyilvánítani minden olyan vitás esetben és kérdésben, amelyet a Tanács vagy a Közgyűlés hozzá utal.

15. cikk.

Ha a Szövetség tagjai között olyan vitás eset merül fel, amely szakadásra vezethetne és amely a 13. cikk értelmében nem esik választott bírósági eljárás alá, a Szövetség tagjai megegyeznek abban, hogy az ügyet a Tanács elé terjesztik. Az ügynek a Tanács elé terjesztéséhez elegendő, ha a felek egyike a vitás eset fennforgását bejelenti a főtitkárnak, aki minden szükséges lépést megtesz a tüzetes nyomozás és megvizsgálás érdekében.

A felek ebből az célból az ügy állását az ügyre tartozó minden bizonyítékkal és okirattal együtt a legrövidebb idő alatt a főtitkárral közlik és a Tanács azonnal elrendelheti mindeznek nyilvánosságára hozatalát.

A Tanács a vitás kérdés elintézésére törekszik. Ha törekvései eredményesek, a vonatkozó tényállást a szükséges magyarázatok-

kai és az elintézés módjával együtt nyilvánosságra hozza oly mértékben, amint azt célravezetőnek tartja.

Ha a vitás esetet nem lehetett elrendezni, akkor a Tanács egyhangú, vagy többségi határozat alapján meghozza és nyilvánosságra hozza jelentését, amelyben közli a vitás eset tényállását és azokat az indítványokat, amelyeket az eset megoldására nézve méltányosaknak és megfelelőeknek talál.

A Szövetségnek a Tanácsban képviselt bármely tagja hasonló módon nyilvánosságra hozhatja a vitás eset tényállását és-ebből vont következtetéseit.

A Szövetség tagjai kötelezik magukat, hogy, ha a Tanács jelentését — a vitában álló felek képviselőinek szavazatát nem számítva — a tagok egyhangúlag elfogadták, egyik olyan fél ellen sem viselnek háborút, amely a jelentésben ajánlott megoldást elfogadja.

Ha a Tanácsnak nem sikerül minden tagját — a vitában álló felek képviselőinek kivételével — jelentésének egyhangú elfogadására bírni, a Szövetség tagjai fenntartják maguknak azt a jogot, hogy akképen cselekedjenek, amint azt a jog és igazság érdekében szükségesnek látják.

Ha az egyik fél azt állítja és a Tanács megállapítja, hogy a nemzetközi jog szerint a vitás eset ennek a félnek hazai igazságszolgáltatása alá tartozik, a Tanács ezt jelentésében kimondja, anélkül, hogy bármiféle megoldást ajánlana.

A Tanács a jelen cikkben megnevezett minden ügyben a vitás esetet a Közgyűlés elé terjesztheti. A felek bármelyikének kívánságára is a vitás esetet a Közgyűlés elé kell terjeszteni. Ezt a kívánságot tizennégy napon belül kell tudatni, attól a naptól számítva, amelyen a vitás kérdés a Tanács elé kerül.

x) Közgyűlés elé terjesztett minden esetben, a jelen cikknek és a 12. cikknek azok a rendelkezései, amelyek a Tanács eljárása és hatáskörére vonatkoznak, a Közgyűlés eljárására és hatáskörére is alkalmazást nyernek. A Közgyűlés olyan jelentésének, amelyet a Tanácsban képviselt szövetségi tagok jóváhagyásával és a Szövetség többi tagjai többségének hozzájárulásával — minden esetben a vitában álló felek kivételével — hoztak, ugyanaz a hatálya van, mint az olyan jelentésnek, amelyet a Tanács összes tagjai — kivéve a felek képviselőit — egyhangúlag elfogadnak.

16. cikk.

Ha a Szövetség valamelyik tagja a 12., 18. és 15. cikkeken foglalt megállapodások ellenére a döntést háború útján keresi, ezt a tagot ipso facto olyannak kell tekinteni, mintha háborús cselekményt követett volna el a Szövetség valamennyi tagja ellen. Ez utóbbiak kötelezik magukat, hogy az ilyen Állammal minden kereskedelmi és pénzügyi összeköttetést haladéktalanul megszakítanak, saját állampolgáraik és a szerződésszegő Állam polgárai között minden érintkezést betiltanak és minden pénzügyi, kereskedelmi vagy személyes összeköttetést megszüntetnek a szerződésszegő és minden más Állam

polgárai között, tekintet nélkül arra, hogy a másik Állam a Szövetség tagja-e vagy sem.

Ilyen esetekben a Tanács köteles a különféle érdekelt Kormányoknak ajánlatot tenni aziránt, hogy a Szövetség tagjai egyenkint minő szárazföldi, tengeri és légi haderővel járuljanak hozzá azokhoz a fegyveres erőkhöz, amelyek a szövetségi megállapodások betartását biztosítani hivatva lesznek.

A Szövetség tagjai megegyeznek továbbá abban is, hogy az c cikk alapján megvalósítandó pénzügyi és gazdasági intézkedésekben egymást kölcsönösen támogatni fogják, hogy az ezzel járó veszteségek és hátrányok a legkisebb mértékre csökkenjenek; épp így kölcsönösen támogatni fogják egymást a védekezésben minden olyan külön intézkedés ellen, amelyet a szerződésszegő Állam valamelyikükkel szemben alkalmaz; valamint megfelelő intézkedéseket fognak tenni arra nézve, hogy az ő területükön átvonulhassanak bármely szövetségi tagnak oly haderői, amelyek a szövetségi megállapodások betartásának biztosításában közreműködnek.

Minden tag, amely a Szövetségből folyó bármely kötelezettséget megsért, a Szövetségből kizárható. A kizárás a Tanácsban képviselt valamennyi többi szövetségi tagnak szavazata alapján történik.

17. cikk.

Ha két olyan Állam között, amelyek közül csak az egyik, vagy egyik sem tagja a Szövetségnek, vitás eset merül fel, a Szövetség kötelekébe nem tartozó Államot vagy Államokat fel kell szólítani, hogy a vitás kérdés megoldása céljából a Szövetség tagjaira nézve megállapított kötelezettségeknek vessék alá magukat és pedig oly feltételek mellett, amilyeneket a Tanács igazságosaknak tart. Ha ennek a felszólításnak eleget tesznek, akkor a 12—16. cikkek rendelkezései irányadók, azokkal a változtatásokkal, amelyeket a Tanács szükségesnek tart.

Ennek a felszólításnak elküldése után a Tanács azonnal vizsgálatot indít a vitás eset körülményeire nézve és azt az intézkedést indítványozza, amelyet az adott esetben a legjobbnak tart.

Ha a felszólított Állam a vitás eset elintézésénél a Szövetség tagjaira rótt kötelezettségek elvállalását visszautasítja és a Szövetség valamelyik tagja ellen háborút indít, az ilyen Állammal szemben a IG. cikk rendelkezései nyernek alkalmazást.

Ha a felszólítás ellenére mindkét fél vonakodik a Szövetség tagjaira rótt kötelezettségeket a vitás eset elintézésénél elfogadni, a Tanács minden olyan intézkedést és indítványt megtehet, amely az ellenségeskedések megelőzésére és a vita megoldására alkalmas.

18. cikk.

Minden nemzetközi szerződést vagy megállapodást, amelyet a Szövetség bármely tagja ezentúl létesít, haladéktalanul be kell iktatni a Titkárságnál és a Titkárságnak azt, mihelyt lehetséges, közzé kell

tennie. A Titkárságnál való beiktatás előtt semmiféle ilyen nemzetközi szerződésnek vagy megállapodásnak nincs kötelező ereje.

19. cikk.

A Közgyűlés időnkint felhívhatja a Szövetség tagjait az alkalmazhatatlanná vált szerződéseknek és olyan nemzetközi állapotoknak újabb megvizsgálására, amelyeknek fennmaradása a világbékét veszélyeztethetné.

20. cikk.

A Szövetség tagjai egyenkint megegyeznek abban, hogy a jelen Egyességokmány elfogadásával közöttük megszűnik minden olyan kötelezettség és megegyezés, amely az Egyességokmány rendelkezéseivel össze nem egyeztethető; ünnepélyesen kötelezik magukat, hogy ezentúl a jelen Egyességokmány rendelkezéseivel Összeférhetetlen kötelezettségeket nem vállalnak.

Ha a Szövetség valamely tagja a Szövetségbe lépése előtt a jelen Egyességokmánnyal összeférhetetlen kötelezettséget vállalt volna, kötelessége, hogy haladéktalanul megtegye a lépéseket az ily kötelezettségek felbontása iránt.

21. cikk.

A béke fenntartását biztosító nemzetközi megegyezések, mint a választott bírósági szerződések és bizonyos területekre vonatkozó megállapodások, amilyen a Monroe-elmélet, érvényességét a jelen Egyességokmány rendelkezései semmiben sem érintik.

22. cikk.

Oly gyarmatokra és területekre nézve, amelyek az elmúlt háború következtében megszűntek az őket azelőtt kormányzó Államok fennhatósága alá tartozni s amelyeken oly népek laknak, amelyek a mai világ különösen nehéz viszonyai között még nem tudják önmagukat kormányozni, alapelvül mondatik ki, hogy ezeknek a népeknek jóléte és fejlődése a civilizáció szent hivatása, amelynek biztosítékait fel kell venni a jelen Egyességokmányba.

Ez alapelv gyakorlati megvalósításának legalkalmasabb módja az, hogy a népek felett való gyámságra megbízást azok a fejlettel>I> nemzetek nyernek, amelyek segédeszközeiknél, tapasztalataiknál vagy földrajzi helyzetüknél fogva leginkább képesek és hajlandók ennek a felelősségnek vállalására; ezek a nemzetek a gyámságot, mint a Szövetség megbízottai, ennek nevében gyakorolnák.

A megbízás jellegének az illető nép fejlődési foka, a terület földrajzi fekvése, gazdasági viszonyai és más egyéb körülményei szerint kell különböznie.

Bizonyos közületek, amelyek azelőtt a Török Birodalomhoz tartoztak, a fejlettségnek oly fokát érték el, hogy független nemzet-

ként ideiglenesen elismerhetők, azzal a feltétellel, hogy közigazgatásuk valamely Megbízott Hatalom tanácsadó és támogató vezetése alá helyeztessék addig az időpontig, amikor már önmaguk is tudják sorsukat intézni. A Megbízott Hatalom választásánál elsősorban ezeknek a közületeknek kívánságait kell tekintetbe venni.

Más népek, különösen a középfrikaiak, olyan fejlődési fokon állanak, hogy a Megbízott Hatalmat kell felelőssé tenni a területnek olyan közigazgatásáért, amely a lelkiismeret és vallásszabadságot, a közrend és a jó erkölcs követelte korlátozásokkal biztosítja, továbbá biztosítja bizonyos visszaéléseknek, mint a rabszolga-, fegyver- és szeszkereskedelemnek megtiltását, valamint erődök, hadi- vagy tengerészeti támpontok létesítésének és a bennszülöttek katonai kiképzésének megakadályozását, kivéve, ha ez a kiképzés rendőri és területvédelmi célokat szolgál; a Megbízott Hatalomnak a Szövetség más tagjai részére is biztosítania kell a kereskedelem és áruforgalom azonos lehetőségét.

Végül vannak oly területek, mint Délnyugat-Afrika és a Csendes-Oceán déli részének bizonyos szigetei, amelyek csekély népsűrűségüknél, kis terjedelmüknél, a civilizáció központjaitól való távolságüknél, a Megbízott Hatalom területével földrajzi összefüggésüknél vagy más körülményeknél fogva, legkedvezőbben a Megbízott Hatalom törvényei szerint és területének alkotó részeként igazgathatók, fenntartva a bennszülött lakosság érdekében fentebb felsorolt biztosítékokat.

A megbízás minden esetében a Megbízott Hatalomnak a Tanácshoz évenként jelentést kell tennie a reá bízott területről.

Ha a Megbízott Hatalom jogkörének, ellenőrzésének vagy közigazgatásának terjedelmére vonatkozólag a Szövetség tagjai előzetesen nem állapodtak meg, erre nézve minden egyes esetben a Tanács kifejezetten határoz.

Állandó bizottságot kell alakítani avégből, hogy az a Megbízott Hatalmak évi jelentéseit átvegye, megvizsgálja és a Tanácsnak a megbízások végrehajtására vonatkozó minden kérdésben véleményt adjon.

23. cikk.

A Szövetség tagjai a már fennálló vagy a jövőben kötendő nemzetközi egyezmények határozataival egybehangzóan és azok fenntartása mellett:

- a) arra töreksenek, hogy férfiak, asszonyok és gyermekek részére méltányos és emberies munkafeltételeket biztosítsanak és tartsanak fenn, úgy saját országaikban, mint minden olyan országban, mint amelyre kereskedelmi vagy ipari összeköttetésük kiterjed és ebből a célból szükséges nemzetközi szervezeteket létesítsenek és tartsanak fenn;
- b) kötelezik magukat, hogy az igazgatásuk alá bocsátott területek bennszülött lakosságával szemben igazságos bánásmódról gondoskodni fognak;

- c) megbízzák a Szövetséget a leány- és gyermekkereskedelemre, valamint az ópiummal és más ártalmas szerekkel való kereskedelemre vonatkozó egyezmények végrehajtásának legfőbb ellenőrzésével;
- d) megbízzák a Szövetséget a fegyver- és lőszerkereskedelem legfőbb ellenőrzésével oly országok tekintetében, amelyekben ez az ellenőrzés közérdekből szükséges;
- e) megteszik a szükséges intézkedéseket, hogy közlekedés és az átmenő forgalom szabadságát, valamint az egyenlő elbánást a Szövetség valamennyi tagjának kereskedelme számára biztosítsák. Ebben a vonatkozásban az 1914—1918. évi háború következtében elpusztított vidékek különös szükségleteit figyelembe kell venni;
- f) arra törekszenek, hogy nemzetközi rendszabályokat fogantatosítsanak a betegségek elhárítására és legyőzésére.

24. cikk.

Minden nemzetközi hivatal, amelyet előbb kötött általános egyezmények alapján szerveztek, a felek beleegyezésével a Szövetség igazgatása alá kerül. Minden ilyféle nemzetközi hivatal és nemzetközi érdekű ügyek rendezésére hivatott bizottság, amely ezentúl keletkezik, a Szövetség igazgatása alatt fog állani.

Általános egyezményekkel szabályozott oly nemzetközi ügyekre nézve, amelyek nemzetközi bizottságok vagy hivatalok ellenőrzése alatt nem állanak, a Szövetség Titkársága, ha a Tanács beleegyezését megadja és ha a felek kívánják, az ügyre vonatkozó minden adatot összegyűjt és közöl, valamint minden szükséges vagy célszerű segítséget megad.

A Tanács elrendelheti, hogy a Szövetség igazgatása alatt működő bármely hivatal vagy bizottság költségeit a Titkárság viselje.

25. cikk.

A Szövetség tagjai megegyeznek arra nézve, hogy a Vörös Kereszt-Egylet elismert önkéntes nemzeti szervezeteinek létesítését és együttműködését elősegíteni és támogatni fogják, minthogy ezeknek célja az egészségi állapotok javítása, a betegségek megelőzése és a szenvedéseknek enyhítése az egész világon.

26. cikk.

A jelen Egyességekmányra vonatkozó módosítások akkor lépnek életbe, ha a Szövetségnek azok a tagjai, amelyeknek képviselői a Tanácsot alkotják, és a Szövetség azon tagjainak többsége, amelyeknek képviselői a Közgyűlést alkotják, ezeket a módosításokat megerősítették.

Semmiféle módosítás sem kötelező a Szövetségnek olyan tagjára nézve, amely kijelenti, hogy a módosításhoz nem járul hozzá; ebben az esetben azonban megszűnik a Szövetség tagja lenni.

FÜGGELÉK.

I. A Nemzetek Szövetségének eredeti tagjai.

Északamerikai Egyesült-Államok Haiti

Belgium

Hedzsasz

Bolivia

Hondurasz

Brazília

Olaszország

Britt Birodalom

Japán

Kanada

Libéria

Ausztrália

Nikaragua

Délafrika

Panama

Újzéland

Peru

India

Lengyelország

Kína

Portugália

Kuba

Románia

Equador

Szerb-Horvát-Szlovén-Állam

Franciaország

Sziám

Görögország

Cseh-Szlovákország

Guatemala

Uruguay

Az Egyességokmányhoz való csatlakozásra meghívott államok:

Argentínai Köztársaság

Perzsia

Csile

Szalvador

Kolumbia

Spanyolország

Dánország

Svédország

Németalföld

Svájc

Norvégország

Venezuela

Paraguay

II. A Nemzetek Szövetségének első főtítkára.

Honourable Sir James Eric *Drummond*, K. C. M. G., C. B.

Jegyzet az Egyességokmányokhoz.

A 4. cikkhez. A N. Sz. második közgyűlése 1921. okt. 5-én tartott ülésén BELGIUMOT, BRAZÍLIÁT, KÍNÁT és SPANYOLORSZÁGOT jelölte ki a Tanács tagjaiul 1922 január 1-től számított egy évi időtartamra.

A Függelékhez. A következő három állam:

Északamerikai Egyesült-Államok

Equador

Hedzsasz

az Egyességokmányt nem ratifikálta s így a N. Sz. tagjaiul egyelőre nem tekinthető.

A N. Sz. első Közgyűlése a következő államokat a Szövetségbe felvette:

Albánia	Costa "Rica
Ausztria	Finnország
Bulgária	Luxemburg

A N. Sz. második közgyűlése a következő államokat a Szövetségbe felvette:

Észtország
 Lettország (Latvia)
 Litvánia.

II.

A SZÖVETSÉGES ÉS TÁRSULT FŐHATALMAK ÉS CSEH-SZLOVÁKORSZÁG, A SZERB-HORVÁT-SZLOVÉN ÁLLAM S ROMÁNIA KÖZT KÖTÖTT KISEBBSÉGI SZERZŐDÉSEK.

A)

A Szövetséges és Társult Főhatalmak és Cseh-Szlovákország között Saint-Germain-En-Laye-ben 1919. évi szeptember hó 10-én aláírt szerződés.

Az Északamerikai Egyesült-Államok, a Britt Birodalom, Franciaország, Olaszország és Japán, mint a Szövetséges és Társult Főhatalmak,
egyrésről;

és Cseh-Szlovákország, másrésről;

tekintettel arra, hogy az unió, amely azelőtt egyrésről a volt Cseh Királyság, Morva Orgróiság és Sziléziai Hercegség, másrésről a volt Osztrák-Magyar Monarchia többi területei között fennállott, végképen megszűnt;

tekintettel arra, hogy mind Csehországnak, Morvaországnak és Szilézia egy részének népei, mind pedig Szlovákszágnak népe önként elhatározták az egyesülést s állandó unióba egyesültek is, avégből, hogy Cseh-Szlovák Köztársaság elnevezés alatt egy szuverén és független Államot alkossanak; s

hogy a Kárpátoktól délre lakó rutén nép ehhez az unióhoz csatlakozott;

tekintettel arra, hogy a Cseh-Szlovák Köztársaság a fentebb említett területek felett tényleg gyakorolja az állami fennhatóságot s mint szuverén és független Állam a Magas Szerződő Felek részéről már elismertetett;

az Északamerikai Egyesült-Államok, a Brit Birodalom, Franciaország, Olaszország és Japán részéről megerősítván, a mai napon Ausztriával kötött Békészerződésnek megfelelően, megállapított vagy megállapítandó határok között, a Cseh-Szlovák Államnak, mint oly Államnak elismerését; amely a Nemzetek családjának szuverén és független tagja:

Cseh-Szlovákország pedig másrésről óhajtván, hogy intézményei a szabadság és igazságosság elveinek megfelelőjenek s hogy e tekintetben mindazon területek lakóinak, amelyek állami fennhatósága alá jutottak, alapos biztosítékot nyújtsion;

a Magas Szerződő Felek gondot fordítván arra, hogy az Ausztriával kötött említett Békeszerződés 57. cikkének végrehajtását biztosítsák,

evégből meghatalmazottaikká kijelölték, még pedig:

Az Északamerikai Egyesült-Államok elnöke:

Honorable Frank Lyon Polk államtitkár urat;

Honorable Henry White urat, az Egyesült-Államok volt rendkívüli és meghatalmazott nagykövetét Rómában és Parisban;

Tasker H. Bliss tábornok urat, az Egyesült-Államok katonai képviselőjét a Felső Haditanácsban;

Őfelsége Nagybritánia és Írország egyesült királyság, valamint a tengerentúli Brit területek királya, India császára:

Right Honourable Arthur James Balfour urat, O. M., M. P., külügyi államtitkárt;

Right Honourable Andrew Bonar Law urat, M. P., a titkos pecsét őrét;

Right Honourable Vicomte Milner urat, G. C. B., G. C. M. G., gyarmatügyi államtitkárt;

Right Honourable George Nicoll Barnes urat, M. P., tárcanélküli minisztert;

és a Kanadai Dominium részéről:

Honourable Sir Albert Edward Kemp urat, K. C. M. G., a tengerentúli haderők miniszterét;

az ausztráliai Commonwealth részéről;

Honourable Georges Foster Pearce urat, honvédelmi minisztert; a délafrikai unió részéről:

Right Honourable Vicomte Milner urat, G. C. B., G. C. M. G.;

az újjélandi Dominium részéről:

Honourable Sir Thomas Mackenzie urat, K. C. M. G., Újjéland főbiztosát az Egyesült Királyságban;

India részéről:

Right Honourable Baron Sinlia urat, K. G, indiai államtitkárt;

A francia köztársaság elnöke:

Georges Clemenceau miniszterelnök és hadügyminiszter urat;

Stephen Pichon külügyminiszter urat;

Louis-Lucien Klotz pénzügyminiszter urat;

André Tardieu urat, a francia-amerikai háborús ügyek főbiztosát;

Jules Camhon urat, Franciaország nagykövetét;

Őfelsége Olaszország királya:

Onorevole Tommaso Tittoni urat, a Királyság szenátorát, külügyminisztert;

Onorevole Vittorio Scialoja urat, a Királyság szenátorát;

Onorevole Maggiorino Ferraris urat, a Királyság szenátorát;

Onorevole Guglielmo Marconi urat, a Királyság szenátorát;

Onorevole Silvio Crespi képviselő urat;

Őfelsége Japán császára:

Vicomte Chinda urat, Őfelsége Japán császáranak rendkívüli és meghatalmazott nagykövetét Londonban;

K. Matsui urat, Őfelsége Japán császáranak rendkívüli és meghatalmazott nagykövetét Parisban;

H. Ijuin urat, Őfelsége Japán császáranak rendkívüli és meghatalmazott nagykövetét Rómában;

A Cseh-Szlovák köztársaság elnöke:

Charles Kramár urat, a minisztertanács elnökét;

Edouard Benes külügyminiszter urat.

. akik jó és kellő alakban talált meghatalmazásaik kicserélése után a következő rendelkezésekben állapodtak meg:

I. FEJEZET.

1. cikk.

Cseh-Szlovákország kötelezi magát arra, hogy a jelen fejezet 2—8. cikkeiben foglalt rendelkezéseket alaptörvényekül ismeri el; hogy semminemű törvény, rendelet vagy hivatalos intézkedés ezekkel a rendelkezésekkel nem lesz ellenmondásban vagy ellentétben s hogy ezekkel szemben semmiféle törvény, rendelet vagy hivatalos intézkedés nem lesz hatályos.

2. cikk.

Cseh-Szlovákország kötelezi magát, hogy az ország minden lakosának születési, nemzetiségi, nyelvi, faji vagy vallási különbség nélkül az élet és szabadság teljes védelmét biztosítja.

Cseh-Szlovákország minden lakosát megilleti az a jog, hogy bármely hitet, vallást vagy hitvallást, nyilvánosan vagy otthonában, szabadon gyakoroljon, amennyiben ezeknek gyakorlata a közrenddel és a jó erkölcsökkel nem ellenkezik.

3. cikk.

Az alább említett Szerződések különleges rendelkezéseinek fenntartásával, Cseh-Szlovákország cseh-szlovák állampolgároknak ismeri el jogérvényesen és mindennemű alakiség nélkül mindazokat a német, osztrák vagy magyar állampolgárokat, akiknek a jelen Szerződés életbelépésének idejében, az eset körülményei szerint lakóhelyük vagy illetőségük (pertinenza, Heimatsrecht) oly területen van, amely a Németországgal, Íusztriával vagy Magyarországgal kötött Szerződésekben vagy a szóbanforgó ügyeket szabályozó egyéb Szerződésekben Cseh-Szlovákország alkotó részeként ismertetett el vagy fog elismertetni.

Mindazonáltal a fent jelzett, 18 évesnél idősebb személyeknek jogukban fog állani, az említett Szerződésekben megállapított feltételek mellett, minden más, számukra elérhető állampolgárságot igényelni (opció). A férj opciója maga után vonja a feleségét és a szülőké a 18 évesnél fiatalabb gyermekeikét.

Azok a személyek, akik a fent említett opciójogot gyakorolták, az ezt követő tizenkét hónapon belül kötelesek abba az Államba áttenni lakóhelyüket, amelynek állampolgárságát optáltak. Joguk-

ban áll azonban megtartani azokat az ingatlanokat, amelyeket cseh-szlovák területen birtokolnak. Magukkal vihetik bármi néven nevezendő ingó vagyonukat. Emiatt semmiféle kilépési díjjal nem terhelhetők.

4. cikk.

Cseh-Szlovákország cseh-szlovák állampolgároknak ismeri el jog-értvényesen és mindennemű alakiság nélkül, mindazokat a német, osztrák vagy magyar állampolgárságú személyeket, akik a fent említett területen születtek oly szülőktől, akiknek, az eset körülményei szerint, lakóhelyük vagy illetőségük (pertinenza, Heimatsrecht), azon a területen van, még abban az esetben is, ha maguknak ezeknek a személyeknek a jelen Szerződés életbelépésének idejében nincs is ott a lakóhelyük, vagy az eset körülményei szerint, az illetőségük.

Mindazonáltal ezek a személyek, a jelen Szerződés életbelépését követő két éven belül, lakóhelyük országában az illetékes cseh-szlovák hatóságok előtt kijelenthetik, hogy lemondanak a cseh-szlovák állampolgárságról s ez esetben nem tekinthetők tovább cseh-szlovák állampolgároknak. Ebből a szempontból a férj nyilatkozata érvényes lesz a feleségre és a szülőké a 18 évesnél fiatalabb gyermekekre nézve is.

5. cikk.

Cseh-Szlovákország kötelezi magát, hogy semmiféle akadályt nem gördít a Szövetséges és Társult Hatalmak által Németországgal, Ausztriával vagy Magyarországgal kötött vagy kötendő szerződésekben megállapított oly opciójog gyakorlása elé, amely az érdekeltnek megengedi, hogy a cseh-szlovák állampolgárságot megszerezzék, vagy meg ne szerezzék.

6. cikk.

A cseh-szlovák területen való születés pusztá tényével jogérvényesen megszerzi a cseh-szlovák állampolgárságot minden személy, akit születésénél fogva valamely más állampolgárság nem illet meg.

7. cikk.

Minden cseh-szlovák állampolgár faji, nyelvi vagy vallási különbség nélkül a törvény előtt egyenlő és ugyanazokat a polgári és politikai jogokat élvezzi.

Vallási, hitbeli vagy felekezeti különbség a polgári és politikai jogok élvezete, így nevezetesen: nyilvános állások, hivatalok és méltóságok elnyerése vagy a különféle foglalkozások és iparok gyakorlása tekintetében egyetlen cseh-szlovák állampolgárra sem lehet hátrányos.

Egyetlen cseh-szlovák állampolgár sem korlátozható bármely nyelv szabad használatában a magán- vagy üzleti forgalomban, a vallási életben, a sajtó útján történő vagy bármilyen közzététel terén, vagy a nyilvános gyűléseken.

A Cseh-Szlovák Kormánynak a hivatalos nyelv megállapítására vonatkozó intézkedését nem érintve, a nem csehnyelvű cseh-szlovák állampolgárok nyelvüknek a bíróság előtt akár szóban, akár írásban való használata tekintetében megfelelő könnyítésekben fognak részesülni.

S. cikk.

Azok a cseh-szlovák állampolgárok, akik faji, vallási, vagy nyelvi kisebbségekhez tartoznak, jogilag és ténylegesen ugyanazt a bánásmódot és ugyanazokat a biztosítékokat élvezik, mint a többi cseh-szlovák állampolgárok. Nevezetesen hasonló joguk van saját költségükön jótékonyági, vallási vagy szociális intézményeket, iskolákat és más nevelőintézeteket létesíteni, igazgatni és azokra felügyelni, azzal a joggal, hogy azokban saját nyelvüket szabadon használják és vallásukat szabadon gyakorolják.

9. cikk.

Olyan városokban és kerületekben, ahol nem csehnyelvű cseh-szlovák állampolgárok jelentékeny arányban laknak, a Cseh-Szlovák Kormány a közoktatástügy terén megfelelő könnyítéseket fog engedélyezni avégből, hogy ily cseh-szlovák állampolgárok gyermekeit saját nyelvükön tanítsák. Ez a rendelkezés nem akadályozza a Cseh-Szlovák Kormányt abban, hogy a cseh nyelv oktatását kötelezővé ne tegye.

Azokban a városokban és kerületekben, ahol jelentékeny arányban laknak oly cseh-szlovák állampolgárok, akik faji, vallási vagy nyelvi kisebbséghez tartoznak, ezeknek a kisebbségeknek méltányos részt kell biztosítani mindazoknak az összegeknek élvezetéből és felhasználásából, amelyek a közvagyon terhére állami, községi vagy más költségvetésekben nevelési, vallási vagy jótékony célra fordítatnak.

II. FEJEZET.

10. cikk.

Cseh-Szlovákország kötelezi magát arra, hogy a ruthéneknek a Kárpátoktól délre fekvő területét a Szövetséges és Társult Főhatalmak által megállapított határok között, a Cseh-Szlovák Állam kebelében autonóm egység alakjában oly szervezettel látja el, amely a Cseh-Szlovákország egységével összeegyeztethető legszélesebbkörű autonómiával rendelkezik.

11. cikk.

A ruthéneknek a Kárpátoktól délre fekvő területe autonóm Tartománygyűléssel fog bírni. Ez a Tartománygyűlés fogja a törvényhozó hatalmat gyakorolni a nyelv-, közoktatási és vallásügyekben, valamint a helyi közigazgatási és minden egyéb oly kérdésekben, ame-

lyeket a Cseh-Szlovák Állam törvényei hatáskörébe fognak utalni. A ruthének területének Kormányzóját a Cseh-Szlovák Köztársaság Elnöke nevezi ki s a Kormányzó a ruthén Tartománygyűlésnek lesz felelős.

12. cikk.

Cseh-Szlovákország hozzájárul ahhoz, hogy a ruthének területének hivatalnokait, amennyiben lehetséges, e terület lakói közül válasszák.

13. cikk.

Cseh-Szlovákország a ruthének területének méltányos képviselőt biztosít a Cseh-Szlovák Köztársaság törvényhozó gyűlésében, amelybe az említett terület a Cseh-Szlovák Köztársaság alkotmányának megfelelő módon választott képviselőket fog küldeni. Mindazonáltal a képviselőknek a cseh-szlovák Országgyűlésen nem lesz szavazati joguk oly törvényhozási kérdésekben, amelyekkel egyező kérdések a ruthén Tartománygyűlés hatáskörébe vannak utalva.

14. cikk.

Cseh-Szlovákország hozzájárul ahhoz, hogy amennyiben az I. és II. fejezetek rendelkezései oly személyeket érintenek, akik faji, vallási vagy nyelvi kisebbségekhez tartoznak, ezek a rendelkezések nemzetközi érdekű kötelezettségek és a Nemzetek Szövetségének védelme (garantie) alatt fognak állni. Ezek a rendelkezések a Nemzetek Szövetsége Tanácsa többségének hozzájárulása nélkül nem változtathatók meg. Az Eszszakamerikai Egyesült-Államok, a Britt Birodalom, Franciaország, Olaszország és Japán kötelezik magukat, hogy nem tagadják meg hozzájárulásukat az említett cikkeknek egyetlen olyan módosításától sem, amelyet a Nemzetek Szövetsége Tanácsának többsége megfelelő formában elfogadott.

Cseh-Szlovákország hozzájárul ahhoz, hogy a Nemzetek Szövetségének Tanácsa minden egyes tagjának meg legyen az a joga, hogy a Tanács figyelmét e kötelezettségek valamelyikének megsértésére vagy megsértésének veszélyére felhívja és hogy a Tanács oly módon járasson el és *oly* utasításokat adhasson, amelyek az adott esetben alkalmasaknak és hathatósaknak mutatkoznak.

Cseh-Szlovákország azonkívül hozzájárul ahhoz, hogy abban az esetben, ha ezekre a cikkekre vonatkozó jogi vagy ténykérdésekről a Cseh-Szlovák Kormány és valamely Szövetséges és Társult Főhatalom, vagy bármely más oly Hatalom között merülne fel véleménykülönbség, amely Hatalom a Nemzetek Szövetsége Tanácsának tagja, ez a véleménykülönbség a Nemzetek Szövetségéről szóló Egyességokmány 14. cikke értelmében nemzetközi jellegű vitának tekintendő. A Cseh-Szlovák Kormány hozzájárul ahhoz, hogy minden ilyenü vitás kérdés, ha a másik fél kéri, az Állandó Bíróság elé terjesztessék. Az Állandó Bíróság döntése ellen fellebbezésnek nincs helye s a határozat ugyanolyan erejű és érvényű, mint az Egyességokmány 13. cikke értelmében hozott határozat.

III. FEJEZET.

15. cikk.

Minden Szövetséges és Társult Hatalom egyrészről és a Cseh-Szlovák Állam másrészről egymás fővárosaiba diplomáciai képviselőket, valamint országaik városaiba és kikötőibe főkonzulokat, konzulokat, alkonzulokat és konzuli ügynököket nevezhetnek ki.

Mindazonáltal a főkonzulok, konzulok, alkonzulok és konzuli ügynökök csak akkor kezdhetik meg hivatalos működésüket, ha attól a Kormánytól, amelynek területére küldettek, a szokásos módon megerősítést nyertek.

A főkonzulok, konzulok, alkonzulok és konzuli ügynökök mindazokat az előnyöket, kivételeket és kiváltságokat élvezni fogják, amelyek a legnagyobb kedvezményt élvező nemzet konzuli képviselői számára biztosítva vannak vagy biztosítva lesznek.

16. cikk.

A Cseh-Szlovák Állam vámtarifájának életbeléptetéséig a Szövetséges vagy Társult Államokból származó árúk a Cseh-Szlovák Állam területére való bevitelüknél nem fognak azoknál a legkedvezőbb vámoknál magasabb vámokkal sújtani, mint amelyek ugyanazon árúk bevitelének az 1914 július 1-én érvényben állott osztrák-magyar vámtarifa alapján alkalmazhatók voltak.

17. cikk.

A Cseh-Szlovák Állam kötelezi magát, hogy nem köt semminemű olyan szerződést, egyezményt vagy megegyezést és hogy nem tesz semmiféle olyan intézkedést, amely meggátolná őt abban, hogy a jelen Szerződés életbelépésétől számított öt éven belül a Nemzetek Szövetségének védelme alatt más Államok kereskedelmének egyenlő elbánásban való részesítése iránt esetleg kötendő általános egyezményben résztvehessen.

Hasonlóképpen kötelezi magát a Cseh-Szlovák Állam, hogy minden kedvezményt vagy minden kiváltságot, amelyet ugyanezen ötévi időtartam alatt a vámügy terén valamely oly Államnak engedélyezne, amellyel a Szövetséges vagy Társult Hatalmak 1914. évi augusztus hava óta hadiállapotban voltak, minden Szövetséges vagy Társult Hatalomra is ki fog terjeszteni, kivéven azokat a kedvezményeket vagy kiváltságokat, amelyeket az Ausztriával a mai napon kötött Békeszerződés 222. cikkében körülírt vámügyi megállapodások értelmében engedélyezne.

18. cikk.

A fentemlített általános Egyezmény megkötéséig a Cseh-Szlovák Állam kötelezi magát, hogy minden oly Szövetséges és Társult Hata-

lom hajóit, amely a cseh-szlovák hajók számára a viszonyosságnak megfelelő elbánást biztosítja, ugyanolyan elbánásban fogja részesíteni, mint a saját vagy a legnagyobb kedvezményt élvező nemzet hajóit.

19. cikk.

A forgalom és az átvitel szabadságának biztosítása és fentartása iránt a Nemzetek Szövetségének védelme alatt kötendő általános Egyezmény létrejöttéig a Cseh-Szlovák Állam kötelezi magát, hogy személyeknek, árúknak, hajóknak, kocsiknak, vagonoknak és postai szállítmányoknak, akik, illetőleg amelyek a Szövetséges és Társult Allomak valamelyikéből származnak vagy oda vannak rendelve, szabad átvitelét cseh-szlovák területén át biztosítja és hogy azokat a könnyítések, illetékek, korlátozások tekintetében, vagy minden más tekintetben legalább oly kedvező elbánásban részesíti, mint amilyent a cseh-szlovák vagy bármely más, kedvezőbb elbánásban részesülő nemzetiségű, származású, behozatala vagy tulajdonú személyek, árúk, hajók, kocsik, vagonok és postai szállítmányok élveznek.

Minden illeték, amely a Cseh-Szlovák Államban ezt az átmeneti forgalmat terheli, e forgalom feltételeivel összhangban kell hogy álljon. Az átviteli árúk mentesek lesznek minden vám- vagy egyéb illeték alól.

A Cseh-Szlovák Államon át irányuló forgalomra nézve közvetlen átmeneti díjszabások és a Cseh-Szlovák Állam és valamely Szövetséges vagy Társult Hatalom között ez utóbbi Állam kívánságára, közvetlen menetjegyek és fuvarlevelekre nézve közvetlen díjszabások lesznek létesítendőek.

Az átmenet szabadsága a postai, távirdai és távbeszélői forgalomra is kiterjed.

Egyetértés áll fenn arra nézve, hogy egy Szövetséges vagy Társult Hatalom sem követelheti ezeknek a rendelkezéseknek előnyeit területének oly részére nézve, amelyen ugyanazon kérdés tekintetében nem biztosítaná a viszonyosságnak megfelelő elbánást.

Ha a jelen Szerződés életbelépésétől számított öt éven belül a fentiekben megjelölt általános Egyezmény a Nemzetek Szövetségének védelme alatt nem köttetnék meg, a Cseh-Szlovák Állam jogosítva lesz bármikor a fenti rendelkezéseknek végetvetni, feltéve, hogy tizenkét hónappal előbb ezt a Nemzetek Szövetsége főtitkárságának bejelenti.

20. cikk.

A Cseh-Szlovák Állam kötelezi magát, hogy a jelen Szerződés megkötésétől számított 12 hónapon belül az I. Függelékben felsorolt nemzetközi egyezményekhez csatlakozni fog.

A Cseh-Szlovák Állam kötelezi magát, hogy a jelen Szerződés életbelépésétől számított öt éven belül a Nemzetek Szövetségének Tanácsa által jóváhagyott és az I. Függelékben felsorolt valamely egyezmény helyettesítésére rendelt minden új egyezményhez csatlakozni fog.

A Cseh-Szlovák Kormány kötelezi magát, hogy tizenkét hónapon belül a Nemzetek Szövetsége Főtitkárságának be fogja jelenteni, vajon kíván-e a Cseh-Szlovák Állam a II. Függelékben felsorolt egyik vagy mindkét egyezményhez csatlakozni vagy sem.

A Cseh-Szlovák Állam, a viszonzosságnak megfelelő elbánást feltételezve, kötelezi magát, hogy mindaddig, amíg az I. Függelékben felsorolt két utolsó egyezményhez csatlakozni fog, a Szövetséges vagy Társult Hatalmak állampolgárai t észére ipari, irodalmi és művészeti tulajdonjoguk védelmét hatályos intézkedésekkel biztosítani fogja. Ha valamely Szövetséges és Társult Hatalom nem csatlakoznék az említett egyezményekhez, a Cseh-Szlovák Állam mindaddig, míg a szóbanforgó Szövetséges vagy Társult Hatalommal e célból kétoldalú szerződést vagy megegyezést nem köt, ezt a hatályos védelmet ugyanazon feltételek mellett továbbra is biztosítani fogja.

A Cseh-Szlovák Állam mindaddig, míg az I. Függelékben felsorolt többi egyezményhez néni csatlakozik, a Szövetséges és Társult Hatalmak állampolgárai számára biztosítani fogja azokat az előnyöket, amelyek őket a szóban levő Egyezmények értelmében megilletnék.

A Cseh-Szlovák Állam beleegyezik egyébként abba, hogy a viszonzosságnak megfelelő elbánást feltételezve elismeri és megvédi a Szövetséges és Társult Hatalmak állampolgárainak mindazokat az ipari, irodalmi és művészeti tulajdonjogait, amelyek területének minden részén javukra elismerést nyertek vagy a hadiállapot be nem következte esetén elismerést nyertek volna. Evégből a Cseh-Szlovák Állam részükre engedélyezni fogja azoknak a határidőknek kedvezményét, amelyeket az Ausztriával kötött Szerződés 259. és 260. cikkei megállapítanak.

21. cikk.

A Szövetséges és Társult Hatalmak számára biztosított minden jog és kiváltság egyúttal minden olyan Államra is kiterjed, amely a Nemzetek Szövetségének tagja..

A jelen Szerződés, amely francia, angol és olasz nyelven állított ki és amelynél eltérés esetében a francia szöveg lesz irányadó, meg fog erősíttetni. A szerződés az Ausztriával kötött békeszerződéssel egyidejűleg fog életbelépni.

A megerősítő okiratok letétele Parisban fog végbemenni.

Azok a Hatalmak, amelyek Kormányának Európán kívül van a székhelye, arra szorítkozhatnak, hogy a Francia Köztársaság Kormányával párisi diplomáciai képviselőjük útján tudatják saját megerősítésük megtörténtét és ebben az esetben mielőbb át kell szolgáltatniok a vonatkozó okiratot.

A megerősítő okiratok letételéről jegyzőkönyv fog felvétetni.

A Francia Kormány minden aláíró Hatalommal közli a megerősítő okiratok letételéről felvett jegyzőkönyvnek megfelelően hitelesített egy-egy másolatát.

Ennek hitelül a fentnevezett meghatalmazottak a jelen szerződést aláírták.

Kelt Sainfc-Germain-en-Layeban, az ezerkilencszáztizenkilencedik

évi szeptember hó tizedikén egyetlen példányban, amely a Francia Köztársaság Kormányának levéltárában marad elhelyezve és amelynek hiteles másolatát mindenegyes aláíró Hatalom részére meg kell küldeni.

Következnek a meghatalmazottak aláírásai.

B)

A Szövetséges és Társult Főhatalmak és a Szerb-Horvát-Szlovén állam között Saint-Germain-Ei-Laye-bei 1919. évi szeptember hó IO-én aláírt szerződés.

Az Északamerikai Egyesült-Államok, a Britt Birodalom, Franciaország, Olaszország és Japán, mint a Szövetséges és Társult Főhatalmak, egyrészről:

és a Szerb-Horvát-Szlovén Állam másrészről:

tekintettel arra, hogy az 1913. év kezdete óta nagy területek csatoltattak a Szerb Királysághoz;

tekintettel arra, hogy a volt Osztrák-Magyar Monarchia szerb, horvát és szlovén lakossága saját akaratából elhatározta, hogy állandó unióban egyesül Szerbiával avégből, hogy a Szerbek, Horvátok és Szlovének Királysága elnevezés alatt független és egyesített (unité) államot alkossanak;

tekintettel arra, hogy a szerb Eégensherceg és a Szerb Kormány beleegyeztek ez unió megvalósításába és következképen megalakult a Szerbek, Horvátok és Szlovének Királysága, amely e népek által lakott területeken az állami főhatalmat átvette;

tekintettel arra, hogy szükséges bizonyos nemzetközi érdekű kérdéseket, amelyek az említett területszerzések és ez unió ténye folytán fölmerültek, szabályozni:

tekintettel arra, hogy kívánatos Szerbiát egyes oly kötelezettségek alól fölmenteni, amelyeket az 1878-iki Berlii Szerződésben bizonyos Hatalmakkal szemben vállalt s ezek helyébe a Nemzetek Szövetségével szemben való kötelezettségeket tenni;

tekintettel arra, hogy a Szerb-Horvát-Szlovén Állam saját akaratából azt óhajtja, hogy ez Államba foglalt összes területek népeinek bármilyen fajúak, nyelvűek vagy vallásúak legyenek is, föltétlen biztosítékot adjon arra nézve, hogy e népeket továbbra is a szabadság és igazságosság elveinek megfelelően fogják kormányozni;

evégből a Magas Szerződő Felek meghatalmazottaikká kijelölték még pedig,:

(A Főhatalmak és meghatalmazottainak nevei a Cseh-Szlovákországgal kötött szerződésben foglaltakkal azonosak, végül:)

Öfelsége a Szerbek, Horvátok és Szlovének királya;

N. P. Pachitch urat, a minisztertanács volt elnökét;

Ante Trumbic külügyminiszter urat;

Ivan Zolger jogi doktor urat;

akik jó és kellő alakban talált meghatalmazásaik kicserélése után a következő rendelkezésekben állapodtak meg;

a Szövetséges és Társult Főhatalmak, tekintetbe véve a Szerb-Horvát-Szlovén Államnak a jelen szerződésben vállalt kötelezettségeit, kijelentik, hogy a Szerb-Horvát-Szlovén Állam végleg föl van mentve az 1878 július 13-iki Berlini Szerződés 35. cikkében foglalt kötelezettségektől.

I. FEJEZET.

1. cikk.

A Szerb-Horvát-Szlovén Állam kötelezi magát arra, hogy a jelen fejezet 2—8. cikkeiben foglalt rendelkezéseket alaptörvényeiül ismeri el; hogy semminemű törvény, rendelet vagy hivatalos intézkedés ezekkel a rendelkezésekkel nem lesz ellenmondásban vagy ellentétben s hogy ezekkel szemben semmiféle törvény, rendelet vagy hivatalos intézkedés nem lesz hatályos.

2. cikk.

A Szerb-Horvát-Szlovén Állam kötelezi magát, hogy az ország minden lakosának születési, nemzetiségi, nyelvi, faji vagy vallási különbség nélkül az élet és szabadság teljes védelmét biztosítja.

A Szerb-Horvát-Szlovén Királyság minden lakosát megilleti az a jog, hogy bármely hitet, vallást vagy hitvallást, nyilvánosan vagy otthonában, szabadon gyakoroljon, amennyiben ezeknek gyakorlata a közrenddel és a jó erkölcsökkel nem ellenkezik.

3. cikk.

Az alább említett Szerződések különleges rendelkezéseinek fenntartásával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állam szerb, horvát és szlovén állampolgároknak ismeri el jogérvényesen és mindennemű alakítás nélkül mindazokat az osztrák, magyar vagy bolgár állampolgárokat, akiknek a jelen Szerződés életbeléptetésének idejében, az eset körülményei szerint lakóhelyük vagy illetőségük (*pertinenza, Heimatsrecht*) oly területen van, amely az Ausztriával, Magyarországgal vagy Bulgáriával kötött Szerződésekben vagy a szóbanforgó ügyeket szabályozó egyéb Szerződésekben a Szerb-Horvát-Szlovén Állam alkotórészeként ismertetett el vagy fog elismertetni.

Mindazáltal a fent jelzett, 18 évesnél idősebb személyeknek jogukban fog állani, az említett Szerződésekben megállapított feltételek mellett, minden más, számukra elérhető állampolgárságot igényelni (opció). A férj opciója maga után vonja a feleségét és a szülőké a 18 évesnél fiatalabb gyermekeikét.

Azok a személyek, akik a fent említett opciójogot gyakorolták, az ezt követő tizenkét hónapon belül kötelesek abba az Államba áttenni lakóhelyüket, amelynek állampolgárságát optáltak. Jogukban

ál azonban megtartani azokat az ingatlanokat, amelyeket a Szerb-Horvát-Szlovén Állam területén birtokolnak. Magukkal vihetik bármi néven nevezendő ingó vagyonukat. Emiatt semmifele kilépési díjakkal nem terhelhetők.

4. cikk.

A Szerb-Horvát-Szlovén Állam szerb-horvát-szlovén állampolgároknak ismeri el jogérvényesen mindazokat az osztrák, magyar vagy bolgár állampolgárságú személyeket, akik a fentemlített területen születtek oly szülőktől, akiknek az eset körülményei szerint lakóhelyük vagy illetőségük (*fertinenza, Heimatsrecht*) azon a területen van, még abban az esetben is, ha maguknak ezeknek a személyeknek a jelen Szerződés életbelépésének idejében nincs is ott a lakóhelyük, vagy az eset körülményei szerint, az illetőségük.

Mindazonáltal ezek a személyek, a jelen Szerződés életbelépését követő két éven belül lakóhelyük országában az illetékes szerb-horvát-szlovén hatóságok előtt kijelenthetik, hogy lemondanak a szerb-horvát-szlovén állampolgárságról s ez esetben nem tekinthetők tovább szerb-horvát-szlovén állampolgároknak. Ebből a szempontból a férj nyilatkozata érvényes lesz a feleségre és a szülőké a 18 évesnél fiatalabb gyermekekre nézve is.

5. cikk.

A Szerb-Horvát-Szlovén Állam kötelezi magát, hogy semmiféle akadályt sem gördít a Szövetséges és Társult Hatalmak által Ausztriával, Bulgáriával vagy Magyarországgal kötött vagy kötendő Szerződésekben megállapított oly opciójog gyakorlása elé, amely az érdekelteknek megengedi, hogy a szerb-horvát-szlovén állampolgárságot megszerezzék vagy meg ne szerezzék.

6. cikk.

A Szerb-Horvát-Szlovén Állam területén való születés pusztán tényével jogérvényesen megszerzi a szerb-horvát-szlovén állampolgárságot minden személy, akit születésénél fogva valamely más állampolgárság nem illet meg.

7. cikk.

Minden szerb-horvát-szlovén állampolgár faji, nyelvi, vagy vallási különbség nélkül a törvény előtt egyenlő és ugyanazokat a polgári és politikai jogokat élvezi.

Vallási, hitbeli vagy felekezeti különbség a polgári és politikai jogok élvezete, így nevezetesen: nyilvános állások, hivatalok és méltóságok elnyerése vagy a különféle foglalkozások és iparok gyakorlása tekintetében egyetlen szerb-horvát-szlovén állampolgárra sem lehet hátrányos.

Egyetlen szerb-horvát-szlovén állampolgár sem korlátozható bármely nyelv szabad használatában a magán- vagy üzleti forgalomban,

a vallási életben, a sajtó útján történő vagy bármilyen közzététel terén vagy a nyilvános gyűléseken.

A Szerb-Horvát-Szlovén Kormánynak a hivatalos nyelv megállapítására vonatkozó intézkedését nem tekintve, a hivatalos nyelvtől eltérő anyanyelvű állampolgárok nyelvüknek a bíróságok előtt akár szóban, akár írásban való használata tekintetében méltányos könnyítésekben fognak részesülni.

8. cikk.

Azok a szerb-horvát-szlovén állampolgárok, akik faji, vallási vagy nyelvi kisebbségekhez tartoznak, jogilag és ténylegesen ugyanazt a bánásmódot és ugyanazokat a biztosítékokat élvezik, mint a többi szerb-horvát-szlovén állampolgárok. Nevezetesen: hasonló joguk van saját költségükön jótékonyági, vallási vagy szociális intézményeket, iskolákat és más nevelőintézeteket létesíteni, igazgatni és azokra felügyelni, azzal a joggal, hogy azokban saját nyelvüket szabadon használják és vallásukat szabadon gyakorolják.

9. cikk.

Olyan városokban és kerületekben, ahol a hivatalos nyelvtől elütő anyanyelvű szerb-horvát-szlovén állampolgárok jelentékeny arányban laknak, a szerb-horvát-szlovén kormány a közoktatásügy terén megfelelő könnyítéseket fog engedélyezni avégből, hogy ily szerb-horvát-szlovén állampolgárok gyermekeit az elemi iskolákban saját nyelvükön tanítsák. Ez a rendelkezés nem akadályozza a szerb-horvát-szlovén Kormányt abban, hogy a hivatalos nyelv oktatását kötelezővé ne tegye.

Azokban a városokban és kerületekben, ahol jelentékeny arányban laknak oly szerb-horvát-szlovén állampolgárok, akik faji, vallási vagy nyelvi kisebbségekhez tartoznak, ezeknek a kisebbségeknek méltányos részt kell biztosítani mindazoknak az összegeknek élvezetéből és felhasználásából, amelyek a közvagyon terhére állami, községi vagy más költségvetésben nevelési, vallási vagy jótékonycólra fordíthatnak.

A jelen cikk rendelkezései csak azokra a területekre alkalmazhatók, amelyeket 1913 január elseje óta csatoltak Szerbiához vagy a Szerbek, Horvátok és Szlovének Királyságához.

10. cikk.

A Szerb-Horvát-Szlovén Állam hozzájárul ahhoz, hogy a muzulmánok családi vagy személyes jogállása tekintetében megtegye a szükséges intézkedéseket avégből, hogy ezek a kérdések a muzulmán szokások szerint legyenek rendezhetők.

A szerb-horvát-szlovén kormány hasonlóképen kezdeményezni fogja egy *BeÁsz-ül-Ülema* kinevezését.

A Szerb-Horvát-Szlovén Állam kötelezi magát, hogy védelmébe

veszi a mecseteket, temetőket és más muzulmán vallási intézményeket. Minden felhatalmazást és könnyítést meg kell adni a vallásos alapítványoknak (*vakuf*) és minden létező vallási vagy jótékony-célú muzulmán intézménynek, és a szerb-horvát-szlovén kormány nem fogja megtagadni semmiféle új vallási és jótékonyági intézmény létesítése céljából szükséges mindama könnyítéseket, amelyek már más hasonló természetű magánintézményeknek biztosítva vannak.

11. cikk.

A Szerb-Horvát-Szlovén Állam hozzájárul ahhoz, hogy amennyiben a megelőző cikkek rendelkezései oly személyeket érintenek, akik faji, vallási vagy nyelvi kisebbségekhez tartoznak, ezek a rendelkezések nemzetközi érdekű kötelezettségek és a Nemzetek Szövetségének védelme (garantie) alatt fognak állani. Ezek a rendelkezések a Nemzetek Szövetsége Tanácsa többségének hozzájárulása nélkül nem változtathatók meg. Az Északamerikai Egyesült Államok, a Britt Birodalom, Franciaország, Olaszország és Japán kötelezik magukat, hogy nem tagadják meg hozzájárulásukat az említett cikkeknek egyetlen olyan módosításától sem, amelyet a Nemzetek Szövetsége Tanácsának többsége megfelelő formában elfogadott.

A Szerb-Horvát-Szlovén Állam hozzájárul ahhoz, hogy a Nemzetek Szövetségének Tanácsa minden egyes tagjának meg legyen az a joga, hogy a Tanács figyelmét a kötelezettségek valamelyikének megsértésére vagy megsértésének veszélyére felhívja és hogy a Tanács oly intézkedéseket foganatosíthasson és oly utasításokat adhasson, amelyek az adott esetben alkalmasoknak és hathatósaknak mutatkoznak.

A Szerb-Horvát-Szlovén Állam azonkívül hozzájárul ahhoz, hogy abban az esetben, ha ezekre a cikkekre vonatkozó jogi vagy ténykérdésekről a Szerb-Horvát-Szlovén Állam és valamely Szövetséges és Társult Főhatalom vagy bármely más oly Hatalom között merülne fel véleménykülönbség, amely Hatalom a Nemzetek Szövetsége Tanácsának tagja, ez a véleménykülönbség a Nemzetek Szövetségéről szóló Egyességek-mágy 14. cikke értelmében nemzetközi jellegű vitának tekintendő.

II. FEJEZET.

(Gazdasági rendelkezések. E fejezet nagyobbára azonos a cseh-szlovák szerződés 3. fejezetével és a román szerződés 2. fejezetével.)

A jelen Szerződés, amely francia, angol és olasz nyelven állított ki és amelynél eltérés esetében a francia szöveg lesz irányadó, meg fog erősíteni. A Szerződés az Ausztriával kötött békeszerződéssel egyidejűleg fog életbelépni.

A megerősítő okiratok letétele Parisban fog végbemenni.

Azok a Hatalmak, amelyek Kormányának Európán kívül van a székhelye, arra szorítkozhatnak, hogy a Francia Köztársaság Kormányával párisi diplomáciai képviselőjük útján tudatják saját megerő-

sítésük megtörténtét és ebben az esetben mielőbb át kell szolgáltatniuk a vonatkozó okiratot.

A megerősítő okiratok letételéről jegyzőkönyv fog felvétetni.

A Francia Kormány minden aláíró Hatalommal közli a megerősítő okiratok letételéről felvett jegyzőkönyvnek megfelelően hitelesített egy-egy másolatát.

Ennek hitelül a fentnevezett meghatalmazottak a jelen szerződést aláírták.

Kelt Sain-Germain-en-Layeben, az ezerkilencszáztizenkilencedik évi szeptember hó tizedikén egyetlen példányban, amely a Francia Köztársaság Kormányának levéltárában marad elhelyezve és amelynek hiteles másolatát minden egyes aláíró Hatalom részére meg kell küldeni.

(Következnek az aláírások.)

. C)

A Szövetséges és Társult Főhatalmak és Románia között Parisban 1919. évi december hó 9-én aláírt szerződés.

Az Északamerikai Egyesült-Államok, a Britt Birodalom, Franciaország, Olaszország és Japán, mint a Szövetséges és Társult Főhatalmak, egyrészlől;

és Románia másrészlől;

tekintettel arra, hogy ama szerződések értelmében, amelyeket a Szövetséges és Társult Főhatalmak aláírásukkal elláttak, a Eomán Királyság nagy területi gyarapodáshoz jutott, illetve fog jutni:

tekintettel arra, hogy Eománia saját akaratából a szabadság és az igazság határozott biztosítékait óhajtja megadni, mind a régi Román Királyság minden lakójának, mind pedig az újonnan hozzácsatolt területek lakóinak és pedig fajra, nyelvre vagy vallásra való tekintet nélkül;

közös megfontolás után megállapodtak abban, hogy jelen Szerződést megkötik s evégből Meghatalmazottaikká kijelölték azzal a fenntartással, hogy az aláírásnál másokkal való helyettesítésükről gondoskodhatnak és pedig:

Az Északamerikai Egyesült-Államok elnöke;

Honourable Frank Lyon *Folk*, államtitkár urat;

Honourable Henry *White* urat, az Egyesült-Államoknak volt rendkívüli és meghatalmazott nagykövetét Rómában és Parisban;

Tasker H. *Bliss* tábornok urat, az Egyesült-Államok katonai képviselőjét a Felső Haditanácsban;

Ófelsége Nagybritannia és Írország egyesült királyság, valamint a tengerentúli Britt területek királya, India császára:

Sir Eyre *Crowe* urat, K. C. B., K. C. M. G. meghatalmazott minisztert, külügyi államtitkárt

és:

a *Kanadai Dominium* részéről:

Honourable Sir George Halsey *Perley* urat, K. C. M. G. Kanada
főbiztosát az Egyesült Királyságban;

az *Ausztráliai Commonwealth* részéről:

Right Honourable Andrew *Fischer* urat, Ausztrália főbiztosát az
Egyesült Királyságban;

az *Újzélandi Dominium* részéről:

Honourable Sir Thomas *Mackenzie* urat, K. C. M. G., Újzéland főbiz-
tosát az Egyesült Királyságban;

a *Délafrikai Unió* részéről:

Reginald Andrew *Blankenberg* urat, O. B. E., a Délafrikai Unió főbiz-
tosának ügykörében eljáró megbízottat az Egyesült Királyságban*
India részéről:

Sir Eyre *Crowe* urat, K. C. B.; K. C. M. G.;

A Francia Köztársaság elnöke:

Georges *Clemenceau* miniszterelnök és hadügyminiszter urat;

Stephen *Pichon* külügyminiszter urat;

Louis-Lucien *Klotz* pénzügyminiszter urat;

André *Tar dieu* urat, a felszabadult területek miniszterét;

Jules *Cambon* urat, Franciaország nagykövetét,

Őfelsége Olaszország Királya:

Giacomo de *Martino* urat, rendkívüli követet és meghatalmazott
minisztert;

Őfelsége Japán Császára:

K. *Matsui* urat, Őfelsége Japán császáranak rendkívüli és meghatal-
mazott nagykövetét Parisban;

Őfelsége Románia Királya:

Constantin *Coanda* tábornok, hadtestparancsnok, királyi hadsegéd,
volt miniszterelnök urat;

Akik megegyeztek az alábbi kikötésekben:

I. FEJEZET.

1. cikk.

Románia kötelezi magát arra, hogy a jelen fejezet 2—8. cikkei-
ben foglalt rendelkezéseket alaptörvényekül ismeri el; hogy semmi-
nemű törvény, rendelet vagy hivatalos intézkedés ezekkel a rendel-
kezésekkel nem lesz ellenmondásban vagy ellentétben s hogy ezekkel
szemben semmiféle törvény, rendelet vagy hivatalos intézkedés nem
lesz hatályos.

2. cikk.

A román Kormány kötelezi magát, hogy az ország minden lako-
sának születési, állampolgársági, nyelvi, faji vagy vallási különbség
nélkül az élet és szabadság teljes védelmét biztosítja.

Románia minden lakosát megilleti az a jog, hogy bármely hitet,
vallást, vagy hitvallást, nyilvánosan vagy otthonában, szabadon gya-
koroljon, amennyiben ezeknek gyakorlata a közrenddel és a jó erköl-
csökkel nem ellenkezik.

3. cikk.

Az alább említett Szerződések különös rendelkezéseinek fenntartásával, Románia román állampolgároknak ismeri el jogérvényesen és mindennemű alakítás nélkül mindazokat a személyeket, akik a jelen Szerződés életbelépésének idejében Románia részét alkotó bármely területen, ideértve az Ausztriával és a Magyarországgal kötött békeszerződések által Romániához csatolt, valamint esetleg a jövőben hozzá csatolandó területeket, állandóan laknak, kivéve, ha az illető személyt ebben az időpontban más, mint az osztrák vagy magyar állampolgárság illet meg.

Mindazonáltal a 18 évesnél idősebb osztrák vagy magyar állampolgároknak joguk lesz, az említett szerződésekben meghatározott feltételek mellett, minden más olyan állampolgárság javára optálni, amely számukra elérhető. A férj opciója maga után vonja a feleségét és a szülőké a 18 évesnél fiatalabb gyermekeikét.

Azok a személyek, akik a fent jelzett opciójogot gyakorolták, az ezt követő tizenkét hónapon belül kötelesek abba az Államba áttenni állandó lakóhelyüket, amelynek állampolgárságát optálták. Joguk van azonban megtartani azokat az ingatlanokat, amelyeket román területen birtokolnak. Magukkal vihetik bármi néven nevezendő ingó vagyonukat. E címen semminemű kilépési díjakkal nem terhelhetők.

4. cikk.

Románia román állampolgároknak ismeri el jogérvényesen és mindennemű alakítás nélkül mindazokat az osztrák vagy magyar állampolgárságú személyeket, akik az Ausztriával és a Magyarországgal kötött békeszerződések által Romániához csatolt vagy esetleg a jövőben hozzácsatolandó területeken születtek állandóan ott lakó szülőktől, még abban az esetben is, ha ők maguk a jelen szerződés életbelépésének idejében nem laknak is ott állandóan.

Mindazonáltal a jelen Szerződés életbelépését követő két éven belül ezek a személyek lakóhelyük országában az illetékes román hatóságok előtt kinyilatkoztathatják, hogy a román állampolgárságról lemondanak s ilyenkor már nem lehet őket többé román állampolgároknak tekinteni. Ebből a szempontból a férj nyilatkozata érvényes lesz a feleségre és a szülőké a 18 évesnél fiatalabb gyermekekre nézve is.

5. cikk.

Románia kötelezi magát, hogy semmi akadályt sem gördít a Szövetséges és Társult Hatalmak által Ausztriával vagy Magyarországgal kötött vagy kötendő Szerződésekben meghatározott s az érdekelteknek a román állampolgárság megszerzését vagy meg nem szerzését megengedő opciójog gyakorlása elé.

6. cikk.

A román területen való születés pusztán tényével jogérvényesen megszerzi a román állampolgárságot minden személy, akit születésénél fogva valamely más állampolgárság nem illet meg.

7. cikk.

Románia kötelezi magát, hogy román állampolgároknak ismeri el jogérvényesen és mindennemű alakiság nélkül mindazokat a zsidókat, akik Románia területén laknak és akiket valamely más állampolgárság nem illet meg.

8. cikk.

Minden román állampolgár faji, nyelvi vagy vallási különbség nélkül a törvény előtt egyenlő és ugyanazokat a polgári és politikai jogokat élvezi.

Vallási, hitbeli vagy felekezeti különbség a polgári és politikai jogok élvezete, így nevezetesen: nyilvános állások, hivatalok és méltóságok elnyerése vagy a különféle foglalkozások és iparok gyakorlása tekintetében egyetlen román állampolgárra sem lehet hátrányos.

Egyetlen román állampolgár sem korlátozható bármely nyelv szabad használatában a magán- vagy üzleti forgalomban, a vallási életben, a sajtó útján történő vagy bármilyen közzététel terén, vagy a nyilvános gyűléseken.

A román Kormánynak a hivatalos nyelv megállapítására vonatkozó intézkedését nem érintve, a nem román nyelvű román állampolgárok nyelvüknek a bíróságok előtt akár szóban, akár írásban való használata tekintetében méltányos könnyítésekben fognak részesülni.

9. cikk.

Azok a román állampolgárok, akik faji, vallási vagy nyelvi kisebbségekhez tartoznak, jogilag és ténylegesen ugyanazt a bánásmódot és ugyanazokat a biztosítékokat élvezik, mint a többi román állampolgárok. Nevezetesen hasonló joguk van saját költségükön jótékonyági, vallási vagy szociális intézményeket, iskolákat és más nevelőintézeteket létesíteni, igazgatni és azokra felügyelni, azzal a joggal, hogy azokban saját nyelvüket szabadon használhatják és vallásukat szabadon gyakorolhatják.

10. cikk.

Olyan városokban és kerületekben, ahol nem román nyelvű román állampolgárok jelentékeny arányban laknak, a román Kormány a közoktatásügy terén megfelelő könnyítéseket fog engedélyezni avégből, hogy ily román állampolgárok gyermekeit az elemi iskolákban saját nyelvükön tanítsák. Ez a rendelkezés nem akadályozza a román Kormányt abban, hogy a román nyelv oktatását az említett iskolákban kötelezővé tegye.

Azokban a városokban és kerületekben, ahol jelentékeny arányban laknak faji, vallási vagy nyelvi kisebbséghez tartozó román állampolgárok, ezeknek a kisebbségeknek méltányos részt kell biztosítani mindazoknak az összegeknek élvezetéből és felhasználása-

ból, amelyek a közvagyon terhére állami, községi vagy más költségvetésekben nevelési, vallási vagy jótékony célra fordíthatnak.

11. cikk.

Kománia hozzájárul ahhoz, hogy az erdélyi székely és szász községeknek a román Állam ellenőrzése mellett, vallási és tanügyi kérdésekben helyi önkormányzatot engedélyezzen.

12. cikk.

Románia hozzájárul ahhoz, hogy amennyiben az előző cikkek rendelkezései oly személyeket érintenek, akik faji, vallási vagy nyelvi kisebbségekhez tartoznak, ezek a rendelkezések nemzetközi érdekű kötelezettségek és a Nemzetek Szövetségének védelme (garantie) alatt fognak állni. Ezek a rendelkezések a Nemzetek Szövetsége Tanácsa többségének hozzájárulása nélkül nem változtathatók meg. Az Észak-amerikai Egyesült-Államok, a Britt Birodalom, Franciaország, Olaszország és Japán kötelezik magukat, hogy nem tagadják meg hozzájárulásukat az említett cikkeknek egyetlen olyan módosításától sem, amelyet a Nemzetek Szövetsége Tanácsának többsége megfelelő formában elfogadott.

Románia hozzájárul ahhoz, hogy a Nemzetek Szövetségének Tanácsa minden egyes tagjának meg legyen az a joga, hogy a Tanács figyelmét e kötelezettségek valamelyikének megsértésére vagy megsértésének veszélyére felhívja és hogy a Tanács oly módon járasson el és oly utasításokat adhasson, amelyek az adott esetben alkalmazhatók és hathatósaknak mutatkoznak.

Románia hozzájárul ahhoz, hogy abban az esetben, ha ezekre a cikkekre vonatkozó jogi vagy ténykérdésekről a román Kormány és valamely Szövetséges és Társult Főhatalom, vagy bármely más oly Hatalom között merülne fel véleménykülönbség, amely írástudom a Nemzetek Szövetsége Tanácsának tagja, ez a véleménykülönbség a Nemzetek Szövetségéről szóló Egyességokmány 14. cikke értelmében nemzetközi jellegű vitának tekintendő. Románia hozzájárul ahhoz, hogy minden ilyenmű vitás kérdés, ha a másik fél kéri, a Nemzetközi Állandó Bíróság elé terjesztessék. Az Állandó Bíróság döntése ellen fellebbezésnek nincs helye s a határozat ugyanolyan erejű és érvényű, inint az Egyességokmány 14. cikke értelmében hozott határozat.

II. FEJEZET.

(Gazdasági rendelkezések. Nagyjában hasonló a cseh-szlovák szerződés III. fejezetéhez.)

A jelen Szerződés, amely francia, angol és olasz nyelven állított ki és amelynél eltérés esetében a francia szöveg lesz irányadó. meg fog erősíttetni s ugyanakkor fog életbe lépni, mint amikor az Ausztriával kötött békeszerződés.

A megerősítő okiratok letétele Parisban fog végbemenni.

Azok a hatalmak, amelyek Kormányának Európán kívül van a székhelye, arra szorítkozhatnak, hogy párisi diplomáciai képviselők útján tudatják a Francia Köztársaság Kormányával saját megerősítésük megtörténtét és ebben az esetben mielőbb át kell szolgáltatniuk a vonatkozó okiratot.

A megerősítő okiratok letételéről jegyzőkönyv fog felvétetni.

A Francia Kormány minden aláíró Hatalommal közli a megerősítő okiratok letételéről felvett jegyzőkönyvnek megfelelően hitelesített egy-egy másolatát.

Kelt Parisban, az ezerkilencszáztizenkilencedik évi december hónap kilencedik napján egyetlen példányban, amely a Francia Köztársaság Kormányának levéltárában marad elhelyezve és amelynek hiteles másolatát minden egyes aláíró Hatalom részére meg kell küldeni.

Azok a Meghatalmazottak, akik Parisból való ideiglenes távollétük miatt nem írhatták alá a jelen Szerződést, ezt 1919. évi december hónap 20-áig megtehetik.

Ennek hitelül a fentnevezett meghatalmazottak, kiknek meghatalmazásai jó és kellő alakban találtattak, a jelen szerződést aláírták.

(Következnek az aláírások.)

III.

1924. ÉVI IV. TÖRVÉNYCIKK AZ ÁLLAMHÁZTARTÁS EGYENSÚLYÁNAK HELYREÁLLÍTÁSÁRÓL.

1. §. Jóváhagyatik a kormánynak az az intézkedése, hogy a Nemzetek Szövetségének közbenjöttével megállapított I. és II. szánni jegyzőkönyveket aláírta és az azokban foglalt kötelezettségeket elvállalta. Ezek a jegyzőkönyvek az ország törvényei közé iktattatnak.

I. számú jegyzőkönyv.

Nyilatkozat.

Egyfelől Öfelsége az angol király kormánya a francia köztársaság kormánya, Öfelsége az olasz király kormánya, Öfelsége a román király kormánya, Öfelsége a szerbek, horvátok és szlovének királyának kormánya és a csehszlovák köztársaság kormánya

midőn Magyarország pénzügyi és gazdasági helyreállításának munkájához segédkezet nyújtanak,

kizárólag Magyarország és az általános béke érdekében és megfelelően ama kötelezettségeknek, amelyeket már akkor vállaltak, midőn elfogadták a Nemzetek Szövetségének tagságát,

ünnepélyesen kijelentik:

hogy Magyarország politikai függetlenségét, területi épségét és szuverenitását tiszteletben tartják és tiszteletben fogják tartani;

hogy nem törekednek és nem fognak törekedni semminemű olyan különleges vagy kizárólagos gazdasági és pénzügyi előnyökre, amelyek alkalmasak e függetlenséget közvetlenül vagy közvetve veszélyeztetni;

hogy tartózkodni fognak minden ténykedéstől, amely ellentétben állhatna a Magyarország gazdasági és pénzügyi helyreállítása céljából közösen kötendő egyezmények szellemével, avagy veszélyeztethetné azokat a biztosítékokat, amelyeket az aláíró hatalmak a kölcsönadók érdekeinek védelmére megállapítanak;

és hogy annak biztosítása végett, hogy ezeket az elveket minden nemzet tiszteletben tartsa, adott esetben a Nemzetek Szövetsége Egyeségokmánya szabályainak megfelelőleg egyenként vagy együttesen a Nemzetek Szövetsége Tanácsához fordulnak, hogy ez utóbbi döntson a szükséges intézkedésekről és kijelentik, hogy a Tanács határozatainak magukat alávetik;

másfelől a magyar királyi kormány

a trianoni szerződés rendelkezéseinek értelmében kötelezi magát,

hogy az említett szerződésben elvállalt kötelezettségeknek, nevezetesen katonai határozmányoknak, valamint egyéb nemzetközi kötelezettségeinek is pontosan és lojálisán eleget tesz;

tartózkodni fog minden ténykedéstől, amely ellentétben állhatna a Magyarország gazdasági és pénzügyi helyreállítása céljából közösen kötendő egyezmények szellemével, avagy veszélyeztethetné azokat a biztosítókat, amelyeket az aláíró hatalmak a kölcsönadók érdekeinek védelmére megállapítanak.

Magyarország önként érthetően megtartja szabadságát a trianoni szerződés rendelkezéseinek fenntartása mellett a vámtarifák, a kereskedelmi és pénzügyi megállapodások és általában minden olyan kérdés tárgyában, amely gazdasági rendszerét és kereskedelmi összeköttetéseit érinti; megjegyzendő azonban, hogy Magyarország nem veszélyeztetheti gazdasági függetlenségét azáltal, hogy valamely államhoz való viszonyában olyan különleges rendszert léptet életbe, amely ezt a függetlenségét fenyegethetné.

A jelen jegyzőkönyv minden ahhoz csatlakozni kívánó állam aláírására nyitva áll.

Ennek hiteléül az e célból kellő meghatalmazással ellátott alulírottak a jelen Nyilatkozatot aláírták.

Kelt 1924. évi március hó 14-én, egyetlen példányban, amely a Nemzetek Szövetsége titkárságánál marad elhelyezve és amely azt haladéktalanul beiktatja.

Cecil of Chelwood s. k.

G. Hanotaux s. k.

L. Bonin-Longare s. k.

JV. Titulescu s. k.

M. Yovanovitch s. k.

dr. Edward Benes s. k.

Korányi s. k.

II. számú jegyzőkönyv.

Alulírott, aki a magyar kormány nevében jár el és aki erre kellő meghatalmazást nyert, kijelenti, hogy elfogadja a Nemzetek Szövetségének Tanácsa által jóváhagyott jelen jegyzőkönyvben megállapított kötelezettségeket.

I. cikk. Nyilatkozat.

A magyar kormány kérni fogja a Nemzetgyűléstől, hogy az I. számú jegyzőkönyvben foglalt nyilatkozatot ratifikálja.

II. cikk. A reformok programja.

1. A magyar kormány a jelen jegyzőkönyvben megállapított kötelezettségek érvénybelépésétől számított egy hónapon belül — együtt működve a Nemzetek Szövetségének Tanácsa által erre a célra kiküldhető bizottsággal, valamint a főbiztossal, akinek ügykörét az alábbi VI. cikk határozza meg (feltéve, hogy a főbiztos már kijelöltetett) — megállapítja a fokozatosan megvalósítandó reformoknak

és a helyreállításnak a programját, amely nagy vonásokban a pénzügyi bizottság jelentésében van körvonalozva.

Ez a program egymásután következő hathónapos időszakokra osztva részletezi a vállalható kiadások maximumát, az adókból beszédendő összeg minimumát és a deficit maximumát, a szóban lévő időszakok mindegyikére külön-külön. A programnak megállapodást kell tartalmaznia továbbá azokra a részletes javaslatokra nézve, amelyek a kiadások különböző kategóriáinak csökkentésére, valamint az adóknak a magyar kormány javaslatai alapján részletesen megállapítandó tételekre való felemelésére vonatkoznak; az egésznek pedig olyan programot kell alkotnia, amely megfelelően végrehajtva 1926. évi június hó 30-ig egészséges és tartós alapokon képes biztosítani — a biztonság szempontjának megfelelőleg megállapított széles határok között — az állam valamennyi bevételét és kiadását tartalmazó költségvetés egyensúlyát. .

A költségvetésnek egészséges és tartós alapokon nyugvó egyensúlya a jelen jegyzőkönyv értelmében csak akkor tekinthető elértnek, ha a költségvetés helyzete olyan, hogy egyensúlyának felborítása nélkül lehetséges lesz a kiadások sorába felvenni a kölcsönszolgálat terheit és a trianoni szerződésből folyó azokat a terheket, amelyeket az illetékes tényezők megállapíthatnak, még mielőtt a magyar kormánynak a jelen jegyzőkönyv végrehajtásából kifolyólag vállalt kötelezettségei beállanak.

A programnak ki kell zárnia kölcsönök igénybevételét, kivéve, ha azoknak feltételeit maga a program állapítja meg; a tekintetbe vett bevételek csupán a folyó adókból származhatnak és a bankjegyinfláció mindennemű igénybevétele ki lesz zárva; az infláció megtiltásához szükséges rendszabályokat a XIII. cikk értelmében létesítendő jegybank alapszabályai fogják tartalmazni.

2. Abban az esetben, ha a végrehajtás időszaka alatt úgy látszik, hogy a fenti program elégtelen lenne céljának elérésére, nevezetesen a költségvetés egyensúlyának a fenti 1. pontban megjelölt módon és részletekben való megvalósítására, a magyar kormány köteles azt a főbiztos kívánságára a szükséges mérvben módosítani, akár a kiadások újabb korlátozásával, akár az adók újabb felemelésével vagy más közigazgatási intézkedésekkel.

III. cikk. Kereskedelmi egyezmények.

Magyarország kötelezi magát, hogy minden tőle telhetőt megtesz arra nézve, hogy különösen a szomszéd államokkal kereskedelmi egyezmények legyenek köthetők oly célból, hogy csökkentessenek az akadályok, amelyek külkereskedelmének útját állhatják és hogy külkereskedelmének terjedelme fokoztassék, figyelembe véve erre nézve a pénzügyi bizottság jelentésének IX. részében foglalt ajánlásokat.

IV. cikk. A kormány felhatalmazása.

A magyar kormány haladék nélkül a Nemzetgyűlés jóváhagyását fogja kérni a fentemlített programhoz.

Ezzel egyidejűleg törvényjavaslatot fog előterjeszteni a Nemzetgyűléshez, amely a mindenkor kormányoknak tágkörű felhatalmazást ad — anélkül, hogy a Nemzetgyűlés újabb jóváhagyását kellene kérniök — az említett program végrehajtására, még pedig vagy abban az alakban, amint az eredetileg a II. cikk 1. pontja szerint megállapított, vagy abban az alakban, amint az a II. cikk 2. pontjához képest esetleg módosulni fog, úgyszintén arra is, hogy az így megállapított vagy így módosított program határai között minden intézkedést megteheszen, amely megítélése szerint szükséges annak a biztosítására, hogy a helyreállítás időszakának bevégeztével a költségvetés egyensúlya egészséges és tartós alapokon nyugodjék.

V. cikk. A helyreállítási kölcsön.

1. A magyar kormány oly célból, hogy a költségvetési egyensúly helyreállítását megelőző időszak folyamán a kiadásoknak a programúiban kilátásba vett bevételekkel szemben mutatkozó többletét fedezni tudja, kölcsönt bocsáthat ki, amelynek tényleges összege legfeljebb 250 millió aranykoronával lehet egyenértékű.

2. Ennek a kölcsönnek a hozadékát csak a jelen jegyzőkönyv rendelkezéséhez képest lehet felhasználni.

3. A kibocsátásnak, a tárgyalásoknak és a kölcsöncímletek kiadásának költségei a kölcsön tőkájéhez fognak csatoltni, amint azt a fentebbi 1. pont részletezi.

4. A fentebbi 1. pontban kilátásba vett kölcsöntőkét és annak kamatait a magyar kormány fogja megfizetni, anélkül, hogy abból a magyar állam javára szóló adók, illetékek vagy terhek címén bármit levonna.

5. A kölcsön feltételei, a kibocsátási árfolyam, a kamatláb, a törlesztés, valamint a kibocsátásnak, a tárgyalásnak és a címletek kiadásának költségei a főbiztos jóváhagyásának lesznek alávetve. A kölcsön kamat- és törlesztési szolgálatához szükséges évi részletek összegét ugyancsak ő fogja jóváhagyni.

6. A magyar kormány rövidlejáratú kölcsönöket is bocsáthat ki, amelyek a főkölcsön leszámítolására szolgálnak és amelyek ennek a kölcsönnek a hozadékából terítendőek vissza. Azok a feltételek, amelyek a jelen cikk értelmében a főkölcsönre alkalmaztatnak, általában a rövidlejáratú kölcsönökre is alkalmazandók.

VI. cikk. A főbiztos.

1. Magyarország hozzájárul ahhoz, hogy a Nemzetek Szövetségének Tanácsa főbiztost nevezzen ki, aki a Tanácsnak felelős és akit a Tanács visszahívhat.

2. A főbiztos székhelye Budapesten lesz és a szükséges segéd-

személyzettel elláthatja magát. A főbiztosnak es ügyvitelének költségeit a Tanács hagyja jóvá és ezek Magyarországot terhelik.

3. A főbiztosnak hivatása, hogy felügyeljen a reformprogramra teljes végrehajtására és gyakorolja a jelen jegyzőkönyv értelmében ráruházott hatáskört abból a célból, hogy biztosítsa az említett programra végrehajtását, valamint azt is, hogy a költségvetés egyensúlya a II. cikkben meghatározott értelemben eléressék, vagy a VII. cikkhez képest az az ellenőrzés visszaállítása esetén helyreállítsassék. A főbiztos a maga működését ebből a célból, az általános programban megállapított félévi időszakok tételeinek keretei között, előre láthatólag havi előirányzatok alapján fogja gyakorolni.

4. A magyar kormány a főbiztos ellenőrzésének egész tartama alatt megadja neki mindazokat a felvilágosításokat, amelyekre szüksége lehet és minden módon megkönnyíti az általa kért azoknak az adatoknak a beszerzését, amelyek a magyar állam kiadásainak és bevételeinek összes fejezeteire és címekre — bármilyen legyen e bevételek forrása vagy természetű — úgyszintén a közigazgatási szervezet egészére és a pénzügyi ügyvitellel kapcsolatos műveletekre vonatkoznak.

5. Feltéve, hogy a jelen cikk előző bekezdésének határozmányai betartatnak, a főbiztos — mindaddig, amíg a reformterv alkalmazásának eredménye megfelel a fenti II. cikk szerint megállapítandó programnak vagy azt meghaladja — nem fogja ellenezni a magyar kormány semmiféle különös kiadását, kivéve azokat a katonai kiadásokat, amelyeket az illetékes tényezők a trianoni szerződés V. részének határozataival össze nem férőknek nyilvánítanak (és amelyeket a főbiztosnak mindenkor elleneznie kell), továbbá nem fogja a pénzügyi igazgatás módosítását kívánni, hacsak ezek a kiadások vagy a pénzügyi igazgatás rendszabályai nem olyanok, amelyek véleménye szerint a program alkalmazásának későbbi eredményeit veszélyeztetetik (például súlyos utólagos kötelezettségeket foglalnak magukban). Ha azonban a reformok eredménye valamely időpontban visszamaradna a hathónapos időszakokra vonatkozó előirányzatokkal szemben vagy a fenti 8. pontban említett havi előirányzatokkal szemben, a főbiztos a helyzet alapján általa szükségesnek ítélt mértékig a félévi előirányzatokban megjelölt határok túllépésének megakadályozása céljából vagy tiltakozhat az ilyen kiadások ellen, vagy felhívhatja a magyar kormányt arra, hogy a fennálló adók hozadékát növelje, vagy hogy új adókat létesítsen vagy pedig hogy egyidejűleg mind a két megoldáshoz folyamodjék. Ha a magyar kormány nem alkalmazkodnék a főbiztos kívánságaihoz, a főbiztos az általa megállapítandó mértékig köteles megtagadni azt, hogy a XI. és XII. cikkeken megállapított külön számlákra a magyar kormány részére fizetések eszközöltessenek.

6. A magyar kormány kötelezi magát, hogy a főbiztos ellenőrzésének tartama alatt nem ad olyan engedélyeket és nem vállal olyan kötelezettségeket, amelyek a főbiztos véleménye szerint veszélyeztetetnék a reformprogram végrehajtását.

7. A főbiztos ellenőrzésének tartama alatt a magyar kormány a

főbiztos felhatalmazása nélkül nem tárgyalhat más kölcsönökről, mint amelyeket a fenti II. cikk szerint megállapítandó programm tervbe vett.

Ha a magyar kormány bármely időpontban úgy véli, hogy kénytelen olyan kölcsönök kibocsátásához folyamodni, amelyek a főbiztos véleménye szerint a II. cikk szerint megállapítható programm feltételein kívül esnek, a kormány köteles ezeket a terveket előbb a főbiztos elé terjeszteni jóváhagyás végett.

8. A főbiztos minden hónapban jelentést tesz a Tanácsnak a fentebbi II. cikk szerint tervbevett reformprogramul végrehajtása során elért eredményekről. Ezt a jelentést egyidejűleg közölni fogja az ellenőrző bizottság tagjaival, akiknek működési köréről az alábbi VIII. cikk intézkedik.

9. Ha a magyar kormány úgy találja, hogy a főbiztos átlépte felhatalmazásának körét, felelősséggel élhet a Nemzetek Szövetségének Tanácsához. A Tanács, mielőtt a felelősség tárgyában bárminő határozatot hozna, előbb felhívja az ellenőrző bizottságot, hogy tegye meg mindazokat az észrevételeket, amelyeket szükségeseknek vél.

10. A főbiztos működése, a VII. cikk rendelkezéseinek érintetlenül hagyása mellett, a Nemzetek Szövetsége Tanácsának döntése alapján akkor ér véget, amikor a Tanács megállapítja, hogy Magyarország pénzügyi stabilitása biztosítva van.

VII. cikk. Az ellenőrzés visszaállítása.

1. Ha Magyarország pénzügyi helyzete, — annak utána, hogy a főbiztos működése a VI. cikk 10. pontja értelmében véget ért, de mielőtt a fentebbi V. cikkben tervbevett kölcsön, a kölcsönnek valamennyi részlete és a vele kapcsolatos valamennyi felszólalás elintéztét nyert volna — úgy alakul, hogy a költségvetésnek a II. cikk szerint meghatározott egyensúlya vagy a kölcsön szolgáltatára lekötött zálogok állandó értéke veszélyeztetve lenne, a Tanácsnak jogában áll a jelen jegyzőkönyvben megállapított ellenőrzés teljes rendszerét visszaállítani, beleértve különösen a főbiztosnak és a jegybank mellett működő tanácsadónak a kinevezését mindazokkal a jogokkal és kötelezettségekkel, amelyeket a jelen jegyzőkönyv magában foglal. Ez a visszaállított ellenőrzés mindaddig fenn fog állni, amíg a Tanács nem lesz ismét abban a helyzetben, hogy a pénzügyi helyzetet egészségesnek nyilvánítsa.

2. Mielőtt a Tanács az előző pont rendelkezései szerint bármilyen határozatot hozna, módot nyújt a magyar kormánynak arra, hogy az általa jónak talált észrevételeket előterjessze. Magyarország haladéktalanul el fogja fogadni a Tanácsnak a jelen cikk alapján hozott határozatait és azokat késedelem nélkül végre fogja hajtani.

3. A magyar kormány kötelezi magát, hogy az ellenőrzés időszaka alatt, illetve ama időszakok alatt, amelyekben a jelen cikk határozataihoz képest az ellenőrzés rendszere visszaállítatott, csak a főbiztos felhatalmazásával teljesít a trianoni szerződésből eredő terhek címén fizetéseket.

VIII. cikk. Az ellenőrző bizottság.

1. Magyarország elfogadja egy ellenőrző bizottságnak a létesítését, amelyet a jóvátételi bizottság fog kijelölni.

2. Ennek a bizottságnak az a feladata, hogy a trianoni szerződés 180. cikke által a jóvátételi bizottságra ruházott jogokat, mindenemű, sérelem ellen biztosítsa.

3. Ebből a célból a magyar kormány a főbiztosnak — az ellenőrző bizottsághoz való továbbítás céljából — megadja mindazokat a felvilágosításokat, amelyeket az ellenőrző bizottság a magyar költségvetés bevételeinek és kiadásainak bármely fejezetére vonatkozólag kérni fog és amelyek kapcsolatban állnak azokkal a célokkal, amelyek miatt a bizottságot létesítették. A bizottságnak ugyancsak jogában áll időszakonként számadási kimutatásokat követelni. A kívánt felvilágosítások megszerzése céljából a főbiztos élhet azzal a joggal, amelyet a VI. cikk 4. pontja neki biztosít.

4. A bizottság vagy annak bármelyik tagja felvilágosításokat vagy magyarázatokat kérhet a pénzügyi reformprogrammról és e program végrehajtásáról.

5. x\ főbiztos résztvesz vagy képviselteti magát az ellenőrző bizottság ülésein; a bizottság előterjesztheti neki mindazokat az észrevételeket vagy kifogásokat, amelyeket szükségesnek talál.

6. A bizottság csak a főbiztos közvetítésével közlekedhetik a magyar kormánnyal vagy kaphat attól közléseket.

7. Megegyezés áll fenn abban a tekintetben, hogy a bizottság mindenkor Magyarország területén kívül fog összeülni.

8. A bizottság jogosult az általa célszerűeknek talált észrevételeket a Nemzetek Szövetségének Tanácsa előtt bármely időben megtenni.

9. Abban az esetben, ha a bizottság azon a véleményen van, hogy a főbiztos nem tett eleget a bizottság által előterjesztett kifogásoknak, a bizottság a Nemzetek Szövetségének Tanácsához felbevezethet.

10. Azokat a módokat, amelyek szerint fogja gyakorolni az ellenőrző bizottság a jelen jegyzőkönyvben megállapított hatáskörét a helyreállítási időszak befejeztével, a Nemzetek Szövetségének Tanácsa fogja a jóvátételi bizottsággal egyetértésben a helyreállítási időszak befejezte előtt megállapítani. Magától értetődik azonban, hogy ez nem érinti azokat a jogokat és azt a hatáskört, amelyeket a jelen jegyzőkönyv a bizalmi férfiakra ruház.

IX. cikk. Bizalmi férfiak.

Az V. cikkben jelzett kölcsönnek vagy a kölcsön első részletének kibocsátása alkalmával a Nemzetek Szövetségének Tanácsa bizalmi férfiakat jelöl ki, akiknek feladata, hogy a kölcsöncímletek tulajdonosainak érdekeit képviseljék; Magyarország hozzájárul ahhoz, hogy ezek a bizalmi férfiak — mindaddig, amíg a kölcsön, a kölcsönnek valamennyi része és a vele kapcsolatos valamennyi felszólamlás elin-

tézést nem nyer — feladatukat teljesíthessék és megtehessék mindazokat az intézkedéseket, amelyeket a jelen jegyzőkönyv részükre megjelöl.

X. cikk. Az elsőrendű zálogok.

1. A magyar kormány a fenti V. cikkben jelzett kölcsön biztosítékául leköti a vámjövedék, a cukoradó és a dohányjövedék nyers bevételét, valamint a sójövedék tiszta bevételét, úgyszintén — amennyiben a főbiztos szükségesnek találná — az államvasutak jövedelmeinek kivételével azokat az egyéb különleges zálogokat, amelyeket a főbiztossal egyetértésben fog kijelölni.

A kölcsön szolgálatához szükséges összegek első helyen álló zálogjoggal bírnak a vámjövedék, a cukoradó és a dohányjövedék nyers, valamint a sójövedék tiszta bevételeire, úgyszintén azokra az egyéb különleges zálogokra, amelyek — ha a főbiztos szükségesnek találná — az államvasutak jövedelmeinek kivételével a főbiztossal egyetértésben ki fognak jelöltetni; a magyar kormány elismeri, hogy ennek következtében ezek a bevételek az említett zálogjoggal megterhelhetnek. Kötelezi magát, hogy a főbiztos előzetes beleegyezésének elnyerése nélkül nem fog létesíteni és a létesítését nem is fogja megkísérelni olyan zálogjogoknak vagy előjogoknak, amelyek bármilyen módon érinthetnék az így biztosított zálogjogot.

A magyar kormány nem fog tenni semmiféle olyan intézkedést, amely a főbiztos véleménye szerint alkalmas lenne arra, hogy a zálogok értékének csökkentésével veszélyeztesse a kötvénytulajdonosok biztosítékait.

2. Az a hatáskör és mindazok a jogok és köteleességek, amelyek a jelen cikk előző pontja értelmében a főbiztost megilletik, a főbiztos megbízásának a leteltével a bizalmi férfiakra szállanak át (kivéve azt az időszakot, amelyre újból főbiztost neveznének ki a VII. cikk 1. pontjának értelmében). Ami azonban az egyéb zálogok lekötését illeti, — azokon ki v ül, amelyek a főbiztos működése megszűntének időpontjában már le voltak kötve, — a bizalmi férfiak hatás- és jogköre az lesz, amelyet a jelen cikk 3. pontja megállapít. A bizalmi férfiaknak valamennyi határozatát, amelyeket e hatás- és jogkör alapján és e kötelezettségek teljesítése érdekében hoznak, a Tanácsnak kell megerősítenie abban az esetben, ha a bizalmi férfiak ilyen természetű határozatának a magyar kormánnyal való közlésétől számított 14 napon belül a magyar kormány a határozat ellen fellebbezést intézne a Tanácshoz.

3. Ha a kölcsönszolgálatra már lekötött zálogok teljes hozadéka valamely időpontban a szolgálathoz szükséges évi összeg 150 százalékánál kisebb összegre csökkenne, a bizalmi férfiak olyan további zálogok lekötését kérhetik, amelyek a fentemlitett százalékos arány azonnali helyreállításának biztosítására elégségesek. Nézeteltérés esetén a magyar kormánynak jogában áll az említett kérés közlésétől számított 14 napon belül a Tanácshoz fellebbeznie; fellebbezését akár arra a tényre alapíthatja, hogy a zálogok hozadéka nem csökkent a kölcsönszolgálat évi összegének 150 százalékánál kisebb ösz-

szegre, akár arra a tényre, hogy a kért zálogok bőven elegendők az említett százalékos arány helyreállításának a biztosítására.

XI. ciki'. A zálogok kölönszámlája.

1. A vámjövedék, a cukoradó és a dohányjövedék nyers bevételeinek, valamint a sójövedék tiszta bevételeinek hozadékát, úgyszintén mindazokat az aktívákat és részletezett jövedelmeket, amelyeket a fenti X. cikk rendelkezéseinek megfelelően különböző időpontokban a kölcsön zálogául jelölnének ki, úgy amint azok beszedetnek, kölönszámiára kell befizetni abból a célból, hogy a fenti V. cikkben tervbevett kölcsönszolgálat biztosíttassék. E számla kezelését egyedül a főbiztos és megbízásának leteltével — kivéve azt az időszakot, amelyre a VII. cikk 1. pontja szerint újból főbiztost jelölnének ki — egyedül a bizalmi férfiak gyakorolják.

Azokban az időszakokban, amelyekben a fentemlített kölönszámla kezelését ilyen módon a bizalmi férfiak fogják gyakorolni, e számla minden maradványát, amelyet a bizalmi férfiak az alább következő határozatok vagy a kölcsönkibocsátási szerződés értelmében nem tarthatnak vissza, a magyar kormány rendelkezésére fogják bocsátani, fenntartásával azonban annak a jogkörnek, amely mulasztás esetén az alábbi 2. pont c) bekezdéséhez képest a bizalmi férfiakat megilleti.

2. A kölcsönkibocsátási feltételek között a következőknek kell szerepelniök:

a) rendelkezéseknek azokra az összegekre vonatkozólag, amelyeket a kölcsön feltételeiben megállapított időközökben az előző pontban említett külön számláról a főbiztos fog a bizalmi férfiaknak folyósítani és amelyek azokban az időszakokban, amelyekben a bizalmi férfiak fogják gyakorolni a számla kezelését, maguk a bizalmi férfiak által fognak félretétetni és a kölcsön szolgálatára visszatartatni, — beleértve a kamatot, a törlesztést és egyéb terheket, a közvetítési díjakat vagy egyéb fizetéseket, amelyeket a magyar kormánynak az említett kölcsönből kifolyólag kell teljesítenie:

b) rendelkezéseknek arra nézve, hogy a magyar kormány a bizalmi férfiak által kezelendő tartalékalapot létesítsen és tartson fenn, amely a bizalmi férfiak tetszése szerint használnának fel arra, hogy a kölcsönszolgálat hozzászükséges összegek folyósítása körül a magyar kormány részéről felmerülő minden esetleges hiány pótolassék;

c) rendelkezéseknek, amelyek módot nyújtanak a bizalmi férfiak kérésére a főbiztosnak, vagy — ha a bizalmi férfiak gyakorolják az aktívák és a jövedelmek közvetlen kezelését — maguknak a bizalmi férfiaknak, hogy az említett aktívákból és jövedelmekből (beleértve mindazokat az egyéb aktívákat és jövedelmeket, amelyek a fenti X. cikk rendelkezéseihez képest zálogul jelölhetők ki) visszatarthassák, beszedhessék vagy bármilyen más módon előre levonhassák azokat az összegeket, amelyek elegendők a magyar kormány által a kölcsön-

feltételek révén őt terhelő kötelezettségek bármelyikének végrehajtása körül egészben vagy részben elkövetett mulasztás kiegyenlítésére.

3. a) A főbiztos módosításokat és javításokat követelhet, amelyek alkalmasak arra, hogy a zálogot alkotó aktívák és jövedelmek hozadékát fokozzák. Ha előterjesztései dacára úgy látná, hogy a magyar kormány kezelése súlyosan érintette az említett aktívák és jövedelmek értékét, abban az esetben követelheti, hogy ez a kezelés akár állami monopólium megteremtésével, akár koncessziók vagy bérletek engedélyezésével, avagy bármilyen más módon ruháztassék át valamely különleges igazgatásra.

b) A magyar kormány a zálogul leköthetett jövedelmekre megállapított tarifákon nem ejthet olyan módosításokat, amelyeket a főbiztos azért ellenezne, mert véleménye szerint ezek csökkenthetnék az illető bevételek arányban kifejezett ama minimális hozadékát, amelyet a kölcsön kibocsátása előtt a szükséges évi törlesztések biztosítása céljából megállapíthatnak.

XII. cikk. A kölcsön kiülönszámlája.

A fenti V. cikk szerint tervbe vett kölcsön hozadékából befolyó összegek kiülönszámlára fognak befizettetni. E számla kezelését egyedül a főbiztos gyakorolhatja.

XIII. cikk. A jegybank.

A magyar kormány a jelen jegyzőkönyvben megállapított kötelezettségek érvénybelépésétől számított egy hónapon belül, a Nemzetek Szövetségének Tanácsa által e célból kijelölendő bizottsággal, valamint a főbiztossal (amennyiben már kineveztetett) együttműködve, törvényjavaslatot fog kidolgozni és a magyar Nemzetgyűlés elé terjeszteni a következőkről:

1. Központi jegybank létesítendő ama feltételek mellett, amelyek a pénzügyi bizottság jelentésének V. részében vannak általánoságban ismertetve. A bank alapszabályainak különösen biztosítania kell a bank teljes önkormányzatát a kormánnyal való viszonyában és tilalmaznia kell, hogy a kormány résztvehessen igazgatásában.

2. Kendelkezések hozandók abból a célból, hogy a magyar kormány a főbiztos előterjesztésére egy tanácsadót jelöljön ki.

3. A pénzügyi bizottság jelentése X. részének 2. /1. utolsó bekezdésében jelzett esetben a Tanács elhatározhatja, hogy a tanácsadó működését visszaállítja. A tanácsadót ebben az esetben a magyar kormány a Nemzetek Szövetsége Tanácsának javaslatára jelöli ki.

4. A bank magára vállalja az állam pénzkezelési műveleteit, központilag kezeli az állami bevételeket és fizetéseket és a főbiztossal egyetértőleg megállapítandó időpontokban és alakban időszakos pénzügyi kimutatásokat bocsát ki.

XIV. cikk. A jóvátételi zálogjogok felfüggesztése.

A magyar kormány által a jelen jegyzőkönyv rendelkezései értelmében vállalt kötelezettségek csak akkor lesznek hatályosak, ha a jóvátételi bizottság olyan határozatot hoz, amely a magyar kormány számára lehetővé teszi, hogy a X. cikkben jelzett elsőrendű zálogjogot létesítse.

XV. cikk. Jegyzőkönyvi cikk.

A jelen jegyzőkönyv értelmezésére vonatkozó minden vélemény-elterést a Nemzetek Szövetségének Tanácsa intéz el.

A Tanács szótöbbséggel hozza meg mindazokat a határozatokat, amelyeket a jelen jegyzőkönyv végrehajtásával kapcsolatban kell meghoznia.

A jelen jegyzőkönyv közzétenni fog mindazokkal az államokkal, amelyek az I. számú jegyzőkönyvet aláírták.

Ezt a jegyzőkönyvet Magyarország ratifikálni fogja. A ratifikáló okmányokat a Nemzetek Szövetsége titkárságánál kell letenni a lehető legrövidebb időn belül, mindenestre legkésőbbben egy hónappal azután, hogy a jóvátételi bizottság meghozta a XIV. cikkben említett határozatát.

Minek hitelül az e célból kellő meghatalmazással ellátott alulírott a jelen jegyzőkönyvet aláírta.

Kelt 1924. évi március hó 14-én, egyetlen példányban, amely a Nemzetek Szövetsége titkárságánál fog elhelyeztetni és amely utóbbi azt a lehető legrövidebb idő alatt be fogja iktatni.

Korányi s. k.

2.§. ⁽¹⁾ Felhatalmaztalak a kormány, hogy az 1. §-ban becikkelyezett jegyzőkönyvekben vállalt kötelezettségeknek, valamint a Nemzetek Szövetségének pénzügyi bizottsága által a Nemzetek Szövetsége Tanácsához intézett jelentésben foglaltaknak megfelelően járjon el és megadatik úgy a jelenlegi, mint minden azt követő kormánynak a teljes felhatalmazás az abban megállapított pénzügyi tervezetnek a végrehajtására, nevezetesen arra, hogy a jelen törvényben és a jelen szakasz kiegészítő részeként a törvényhez csatolt mellékletekben (lásd *a*) mellékletet Intézkedések részletezése és *b*) mellékletet. Az államháztartás egyensúlyának helyreállításáról szóló féléves költségvetések) részletezett intézkedéseket tegyen. Az e végből szükséges intézkedések rendelettel — a fennálló és idevonatkozó törvényektől eltérően is — foganatosíthatók.

⁽²⁾ Különösen felhatalmaztatik a kormány, illetőleg a mellékletben említett esetekben az ott megjelölt miniszter, hogy a mellékletben foglalt részletezés szerint:

a) a kiadások apasztása, valamint a közszolgálati alkalmazottak illetményeinek rendezése és létszámának apasztása céljából: az állam-pénztárakat a pénzkezelés alól való tehermentesítés mellett elsőfokú

pénzügyi hatóságokká alakíthassa át, az állami számvitelt a legfőbb állami számvevőszék elnökével egyetértve módosíthassa, a hatósági lisztellátást megszüntethesse, a közszolgálati alkalmazottaknak illetményeit a kedvezményes ellátás beszüntetésével kapcsolatban rendezhesse, a közszolgálati alkalmazottak létszámát apaszthassa a nyugalomba helyezetttek részére az általános illetmény rendezés alkalmával olyan emelést engedélyezhessen, amely a költségvetési egyensúly helyreállításának az ideje alatt átmenetileg a szabályszerűnél aránylag kisebb, a megállapított hivatalos munkaidőt felemelhesse, a városok és községek részére átmenetileg adott állami előlegeket fokozatosan megszüntethesse;

b) a bevételek fokozása céljából: a közszolgáltatásoknak az aranykorona értékének alapul vétele mellett való kivetését és beszedését, az egyenes adók és illetékek tételeinek újabb megállapítását és az egyes közszolgáltatásoknak újjászervezését elrendelhesse és a vármegyék és községek (városok) háztartásának rendezése érdekében szükséges intézkedéseket megtehesse;

c) a lakások bérének fokozatos felszabadítása érdekében szükséges intézkedéseket megtehesse.

3. §. (!) Felhatalmaztatok a pénzügyminiszter, hogy

a) a 2. §-ban említett pénzügyi tervzet végrehajtása folyamán az 1926. évi június hó 30-áig jelentkező szükségletekből a folyó bevételek által nem fedezhető összegek biztosítására egy 250 millió aranykoronát eredményező törlesztéses kölcsönt vegyen fel. A felveendő törlesztéses kölcsön címletei részben vagy egészben külföldi értékre vagy aranyértékre is szólhatnak. A kölcsön tőkéje és kamatai a Magyarországon érvényben levő vagy ezután behozandó adó, bélyeg, illeték, váltság és egyéb bármintemű közterhek levonása nélkül fizetendők ki;

b) a jelen §-ban meghatározott törlesztéses kölcsön szolgálatának biztosítására zálogul leköttesse a határvámvételekből, a cukoradóból és cukor után fizetendő kincstári részesedésből, valamint a dohányjüvedékekből eredő összes (nyers) állami bevételeket, úgyszintén a sójüvedékeknek a tiszta bevételét. Felhatalmaztatik továbbá a pénzügyminiszter, hogy az említett törlesztéses kölcsön szolgálatának biztosítására a Nemzetek Szövetségének Tanácsa által kinevezett főbiztosnak avagy a Nemzetek Szövetségének közbenjöttével aláírt II. számú jegyzőkönyv IX. cikkében említett bizalmiférfiaknak a II. számú jegyzőkönyv X. cikkének határozmányaihoz képest kifejezett kívánságára a fentnevezett állami bevételi források hozadékán felül — az államvasutak bevételeinek kivételével — bármely más állami jövedelmi forrásnak a bevételeit leköttesse. Az így lekötött állami bevételek, abban a mértékben, amint befolyanak, közvetlenül a főbiztos, illetőleg a bizalmiférfiak rendelkezése alá eső és a II. számú jegyzőkönyv XI. cikke értelmében nyitandó külön számlára fizetendők be;

c) a kölcsön kibocsátására vonatkozó egyezményben kötelezettséget vállalhasson a kölcsön törlesztési idejének megrövidítését célzó külön törlesztési alapnak olyképen való létesítésére, hogy ebbe az

alapba a trianoni békeszerződésnek a jóvátételről szóló VIII. része V. -függelékének 1. §-a második bekezdésén alapuló szénszállítások befejezése után évenként legfeljebb az ezen szénszállítások forgalmi értékének megfelelő összeg fizettségébe;

d) a jelen §. a) pontja értelmében felveendő törlesztéses kölcsön elhelyezéséig átmeneti hitelműveletek útján a törlesztéses kölcsön eredményéből visszafizetendő előlegeket vehessen fel. A felveendő előlegek biztosítása céljából ugyanazok az állami bevételek köthetők le, mint amelyek a b) pont szerint a törlesztéses kölcsön biztosítékául lekötethetők. Az előleg visszafizetése a kölcsönt nyújtó kívánságára az a) pont alapján kibocsátandó törlesztéses kölcsön címeivel is történhetik;

e) az 1921. XLV. t.-c. értelmében az állam tulajdonába jutott vagyonváltság ingatlanokat, valamint az államnak azokból származó jövedelmeit az állam által felveendő kölcsönök szolgálatának biztosítására leköttesse és e lekötés érdekében a magánjog terén szükséges intézkedéseket tegyen. Ez a lekötés semmi tekintetben sem érinteti a földbirtokreform végrehajtását.

(²) Felhatalmaztatik továbbá a kormány, hogy

a) az államvasutak beruházási szükségleteinek a fedezésére — az államvasutak saját jövedelmeinek és vagyonának biztosítékul való lekötése mellett — kölcsönöket vehessen fel, mihelyt az üzleti eredmények ily kölcsönök felvételét lehetővé teszik;

b) a Magyarországot más államokkal vagy más államok polgáraival szemben terhelő pénzügyi természetű kötelezettségek rendezése iránt az illető államok kormányával vagy az érdekeltek képviselőivel megállapodásokat létesíthessen, a már létesített megállapodásokat végrehajthassa és a megállapodások alapján létrejött egyezményeket jóváhagyhassa.

4. §. (¹) Felhatalmaztatik a kormány, valamint minden azt követő kormány, hogy amennyiben a jelen törvény végrehajtása során az tűnnék ki, hogy az abban kilátásba vett intézkedések nem elegendők arra, hogy az államháztartásnak az egyensúlya a 2. §-ban említett pénzügyi tervezetben megállapított időtartam alatt egészséges és tartós alapokon eléressék, pótlólag megtegyenek minden intézkedést akár a kiadások apasztása, akár a bevételek fokozása, akár mindkettő útján oly mérvig és oly módon, amint az szükséges ahhoz, hogy a jelzett cél eléressék, anélkül, hogy a kormánynak a szükséges intézkedések miatt előzetesen a törvényhozáshoz kelljen fordulnia.

(²) A jelen törvényben adott felhatalmazások nem szüntetik meg a kormánynak a költségvetés készítésére és a törvényhozás elé való terjesztésére nézve fennálló alkotmányos kötelezettségét. Az államháztartás pénzügyi egyensúlyának helyreállítására szükséges intézkedések végrehajtásának az ideje alatt a nemzetgyűlés nem tárgyalhat az állami kiadások fokozására vagy az állami bevételek apasztására vonatkozó olyan javaslatot vagy indítványt, amely a jelen törvény rendelkezéseivel vagy céljaival ellentétben áll. Azt, hogy valamely javaslat vagy indítvány a jelen törvény rendelkezéseivel és céljaival ellentétben áll, a kormány vagy annak bármelyik tagja jogosult megállapítani.

5. §. ⁽¹⁾ A 3. §-ban, valamint a 2. §. kiegészítő részeként e törvényhez csatolt mellékletekben foglalt rendelkezéseknek végrehajtása során, azokban az esetekben, amelyekben olyan intézkedésről van szó, amely felől a határozás az ország alkotmánya értelmében a törvényhozás hatáskörébe tartozik, a tervezett intézkedést a kormány a nemzetgyűlés által e célra külön alakítandó ellenőrző bizottságnak előzetesen bejelenteni köteles. Ez a bizottság 33 tagból áll; elnökét saját kebeléből maga választja. A bizottság mind a nemzetgyűlés elnapolása alatt, mind annak feloszlata után is működik, utóbbi esetben az új törvényhozó testület összeállításáig. A bizottság az alkotmányos ellenőrzést azon intézkedések felett, amelyeket a kormány a jelen törvény 3. §-ában, valamint a 2. §. kiegészítő részeként e törvényhez csatolt mellékletekben foglalt rendelkezéseknek végrehajtása során tesz vagy tervez, a következőkben gyakorolja: a kormánytól felvilágosításokat kérhet, amelyeket ez köteles megadni; az államháztartás egyensúlyának helyreállítását célzó program végrehajtásával kapcsolatos egyes ügyeket megvizsgálhatja, az erre vonatkozó számadásokat átnézheti; figyelmeztetheti mind a kormányt, mind a nemzetgyűlést a program végrehajtása körében esetleg észlelt hiányokra, végül ezek alapján javasolhatja a nemzetgyűlésnek a kormány felelősségrevonását. A kormány a fent előadottak szerint tett vagy tervezett intézkedéseit a bizottságnak abban az esetben is köteles előzetesen bejelenteni, ha az intézkedés szükségességének időpontjában a nemzetgyűlés nem ülésezik. A bizottság köteles határozataról a nemzetgyűlésnek három napon belül jelentést tenni; ha pedig a nemzetgyűlés nem ülésezik, akkor a jelentést a legközelebbi ülésen kell megtenni. A bizottság tárgyalási rendjét a házszabályok keretén belül önmaga állapítja meg.

⁽²⁾ Sem az ⁽¹⁾ bekezdés értelmében alakított nemzetgyűlési bizottsághoz tett ez a bejelentés, sem a bizottság tárgyalása vagy a bizottság határozata nem akadályozhatja meg azt, hogy a kormány, illetve az illető miniszter a kilátásba vett rendelkezéseket életbeléptesse, avagy a szükségesnek ítélt intézkedéseket megtegye.

⁽³⁾ A kormánynak a jelen szakasz ⁽¹⁾ bekezdésében megállapított kötelezettsége a 4. §-ban említett felhatalmazás alapján foganatosítható intézkedésekre is kiterjed.

6. §. ⁽¹⁾ A jelen törvény kihirdetése napján lép életbe és hatálya addig tart, amíg a Nemzetek Szövetségének Tanácsa a jelen törvény 1. §-ában említett II. számú jegyzőkönyv VI. cikkének 10. pontja értelmében, valamint a pénzügyi ellenőrzésnek a II. számú jegyzőkönyv VII. cikke alapján való netáni visszaállítás esetén az ezen cikkeken foglaltak értelmében megállapítja, hogy Magyarország állampénzügyi egyensúlya biztosítva van.

⁽²⁾ A jelen törvény életbeléptével, illetőleg a 2. §. kiegészítő részeként e törvényhez csatolt a) mellékletben foglaltak szerint kibocsátandó rendeletekben megállapítandó napoktól kezdve hatályukat veszítik:

a földadó kivetésének újabb szabályozásáról szóló 1921: XXI. t.-c. 1—4., 7., 11., 12. és 13. §-ai, valamint az 1923: XXXIII. t.-c.-nek

a mezőgazdasági kamarai illetékekre vonatkozó 7. §-a és a 8. §. második bekezdése;

a társulati adóról szóló 1922: XXIV. t.-c. 27. §-a;

a tőkekamat- és járadékadóra, a szállítási adóra, a nyereségadóra, a vadászati és a fegyveradó, a vasúti hadiadóra, az általános jövedelmi pótdóra, az országos betegápolási pótdóra és a hadmenetességi díjra vonatkozó törvények;

a vagyonátruházási illetékekről szóló 1920: XXXIV. t.-c. 25. §-ának () bekezdése;

az öröklési és forgalmi adóról szóló 1921: XXXIX. t.-c. 1—8., 14—

16. §-ai, az 1922: XVII. t.-c. 13. §-ának 1—3. pontja, továbbá az 1921: XXXIX. t.-c. 37. §-ának 11. pontja;

az 1908: XXXVIII. t.-c. 11. §-a.

(²) A kormány a legrövidebb idő alatt a Nemzetek Szövetségének Tanácsához juttatja a jelen törvény hiteles szövegét annak francia fordításával együtt.

(⁴) A jelen törvény végrehajtásával a pénzügyminiszter bízatik meg, aki a szükséges intézkedéseket az érdekelt miniszterekkel egyetértőleg teszi meg.

a) melléklet a 2. §-hoz.

Az intézkedések részletezése.

A) A kiadások apasztása, valamint a közszolgálati alkalmazottak illetményeinek rendezése és létszámának apasztása.

1. A kiadások apasztása.

L A kormány az állami feladatok intézésének lehető egyszerűsítése és összevonása, a jogorvoslatok lehetőségének a legkisebb mérvre való szorítása, az eddig magasabbfokú hatóságok vagy hivatalok által ellátott teendőknek alsóbbfokú hatóságokra vagy hivatalokra való átruházása és általában a gazdaságosság elvének a közigazgatás egész terén való érvényre juttatása útján — a fennálló törvényektől eltérőleg is — megteheti a szükséges intézkedéseket arra nézve, hogy az állami közigazgatás körében megmaradó feladatok ellátása az állam teherbíróképességével helyes összhangba hozassák. A kir. bíróságok és kir. ügyészségek szervezetén és eljárásán azonban csak külön törvény vagy törvényes felhatalmazás alapján kiadott rendelet változtathat.

2. A közlelmezési miniszter állása az 1924. évi június hó 30-ával megszűnik.

3. (¹) A pénzügyminiszter a pénzügyi közigazgatás szervezetét, az egyes szervek hatáskörét és elnevezését, továbbá az eljárási szabályokat rendelettel újonnan szabályozhatja. Ennél a szabályozásnál a következőket kell szem előtt tartani:

a) az állampénztárakat, a pénzkezelés alól leendő tehermentesítésük mellett, elsőfokú pénzügyi hatóságokká kell átalakítani;

b) a pénzkezelést oly módon kell szabályozni, hogy az összes bevételek a felállítandó jegybankhoz folyjanak be, még pedig vagy közvetlenül, vagy a postatakarékpénztár útján;

c) a számvitelt a legfőbb állami számvevőszék elnökével egyetértve a változott viszonyoknak és az egész vonalon való egyszerűsítés kívánalmának megfelelően kell módosítani.

(2) A pénzügyminiszter a pénzügyi törvényekről, utasításokról és rendeletekről hivatalos összeállításokat adhat ki és azokban az eljárási szabályokat, illetve a hatóságokat már az új szervezetnek megfelelően állíthatja be.

4. (1) A bevételeket a pénzügyminiszter központilag kezeli és ő osztja íel a havonta kiadható összegeket az egyes miniszterek között. Ezen célból az egyes ágazatokkal való előzetes tárgyalás alapján ágazatok szerint havonként megállapítja a kiadások és bevételek előirányzatát. Az előirányzott kiadásokat a pénzügyminiszter előzetes hozzájárulása nélkül túllépni egyáltalán nem szabad.

(2) Mindegyik minisztérium havonként szolgáltatja a maga kezelésének lezárt számadását és azokat a pénzügyminiszter egybefoglalja.

(a) Az összes állami bevételeket és kiadásokat a költségvetésbe fel kell venni. Minden utalványrendeletben fel kell tüntetni a költségvetésnek illető fejezetét.

(4) Az utalványrendeletek fel- és ellenjegyzését végző tisztviselők az ezeknek a rendelkezéseknek be nem tartásából származó károkért anyagi felelősséggel tartoznak.

(6) A pénzügyminiszternek jogában áll ezeknek a rendelkezéseknek betartását és általában az összes utalványozásokat kiküldöttjei útján bármikor ellenőrizni, illetőleg felülvizsgálni.

5. (1) A hatósági lisztellátást legkésőbb 1924. évi június hó 30.-ával meg kell szüntetni.

(2) A kormány rendeleti úton megteheti mindazokat az intézkedéseket, amelyek a hatósági lisztellátással megbízott szervezetek felszámolása, illetőleg a hatósági lisztellátásnak megszüntetésével kapcsolatos összes kérdéseknek a lehető leggyorsabban való lebonyolítása érdekében szükségesek és e cél biztosítása érdekében szükség esetén az 1875: XXXVII. t.-c. rendelkezéseitől eltérő határozmányokat is állapíthat meg.

A népjóléti- és munkaügyi miniszter az állami gyermekmenhelyekbe felvett gyermekek korhatára (1901: XXL t.-c. 1. §-a), ezek gondozási költségeinek viselése (1901: VIII. t.-c. 5. §-a és 1901: XXI. t.-c. 3. §-a) s végül e költségek behajtásának módja tekintetében a fennálló törvényes szabályoktól eltérően rendeleti úton intézkedhetik.

II. A közszolgálati alkalmazottak illetményeinek rendezése és lék. számának apasztása.

1. (1) A kormány, a közszolgálati alkalmazottak (nyugdíjasok, özvegyek és árvák) részére rendszeresített kedvezményes árú természetbeni ellátásnak legkésőbb az 1924. évi június hó végével leendő

megszüntetése alkalmával, a közszolgálati alkalmazottaknak illetményeit, illetőleg a nyugdíjasoknak, özvegyeknek és árváknak ellátási díjait a megszüntetett természetbeni ellátás ellenértékének megfelelően felemelheti és ez alkalommal az 1912: XXXV. t.-c.-kel, illetve az 1917: IX. t.-c. 14. §-ával rendszeresített családi pótlékot újból szabályozhatja. Ez a kedvezményes árú ellátás természetével bíró élelmezési adagváltságban részesülő egyénekre is vonatkozik. O²) A kormány az állam anyagi helyzete által megszabott kerektekben, akkor és úgy, amikor és amint az ilyen intézkedést a pénzügyi egyensúly helyreállításának tervszerű végrehajtása megengedi, a közszolgálati alkalmazottakat és a fegyveres testületek tagjait megillető illetményeket, illetőleg a nyugdíjasokat, özvegyeket és árvákat megillető ellátási díjakat felemelheti és ezzel kapcsolatban megszüntetheti mindazokat a külön kedvezményeket, amelyek ezidőszelint a gáz- és villanyosáramfogyasztás, valamint a villanyos-vasúti bérletjegyek stb. révén engedélyeztetnek a nevezettek részére.

(³) A kormány a közszolgálati alkalmazottak (nyugdíjasok, özvegyek és árvák) részére ezidőszelint biztosítva lévő vasúti viteldíjkedvezményeket korlátozhatja, illetve fokozatosan megszüntetheti.

(⁴) A kormány a közszolgálati alkalmazottakat, továbbá a nyugdíjasokat és özvegyeket a fennálló szabályok szerint megillető lakáspénzeket, a lakbérek általános emelkedésének az arányában, a szükséghez képest felemelheti.

(⁵) A kormány rendezheti azt a kérdést, hogy a közszolgálat egyes ágazataiban hány és milyen minőségű állásra és alkalmazásra van szükség és hogy az egyes állások és alkalmazások a munkakörnek megfelelően milyen elnevezéssel jelöltessenek meg. Az ezen rendezés eredményéhez képest feleslegessé váló állásokat és alkalmazásokat a 2. pont értelmében eszközözlendő létszámapasztás során meg kell szüntetni.

(⁶) Ha nemzetgyűlési képviselővé választott közszolgálati alkalmazottat képviselői minőségének megszűnése után magasabb hivatali állásra neveznek ki, kinevezése az új személyzeti létszámban való rangsorozás szempontjából visszamenő hatállyal történik.

2. (¹) A kormány az 1923: XXXV. t.-c. alapján már végrehajtott illetőleg még végrehajtandó létszámapasztáson felül, a közszolgálati alkalmazottaknak az 1923/24. évi költségvetési előirányzat szerinti létszámát az 1926. évi június hó 30-áig fokozatosan összesen újabb 15,000 fővel apaszthatja. Ezt a létszámapasztást elsősorban azzal kell biztosítani, hogy úgy a jelen törvény életbelépésének időpontjában bármely okból be nem töltött állásoknak, mint a jelen törvény életbelépése után megüresedő állásoknak a betöltését a létszámapasztás teljes végrehajtásáig mellőzni kell, kivéve, ha ezáltal a szolgálat érdekei veszélyeztetve lennének és ezt a körülményt a kormány, a pénzügyminiszter előzetes hozzájárulásával megállapítja. Amennyiben a megüresedő állások betöltésének mellőzésével a megfelelő létszámapasztást teljes mérvben biztosítani nem lehetne, úgy a létszámapasztást a tényleges szolgálatban álló alkalmazottaknak elbocsátása útján kell eszközölni, amely elbocsátásnál kizárólag a közszolgálat

érdekei tartandók szem előtt. A kir. ítélőbírakat és a kir. ügyészeket csak saját kérelmükre lehet a tényleges szolgálatból elbocsátani.

(2) Az új létszámapasztás foganatosítására nézve az 1923: XXXV. t.-c. rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni, azzal az eltéréssel, hogy a szolgálatból elbocsátandó rendszeres fizetésben részesülő alkalmazottak kijelölése hathónaponként eszközözendő és hogy az egy-egy alkalommal elbocsátandók az erről szóló írásbeli értesítést 1924. évi június hó 30-án, 1924. évi december hó 31-én, 1925. évi június hó 30-án, illetőleg 1925. évi december hó 31-én kapják kézhez. A rendszeres fizetésben részesülő elbocsátottakat a vonatkozó értesítés kézhezvételének napját követő hat hónap tartamára az őket megillető teljes illetmények élvezete mellett szabadságotolni kell, a hat hónap leteltét követő hónaptól kezdve pedig, az 1923: XXXV. t.-c. 3. §-ában foglaltak szerint, szabályszerű elbánás alá kell vonni. A nyugdíjra jogosító alkalmazásban álló, de rendszeres fizetésben nem részesülő alkalmazottakat (ideértve az ideiglenes minőségű kezelőket, kezelőnőket, továbbá a napidíjasokat és napibéreseket is), az elbocsátásról egy hónappal megelőzően kell értesíteni és az egy havi szabadság leteltét követő hónaptól kezdve kell szabályszerű elbánás alá vonni.

(3) A külföldön állomásozó m. kir. külképviseleti hatóságoknál szolgálatot teljesítő azoknak a tisztviselőknek és egyéb alkalmazottaknak ellátási díjait (nyugdíj, végkielégítés stb.), akik akár az 1923: XXXV. t.-c. alapján végrehajtott létszámapasztás folytán vonattak szabályszerű elbánás alá, akár a jelen törvény alapján végrehajtott létszámapasztás folytán fognak szabályszerű elbánás alá vonatni, annak a beszámítható javadalmazásnak az alapulvétele mellett kell megállapítani, amelyre az illetőknek igényük lenne abban az esetben, ha utójára is belföldön teljesítettek volna szolgálatot.

(4) A tervbe vett rendelkezések nem képezhetik akadályát annak, hogy abban az esetben, ha a betegségi és a baleseti kötelező biztosítás feladatainak ellátása államosíttatik, az ezeket a feladatokat ezidőszertint ellátó intézményeknek alkalmazottai a fentiek szerint eszközözendő létszámapasztás után megmaradó létszámon felül, állami szolgálatba átvétessenek.

3. (1) Azok a nyugalmazott közszolgálati alkalmazottak, akiket akár a fenti rendelkezések, akár az 1923: XXXV. t.-c. vagy korábbi jagszabályok alapján tizenöt beszámítható évnél rövidebb beszámítható szolgálati idővel helyeztek nyugalomba, 1924. évi július hó 1-jétől kezdve a rájuk nézve érvényes jogszabályok szerint különben járó ellátási díjnak csak 60%-ára tarthatnak igényt. Az említett nyugdíjasok közül azonban azoknak, akik semmiféle keresettel vagy jövedelemmel nem bírnak és teljesen munka- és keresetképtelenek, jogukban áll a teljes munka- és keresetképtenségüket a népjóléti és munkaügyi miniszter — illetőleg amennyiben a honvédelmi miniszter fennhatósága alá tartozó nyugdíjasról van szó, az utóbbi — által meghatározott felülvizsgálati bizottság útján és időpontban megállapítani, amely esetben az említett korlátozás rájuk nézve a teljes munka- és keresetképtelenség megállapításának napját követő hó elsejétől kezdve nem nyer alkalmazást. Ugyancsak nem nyer alkalmazást az

említett korlátozás az 1912: LXV. t.-c. 41. §-ának 2. bekezdése alapján nyugdíjat élvezőkre, valamint azokra a nyugállományú katonai, valamint csendő, folyamőr és vámőr egyénekre, akik sérülési pótdíj élvezetében állanak.

(2) A közszolgálati alkalmazottak illetményeinek a II. 1. pont (2) bekezdése értelmében eszközözendő felemelése alkalmával, a nyugalomba helyezett egyéneket megillető ellátási díjakat átmenetileg, a költségvetési egyensúlynak a jelen törvény értelmében leendő helyreállítási ideje alatt, nem a mindenkori fizetés (beszámítható javadalmazás) teljes összegének alapulvétele mellett, hanem úgy kell megállapítani, hogy az ellátási díjak kiszámításának alapjául annak a mindenkori fizetésnek (beszámítható javadalmazásnak) az alább meghatározott százaléka szolgáljon, amely fizetésre (beszámítható javadalmazásra) a nyugalomba helyezett közszolgálati alkalmazottnak —■ abban az állásban (alkalmazásban), amelyben nyugalombahelyeztetése időpontjában szolgálatot teljesített — igénye lenne abban az esetben, ha még tényleges szolgálatban állana. Ez a százalék, ha a nyugalombahelyezett közszolgálati alkalmazottnak a beszámítható szolgálati ideje:

..... 30 évnél kevesebb	85%-a
30 év vagy ennél több, de 35 « «	90%-a
35 « « « « 40 « «	95%-a
40 « « « « «	100%-a

a mindenkori fizetésnek (beszámítható javadalmazásnak). Ez a rendelkezés nem vonatkozik azokra a nyugdíjasokra, akik 60. életévüket betöltötték, valamint azokra, akiknek a nyugdíja az előző bekezdésben foglalt korlátozással állapított meg. A fenti rendelkezéseknek megfelelően kell az özvegyeknek és árváknak az ellátási díjait is megállapítani; vagyis minden egyes esetben meg kell állapítani, hogy az elhalt férjnek, illetőleg atyának mennyi volt a beszámítható szolgálati ideje és ennek figyelembevételével kell megállapítani azt, hogy a fentiek szerint a mindenkori fizetésnek (beszámítható javadalmazásnak) hány százaléka képezheti az özvegyek és árvák ellátási díjai kiszámításának az alapját. Ha a fentiek szerint megállapított ellátásnak az összege az addig élvezett ellátásnak az összegénél kisebb lenne, úgy az illető nyugdíjasnak, özvegynek vagy árvának az addig élvezett ellátást kell fizetni mindaddig, amíg a fenti rendelkezések folytán járó ellátásnak az összege az addig élvezett ellátásnak az összegét el nem éri.

(3) A közszolgálati alkalmazottak egyes csoportjai részére létesített külön nyugdíj (nyugbér) intézetek, alapok, pénztárak és egyletek kötelesek szabályzatukat (alapszabályzatukat) a jelen törvény életbelépésének napjától számított hatvan napon belül az előző bekezdésekben foglaltaknak megfelelően módosítani.

i. A kormány, a fenti 1. pont második bekezdésében említett illetményemeléssel kapcsolatban, a megállapított hivatalos munkaidőn túl teljesített munka utáni díjazásnak beszüntetése mellett, a fenti 2. pontban említett újabb létszámapasztásnak a lehetővé tétele érdekében, a főiskolai végzettséghez kötött állásokra nézve legalább

heti 42 órával, a többi állásra nézve pedig legalább heti 48 órával állapíthatja meg a hivatalos munkaidőt mindazoknál a hatóságoknál, hivataloknál és intézményeknél, amelyeknél a munkaidő eddig ennél kisebb mérvben volt megállapítva. Az oktatószemélyzet köteles heti óraszámát, valamint a kir. bírának és a kir. ügyészeknek hivatalos munkaidejét is megfelelően fel kell emelni.

5. ⁽¹⁾ A fenti I. 1., továbbá a II. 1., 2., 3. és 4. pontokban foglaltak az állami üzemekre is megfelelő alkalmazást nyernek és az illetékes miniszterek kötelesek az összes szükséges intézkedéseket megtenni arra nézve, hogy az állami üzemek költségvetési egyensúlya ott, ahol ez még nem történt volna meg, a legsürgősebben helyreállíttassék és az összes üzemek kereskedelmi alapon szervezve olyan jövedelmi felesleget biztosítsanak, amely jövedelmi feleslegből — az üzemek céljára már eddig beruházott kölcsöntőkék szolgálatára szükséges és az illető üzemek költségvetésében mindenkor biztosítandó összegeken felül — az illető üzemek érdekében netán teljesítendő beruházásoknak évente jelentkező tökeszükségletét legalább is részben fedezni lehessen.

⁽²⁾ A kormány az állami üzemeknek, különösen az államvasutaknak önálló vagy részben önálló szervezetet adhat és jogosult ezeket az üzemeket magánosok bevonásával s nevezetesen az állam részvétele mellett e célra alakított társaságok útján is hasznosítani.

6. ⁽¹⁾ A fenti I. 1. pontban foglaltakat a vármegyei és városi törvényhatóságokra, valamint a rendezett tanácsú városokra és községekre is alkalmazni kell.

⁽²⁾ A vármegyei és a városi törvényhatóságok, valamint a rendezett tanácsú városok és a községek a költségvetési egyensúly helyreállítása érdekében — az állami alkalmazottakra nézve a fenti 2. pontban foglaltak értelmében eszközözendő létszámapasztásnak megfelelően — a belügyminiszter által megállapítandó irányelvek szerint és mérvben szintén apasztani kötelesek az alkalmazottak létszámát. A fenti 3. pontban foglaltakat a vármegyei és városi törvényhatóságok, valamint a rendezett tanácsú városok és községek is kötelesek a nyugalmba helyezett alkalmazottakra nézve alkalmazni. A fenti 4. pont alapján kiadott rendelkezéseket a vármegyei és városi törvényhatóságok, a rendezett tanácsú városok és a községek is kötelesek alkalmazni.

⁽³⁾ A belügyminiszter, a népjóléti és munkaügyi miniszter és a vallás- és közoktatásügyi miniszter által a városi (Budapest székesfővárosi) és községi alkalmazottak illetményeinek, illetőleg a nyugdíjasok, özvegyek és árvák ellátási díjainak kifizetése céljából átmenetileg adott előlegeknek a mérve az 1924. évi december hó végéig a megfelelő állami alkalmazottak mindenkori fizetésének, illetőleg a nyugdíjasok, özvegyek és árvák mindenkori nyugdíjának (nevelési járulékának) legfeljebb 75%-át, az 1925. évi január hó 1-jétől június hó 30-áig legfeljebb 50%-át, az 1925. évi július hó 1-jétől december hó 31-éig pedig legfeljebb 25%-át teheti ki, 1926. évi január hó 1-jétől kezdve pedig ily előlegek címén, vagy bármilyen más címen a városok és községek részére az alkalmazottak illetményeinek, illetőleg a nyugdíjasok, özvegyek és árvák ellátási díjainak fede-

zésére állami hozzájárulások nem engedélyezhetők. Az említett előlegek a jelzett módon csak annyi alkalmazott, nyugdíjas, özvegy és árva után engedélyezhetők, ahány alkalmazott az 1924. évi január hó 1-jén tényleg szolgálatot teljesített, illetőleg amennyiben nyugdíjasról, özvegyről vagy árváról van szó, ahány 1924. évi január hó 1-én tényleg életben volt és csak azoknak az állásoknak az alapulvételével, amelyek az 1924. évi január hó 1-én megvolt tényleges állapotnak megfelelnek. A jelzett létszámban 1924. évi január 1-je után beálló apadásokat figyelembe kell venni.

(4) Az előlegezésre nézve a harmadik bekezdésben megállapított szabály alól kivételnek a tényleges szolgálatban álló községi jegyzők (nagyközségi főjegyzők, nagyközségi jegyzők, körjegyzők, adóügyi jegyzők) és segédjegyzők, a nyugdíjas jegyzők és segédjegyzők, valamint a jegyzőknek és segédjegyzőknek ellátásra jogosult özvegyei és árvái, akiknek javára az állam azokat az illetményeket, illetőleg ellátási díjakat, amelyeket ezidőszertől előlegez, további intézkedésig előlegezheti és pedig mindenkor a tényleg meglévő állapotnak és az állami alkalmazottakra (nyugdíjasokra, özvegyekre és árvákra) nézve hatályban álló jogszabályoknak megfelelő teljes mérvben. Emellett azonban továbbra is a községeket terhelik a jegyzőknek és segédjegyzőknek, a nyugdíjas jegyzőknek és segédjegyzőknek, valamint a jegyzők és segédjegyzők ellátásra jogosult özvegyeinek és árváinak mindazok az illetményei és ellátási díjai, amelyek eddig is a községeket terhelték. A községek kötelesek a jegyzőket és a segédjegyzőket a javadalmazásuk esetleges kiegészítő részét alkotó ingatlanok haszonélvezetében, illetőleg a részükre megállapított terményjárandóságoknak és természetbeni szolgáltatásoknak vagy ezek megfelelő pénzbeli ellenértékének élvezetében folytatódólagosan meghagyni; kötelesek továbbá a haszonélvezet tárgyául kijelölt ingatlant erre a célra állandóan lekötni, illetőleg a terményjárandóságot vagy egyéb természetbeni szolgáltatást a jövőre nézve is állandóan biztosítani. A jegyzői nyugdíjalapoknak jövedelmét továbbra is a nyugdíjalap kötelékébe tartozó nyugdíjasok ellátási díjainak fedezésére kell fordítani.

(5) A fentebb említett előlegezések mellett a városi (Budapest székesfővárosi) és községi alkalmazottak (nyugdíjasok, özvegyek és árvák) a kedvezményes áru természetbeni ellátást, illetőleg az ahelyett adott készpénzváltásig 1924. évi június hó végéig külön megkapják.

(6) A községi és körorvosok törzsfizetését vagy a törzsfizetés helyébe lépő bármilyen elnevezésű egyéb illetményt az 1923. évi július hó 1-től kezdve az érdekelt községek viselik.

(7) Az állami pénztáraknál kifizetésre kerülő illetményekből és ellátási díjakból az 1922: XXIII. t.-cikknek 17. §-a értelmében levont általános kereseti adót, az állami pénztárak a harmadik, illetőleg a negyedik bekezdések értelmében adott előlegeknek teljes visszatérüléséig — a városoknak (Budapest székesfővárosnak) vagy a községeknek való kiszolgáltatás helyett — az illető város (Budapest székesfőváros) vagy község javára, az említett előlegnek törlesztésére kötelesek elszámolni.

B) A bevételek fokozása.

1. *A közszolgáltatásoknak az aranykorona értékének alapulvétele mellett való megállapítása.*

(¹) A pénzügyminiszter az 1924. évtől kezdve kivetendő közszolgáltatásoknak az aranykorona értékének alapulvétele mellett való megállapítását elrendelheti. Amennyiben a pénzügyminiszter élne ezzel a felhatalmazással, visszamenőleges hatály esetén az illető közszolgáltatást még az elmúlt évekre nézve is az aranykorona értékének alapulvétele mellett kell megállapítani.

(²) Az 1924. évet megelőző időben előírt bármiféle közszolgáltatásból az 1924. évi június hó végéig be nem fizetett összegeket (hátralékokat) az aranykorona értékének alapulvétele mellett lehet megállapítani. Az olyan közszolgáltatásokat, amelyeket az illető közszolgáltatásnak előzetes kivetés nélkül való befizetésére vagy bélyegjegyekkel való lerovására kötelezett fél a kellő időben a törvényben megszabott módon nem rótt le, szintén az aranykorona értékének alapulvétele mellett lehet megállapítani.

(³) A közszolgáltatásnak az aranykorona értékének alapulvétele mellett való megállapítására [(¹) bek.], valamint az előírt közszolgáltatásoknak az aranykorona értékének alapulvétele mellett való átszámítására [(-) bek.] vonatkozó szabályokat a pénzügyminiszter rendelettel állapítja meg.

(⁴) Az aranykorona értékének alapulvétele mellett előírt közszolgáltatások késedelmes fizetése esetén az 1923: XXXIII. t.-c. 2. §-ának rendelkezéseit nem lehet alkalmazni. Az ilyen közszolgáltatásokra nézve a közadók kezeléséről szóló 1923: VII. t.-c. 21. §-ának vagy az illető közszolgáltatásra vonatkozó törvénynek a késedelmi kamatokra vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a késedelmi kamat kulcsa minden közszolgáltatásra nézve évi 12%-ban állapíttatik meg. Amennyiben a vonatkozó szabályok a késedelmes fizetést súlyosabb kamattal vagy pótlékkal büntetik, ezeket a rendelkezéseket az aranykorona értékének alapulvétele mellett előírandó tartozásokra is alkalmazni kell.

(⁵) Az aranykorona értékének alapulvétele mellett megállapított közszolgáltatások kezelése érdekében szükséges szabályokat a pénzügyminiszter rendelettel állapítja meg.

II. Egyenes adók.

1. Földadó.

(¹) A földadó kulcsa 1924. évi július hó 1-től kezdve a kataszteri tiszta jövedelem 25%-ára emeltetik fel. A kataszteri jövedelem 25%-ára emelt földadó aranykorona értékben megállapítottnak tekintendő.

(²) Az 1923: XXXIII. t.-c. 8. §-a úgy módosíttatik, hogy az e §. első bekezdésében előforduló «búzaértékben» szó helyébe «aranykorona-értékben» szó teendő, a második bekezdés pedig hatályon kívül helyeztetik.

(³) Az 1924. évi június hó végéig előírt földadóból, mezőgazdasági

kamarai járulékból és búzaértékben kivetett vízi társulati költség- és kölcsönjárulékokból az 1924. évi július hó 1-én mutatkozó hátralékot aranykorona értékben kell átvezetni oly módon, hogy minden kilogramm búzahátraléknak 20 aranyfillér földadóhátralék felel meg.

(4) Az 1881: XLTI. t.-c. értelmében a vízi társulatok és érdekeltiségek részére járó adóvisszatérítéseknek kérdését, a földadó szempontjából a jelen törvény alapján életbeléptetett változások figyelembe vételével, rendeleti úton újból kell szabályozni.

2. J ö v e d e l e m - és v a g y o n a d ó .

(1) A pénzügyminiszter a jövedelem- és vagyonadó tételeit az aranykorona értékének alapulvétele mellett kivetendő jövedelemadó és vagyonadó kivetése céljára rendelettel állapítja meg.

(2) Ennek az adónak a megállapításánál a következőket kell szem előtt tartani;

a) a 800 aranykorona értéket meg nem haladó jövedelem és a 4,000 aranykorona értéket meg nem haladó értékű vagyon adómentes;

b) a jövedelemadó tétele azoknál az adózóknál, akiknek a háztartásához az adózón kívül legalább két családtag tartozik, 500 aranykorona értékű jövedelemnél 1%, s a legmagasabb tétele 200,000 aranykorona értéknél 40%. Ha az adózó háztartásához az adózón kívül családtag nem tartozik, vagy legfeljebb egy családtag tartozik, az adótétel fokozatos pótlékkal növelendő oly módon, hogy a pótlék a rendes adótételnek legfeljebb 10%-a lehet. Ha az adóalap 4,000 aranykorona értéket meg nem halad és az adózó háztartásához az adózón kívül három, négy vagy öt családtag tartozik, úgy egy fokozattal, ha pedig hat vagy ennél is több családtag tartozik, két fokozattal kisebb adótételt kell alkalmazni annál az adótételnél, amely tételt a jövedelemadó kivetésénél akkor kellene alkalmazni, ha az adózó háztartásához az adózón kívül két családtag tartoznék;

c) a vagyonadó legkisebb tétele 4,000 aranykorona adóalapnál 0'1%, a legmagasabb tétele pedig 16.000,000 aranykorona adóalapnál 1%.

(") Azon aránytalanságok kiegyenlítése céljából, amelyek azáltal állottak elő, hogy az 1916. év óta keletkezett jelentékeny vagyonszaporulatok annak idején nem vonattak kellő mérvben jövedelem- és vagyonadó alá, azt a vagyonszaporulatot, amellyel az 1923. év végén mutatkozott vagyonállag az 1916. év végén mutatkozott vagyon állagát meghaladta, a pénzügyminiszter kivételesen az 1924. évre külön vagyonadó pótlékkal róhatja meg. Nem róható ki vagyonadó pótlék akkor: a) ha a vagyonszaporulat az 1916. év végén mutatkozott vagyon 30%-át nem haladja meg; b) ha a 30%-ot meghaladó vagyonszaporulat értéke a 20,000 aranykoronát nem haladja meg; c) ha a vagyonszaporulat öröklésből származott, feltéve, hogy az örökölt vagyon az örökhagyónál vagy annak jogelődénél sem lett volna adópótlékkal meg róható; d) ha a vagyonszaporulat a földreform törvény végrehajtása során szerzett földbirtokból keletkezett.

(i) A jövedelem- és vagyonadónak az 1924. évtől kezdve a fenti alapokon való kivetéséhez szükséges szabályokat a pénzügyminiszter rendelettel állapítja meg és lépteti életbe.

3. Társulati adó.

(i) A társulati adóról szóló 1922: XXIV. t.-c. 20. §-ának 3. pontjában foglalt adótételek helyébe az 1924. évtől kezdve a következő adótételek lépnek:

«ha az adóköteles nyereség aranykorona értékben

				5,000	aran	K-t	nem	halad	meg,	5%
5,000	arany	K-t	meghalad,	de 10,000	«	«	«	«	«	6%
10,000	«	«	«	« 15,000	«	«	«	«	«	7%
15,000	«	«	«	« 20,000	«	«	«	«	«	8%
20,000	«	«	«	« 30,000	«	«	«	«	«	9%
30,000	«	«	«	« 40,000	«	«	«	«	«	10%
40,000	«	«	«	« 50,000	«	«	«	«	«	12o/o
50,000	«	«	«						15%

(2) A társulati adóról szóló 1922: XXIV. t.-c. 28. §-ának (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezések lépnek:

<(2) Ennek az adónak a kulcsa, ha a javadalmazás évenként és egyénenként aranykorona értékben

				2,000	arany	K-t	nem	halad	meg,	16%
2,000	aranv	K-t	meghalad,	de 5,000	«	«	«	«	«	20%
5,000	«	«	«						25%

(3) A pénzügyminiszter az igazságügyminiszterrel egyetértve a mérleg-valódiság helyreállítása végett szükséges szabályokat és intézkedéseket, — esetleg a kereskedelmi törvény rendelkezéseitől eltérően is — rendelettel állapíthatja meg és a mérlegekben foglalt cselekvő és szenvedő vagyontételnek értékelését megengedheti oly módon, hogy az ártértékelés által szükségessé váló leírások az adóalaphoz hozzá ne adassanak, illetve az értékszáporulatok az adóalapból levonhatók legyenek.

III. Illetékek.

(1) Az öröklési illetéknek az 1920: XXXIV. t.-c. 88. §-ában és az ajándékozási illetéknek az 1920: XXXIV. t.-c. 93. §-ában megállapított kulcsait újból kell szabályozni oly módon, hogy az idézett szakaszokban felsorolt csoportok, úgyszintén az egyes csoportokban a legkisebb kulcsok is változatlanul maradjanak. A legmagasabb kulcs az első csoportban 18%, (a legkisebb kulcs 1%), a második csoportban 22%, a harmadik csoportban 30%, a negyedik csoportban 35% és az ötödik csoportban 45% legyen. Az egyes fokozatok értékhatárait az aranykorona értékének alapul vétele mellett kell megállapítani. A legkisebb kulcsot kell alkalmazni az 5,000 aranykorona értéknel kisebb értékű örökségekre és ajándékozásokra, a legnagyobbat a 20.000,000 aranykorona értéket meghaladó értékű örökségekre és ajándékozásokra.

(2) A vagyonátruházási illetékről szóló 1920: XXXIV. t.-c. 27. §-ának második bekezdése helyébe a következő rendelkezések lépnek:

«(2) a törvényszerű legkisebb értékek a következők:

a) a földadó alá eső ingatlanoknál az ingatlannak aranykorona

alapon kifejezett legkisebb értéke a kataszteri tiszta jövedelem huszonötszörös összege;

b) a házadó alá eső ingatlanoknál a törvényszerű legkisebb érték a házadó alapjául szolgáló nyersbérjövedelemnek vagy hasznóértéknek a többszöröse. Ezt a többszöröst a pénzügyminiszter a mindenkori házbérviszonyoknak megfelelően évenként rendelettel állapítja meg.»

(⁶) A vagyonátruházási illetékről szóló 1920. XXXIV. t.-c. 33. §-ának 8. pontja helyébe a következő rendelkezések lépnek:

«8. Amennyiben a visszatérő szolgáltatások az egyes években különbözök, valamint akkor, ha a szolgáltatás nem a törvényes pénzértékben, hanem más módon, pl. valamely áru mindenkori piaci értékében van megállapítva, úgy, hogy az illeték kiszabásakor nem állapítható meg, hogy a következő években mennyi lesz az illeték alapja, a jogügylet után járó illetéket évenként, a megelőző évben tényleg teljesített szolgáltatás törvényes pénzértékben kifejezett összege után kell kivetni.»

(⁷) A (³) bekezdésben foglalt szabályt nemcsak a vagyonátruházási illetékek, hanem bármely más illeték kiszabásánál is alkalmazni kell.

(⁸) A pénzügyminiszter az 1924. évi január hó 1-től kezdve az illetékegyenértéknek az aranykorona értékének alapulvétele mellett való kivetését és előírását az 1921. évvel kezdődő kivetési időszak hátralévő részére elrendelheti. Ennél a kivetésnél az illetékegyenérték alá eső vagyontárgyaknak az 1923. év végén mutatkozó értéket kell alapul venni. Az ingatlanok értékelésénél a (²) bekezdés rendelkezéseit kell alkalmazni. Mindaddig, amíg a házakra nézve a tulajdonos szabad rendelkezési joga helyre nem állíttatik, a házadó alá eső épületek után az illetékegyenértékét évenként úgy kell megállapítani, hogy az illetékegyenérték az adóévben beszedhető nyers bérjövedelem 8%-át meg ne haladja.

IV. Egyes közszolgáltatások újjászervezése.

1. Egyes egyenes adóknak illetékek kéalkítása.

(¹) Az ezideig tőkeamat- és járadékadóval, a nyereségadóval, a szállítási és vasúti hadiadóval megrótt jövedelmeket ezután illetékkel kell megróni. A vadászjegyeket, valamint a fegyver-igazolványokat szintén illeték alá kell venni.

(²) Az (¹) bekezdésben felsorolt adónemeknek illetékké való átalakításánál a következő elveket kell szem előtt tartani:

a) az adók helyébe lépő illetékekbe be kell olvasztani (az illető adókon kívül) azokat az illetékeket is, amelyeket a szóban forgó bevételek után ezidőszert fizetni kell;

b) az adók helyébe lépő illetékeket a fizetésre kötelezettek rendelettel meghatározandó időben és módon tartoznak befizetni.

(³) A (¹) bekezdésben felsorolt adónemek helyébe lépő illetékek kulcsait a következőképen kell megállapítani:

a) a kamatjövedelmek után fizetendő illeték kulcsa a kifizetett vagy kifizetendő kamatösszegek 10%-a;

b) a fuvarozási illeték kulcsai a következők:

a) a közúti vasutaknál 0*5%,

β) az önálló, nem valamely fővasút kezelésében levő helyi-érdekű és ezeknél alsóbbrendű vasutaknál és a helyi átkelést közve-títő hajózási vállalatoknál az ezen üzem keretén belül teljesített sze-mélyfuvarozásból származó bevételek után 1%,

γ) a községek területén vagy több község között meghatározott útvonalakon rendszeresen közlekedő személyfuvarozó-vállalatoknál 2%

d) az a)–γ) alá tartozó vállalatoknál a podgyasz, és árufuva-rozásból származó bevételek után 3%,

e) a többi közforgalmú vasútnál a személy-, podgyasz és áru-fuvarozásból származó bevételek után 5%;

c) a sorsjátékok után járó illetékek kulcsai a következők:

a) a sorsjegyek ára után 2%,

β) a tárgysorsjátékoknál a tárgyak értéke után 20%,

γ) pénzsorsjátékoknál az egyes nyeremények után azok össze-géhez képest fokozatos kulcs állapítandó meg oly módon, hogy a leg-kisebb kulcs az 1,000 aranykoronát meg nem haladó nyeremény után 20%, a legmagasabb kulcs pedig a 25,000 aranykoronát meghaladó nyeremények után 40% legyen;

d) a vadászjegyek illetéke 24 aranykorona; a pénzügyminisz-ternek azonban joga van kisebb illetéktételt megállapítani azokra a személyekre nézve, akik az eddig érvényben volt szabályok szerint is kedvezményes adótételek alá estek;

e) fegyverigazolvány után csak attól lehet illetéket követelni, aki vadászjegyet vált, vagy aki rendészeti szabályok szerint köteles fegyvertartási igazolványt szerezni; az illeték minden egyes lőfegy-ver után 5 aranykorona.

2. Örlési és forgalmi adó.

(¹) Az örlési adó 1924. évi június hó 30-ával megszüntetendő s a malomüzemek az általános szabályok szerint vonandók forgalmi adó alá. A kizárólagos gabonakereskedelem adómentességére vonatkozó 1921: XXXIX. t.-c. 37. §-ának 12. pontjában biztosított mentessé- get a pénzügyminiszter rendelettel megszüntetheti, ha az adómentes- séget közgazdasági szempontból fenntartandónak nem találja.

(²) Rendelettel kell megállapítani azokat a szabályokat, amelyek szerint az egyes városok és községek a közreműködésük mellett befolyt általános forgalmi adóból részesednek, abban az esetben, ha a vállalat ipari, műszaki, vagy kereskedelmi telepe nem abban a városban, vagy községben van, amelyben a székhelye.

(³) A városokat vagy községeket a forgalmi adó kezelésénél és ellenőrzésénél való közreműködésre a megfelelő részesedés átengedése ellenében kötelezni is lehet.

(⁴) Abban az esetben, ha a forgalmi adó kezelésével megbízott városok és községek a kezelés körül a kincstár érdekeinek megvédése szempontjából megfelelő gondosságot vagy munkásságot nem fejte-

nek ki, a városnak vagy községnek a forgalmi adó kezelésére felállított szervezete élére állami meghatalmazottat lehet kirendelni. Ennek a meghatalmazottnak az illetményeit a kirendelés egész tartama alatt a város vagy község viseli.

(⁶) Az 1921: XXXIX. t.-c. 38. §-ának rendelkezései szempontjából az árunak a tulajdonos által (saját áru) történő behozatala az általános forgalmi adó szempontjából az önálló kereseti tevékenység körében, belföldön történő áruszállításnak minősül.

(⁷) Az 1921: XXXIX. t.-c. 51. §-ának rendelkezéseit alkalmazni kell akkor is, ha az adózó a forgalmi adót bélyegjeggyel rója le és fennforognak azok a körülmények, amelyek mellett készpénzben való fizetés esetén az adóalapot becslés útján kell megállapítani.

3. F o g y a s z t á s i a d ó k , j ö v e d é k e k é s e g y é b k ö z - s z o l g á l t a t á s o k .

(¹) A fogyasztási adó alá eső tárgyak után fizetendő kincstári árrészesedés tételének esetenkénti felemelése alkalmával az alacsonyabb és magasabb tételek közötti különbözetet, mint pótrészesedést, a már szabad forgalomban levő készletek után is be lehet szedni.

(²) A sóra összegszerűleg meghatározott tétel szerinti adót lehet megállapítani abban az esetben, ha ez mutatkoznék célszerűbbnek a jelenlegi jövedéki alapon való szabályozás helyett.

(³) Mindazokat az állami bevételeket, amelyek nem a kivetési alapnak bizonyos százalékában, hanem meghatározott összegben szedtetnek, a mindenkori viszonyoknak megfelelően, rendeleti úton fel lehet emelni olyképen, hogy ezeknek a bevételeknek mérve az 1913. évben volt mérveket érje el és illetve ezen túlmenőleg is fel lehet emelni mindenütt ott, ahol ezt a viszonyok indokolják, illetve az államháztartás egyensúlyának tervszerű helyreállítása érdekében szükséges.

(⁴) Az illetékes miniszterek a közszolgáltatásokra nézve hatályban levő törvények és törvényes szabályok szerint, úgyszintén a bármely más törvény vagy törvényes szabály szerint kiszabható bírságok, pénzbírságok, rendbüntetések és büntetések természetével bíró szolgáltatásoknak a mérvét, a mindenkori viszonyoknak megfelelően rendelettel állapíthatják meg.

4. V a g y o n v á l t s á g .

(¹) Az 1921: XLV. t.-c.-nek a kereskedelmi áruaktárak (készletek) vagyonváltságát szabályozó V. fejezetében foglalt rendelkezések oly módon változtattnak meg, hogy:

a) a vagyonváltság alapjául az idézett törvény rendelkezései szerint vagyonváltság fizetésére kötelezett kereskedő (kereskedelmi vállalat) áruaktárának az 1923. év végén mutatkozott állaga és értéke szolgál;

b) a vagyonváltság alá eső vagyon állagának és értékének megállapítása azok szerint a szabályok szerint történik, amely szabályok a vagyonadó kivetése szempontjából az 1924. évi vagyonadó kivetésére nézve alkalmazandók. Ha az 1921: XLV. t.-c. V. fejezete alá tartozó vállalat tulajdonosa vagyonadó alá esik, a vagyonváltságot az 1924. évre szóló jövedelem- és vagyonadó kivetésével együtt kell kivetni;

c) a vagyonváltság kulcsát úgy kell megállapítani, hogy a legkisebb kulcs a 10,000 aranykoronánál kisebb értékű vagyonállag után 0.5%, a legmagasabb kulcs pedig az 5.000,000 aranykoronánál nagyobb értékű Vagyonállag után 10% legyen;

d) az 1921: XLV. t.-c. V. fejezete alá tartozó vállalatok által vagyonváltság címén 1923. év végéig befizetett összegeket a kivetendő vagyonváltságra oly módon kell elszámolni, hogy a befizetett összegeket a befizetés hónapjára megállapítandó átszámítási kulcs szerint aranykorona értékre kell átszámítani;

e) az 1921: XLV. t.-c. V. fejezete alá tartozó vállalat vagyonváltságát — amennyiben e szándékát a vállalat székhelyére illetékes pénzügyigazgatóságnak 1924. évi június hó 15-ig írásban bejelenti — az alábbi módokat szerint válthatja meg:

a) az, aki vagyonváltságára az 1922: XXVII. t.-c. rendelkezése szerint 1922. évi december hó 31-ig önkéntes befizetést teljesített, a - vagyonváltságról szóló XLV. t.-c. V. fejezetében foglalt határozmányok szerint kivethető vagyonváltság százszoros összegével. Ebben az esetben is fennáll azonban a pénz ügyigazgatóságnak joga arra, hogy a befizetett vagyonváltság kiszámításának helyességét felülvizsgálhassa;

β) az, a ki a vagyonváltság önkéntes befizetését nem teljesítette, az államháztartás hiányainak fedezése céljából felveendő belső kölcsönről szóló törvény 2. §-a szerint, a vállalat tulajdonosa, illetve tulajdonosai által a kölcsönelőleggel együtt befizetendő kölcsönösszeg 80%-ának váltság címén való befizetésével;

f) az e) pontban szabályozott megváltás eseteiben a d) pont rendelkezései nem alkalmazhatók s az első bekezdésben említett bejelentés megtétele esetén a vagyonváltságnak az a)–c) pontok alapján való kivetése mellőzendő.

(2) Az 1921: XLV. t.-c.-nek az ipari üzemek vagyonváltságát szabályozó VI. fejezetében foglalt rendelkezések oly módon változtattnak meg, hogy:

a) a vagyonváltság alapjául az idézett törvény rendelkezései szerint vagyonváltság fizetésére kötelezett ipari vállalat vagyonának az 1923. év végén mutatkozott állaga és értéke szolgál;

b) a vagyonváltság alá eső vagyon állagának és értékének megállapítása azok szerint a szabályok szerint történik, amely szabályok a vagyonadó kivetése szempontjából az 1924. évi vagyonadó kivetésére nézve alkalmazandók. Ha az 1921: XLV. t.-c. VI. fejezete alá tartozó vállalat tulajdonosa vagyonadó alá esik, a vagyonváltságot az 1924. évre szóló jövedelem- és vagyonadó kivetésével együtt kell kivetni;

c) a vagyonváltság kulcsát úgy kell megállapítani, hogy a legkisebb kulcs a 10,000 aranykoronánál kisebb értékű vagyonállag után 0.5%, a legmagasabb kulcs pedig az 5.000,000 aranykoronánál nagyobb értékű vagyonállag után 10% legyen;

d) az 1921: XLV. t.-c. VI. fejezete alá tartozó vállalatok által vagyonváltság címén az 1923. év végéig befizetett összegeket a kivetendő vagyonváltságra oly módon kell elszámolni, hogy a befizetett

összegeket a befizetés hónapjára megállapítandó átszámítási kulcs szerint aranykorona értékre kell átszámítani;

e) az 1921: XLV. t.-c. VI. fejezete alá tartozó vállalat vagyoni-váltságát — amennyiben e szándékát a vállalat székhelyére illetékes pénzügyigazgatóságnak 1924. évi június hó 15-ig írásban bejelentí — az alábbi módozatok szerint válthatja meg:

a) az, aki vagyoni-váltságára az 1922: XXVII. t.-c. rendelkezései szerint 1922. évi december hó 31-ig önkéntes befizetést teljesített, a vagyoni-váltságról szóló 1921: XLV. t.-c. VI. fejezetében foglalt határozmányok szerint kivethető vagyoni-váltság 100-szoros összegével. Ebben az esetben is fennáll azonban a pénzügyigazgatóságnak a joga arra, hogy a befizetett vagyoni-váltság kiszámításának helyességét felülvizsgálhassa;

β) az, aki a vagyoni-váltságra önkéntes befizetést nem teljesített, az államháztartás hiányainak fedezése céljából felveendő belső kölcsönről szóló törvény 2. §-a szerint a vállalat tulajdonosa, illetve tulajdonosai által a kölcsönelőleggel együtt befizetendő kölcsönösszeg 80%-ának váltság címén való befizetésével;

γ) az e) pontban szabályozott megváltás eseteiben a d) pont rendelkezései nem alkalmazhatók s az első bekezdésben említett bejelentés megtétele esetén a vagyoni-váltságnak az a) — c) pontok alapján való kivetése mellőzendő.

② Az (1) és (-) bekezdések rendelkezései szerint megállapítandó vagyoni-váltság kivetésére, előírására és beszedésére vonatkozó közelebbi szabályokat a pénzügyminiszter rendelettel állapítja meg. A kivetendő vagyoni-váltságot az 1925. és 1926. években nyolc egyenlő negyedévi részletben, az évnegyed 15-ik napjáig kell befizetni.

④ A fenti határozmányok alapján befolyó összegekre nézve az 1922: XXVII. t.-c. 9. §-ának rendelkezéseit kell alkalmazni. Az évente befolyó összegeket az állami költségvetésben rendkívüli bevételként elő kell irányozni.

V. A vármegyék és községek (városok) háztartásának rendezése.

(1) A belügyminiszter, a pénzügyminiszterrel egyetértve a vármegyék háztartására vonatkozó szabályokat az 1883: XV. t.-c. és az ennek kiegészítése és módosítása tárgyában hozott törvényektől eltérő módon, rendelettel állapíthatja meg.

(2) A belügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértve az önkormányzatok kötelező meghallgatása mellett a községek (városok) háztartására vonatkozó szabályokat az 1886: XXL, 1886. XXII. és az 1912: LVIII. t.-ciktől, illetőleg a kiegészítésük és módosításuk tárgyában hozott törvényektől eltérő módon rendelettel állapíthatja meg.

(3) Amennyiben a rendezett tanácsú városoknak a saját jövedelmükből, továbbá az általános kereseti adóból, a forgalmi adó kezeléséért járó részesedésből, az 1923: XXXIII. t.-c. 3. §-a értelmében kivethető fogyasztási adókból, a községeknek átengedett italmérési illetékből és az illető rendezett tanácsú város által megállapított külön

adókból és illetékekből, végül a községi pótdából származó bevételei a szabályszerűen megállapított költségvetés szerint teljesítendő kiadások fedezésére nem elegendők, feljogosítatnak ezek a városok, hogy a hiány fedezéséről önálló adók behozatala útján gondoskodhassanak. Különösen feljogosítatnak a rendezett tanácsú városok arra, hogy a területükről származó jövedelmek után a jövedelemadóról szóló törvény alapelveinek megfelelően külön községi adót vehessenek ki. A városoknak ilyen intézkedéséhez a belügyminiszternek a pénzügyminiszterrel egyetértőleg megadott hozzájárulása szükséges. A hozzájárulás csak abban az esetben adható meg, ha a külön adók nem eredményezik az adózó túlterhelését.

(⁴) A belügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg a rendezett tanácsú várost ilyen külön adó behozatalára szükség esetén kötelezheti.

(⁵) Az előző bekezdések rendelkezéseit megfelelően kell alkalmazni a törvényhatósági joggal felruházott városokra és Budapest székesfővárosra is.

(⁶) Az 1920: XXIII. t.-c. 112. §-ának rendelkezéseit — amelyek értelmében az adózó terhére egy és ugyanarra az évre kivetett állami egyenesadóknak és a megfelelő helyhatósági pótdadóknak együttes összege nem haladhatja meg az illető adózó ugyanazon évi összes jövedelmének 75%-át, — a jelen törvényben foglalt felhatalmazások alapján eszközölt adóztatásnál is alkalmazni kell.

C) A lakásbérek fokozatos felszabadtatása.

(¹) A tulajdonos szabad rendelkezése alá nem eső épületekben vagy épületrészekben levő bérlet lakások és egyéb helyiségek bérét az 1924. évi május hó 1. napjától kezdődőleg az 1917. évi november 1. napján érvényesen kikötve volt és aranykorona értékűnek tekintendő évi tiszta bér egy bérnegyedre eső részének százalékszerűen megállapított hányadát kitevő aranykorona értékben kell fizetni. Nevezetesen fizetni kell:

1. Lakások és nem üzleti célra használt helyiségek után:

1. az 1924. évi májusi bérévnegyedre 7%-ot,
2. az 1924. évi augusztusi bérévnegyedre 10%-ot,
3. az 1924. évi novemberi bérévnegyedre 15%-ot,
4. az 1925. évi februári bérévnegyedre 20%-ot,
5. az 1925. évi májusi bérévnegyedre 25%-ot,
6. az 1925. évi augusztusi bérévnegyedre 30%-ot,
7. az 1925. évi novemberi bérévnegyedre 36%-ot,
8. az 1926. évi februári bérévnegyedre 43%-ot,
9. az 1926. évi májusi bérévnegyedre 50%-ot.

II. Az ipari vagy kereskedelmi foglalkozást űző egyének által

üzleti célra (műhely, üzlet, iroda, raktár stb.) használt helyiségek után pedig:

1. az 1924. évi májusi bérévnegyedre 18%-ot,
2. az 1924. évi augusztusi bérévnegyedre 26%-ot,

3. az 1924. évi novemberi bérévnegyedre 34%-ot,
4. az 1925. évi februári bérévnegyedre 42%-ot,
5. az 1925. évi májusi bérévnegyedre 50%-ot.

(²) A fizetésnek az aranykorona értékének alapulvétele mellett számított papirkoronában kell történnie.

(³) Ha a lakás vagy egyéb helyiség az 1917. évi november hó 1. napján bérbeadva nem volt, vagy ha bérbeadva volt ugyan, de az érte kikötött bérösszeg az illető helyen (városrészben) hasonló lakásért vagy helyiségért abban az időben általában fizetett bérnél aránytalanul több vagy kevesebb volt, a bérösszeg kiszámításának alapjául olyan összeget kell venni, amilyent az 1917. évi november hó 1. napján hasonló lakásért vagy egyéb helyiségért az illető helyen (városrészben) általában fizettek.

(⁴) Ha a bérlő által az 1924. évi május hó 1. napja előtt koronára szóló államjegyekben fizetett bér a fentiek szerint százalékszerűen aranykorona értékben megállapított bérhányadok valamelyikét meghaladná, a bérlő e törvény életbelépése után is ezt a bérösszeget köteles fizetni addig a bérévnegyedig, amelyben a fentiek szerint megállapított bérhányad aranykorona értéke az eddig fizetett bér összegét el nem éri.

(⁵) A fentebbi rendelkezések nem nyernek alkalmazást az e törvény életbelépése után határozott időre írásban kötött bérleti szerződésekre, valamint az e törvény életbelépése előtt kötött azokra a bérleti szerződésekre, amelyekben a bérösszeg bizonyos dolog természetben szolgáltatásában vagy annak mindenkori egyenértékében állapított meg.

(⁶) A háztulajdont korlátozó kivételes szabályok az üzleti célra használt helyiségek tekintetében az 1926. évi május hó 1. napjától, a lakások és nem üzleti célra használt helyiségeket illetőleg pedig az 1926. évi november hó 1. napjától kezdődőleg hatályukat veszítik s a minisztérium felhatalmaztatik, hogy ahol a lakásviszonyok ezt megengedik, a háztulajdont korlátozó kivételes szabályokat előbb is hatályon kívül helyezhesse; hogy a lakásügyeket addig is, amíg a tulajdonosok szabad rendelkezési joga teljesen helyreállítható nem lesz, a lakásviszonyoknak megfelelően szabályozhassa s végül, hogy a közüzemek szolgáltatásánál felmerülő költségek fedezésére szolgáló összegeket a bérekhez hasonlóan az 1917. évi november hó 1. napján érvényesen kikötve volt tiszta bérek százalékszerűen megállapított hányadának megfelelő és aranykorona értékben fizetendő összegben állapíthassa meg.

(⁷) Felhatalmaztatik végül a kormány, hogy a gazdaságilag gyengébb egyének érdekében, ha ez okvetetlenül szükségesnek mutatkozik, az (¹) bekezdés I. és II. pontjának, valamint a (⁶) bekezdésnek határ ozmány aitól rendelettel átmenetileg eltérő módon intézkedhessek.

b) melléklet a % §-hoz.

Az államháztartás egyensúlyának helyreállításáról szóló féléves költségvetések.

Részletes terve a költségvetési reformnak.

1	2	3	4	5	6	7
	1924. I. félév	1924. II. félév	1925. I. félév	1925. II. félév	1926. I. félév	1926. II. félév
	millió arany korona					
Kölesönszolgálat ¹⁾	8.6	37.6	41.4	58.2	53.—	65.6
Békeszerződési terhek	7.3	7.—	7.—	7.—	7.—	6.—
Hadsereg						
személyi kiadások	9.1	26.5	32.5	32.5	32.5	32.5
egyebek	43.1	42.3	42.3	37.1	37.1	37.—
Belügyminisztérium						
személyi kiadások	14.7	29.7	34.8	31.9	31.3	30.7
egyebek	7.7	7.—	7.—	6.3	6.3	5.9
Pénzügyminisztérium						
személyi kiadások	12.1	21.5	25.—	25.1	24.8	23.4
egyebek	9.7	9.—	9.—	7.95	8.55	8.05
Közüktatásügy						
személyi kiadások	11.3	27.5	32.6	33.2	33.3	32.7
egyebek	7.8	7.5	7.5	6.75	6.75	6.45
Egyéb közigazgatás						
személyi kiadások	20.—	34.8	40.2	40.4	39.7	38.9
egyebek	19.7	18.4	18.4	15.9	15.9	14.2
Természeti ellátás	41.—	—	—	—	—	—
Hozzájárulás az autonómiáknak ..	15.—	20.2	20.2	20.2	20.4	20.4
Nyugdíjak	34.4	50.6	60.8	60.9	62.9	63.6
Beruházások	16.4	12.—	12.—	12.—	12.—	12.—
Együtt	277.9	351.6	390.7	395.4	391.5	397.4
Le a vasúti szállításból eredő bevétel	13.—	7.—	7.—	8.—	8.—	10.4
Marad	264.9	344.6	383.7	387.4	383.5	387.—
Üzemek deficitje ²⁾	76.3	28.—	32.—	24.—	26.—	—
Együtt	341.2	372.6	415.7	411.4	409.5	387.—
Dohány- és só-monopoliumnak a feleslege ³⁾	23.9	34.6	34.—	39.6	39.4	43.—
Közüszolgáltatási bevételek	141.7	253.—	266.7	311.4	330.5	357.—
Együtt	165.6	287.6	300.7	351.—	369.9	400.—
Deficit	175.6	85.—	115.—	60.4	39.6	+13.—
Jegyzetek a túlóldalon.	⁴⁾					

NB. Minden időszak egy egész költségvetési év alapvételével.

¹ A kölcsönöknek a szükséglete nettó-összeggel mutatattott ki, megjegyezvén, hogy a levonásba hozott bevételek a következők: *a*) clearing eljárásból eredő bevételek, vagyis kereken évi 2 millió korona, *b*) a vagyonvaltság földkeből eredő bevételek, vagyis kereken évi 6 millió korona.

² Tervbe vétetett, hogy az államvasutak a beruházási szükségleteik fedezésére külön kölcsönöket vehessenek fel, ha azt az üzem állapota megengedi.

³ A dohányjövődéknek és a sójövődéknek nettó eredménye az alábbiak szerint alakul:

	1924. I.	1924. II.	1925. I.	1925. II.	1926. I.	1926. II.
Dohányjövődék:						
kiadás	18.4	25.—	26.—	29.—	31.—	325
bevétel	36.5	50.—	52.—	58.—	62.—	
65.—						
Sójövődék:						
kiadás	3.9	6.4	5.2	7.—	5.6	
7.—						
bevétel	9.7	16.—	13.2	17.6	14.—	17-
5						

⁴ Az e rovatban feltüntetett összegek az 1923/24. évi költségvetés eredményeit képezik. Tekintettel arra, hogy az évnél már a nagyobb része eltelt, a még 1924. június 30-ig hátralévő hónapokra: *a*) egyrészt a fennálló hátralékoknak a kiegyenlítésére, *b*) másrészt pedig a bankóprés beszüntetése után jelentkező deficitnek a fedezésére — a belső kölcsönből várható bevételen felül — 60 millió arany korona szükséges a külföldi kölcsönből.

Az állami bevételek alakulása millió arany koronában.

(Minden időszak egy egész költségvetési év alapulvételével.)

Bevételi forrás		1913. évi tényleges eredmény 45.733 %-a	1924. I. félév	1924. II. félév	1925. I. félév	1925. II. félév	1926. I. félév	1926. II. félév
Egyenes adók	földadó	28.3	6.1	33.—	33.—	33.—	33.—	33.—
	házaadó	22.3	0.7	1.1	8.1	8.1	19.6	20.—
	házhazsonrészesedés	—	1.3	10.3	18.5	27.1	38.2	35.—
	társulati adó	9.3	1.6	5.2	4.—	7.6	7.1	8.—
	jövődék- és vagyonadó	—	24.5	40.—	36.—	56.—	50.—	60.—
	beolvasztott adók	53.4	0.3	—	—	—	—	—
Összesen		113.3	34.5	89.6	99.6	131.8	147.9	156.—
Forgalmi adók		0.2	65.3	80.—	80.—	66.—	64.—	65.—
Illetékek		108.7	8.2	30.—	30.7	40.—	44.—	48.—
Fogyasztási adók		134.8	23.1	31.—	31.—	41.—	42.—	47.—
Hátarvámjövődék		38.7	10.1	22.—	25.—	32.—	32.—	40.—
Sacharin- és lottojövődék		1.2	0.5	0.4	0.4	0.6	0.6	1.—
Sójövődék netto eredménye		13.7	5.8	9.6	8.—	10.6	8.4	10.5
Dohányjövődék netto eredménye		52.4	18.1	25.—	26.—	29.—	31.—	32.5
Együtt		463.—	165.6	287.6	300.7	351.—	369.9	400.—

IV.

1924. ÉVI V. TÖRVÉNYCIKK A MAGYAR NEMZETI BANK LÉTESÍTÉSÉRŐL ÉS SZABADALMÁRÓL.

1. §. Ha a Magyar Nemzeti Bank a jelen törvény életbelépésétől számított egy hónapon belül a jelen törvény szerint és az ennek kiegészítő részét alkotó alapszabályok változatlan elfogadásával megalkul és egy további hónapon belül üzleti működését megkezdzi, az állam bankjegyek kibocsátásának kizárólagos jogát a Bank e működésének megkezdésétől 1943. évi december hó 31. napjáig bezárólag terjedő időre a Bankra ruházza. Ebben az esetben a jelen törvényhez mellékelt alapszabályok rendelkezései törvény erejével bírnak és az állam vállalja mindazokat a kötelezettségeket, amelyek az említett alapszabályok szerint őt terhelik.

A Bank üzleti működése megkezdésének napját a pénzügyminiszter hirdetménnyel közzé teszi.

2. §. A Bank üzleti működésének megkezdésével egyidejűleg az 1921. évi XIV. törvénycikk alapján létesített m. kir. állami jegyintézet működése megszűnik.

A pénzügyminiszter a m. kir. állami jegyintézet felszámolásának végrehajtása iránt a Bankkal megállapodásokat létesíthet.

3. §. A hatályban levő törvények és rendeletek ama rendelkezései, amelyek az Osztrák-magyar banknak, vagy a ni. kir. állami jegyintézetnek, vagy a devizaközpontnak valamely jogosítványt vagy különös hatáskört adnak, megfelelően akkép alkalmazandók, mintha a Magyar Nemzeti Bankról lenne szó, feltéve, hogy a jelen törvény, illetőleg az ennek kiegészítő részét alkotó alapszabályok másképp nem rendelkeznek.

4. §. A jelen törvény kiegészítő részét alkotó alapszabályok 52. cikkének azzal a rendelkezésével kapcsolatban, amely szerint a Bank a m. kir. állami jegyintézet egész államjegy forgalmát és girószámlatartozásait átveszi, az államnak a Bank irányában való adósságát fogják alkotni a következő összegek:

a) az állam által az erre vonatkozó külön törvényes felhatalmazások alapján a m. kir. állami jegyintézetnél államjegyekben fölvett előlegek és ezeknek még ki nem egyenlített kamatai,

b) az Osztrák-magyar banknak az állam és a m. kir. állami jegyintézet által beváltott jegyei,

c) az Osztrák-magyar bank felszámolási tömegéből visszaváltott állami pénztárjegyek,

d) a m. kir. postatakarékpénztár által kibocsátott és a m. kir. állami jegyintézet által beváltott jegyek,

e) az a hiány, amely egyrészről a m. kir. állami jegyintézetnek a Bank által átvett egész államjegy forgalma és girótartozásai,[^] másrészről a m. kir. állami jegyintézetnek az új jegybank által átvett aktívumai között netalán mutatkozni fog.

A pénzügyminiszter felhatalmaztatik, hogy az erről az állami adósságról szóló adóslevelet az államkincstár nevében kiállítsa és ennek az adósságnak kamatoztatására és törlesztésére nézve a Bankkal megegyezzenek.

A jelen szakasz végrehajtásáról a nemzetgyűlésnek jelentés teendő.

5. §. A pénzügyminiszter az Osztrák-magyar bank felszámolási tömegéből az állam által megvett és ezidőszent a m. kir. állami jegyintézet használatában levő épületeket és üzleti felszereléseket, a m. kir. állami jegyintézet által beszerzett ingóságokkal együtt a Banknak legfeljebb a beszerzési áron eladhatja vagy bérbeadhatja.

6. §. A külföldi fizetési forgalom szabályozására alakult központi szervezet (Devizaközpont) a Bank üzleti működésének megkezdésével megszűnik. Ténnyelőit a fennálló szabályok keretében és a rendeleti úton teendő további intézkedésig a Bank látja el.

A pénzügyminiszter az Osztrák-magyar bank felszámolásából az államnak jutó részt, amennyiben nem esik az 5. §. alá, továbbá a Devizaközpontnak külföldi fizetési eszközeit, amennyiben a Devizaközpont tartozásainak fedezésére nem vétetnének igénybe, végül az államnak a jelen törvény életbelépése időpontjában meglevő külföldi fizetési eszközeit a Banknál betétkép helyezi el; erről a betétről az állam a 4. §. szerint keletkező adóssága teljes visszafizetése előtt csak a Bankkal egyetértőleg fog rendelkezhetni.

A pénzügyminiszter az állam számlájára történő összes arany- és devizaműveletek végrehajtásával közösen megállapítandó feltételek mellett a Bankot bízhatja meg.

7. §. A Bank saját jegyeinek kibocsátásáig jogosítva van az 1921. évi XIV. törvénycikk alapján kibocsátott államjegyekével azonos kiállítású államjegyeket kibocsátani. A Bank üzleti működésének megkezdésekor már forgalomban levő államjegyek úgy tekintendők, mintha azokat a Bank bocsátotta volna ki. A jelen törvény kiegészítő részét alkotó alapszabályokban a bankjegyekre, valamint az egyéb törvényekben és rendeletekben az államjegyekre vonatkozó rendelkezések a jelen §. szerint kibocsátott, illetőleg forgalomban levő államjegyekre is kiterjednek, az egyéb törvényekben és rendeletekben foglalt rendelkezések azonban csak annyiban, amennyiben a jelen törvény kiegészítő részét képező alapszabályokkal ellentétben nincsenek.

8. §. A pénzügyminiszter a m. kir. állami jegyintézet üzleteinek és teendőinek a Bankra való átruházása iránt, amennyiben a jelen törvényben erre nézve rendelkezés nincs, rendeleti úton intézkedik.

9. §. A biztosító vállalatok mind a magyar koronaértékben, mind az idegen pénznemekben kötött biztosítások díjtartalékait a fennálló

jogszabályokban meghatározott módokon kívül a Bank részvényeiben is elhelyezhetik.

10. §. A pénzforgalom ideiglenes szabályozásáról szóló 1921. évi XIV. t.-c. a m. kir. állami jegyintézet működésének megszűntével hatályát veszti, érintetlenül maradván a m. kir. állami jegyintézet ügyeinek lebonyolításáig az azt illető külön jogok (1921. XIV. t.-c. 21-27. §§.).

Ugyanekkor az 1921. évi XIV. t.-c. 6. §-a alapján az államjegyek összeforgalmát ellenőrző bizottság működése is megszűnik.

11. §. A Bank által kibocsátott bankjegyek, részvénynek vagy kötvénynek, úgyszintén az azokhoz tartozó szelvénynek vagy szelvényutalványnak hamisítása (utánzása vagy megváltoztatása), mint pénzhamisítás, a Bank által kiállított egyéb irat hamisítása pedig mint közokirathamisítás, a büntetőtörvények vonatkozó rendelkezései szerint esik büntetés alá.

12. §. Amennyiben a cselekmény súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, vétséget követ el és az általa kibocsátott értékjegyek tízszeres összegéig terjedhető, de legalább négyezer aranykorona pénzbüntetéssel büntetendő, aki jogosulatlanul bankjegyeket, vagy bemutatóra szóló oly utalványokat, vagy nem kamatozó oly kötelevényeket bocsát ki, melyek a forgalomban pénzjegyek gyanánt használhatók.

Az eljárásra, amely csupán a Bank főtanácsának indítványára indítható meg, kizárólag a budapesti kir. büntetőtörvényszék illetékes.

Behajthatatlanság esetében a pénzbüntetést fogházbüntetésre kell átváltoztatni, amelynek tartama egy évet nem haladhat meg.

A pénzbüntetések hovaí'ordítására nézve a büntetőtörvénykönyvnek erre vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni.

13. §. A Bank-társaság alakuló közgyűlését a pénzügyminiszter hívja össze.

A meghívót a «Budapesti Közlöny» című hivatalos lapban kell közzétenni legalább 8 nappal a közgyűlés napja előtt. A pénzügyminiszter állapítja meg az alakuló közgyűlés tárgysorozatát, továbbá a közgyűlésen való szavazati jogra és szavazási módra vonatkozó rendelkezéseket. Mindezeket a meghívóban közzé kell tenni.

Az alakuló közgyűlés határozatképes, ha azon a jelen törvény kiegészítő részét alkotó alapszabályokban megállapított harminc millió aranykorona alaptőkének legalább egyharmada, vagyis legalább 100,000 darab részvény képviselve van.

Az alakuló közgyűlés akár a jelenlevő részvényjegyzők, akár más jelenlevő személyek közül megválasztja az alakuló közgyűlés elnökét, majd ennek javaslatára egy jegyzőkönyvvezetőt, két jegyzőkönyvhitelesítőt és két szavazatszedőt választ.

Az alakuló közgyűlésen a részvényjegyzők névsorának és részvényjegyzési nyilatkozatainak bemutatásával igazolni kell, hogy a teljes részvénytőke (harminc millió aranykorona) tényleg jegyeztetett.

Igazolni kell továbbá a pénzügyminiszter által aláírt nyilatkozat bemutatásával, hogy minden egyes részvényre névértékének 50%-a

tényleg be van fizetve és hogy az így befizetett összegek a Bank szabad rendelkezésére állanak. A pénzügyminiszter nyilatkozatának meg kell jelölnie azt a helyet vagy azokat a helyeket, ahol e befizetés történt és azt is, hogy az egyes befizetési helyeken mily összegeket fizettek be. Az alakuló közgyűlésről jegyzőkönyvet kell készíteni, melyet az alakuló közgyűlés elnöke, a jegyzőkönyvvezető és a jegyzőkönyv-hitelesítők írnak alá. E jegyzőkönyv első példányát az eredeti mellékletekkel együtt a Bank iratai között kell megőrizni, másodpéldányát pedig a pénzügyminiszterhez kell felterjeszteni.

14. §. A Bank üzleti működése megkezdésének napjától takarékkoronára szóló ügyletek nem köthetők. E nappal a takarékkorona és az államjegyek között való értékviszony megállapítására hivatott bizottság működése megszűnik.

Azok a takarékkoronára szóló pénztartozások, melyek a Bank üzleti működése megkezdésének napján vagy később teljesítettek, azon értékviszony alapján teljesítendők, amelyet a Bank üzleti működése megkezdésének napját megelőző utolsó hétköznapon, az akkor érvényben álló jogszabályok szerint megállapítottak.

Ha a m. kir. állami jegyintézetnek takarékkoronára szóló, a Bank részéről átvett tartozása és ily követelése között cselekvő vagy szenvedő egyenleg mutatkozik, akkor az esetleges cselekvő egyenlegnek magyar koronaértékre átszámított összegével az államnak a Bankkal szemben keletkező tartozása csökken, az esetleges szenvedő egyenlegnek ugyanígy átszámított összegével pedig az államnak ez a tartozása növekszik.

15. §. A minisztérium a jelen törvény és az annak kiegészítő részét alkotó alapszabályok hiteles szövegű francia fordítását a Nemzetek Szövetsége Tanácsának mielőbb meg fogja küldeni.

16. §. Ez a törvény kihirdetése napján lép életbe és azt a pénzügyminiszter hajtja végre.

A Magyar Nemzeti fiánk alapszabályai.

I. Fejezet. Általános határozatok.

1. cikk. A Magyar Nemzeti Bank részvénytársaság. Feladata az, hogy alapszabályai keretében Magyarország területén a pénzforgalmat szabályozza, a fizetések kiegyenlítését megkönnyítse és a rendelkezésre álló tőkék hasznosításáról gondoskodjék, mindenekelőtt pedig az, hogy a készfizetéseket (a bankjegyeknek érccel való beváltását) — aranynak és értékálló valutákra szóló követeléseknek (devizáknak) gyűjtése által — előkészítse és a készfizetések törvényszerű megkezdése után azok fenntartását biztosítsa.

A bank köteles minden rendelkezésre álló eszközzel gondoskodni arról, hogy a papírpénz (bankjegyek) érccel való beváltásának törvényes szabályozásáig jegyeinek az az értéke, amely az aranyvalutás vagy értékálló valutával bíró országokra szóló váltók árfolyamában jut kifejezésre, állandó maradjon.

2. cikk. A bank cége: «Magyar Nemzeti Bank». Idegennyelvű

okiratokban a bank ezt a cégszöveget *angol*, francia, német vagy olasz nyelven is használhatja; az idegennyelvű cégszövegeket a főtanács állapítja meg és teszi közzé. A bank pecsétjében az ország címerét használhatja.

A bank cégének jegyzéséhez három aláírás szükséges, melyek közül az egyiket az elnöknek vagy az egyik alelnöknek, a másikat egy főtanácsosnak, a harmadikat a vezérigazgatónak vagy akadályoztatása esetén az üzletvezetőség egy más tagjának kell teljesítenie.

Az egyes osztályok és egyes telepek ügykörében az előző bekezdés szabályaitól eltérő aláírásnak is van helye. A főtanács határozza meg, hogy mely személyek mily terjedelemben és mily alakban teljesíthetik ezeket az aláírásokat. A főtanács e tárgyú rendelkezései az illető hivatalos helyiségekben kifüggesztendők.

3. cikk. A bank székhelye Budapest. A bank jogosult a budapesti főintézeten kívül egy vagy több üzletág folytatására Magyarországon fiókintézeteket létesíteni. A m. kir. állami jegyintézet fiókintézetei, amelyeket a bank átvenni köteles, a szabadalom tartama alatt csak a pénzügyminiszter hozzájárulásával szüntethetők meg.

4. cikk. A bank összes hirdetményeit a magyar állam hivatalos lapjában teszi közzé.

II. Fejezet. Részvénytőke, részvények és részvényesek.

5. cikk. A bank részvénytőkéje 30 millió aranykorona, mely 300,000 darab egyenkint 100 aranykorona névértékű, részvényre oszlik. A bank megalakulásának előfeltétele, hogy valamennyi részvényét jegyezték és névértékük felét befizették. A részvénytőke másik felét a megalakulást követő két hónapon belül készpénzben kell befizetni.

Amíg a jegyzett összeg nincs teljesen befizetve, a részvényjegyzők nevükre szóló ideiglenes elismervényeket kapnak, amelyek a teljes befizetés után részvényekre cseréltetnek be.

A részvénytőke csak a közgyűlés határozatával és a törvényhozás jóváhagyásával emelhető fel vagy szállítható le.

6. cikk. A bank minden kötelezettségeért egész vagyonával felel.

A részvényeseket minden egyes részvény után a bank egész vagyonából egyenlő rész illeti meg. A részvényesek részvénybirtokuk arányában és az alapszabályok határozatai szerint részesülnek a bank nyereségében és veszteségében.

A részvényesek a társaság céljához és annak kötelezettségeihez egyébbel, mint a részvények névértékének a jelen alapszabályok által meghatározott befizetésével járulni nem tartoznak.

7. cikk. A részvények bemutatóra szólnak; folyó számozással és a bank cégjegyzésével vannak ellátva. A cégjegyzésnél a névalíráások mechanikai úton sokszorosítva alkalmazhatók. A részvények osztalékszelvényekkel és szelvényutalványokkal vannak ellátva.

Az egész részvények 25 aranykorona névértékű negyed részvényekre is oszthatók. A negyed részvényeket egész részvényekre

és az egész részvényeket negyed részvényekre a költségek megtérítése mellett bármikor ki lehet cserélni.

A főtanács határozata alapján 5, 25 vagy 100 részvényre szóló címletekben egyesített darabok is adhatók ki."Ily egyesített darabok minden birtokosa kívánhatja, hogy neki az egyesített darabok beszolgáltatása ellenében és a költségek megtérítése mellett ugyanazokkal a számokkal ellátott 5, 25 vagy 100 darab egyes, 100 aranykoronára szóló részvény adassék ki.

8. cikk. A részvénybirtokos kérelmére részvényei lekötethők.

A lekötést a részvényen, amelynek szelvényeit és szelvényutalványát a bank visszatartja, föl kell tüntetni és a banknál föl kell jegyezni. A lekötött részvényre eső osztalékot a lekötési záradéknak megfelelő nyugta ellenében fizetik ki.

Több személy javára való lekötésnek, valamint az osztalékok részösszegekben való kifizetésének nincs helye.

A lekötés feloldására ugyanannak a személynek a beleegyezése szükséges, akinek kérelmére a lekötés történt.

Ha a lekötés feloldását nem a részvényen megnevezett személy kéri, a feloldást kérő közokirattal vagy bíróilag vagy közjegyzőileg hitelesített magánokirattal köteles igazolni, hogy a részvény tulajdonjogát megszerezte.

9. cikk. Fel nem vett osztalékok annak a hónapnak utolsó napját követő három év alatt évülnek el, amely hónapban esedékesek voltak. Különös méltánylást érdemlő esetekben a főtanács kivételt tehet.

III. Fejezet. A közgyűlés.

10. cikk. A részvényesek összességét a közgyűlés képviseli.

11. cikk. A közgyűlés összeül:

a) a rendes évi ülés megtartására legkésőbb minden év április hó végéig;

b) rendkívüli ülésekre, valahányszor ennek szüksége felmerül.

A közgyűlést a főtanács Budapestre hívja össze.

A rendkívüli közgyűlést harminc napon belül egybe kell hívni, ha annak egy behívását legalább annyi közgyűlési tag (12. cikk) írásban kívánja, akiknek szavazatai a valamennyi közgyűlési tagot megillető összes szavazatoknak legalább negyedrészt teszik.

12. cikk. A közgyűlésen való részvételre minden részvényes jogosítva van, aki abból a 13. cikk határozatai szerint kizárva nincs és aki 25 részvénynek a birtokát a banknál a közgyűlést megelőző év július hónapjában való letétel útján igazolja.

E letét által az illető részvényes a következő év tartamára a közgyűlés tagja marad, hacsak időközben a részvényeket a letétből vissza nem veszi.

Az 1924. évben netán tartandó közgyűléseken való részvétel végett a részvények, vagy, ha ezek még kiadva nincsenek, az ideiglenes elismervények, a bank üzletszerű működésének megkezdésétől számított egy hónapon belül a banknál leteendők.

Ha a részvényes részvényeit saját nevére leköti, a részvényeknek külön letételére nincs szükség.

Minden részvényes a letételkor, vagy kívánságára a részvények lekötésekor elismervényt kap a letett vagy lekötött részvények számáról és azoknak a szavazatoknak a számáról, amelyeket a 14. cikk értelmében gyakorolni jogosult.

A részvények letételére irányuló felhívás minden év június havának utolsó hetében a főtanács hirdetménye útján tétetik közzé. Ugyanígy történik a meghívás a közgyűlés üléseire, még pedig a rendes évi ülésekre 45 nappal, a rendkívüli ülésekre 21 nappal azok megtartása előtt.

A közgyűlés rendkívüli ülésein csak azok a tagok vehetnek részt, kik a rendes évi ülésben is jogosultak részt venni és akik, amennyiben részvényeik nincsenek lekötve, a részvények folytonos birtoklását azoknak újabb letétele által 14 nappal a rendkívüli ülés előtt igazolják.

13. cikk. A közgyűlésen való részvételből ki van zárva:

a) aki csőd alatt áll vagy aki ellen csődön kívüli kényszeregyezési eljárás van folyamatban;

b) akit büntető ítélettel hivatalvesztésre vagy politikai jogai gyakorlásának felfüggesztésére ítélték.

14. cikk. A közgyűlésen a részvényesnek minden 25 részvénye után egy szavazata van. Száz szavazatnál többet azonban egy részvényes sem gyakorolhat, sem saját nevében, sem mint meghatalmazott.

15. cikk. A közgyűlés minden tagja meghatalmazott útján képviselheti magát, akinek azonban szintén közgyűlési tagnak kell lennie.

A jogi személyek, hatóságok, cégek, társaságok, gyámoltak és gondnokoltak a közgyűlésen való szavazás jogát törvényes vagy alapszabályszerű képviselőjük útján, feltéve, hogy ránézve a 18. cikkben említett kizáró okok nem forognak fenn, vagy a közgyűlésnek egy más, a képviseletre meghatalmazott tagja útján gyakorolják.

A meghatalmazásokat 8 nappal a közgyűlés megtartása előtt írásban kell bemutatni. Törvényes és alapszabályszerű képviselőknek külön meghatalmazásra nincs szükség, de kötelesek képviseleti jogosultságukat 8 nappal a közgyűlés megtartása előtt igazolni.

16. cikk. Egész vagy negyed részvényeknek több tulajdonosa, akiknek részvénybirtoka együttvéve 25 egész részvényt tesz, ha a közgyűlésen való részvételre különben jogosultak (12. és 13. cikk), saját körükből, vagy a közgyűlés többi tagjai sorából választott közös meghatalmazott által képviselhetik magukat.

17. cikk. A közgyűlés határozatképes, ha azon száz tag, tekintet nélkül az általuk gyakorolható szavazatok számára, személyesen megjelent vagy meghatalmazott által képviselve van.

Ha a szabályszerűen egybehívott közgyűlés nem határozatképes, azonnal új közgyűlés hívandó egybe. Az új közgyűlés egybehívási határidejének nyolc napot nem kell meghaladnia. Az újonnan egybehívott közgyűlés, tekintet nélkül a megjelent vagy képviselt

tagok számára, határozatképes, de csak oly tárgyak felett határozhat, amelyek az eredeti közgyűlés napirendjére föl voltak véve.

18. cikk. A megelőző év zárszámadása (101. cikk) 8 nappal a közgyűlés rendes évi ülésének megtartása előtt a budapesti főintézetnél megtekintésre kiteendő és a közgyűlés minden tagjának, ha kívánja egy-egy példányban ingyen kiszolgáltatandó.

Nyolc nappal a közgyűlés minden ülése előtt, a napirend a közgyűlés tagjaival a főtanács hirdetménye útján közlendő.

Kellő időben beadott önálló indítványok (21. cikk) a napirendre felveendőek.

19. cikk. A közgyűlésen a bank elnöke, akadályoztatása esetén az egyik alelnök elnököl.

A 103. és 109. cikkben említett esetek kivételével a határozatok egyszerű szavazattöbbséggel hozatnak.

Az elnök csak a szavazatok egyenlősége esetén szavaz és szavazata döntő.

20. cikk. A közgyűlés tárgyai:

- a) a főtanácsnak az elmúlt év üzletviteléről szóló jelentése;
- b) a zárószámadás jóváhagyása és a főtanács részére a felmentvény megadása a számvizsgálók jelentésének meghallgatása után;
- c) határozat a mérlegszerű fölösleg hovafordítása iránt és az osztalék megállapítása;
- d) a főtanácsosok, a számvizsgálók és a póttagok választása;
- e) az alapszabályok módosítása, az alaptőke felemelése vagy leszállítása (a törvényhozás jóváhagyásától föltételezetten);
- f) határozathozatal a szabadalomnak meghosszabbítása végett a kormányhoz intézendő kérelem, a banküzletnek a jegyszabadalom lejártá után a jegyszabadalom nélkül való folytatása, vagy a részvénytársaság föloszlása tárgyában;
- g) a főtanács által előterjesztett vagy a részvényesek által alapszabályszerűen beadott indítványok fölötti határozathozatal.

21. cikk. A közgyűlés minden tagjának jogában áll a közgyűlés ülésein indítványokat előterjeszteni.

Oly indítványok fölött, amelyek nem közvetlenül a napirenden levő tárgyra vonatkoznak, a közgyűlés abban az ülésben, amelyben azok beadatnak, határozatot nem hozhat. Önálló indítványok (18. cikk) indokolással együtt legalább 14 nappal a közgyűlés illető ülése előtt írásban az elnök tudomására hozandók.

Ha a 11. cikk utolsó bekezdése értelmében rendkívüli közgyűlés egybehívását kívánják, a vonatkozó indítványok a rendkívüli közgyűlés egybehívását kérő kívánsággal egyidejűleg terjesztendőek elő.

22. cikk. Főtanácsosokká úgy a közgyűlés tagjai, mint oly személyek is választhatók, akik nem tagjai a közgyűlésnek, feltéve, hogy rájuk nézve a 13. cikkben említett kizáró okok nem forognak fenn.

A nemzetgyűlés tagjai, valamint állami alkalmazottak főtanácsosokká nem választhatók.

A választásnál figyelemmel kell lenni arra, hogy a megválasztottak között a mezőgazdaság, az ipar, a kereskedelem és a hitelintézetek képviselői is képviselve legyenek.

Ennek a választásnak a megejtésére a főtanács javaslatokat terjeszt a közgyűlés elé. Ezek a javaslatok a közgyűlést nem kötelezik.

A főtanácsosok közül azok száma, akik banküzletekkel foglalkozó más intézetek igazgatóságához tartoznak, négynél több nem lehet.

Ha a jegybank alapításában külföldi tőke is részt vesz, külföldiek is választhatók főtanácsosokká, de a külföldi honosságú főtanácsosok száma négyet nem haladhat meg. Magyar honosok, akik valamely külföldi hitelintézet igazgatóságához tartoznak, külföldieknek számíttatnak. A főtanácsosoknak — kivéve a külföldi honosságukat — belföldön kell állandó lakhelyüknek lenni.

23. cikk. A választások szavazólapokkal történnek.

A főtanácsosok és a póttagok általános, a számvizsgálók és a póttagok viszonylagos szótöbbséggel választatnak. Szavazategyenlőség esetén mindenkor sorshúzás dönt.

Ha a főtanácsos választása alkalmával az első szavazásnál általános többség nem éretett el, azok között, akiknek az első szavazásnál legtöbb szavazatuk volt, szűkebb választás ejtendő meg, amikor is a választás alá bocsátandók számának kétszer akkorának kell lenni, mint amennyi a választandó főtanácsosok száma. Szavazategyenlőség esetén sorshúzás dönt a fölött, hogy ki kerül szűkebb választás alá. Az olyan szavazat, amely szűkebb választás alkalmával a választás alá nem bocsátott személyre esik, érvénytelennek tekintendő.

A választások eredményét a közgyűlés által választandó szavazatszedők állapítják meg.

IV. Fejezet. A bank igazgatása.

A) A főtanács.

24. cikk. A főtanács a bank törvényes képviselője, mihez képest a főtanács képviseli a bankot a bíróságok és más hatóságok előtt, valamint harmadik személyekkel szemben. A főtanács az alapszabályok korlátai között minden intézkedésre jogosult, amely nincs kizárólag a közgyűlésnek fenntartva.

A főtanács vezeti és ellenőrzi a bank vagyonának kezelését és annak összes üzleteit. Az erre vonatkozó részletes határozatokat ügyrendjében állapítja meg.

A főtanácsnak van fönntartva az egyes üzletágakra fordítandó pénzeszközök meghatározása és az üzleti feltételek megállapítása.

A főtanács meghatározza az általános alapelveket, kibocsátja az időnkint szükségelt részletes utasításokat az összes üzletvitelre nézve s ellenőrzi és biztosítja azok megtartását (26. és 38. cikk).

A főtanács állapítja meg az üzletvezetőség hatáskörét szabályozó ügyrendet.

A főtanács szabad megítélése alapján állapítja meg úgy a leszámítolási, mint a kölcsönüzletre nézve az egységes kamatlábat.

A főtanács állapítja meg az egyes bankpiacok szükségletéhez és viszonyaihoz képest a váltóbírálok számát és kinevezi az egyes bankintézetek mellett működő váltóbírálokat.

A főtanács a vezérigazgatót, az igazgatókat (a központi ^szolgálat vezető tisztviselőit)," úgyszintén a bankintézetek vezető tisztviselőit kinevezi és határoz nyugdíjaztatásuk, szolgálatuk felmondása vagy elbocsátásuk felett. Az ő jóváhagyásának van fenntartva a bank alkalmazottaira érvényes szolgálati és munkarendtartás, úgyszintén az alkalmazottak illetményeit és nyűg díj járandóságait megállapító szabályzat.

A főtanács a bank ügyeiről a közgyűlésnek jelentéseket tesz.

25. cikk. A főtanács az elnökből és tizenhárom tagból áll. Ezenkívül négy póttag is választatik.

26. cikk. Az elnököt a pénzügyminiszter előterjesztésére az államfő nevezi ki.

Az elnök működésének tartama a kinevezést követő ötödik rendes évi közgyűlés (11. cikk) napjával véget ér. A távozó elnök újból kinevezhető. Az elnök a bank pénztárából évi fizetésben részesül, amelyet a főtanács állapít meg.

Az elnök a főtanács minden ülésén és a 40. és 41. cikk határozataihoz képest az üzletvezetőség ülésein elnököl.

Az elnök a főtanács nevében a bank vagyonának kezelése és az összes üzletvitel (24. cikk) fölött az állandó felügyeletet gyakorolja minden esetben, amelyben a főtanács erre vonatkozólag más külön intézkedést nem tesz.

Az elnök a főtanács által megállapított rendelkezések értelmében a folyó üzletvezetést és belső igazgatást érintő és részére fönn tartott tárgyak fölött határoz.

27. cikk. A főtanács saját kebeléből két alelnököt választ, akik az elnököt akadályoztatása esetén helyettesítik. A főtanács által megválasztott alelnököket az államfő erősíti meg. Az alelnökök működésének tartama a megválasztásukat követő ötödik évi rendes közgyűlés (11. cikk) napjával véget ér.

A távozó alelnökök a működési tartam lejáratát után újból megválaszthatók. Az alelnökök a bank pénztárából a főtanács által megállapított évi fizetésben részesülnek.

28. cikk. A főtanácsosok működése öt évig tart; a kilépők újból megválaszthatók.

A három első évi rendes közgyűlés mindenikében három, a negyedikben négy sorsolás útján kijelölendő főtanácsos lép ki. Később a kilépés a működési tartam szerint igazodik.

Az a főtanácsos, aki megválaszthatóságának előfeltételeit elvesztette, kilépettnek tekintendő.

Ha valamelyik főtanácsos az üzleti év tartama alatt lép ki, a főtanács a legközelebbi rendes közgyűlésig a póttagok közül helyettest hív be.

Valahányszor valamelyik főtanácsos működési tartamának lejártát előtt lép ki, a pótválasztás útján helyébe lépő főtanácsos működésének tartama a kilépett főtanácsos működésének tartamára terjed.

29. cikk. Minden főtanácsos hivatalba lépése alkalmával s annak tartamára 25 darab tehermentes Magyar Nemzeti Bank részvényt tartozik saját nevére a banknál letenni.

30. cikk. A főtanácsosok tisztjüket díjtalanul látják el.

A működésük teljesítésénél felmerülő útiköltségeikért a főtanács tagjainak a bank pénztárából megfelelő térítés jár.

31. cikk. Az elnök, az alelnökök és főtanácsosok működésük megkezdése alkalmával ünnepélyes fogadást tesznek, hogy a bank alapszabályait pontosan meg fogják tartani, hogy ama feladatok teljesítését, amelyek a bankra az 1. cikk rendelkezéseihez képest hárulnak és a bank javát tehetségük szerint elő fogják mozdítani, hogy a banküzlet hű, buzgó és gondos vezetésére és a bank vagyonának gondos kezelésére törekedni fognak és hogy a bank tárgyalásait titokban fogják tartani.

Az elnök és az alelnökök ezt a fogadást az államfő előtt teszik. A főtanácsosok a fogadást az elnöknek teszik és azt kézzel megerősítvén, erről okiratot állítanak ki.

32. cikk. A bank elnöke, alelnökei és a főtanácsosok felelősek azokért a határozatokért, melyekhez beleegyezésükkel járultak, valamint saját hatáskörükben az üzletnek hű, gondos és az alapszabályokban megfelelő vezetéseért.

33. cikk. A főtanácsot az elnök és pedig rendszerint minden hónapban egyszer hívja össze.

Négy főtanácsos írásbeli kívánságára, vagy a vezérigazgató, vagy a kormánybiztos kívánságára nyolc napon belül a főtanács ülése összehívandó.

A főtanács üléseire az összes tagok és a kormánybiztos a napi-rend közlése mellett ajánlott levélben meghívandók.

34. cikk. A főtanács üléseiben az elnök elnököl (26. cikk).

A főtanács határozatképes, ha minden tagja idejében meg lett hívva és legalább nyolc tag, az elnököt is beszámítva, jelen van.

Egyik főtanácsos a másik által helyettesítheti magát. A meghatalmazásnak minden ülésre külön írásban kell történnie. Saját szavazatán kívül egy főtanácsos sem gyakorolhat két szavazatnál többet.

35. cikk. A határozatok a jelenlevők szavazatainak általános többségével hozatnak. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata döntő.

A 64. cikk ötödik bekezdésében és a 85. cikk utolsó bekezdésében említett esetekben legalább nyolc főtanácsos és az elnök hozzájárulása szükséges.

A főtanácsnak mindama tagjai (25. cikk) és a banknak igazgatói, akik ezt a rendelkezést megsértik, az ebből eredő minden kárért személyesen és egyetemlegesen szavatolnak.

36. cikk. A tárgyalási jegyzőkönyvekbe a jelenlevők neveit és a hozott határozatokat be kell venni.

A kormánybiztosnak és a főtanács minden jelenlevő tagjának szabadságában áll a többség határozatától eltérő nézetét jegyzőkönyvbe vétetni.

A tárgyalási jegyzőkönyvek az elnöklő, a vezérigazgató és a kormánybiztos által — ha az utóbbi az ülésben jelen volt — aláírandók.

B) Üzletvezetőség.

37. cikk. Az összes üzletágak fővezetése a vezérigazgatót illeti. A vezérigazgató a főtanács tanácskozásain véleményező joggal részt vesz és annak javaslatokat tehet.

A vezérigazgató az elnöknek az üzlet alakulásáról, a bank eszközeiről és helyzetéről kimerítő jelentést tesz és az üzletvezetőség részéről a főtanács elé terjesztendő javaslatokat idejében az elnök tudomására hozni tartozik.

A vezérigazgatót akadályoztatás esetén a rangban legidősebb igazgató helyettesíti.

38. cikk. Az üzletvezetőség a vezérigazgatóból és legalább három, legfeljebb öt igazgatóból áll.

A főtanács határozatainak és intézkedéseinek végrehajtása a vezérigazgatónak és az ügyrend határozataihoz képest az üzletvezetőségnek feladata.

Az üzlet vezetőség szabja meg a főtanács által megállapított irányelvek alapján a bankhitelt a leszámítolási és kölcsönüzletben. Evégből megállapítja azt a határt, amelyen belül az egyes cégek és személyek a bankhitelt ez üzletágak mindegyikében igénybe vehetik. Ellenőrzi továbbá ennek a hitelnek igénybevételét minden irányban, megteszi az e tekintetben szükséges intézkedéseket és a 61. cikkben említett esetekben az üzletvezetőségnek fenntartott határozatot meghozza.

Az üzletvezetőség jogosult az általa alkalmasaknak talált helyeken a leszámítolási üzlet céljaira bankmellékhelyeket felállítani és ily mellékhelyeket megszüntetni.

Az üzletvezetőség köteles a főtanácsnak az utóbbi által kívánt jelentéseket megtenni és jogosult a vezérigazgató útján a főtanácsnak mindennemű javaslatokat előterjeszteni.

Az üzletvezetőség nevezi ki, nyugdíjazza és bocsátja el a bank azon tisztviselőit és egyéb alkalmazottait, akiknek kinevezése vagy alkalmazása nincs a főtanácsnak fenntartva.

Az üzletvezetőség végül határoz mindazokban az egyéb ügyekben, amelyeket a főtanács által az üzletvezetőség részére kiadandó ügyrend hozzá utal.

39. cikk. Az üzletvezetőség teendői egyes ügycsoportokra oszlanak, amelyek élén egy-egy igazgató áll.

Az egyes igazgatók feladata azoknak az ügyeknek önálló tárgyalása és elintézése, amelyek vezetését az üzletvezetőség részére kiadott ügyrend, az üzlet vezetőség valamely határozata, vagy a vezérigazgató intézkedése hozzájuk utalt.

40. cikk. Az üzletvezetőség szükség szerint üléseket tart, amelyeket az elnök, vagy a vezérigazgató hív össze és amelyeken az elnök, vagy távollétében a vezérigazgató elnököl.

Az üzletvezetőség határozatképes, ha legalább három igazgató és az elnöklő jelen vannak.

A határozatok a jelenlevők általános szótöbbségével hozatnak. Szavazategyenlőség esetén az elnöklő szavazata döntő.

A tárgyalásokról jegyzőkönyvet kell készíten, amelyet az elnöklő és az egyik igazgató ír alá.

Az üzletvezetőség levelezését a vezérigazgató és az üzletvezetőség egy másik tagja írja alá.

41. cikk. Legalább egyszer havonta az elnök az üzletvezetőség tagjait ülésre hívja meg, amelyben az üzleti helyzetről jelentés tétetik, különös fontosságú ügyekben határozat hozatik, főleg pedig a leszámítolási és a kölcsönüzletben igénybe vehető bankhitel állapotatit meg. Erre az ülésre, amelyen a bank elnöke elnököl, a kormánybiztos is meghívandó. Az elnök elrendelheti, hogy egyes határozatok végrehajtása a főtanács döntéséig függőben tartandó.

V. Fejezet. A bank személyzete.

42. cikk. A bank tisztviselői kötelesek a bank tárgyalásait és egyéb üzleteit, különösen a magánszemélyeknek és cégeknek engedélyezett hitel terjedelmét, valamint a banknál levő pénzek, zálogok és letétek számát, minőségét és értékét és a tulajdonosok neveit titokban tartani (118. cikk).

43. cikk. A bank egész személyzete fölött a főfelügyeletet az üzletvezetőség gyakorolja. Az utóbbi határoz a tisztviselők és egyéb alkalmazottak elleni fegyelmi vizsgálat megindítása fölött.

A fegyelmi vizsgálatoknak a főtanács által kiadott szolgálati rendtartás értelmében való megejtésére fegyelmi bizottság szerveztetik.

VI. Fejezet. Számvizsgálók.

44. cikk. A közgyűlés által saját kebeléből választott öt számvizsgáló tartozik a banknak évi mérlegét megvizsgálni és erről a közgyűlés rendes évi ülésében jelentést tenni.

A számvizsgálóknak jogukban áll feladatuk teljesítésére a főtanácsból és az üzletvezetőségtől minden szükséges felvilágosítást követelni s különösen a bank könyveibe is betekinteni.

VII. Fejezet. A bank viszonya a kormányhoz.

45. cikk. A kormány örökös, hogy a bank a törvényeknek és az alapszabályoknak megfelelően járjon el. Ennek a felügyeletnek a gyakorlására a pénzügyminiszter előterjesztésére az államfő kormánybiztos és ennek egy helyettesét rendeli ki.

Az állami felügyelet költségeinek fedezésére az pénzügyminiszter a bankra felügyeleti illetéket vethet ki.

46. cikk. A kormánybiztosnak jogában áll a közgyűlés, a főtanács (33. cikk) és az üzletvezetőség havi üléseiben (41. cikk), de csak tanácskozási joggal jelen lenni és minden felvilágosítást megkövetelni, mely feladatának teljesítésére szükséges.

A kormánybiztosnak a feladatát képező felügyelet gyakorlására szükségessé tekintés a bank üzemvitelére mindig megengedendő.

A kormánybiztosnak jogában áll a közgyűlés, a főtanács, vagy az üzletvezetőség ellen óvást emelni, ha a határozatot a fennálló törvényekkel vagy az alapszabályokkal ellenkezőnek tartja.

47. cikk. A kormánybiztos óvásának a közgyűlés, a főtanács, vagy az üzlet vezetőség valamely határozata ellen halasztó hatálya van.

Ily óvás esetére a kormánnyal tárgyalni kell. Ha azonban az óvás az üzletvezetőség valamely határozata ellen irányul, az ügy mindenekelőtt a főtanács elhatározása alá bocsátandó.

Ha a kormánnyal való tárgyalás nem vezet megegyezésre, az ügyet minden más eljárás kizárásával választott bíróság dönti el.

A m. kir. közigazgatási bírósághoz intézendő panasz jogát (50. dkk) ez a rendelkezés nem érinti.

A választott bíróság a m. kir. Kúria elnökéből, aki a választott bíróságban elnököl és négy tagból áll, kik közül kettőt a m. kir. minisztérium, kettőt a bank nevez ki.

A választott bíróság a kormány és a főtanács előzetes meghallgatása után általános szótöbbséggel határoz.

A választott bíróság semmiféle eljárási szabályhoz nincs kötve, de tartozik mégis határozatait indokolni.

A választott bíróság eljárása tárgyában és határozatai ellen sem felfolyamodásnak, sem bármely egyéb jogorvoslatnak — ideértve az érvénytelenítésre irányuló keresetet is — helye nincs.

48. cikk. Mindazon ügyekben, melyekben a kormány közreműködése megkívántatik, a bank a főtanács útján a pénzügyminiszterhez fordul.

49. cikk. Oly vitás kérdésekben, amelyek a kormány és a bank között felmerülnek és amelyek eldöntése nem tartozik a 47. cikkben megállapított választott bíróságra, vagy a m. kir. közigazgatási bíróságra (50. cikk), az eljárás és az Ítélethozatal a budapesti kir. törvényszék hatáskörébe és illetékességéhez tartozik, hacsak a felek más bíróságban vagy választott bíróságban nem egyeznek meg.

50. cikk. Az állam, a törvényhatóságok, a városok és a községek a bank eszközeit egyáltalán, tehát sem közvetve, sem közvetlenül, nem vehetik igénybe saját céljaikra anélkül, hogy a felvett bankjegyek ellenértékét aranyban vagy devizákban egyidejűleg nem szolgáltatják. Egy új törvényes értékarány megállapításáig bankjegyeknek arany vagy devizák (külföldi értékekre szóló váltók, csekkek, utalványok és másnemű külföldi fizetési eszközök) ellenében való igénybevétele esetén a bankkal mindenkor megállapodás létesítendő, amikor is a szolgáltatandó ellenérték a devizaárfolyamokhoz igazodik.

Az állam kötelezi magát, hogy a bankszabadalom tartama alatt állami papírpénzt nem fog kiadni és általában nem fog olyan intézkedéseket tenni, amelyeket a bankot az őt az 1. cikk második bekezdése szerint terhelő köteleesség teljesítésében megakadályoznák.

Az állam részéről a jelen cikk első és második bekezdése szerint vállalt kötelezettségnek megsértése miatt úgy az egész főtanács, mint annak minden egyes tagja panasszal élhet a m. kir. közigazgatási

bíróság előtt. A m. kir. közigazgatási bíróság az ilyen panaszok felett szakértők meghallgatása után határoz. A panaszos azt is kérheti, hogy a megtámadott intézkedés a panasz fölötti határozat meghozatala előtt ne hajtassék végre vagy a már megkezdett végrehajtása ne folytattassék. Ilyen kérelem fölött a m. kir. közigazgatási bíróság elnökének 24 órán belül kell határoznia.

A panasszal való élés iránti határozat ellen a kormánybiztos óvást nem emelhet.

51. cikk. A bank az állam számlájára bizományi ügyleteket végezhet, de ügyelni kell arra, hogy az ily ügyletekből az állam terhére egyenleg ne keletkezzék.

A bank köteles az állam számlájára, az egyetértőleg megállapítandó szabályok mellett, pénzt átvenni s az illető követelések erejéig fizetéseket teljesíteni. Úgyszintén köteles a bank az állam kívánságára és számlájára a bank intézeteinél (3. cikk) átváltásokat teljesíteni. A banknak ebbeli ténykedése fejében bizományi díjra vagy a költségek megtérítésére igénye nincs, de a tényleg felmerült kész kiadások megtérítését igényelheti.

Az állam a még létesítendő megállapodások szerint, amennyire csak lehet, a banknál fogja pénzforgalmát összpontosítani, úgyszintén az állam számlájára történő arany- és devizaműveletek végrehajtásával a bankot fogja megbízni. A bank fogja nevezetesen teljesíteni a Nemzetek Szövetsége pénzügyi bizottságának 1923. évi december 20-áról kelt jelentésében (a II. számú jegyzőkönyv melléklete), annak X. f) pontjában említett átutalásokat az idézett pontban foglalt rendelkezésekhez képest, Ha ezek az átutalások idejében és szabályosan nem foganatosíthatóknak, az ügy a jóvátételi bizottság kívánságára egy a Nemzetek Szövetségének tanácsa által kinevezett választott bíró döntése alá fog bocsátatni, akinek döntése végérvényes.

A jelen cikkben említett üzleteken kívül a bank az állammal más alapszabályszerű üzletbe csak annyiban bocsátkozhatik, amennyiben az kölcsön-, vagy hitelnyújtást a bank részéről nem foglal magában.

VIII. Fejezet. A m. kir. állami jegyintézet aktívumainak és passzívumainak átvétele.

52. cikk. A bank a jelen alapszabályok alapján átveszi a m. kir. állami jegyintézet egész jegy-forgalmát, girótartozásaival együtt.

Ezeknek a kötelezettségeknek megfelelően a m. kir. állami jegyintézet aktívumai: elsősorban a kereskedelmi (kommerciális) tárca, amennyiben ez a jelen alapszabályok követelményeinek megfelel, úgyszintén a m. kir. állami jegyintézet arany-, deviza- és valutakészletei, amennyiben ezek a devizaközpont tartozásainak a fedezésére igénybe nem vétetnek, a banknak át fognak adatni.

53. cikk. A m. kir. állami jegyintézet aktívumai, még pedig:

a) a külön törvényes felhatalmazások alapján az államnak adott előlegek;

b) am. kir. állami jegyintézet által az Osztrák-magyar bank felszámolási tömegéből visszaváltott állami pénztárjegyek összege;

c) az Osztrák-magyar bank és a m. kir. postatakarékpénztár azon jegyeinek összege, melyeket a m. kir. állami jegyintézet beváltott.

a jelen alapszabályok" erejénél fogva a bankra szállnak és az államnak a banknak szemben fennálló adósságává változnak át, amelynek egész összegéről az állam a banknak adóslevelet szolgáltat ki.

Ennek az adósságnak törlesztése és kamatoztatása iránt a kormány és bank között egyezmény lesz kötendő.

54. cikk. Annak a hiánynak a fedezésére, amellyel az átvett passzívumok a banknak átadott aktívumokat meghaladják, a banknak a m. kir. állami jegyintézet aktívumaiból más értékek adandók át. Ha a hiány ezáltal sem nyerne teljes fedezetet, a fedezetlen összeggel az állam adóssága a bankkal szemben (53. cikk) szaporodik és erre a szaporulatra is az 53. cikk határozatai alkalmazandók.

55. cikk. A bank magára vállalja az Osztrák-magyar bank már nyugdíjazott alkalmazottai ama nyugdíjigényeinek kielégítését, amelyeket az Osztrák-magyar bank felszámolóival létrejött megállapodások szerint az államnak kell kielégíteni. Ezzel szemben az állam átadja a banknak mindazokat az értékeket, amelyeket az Osztrák-magyar bank felszámolási tömegéből a nyugdíjigények kielégítése címén kapott, vagy kapni fog. Ezek az értékek a 99. cikk szerint létesítendő nyugdíjalaphoz csatolandók. Úgyszintén magára vállalja a bank a m. kir. állami jegyintézet nyugdíjas és tényleg szolgáló alkalmazottai nyugdíjigényeinek kielégítését.

56. cikk. A bank kötelezi magát, hogy mindazokat az üzleteket bizományilag az állam számlájára költségmentesen lebonyolítja, amelyeket az állam az Osztrák-magyar bank felszámolási tömegéből átvenni tartozik.

Az állam az ebből a lebonyolításból terhére mutakozó egyenleget a banknak legkésőbb minden kimutatási napon megtéríteni tartozik.

IX. Fejezet. A bank üzletei.

57. cikk. A bank jogosult:

a) váltókat, értékpapírokat és szelvényeket, úgyszintén közraktárak által kiállított zálogjegyeket (warrantokat) leszámítolni és tovább adni (58—63. cikkek);

b) kézzzálogra kölcsönt nyújtani (64—70. cikkek);

c) a letéti, betéti és giróüzletet folytatni (71—75. cikkek);

d) utalványokat saját pénztáaira kiállítani (76—78. cikkek);

e) ügyleteket bizományban ellátni (79. cikk);

f) vert vagy veretlen aranyat és ezüstöt venni és eladni;

g) külföldi piacokra szóló váltókat és csekkeket, nemkülönben külföldi pénzjegyeket, továbbá a belföldön fizetendő, nem magyar koronára szóló váltókat a bel- és külföldön venni és eladni, valamint külföldi piacokra szóló csekkeket és utalványokat adni, a külföldön pénzbeszedést (incasso) végezni s idegen számlára fizetéseket teljesíteni, ez üzletágak vitelére szükséges követeléseket a külföldön tartani és az ezek gyümölcsöző elhelyezésére szükséges műveleteket fogatosítani.

A) *Leszámítolási üzlet.*

58. cikk. A bank jogosult idegen és saját váltókat leszámítolni, amelyek valamely kereskedelmi ügyletből erednek és amelyek a Magyarországon érvényes országos értékre szólnak és legfeljebb három hónap alatt a belföldön fizetendők.

A leszámítolandó váltóknak rendszerint három, mindenesetre azonban két, fizetőképességnek ismert kötelezettnek aláírásával kell ellátva lenniök.

Az előző bekezdésben megállapított egyéb követelmények fennforgása esetén és amennyiben ez a bank likviditásával összeegyeztethető, a bank mezőgazdasági célokra olyan váltókat is leszámíthat, amelyek legfeljebb hat hónap alatt a belföldön fizetendők, ha a váltó kötelezetteknek legalább egyike mezőgazda.

Az első és második bekezdésben említett követelményeknek fennforgása esetén a bank oly váltókat is leszámíthat, amelyek hitelezett vám- vagy más közadótartozásokból eredőleg az ily közadókövetelések hitelezésére jogosult hatóságok vagy hivatalok részéről nyújtnak be.

Hasonlóképp leszámíthatók ugyanazon követelmények fennforgása esetén az állam, a törvényhatóságok és községek vállalatainak kereskedelmi váltói, amennyiben ezek a vállalatok a kereskedelmi cégek jegyzékébe be vannak jegyezve vagy egyébként is mint a közgazdagságtól elválasztott önálló vállalatok vezetettek.

Az összeg csekélyisége nem lehet ok a váltó visszautasítására.

A bank nem köteles a leszámítás megtagadásának okát adni.

A bank valamennyi bankintézetnél csakis a főtanácsos által megállapított egységes kamatláb mellett (24. cikk) számíthat le, amely kamatláb közzéteendő és a bank pénztárainál kifüggesztendő.

59. cikk. A banknak jogában áll az általa a kölcsönüzletben elfogadható minden értékpapírt (64. cikk) és azok szelvényeit, amennyiben azok legfeljebb 3 hó alatt lejárnak, leszámítani.

A benyújtó a banknak a leszámított értékpapírok és szelvények ellenértékének kellő időben való megfizetéséért egész vagyonával szavatol.

60. cikk. A leszámítás végett benyújtott váltók vizsgálatánál minden bankpiacon egyenlő és részrehajlatlan eljárás követendő. Ezt a vizsgálatot rendszeren bíráló bizottság végzi.

A váltótóbírálok a leszámítás végett benyújtott váltók megítélésénél szigorú részrehajlatlansággal tartoznak eljárni, a bíráló bizottság és a bíráló testület tárgyalásait titokban tartani és hivatalbalépésük alkalmával erre nézve írásban fogadást tenni.

A bíráló bizottság tagjai nem adhatnak véleményt saját váltóik, vagy oly cég váltóinak megbírálásánál, mely cégnek bármely minőségben részesei.

61. cikk. A benyújtott váltók elfogadása vagy visszautasítása felett a bíráló bizottságok szavazattöbbséggel határoznak. Az elnök csak a szavazatok egyenlősége esetén szavaz és szavazata dönt.

A bíráló bizottság elnöke Budapesten az üzletvezetőség egy

tagja: ennek akadályoztatása esetében, valamint általában a, fiók-intézetek bíráló bizottságaiban a tanácskozásokon résztvevő tisztviselő elnököl.

A főtanács a bíráló bizottságban képviseltetheti magát; az erre vonatkozó határozatok a főtanács által kiadandó ügyrendben állapítandók meg.

Az elnöklőnek jogában áll a bíráló bizottság által elfogadásra alkalmasnak talált váltók leszámítását megtagadni. Ha ez oly bíráló bizottságban történik, melyben nem az üzletvezetőség egy tagja, hanem tisztviselő elnököl, tartozik az elnöklő tisztviselő, a bírálók többségének kívánatára, az esetet eldöntés végett az üzletvezetőség elé terjeszteni (38. cikk).

62. cikk. Bírálókka a főtanács (24. cikk) kereskedőket és a helyi kereskedelmi, nagy- és kisipari vagy mezőgazdasági viszonyokat ismerő más egyéneket nevez ki. A bírálók kinevezése előtt a főtanács az illető kereskedelmi és iparkamarákat és az Országos mezőgazdasági kamarát meg fogja hallgatni, a főtanács azonban ezeknek a testületeknek javaslataihoz nincs kötve.

A bírálók három évre neveztetnek ki, aminek lefolyása után ugyanazon minőségben további három évre közvetlenül ismét meghívhatók. A bírálók hivatalukat díjtalanul látják el.

A főtanács tagjainak és a bírálóknak fiai, társai és cégvezetői bírálókka nem nevezhetők ki.

63. cikk. A bank jogosult közraktárak által kiállított oly zálogjegyeket (warrantokat) leszámítani, amelyek a Magyarországon érvényes országos értékre szólnak, két fizetésképesnek ismert kötelezett aláírásával el vannak látva és legfeljebb három hónapon belül a belföldön fizetendők.

Az üzletvezetőség állapítja meg, hogy mely közraktárak által kiállított és mily árunemekre vonatkozó zálogjegyek, az áruk becsértékének, illetőleg piaci árának mily hányadáig és minő egyéb feltételek alatt számíthatók le. Az előzőekben a váltók bírálatára vonatkozó határozatok a leszámításra kínált zálogjegyekre értelemszerűleg alkalmazandók.

B) Kölcsönüzlet.

64. cikk. A bank jogosult kézizálogra, három hónapot meg nem haladó időre kölcsönöket nyújtani.

Ha a nyújtott összes kézizálog-kölcsönök összege a bank tárcájában levő váltók összegét meghaladja, a kölcsönkamatláb a leszámítási kamatláb másfélszeresére emelendő.

Zálogul elfogadhatók:

1. vert vagy veretlen arany és ezüst;
2. a budapesti tőzsdén hivatalosan jegyzett értékpapírok, mindennemű részvény kivételével;
3. a belföldön fizetendő, belföldi vagy külföldi értékre szóló váltók, melyeknek lejáratí ideje legfeljebb hat hónap és amelyek egyébként az 58. cikk határozatainak megfelelnek;

4. devizák és valuták.

A főtanács állapítja meg a nemesfémekre és a váltókra nyújtandó kölcsönök feltételeit és azt, hogy mely értékpapírok és az árfolyamérték milyen hányadával, esetleg hogy az értékpapírok mily összesség erejéig fogadhatók el kézizálogul a bank pénztárainál.

Oly határozat meghozatalához, amely értékpapírok zálogul való elfogadására irányul, legalább nyolc főtanácsos és az elnök hozzájárulása szükséges.

Hitelintézeteknek az általuk kibocsátott értékpapírokra kölcsönök nem engedélyezhetők.

65. cikk. A bank jogosult kölcsönkérvényeket az okok ismertetése nélkül megtagadni.

66. cikk. Az adósnak szabadságában áll a kölcsönt annak lejáratára előtt is visszafizetni, de ez által nem nyer jogot arra, hogy a bank részére esetleg előre lefizetett kamatok visszatérítését követelhesse.

67. cikk. Ha a zálog tőzsdészerű értéke csökken, az adós köteles megfelelő pótzálogot adni, vagy a kölcsönnek megfelelő részét visszafizetni. Az utóbbi esetben a netalán előre fizetett kamatok megfelelő visszatérítésének van helye. Ha az adós azonban sem a megkívántató pótzálogot nem adja, sem a kölcsön visszafizetését nem teljesíti, jogában áll a banknak, a zálogot még a kölcsön lejáratára előtt a budapesti tőzsdén egészben vagy részben eladni és csakis a tőke-, kamat-, netalán illeték- és költség-követelésének, valamint az összes követelés után számítandó, a főtanács által megállapítandó eladási jutaléknak teljes kielégítése után fennmaradó többletet az adós számára és rendelkezésére kamatozás nélkül letétképen (71. cikk) megőrizni, vagy azt a tulajdonos költségén és veszélyére bírói kézhez letenni. Ha a zálog eladásából nyert összeg a bank követelésének fedezésére elégtelen, a bank számára még fennmarad az adós elleni kereseti jog.

68. cikk. Ha a kölcsön lejáratkor vissza nem fizettetik, a banknak joga van, saját kielégítése végett, a zálogot, az adós megkérdése és bírói közbenjárás nélkül, egészen vagy részben eladni és egész követelésének teljes kielégítése után a fennmaradó többlettel a 67. cikk határozatai szerint eljárni. A bank azonban az eladásra nincs kötelezve és ha azt a kölcsön lejáratára után nem foganatosítja, követelése tőkében, kamatokban és netalán illetékekben és költségekben ki van véve az elévülés alól.

69. cikk. Ha a lejárat napján vissza nem váltott értékpapírok el nem adhatók, e körülmény nem ad igényt a kölcsön meghosszabbítására és az adósnak kötelezettségét a bank iránjában fennálló tartozásának teljes lefizetésére nézve nem szünteti meg.

A bank arra is jogosult, hogy kölcsönkövetelését anélkül, hogy a fennálló kézizálogkölcsönnek az elzálogosított értékpapírokból való fedezése iránt intézkednék, az adóssal szemben, aki a banknak a kölcsönért egész vagyonával személyesen szavatol, közvetlenül érvényesítse.

70. cikk. A bank a valamely fő- vagy fiókintézete által kiállított zálogjegy bírálóját jogosítotttnak tekinti arra, hogy a záloggal minden általában megengedhető változtatást tehessen és azt vissza-

válthassa. A bank a megkívántató aláírások valóságát nem vizsgálja és azok valóságáért nem szavatol.

C) Letéti, betéti és giróüzlet.

71. cikk. A bank jogosult a főtanács által megállapítandó szabályok szerint vert és veretlen nemes fémeket, készpénzt, értékpapírokat és okmányokat megőrzés, továbbá értékpapírokat kezelés végett átvenni.

Az érdekelt felek kérelmére és az illetékes bíróság jóváhagyásával oly értékpapírok, melyek az általános törvényes határozmányok szerint hatóságoknál, vagy bírósági letéthivataloknál lennének letendőek, megőrzés, vagy kezelés végett a bíróság által meghatározandó óvintézkedések mellett és az ezen üzletágakra nézve a bank által megállapított feltételek mellett, a banknál is elhelyezhetők.

Amennyiben a letető a hozzá írásban intézett felhívásnak, hogy letétjét vegye vissza, 14 napon belül nem felel meg, a bank az őt terhelő szavatosságtól szabadulhat, ha a letétet a tulajdonos költségére és veszélyére bírói kézhez leteszi.

A főtanács a letéti üzlet folytatásával megbízott osztályoknak pénzellátmányokat bocsáthat rendelkezésükre a végből, hogy a letetőknek megadhassák az általuk igényelt előlegeket, amelyeknek azonban a letét értéke által bőven fedezve kell lenni; ezeknek az ellátmányoknak az összege a részvénytőke egyötvened részét nem haladhatja meg. További ellátmányokat a főtanács a tartalékalapból engedélyezhet.

A letéti üzletet általános banküzletszerű elvek szerint kell folytatni.

Az említett előlegekre, amelyek a jegyforgalom bankszerű fedezetül nem szolgálhatnak, a kölcsönügyletre érvényes főnnebbi határozatok nem alkalmazhatók.

72. cikk. Harmadik személy számára letett tárgy felett a letető a bementett tulajdonos által kiállított felhatalmazási okmány felmutatása nélkül nem rendelkezhetik, valamint harmadik által letett tárgy tulajdonosa, ha személyesen követeli a letett tárgyat, személyazonosságát a bank által megfelelőnek ítélt módon igazolni tartozik.

73. cikk. A banknak jogában áll a belföldi vagy külföldi értékre szóló pénzeket kamatoztatás mellett vagy kamat nélkül, bizonyos vagy bizonytalan időre pénztárjegyek vagy letétjegyek ellenében, úgyszintén folyószámlára átvenni. Ugyancsak jogosult a bank a belföldi értékre szóló pénzt kamatozás mellett vagy anélkül határozott lejáratra elismervény mellett átvenni.

74. cikk. A giró-üzletben átvesz a bank pénzeket, rövid lejáratú váltókat és értékpapírokat folyószámlára kamat nélkül.

A bank a giró-számlának kért megnyitását megtagadhatja, vagy a megnyitott számlát a számlatulajdonosnak felmondhatja anélkül, hogy azt indokolni köteles lenne.

Minden számlatulajdonos saját elfogadványait kifizetés végett rendszerint a bank illető girópénztárához utalja.

75. cikk. Az aranyra vagy külföldi értékre szóló követeléseket a bank a jogosult kívánságára azokban a[^] fizetési eszközökben tartozik visszafizetni, amelyekre a követelés szól.

D) Utalványozási üzlet.

76. cikk. Az utalványozási üzletben a bank e célra kijelölt pénztárainál pénzek fogadtatnak el oly célból, hogy azok valamely más-helyt fennálló pénztáránál kifizettessenek és e pénzekről látra vagy meghatározott időre fizetendő utalványok állíttatnak ki. Ezen utalványok névre vagy rendeletre szólhatnak.

A bank nem szavatol a forgatmány (giró) vagy nyugtázás (acquit) valódiságáért.

Bizonyos időre lát után szóló utalványok a banknak a fizetés helyén levő pénztáránál bemutatandók oly célból, hogy azokra a fizetés napja följegyeztessék.

77. cikk. Az utalványok bemutatása, átruházása és kifizetése tekintetében a váltókra nézve érvényes szabályok alkalmazandók.

78. cikk. Ha az utalvány elvesz, az elvesztő fél a kifizetést a banknak a fizetés helyén levő intézeténél 14 nap tartamára betilthatja az esetben, ha az utalvány számát, összegét, a kiállítás helyét és napját és azon személynek nevét, kire az utalvány szól, helyesen bejelenti.

Ha az elvesztő fél az említett adatokat teljesen és pontosan bemondani nem képes, a bank illető intézete saját belátása szerint határoz a felett, vajjon a kifizetés 14 napi felfüggesztésének egyelőre lehet-e helye vagy sem?

E) Bizományi üzlet.

79. cikk. A banknak jogában áll pénzeket bizományképen behajtani, idegen számlára előzetesen kézhez vett készpénzbeli fedezet mellett, mindennemű értékpapírokat, nemkülönben nemes érceket venni és azokat előzetes beszállítás után eladni.

X. Fejezet. Bankjegyek.

80. cikk. A bank szabadalmának tartama alatt kizárólag jogosult bankjegyeket a 85. cikk által megállapított határokon belül kibocsátani.

A főtanács a pénzügyminiszterrel egyetértve állapítja meg, hogy az egyes bankjegy címletek mily összegre szóljanak.

Ha az állam a pénzforgalmat vert pénzzel látja el, a bank a pénzügyminiszter kívánságára köteles a vert pénznek megfelelő jegy-címleteket a forgalomból bevonni.

A készfizetések megkezdése (83. cikk) után a bankjegyek szövegében kitüntetendő, hogy a bank jegyeit a bemutatónak bármikor törvényes ércpénzzel beváltja.

81. cikk. A bank jogosult előforduló hamis bankjegyeket elismervény ellenében bevonni.

82. cikk. Kizárólag a Magyar Nemzeti Bank van felruházva azzal a kedvezménnyel, hogy jegyeit minden olyan fizetésnél, mely magyar törvényes értékben teljesítendő és amelyet nem kell jogszabály vagy jogügylet alapján ércpénzben teljesíteni, mindenki és így minden közpénztár is teljes névértékben elfogadni köteles.

Ez az általános elfogadási kötelezettség a készfizetések megkezdésével megszűnik.

83. cikk. A bank köteles oly aranykészlet gyűjtéséről gondoskodni, hogy mihelyt a pénzegységnek az aranyhoz való új aránya (relációja) meg lesz állapítva és az államnak a bankkal szemben fennálló adóssága 30 millió aranykoronára lepad, a készfizetések megkezdhetők legyenek.

Ha a kormány vagy a főtanács azon a nézetten van, hogy a készfizetések megkezdésének az ideje elérkezett, a kormány a főtanácsal erre nézve érintkezésbe lépni tartozik.

Ha a kormány és a főtanács között egyetértés jön létre, a kormány a törvényhozásnak a készfizetések megkezdése iránt késedelem nélkül javaslatot tartozik előterjeszteni.

A készfizetéseknek az előző bekezdések szerinti megkezdéséig a bank nem köteles jegyeit érc ellenében beváltani.

84. cikk. Ha a bank a készfizetések megkezdése után abbeli kötelezettségének, hogy a budapesti főintézeténél beváltás végett bemutatott jegyeket érc ellenében beváltsa, 24 órán belül nem tesz eleget, ez a szabadság elvesztését vonja maga után, hacsak erőhatalom (vis major) által előidézték és a kormány által elismert közvetlen akadályoztatás esete nem forog fenn.

85. cikk. A részvénytőke teljes befizetésétől a készfizetések megkezdéséig terjedő időre a jegyfedezet tekintetében a következő rendelkezések állanak fenn:

Az egész bankjegyforgalomnak, hozzáadva az azonnal lejáró tartozásokat, de levonva az állam adósságát (53. és 54. cikk) az első öt év alatt húsz százalékkal, a második öt év alatt huszonnégy százalékkal, a további öt év alatt huszonnyolc százalékkal és a hátralevő idő alatt harminchárom és egyharmad százalékkal kell az érckészlet által, amelybe valuták és devizák is beszámíthatók, fedezve lennie.

A törvényes értékarány (reláció) megállapításáig a fedezeti arány kiszámításánál az érckészletnek és a valuta- és devizaállománynak végén a budapesti tőzsdének a megelőző tizenöt napi átlagárfolyamai alapján kell a következő évnegyedre való érvénnyel számbavenni.

Valuták alatt rendkívüli árfolyamingadozásnak alá nem vetett külföldi pénzjegyek, devizák alatt pedig rendkívüli árfolyamingadozásoknak alá nem vetett értékekre szóló olyan váltók értendők, amelyek Európa vagy Amerika főbb bankpiacain fizetendők és amelyeknek alapján valamely kétségtelenül fizetőképese bankintézet is kötelezve van és amelyek egyébkép az 58. cikk határozatainak megfelelnek.

A devizákkal egyenlő tekintet alá eshetnek olyan követelések és készpénzbetétek, amelyek fölött bármikor föltétlenül rendelkezni lehet és Európa vagy Amerika főbb bankpiacain kétségtelen fizetőképese intézeteknél fennállanak.

A készfizetések megkezdéséig 25 millió aranykoronát kell mindig az említett nemű követelésekben vagy betétekben Európa és Amerika főbb piacain tartani. Ezt az összeget csakis a főtanács olyan határozatával lehet apasztani, amelyhez legalább 8 főtanácsos és az elnök hozzájárult.

86. cikk. Az egész bankjegyforgalomnak, hozzászámitva az azonnal lejáró tartozásokat, amennyiben az állam adósságát meghaladja, mindenesetre a következő aktívumokkal fedezve kell lennie:

1. az érckészlet által;
2. alapszabályszerűen leszámított váltók (közraktári zálogjegyek) által;
3. oly devizák, (váltók, követelések vagy készpénzbetétek) vagy valuták által, amelyek a 85. cikk szerint nem számíthatók az ércfedezetbe (101. cikk);
4. a belföldön fizetendő, külföldi értékekről szóló, egyébkép az 58. cikk rendelkezéseinek megfelelő váltók által.

A bank működésének kezdetétől számítandó öt évi átmeneti idő alatt, legtovább azonban a készfizetések megkezdéséig az alapszabályszerűen adott kézizálogkölsönök (64. cikk) is a jegyforgalom fedezetébe beszámíthatók. Ennek az átmeneti időnek a leteltével a pénzügyminiszter elrendelheti, hogy kézizálogkölsönök jegyfedezetül többé nem szolgálhatnak.

Mások, mint a felsorolt aktívumok a jegyforgalom fedezetétül nem szolgálhatnak.

87. cikk. A készfizetések megkezdése után a forgalomban levő bankjegyek egész összegének, hozzáadva az összes azonnal lejáró tartozásokat, legalább is egyharmadrész erejéig a 85. cikkben meghatározott készletekkel kell fedezve lennie. A maradék fedezetére szolgálnak a 86. cikkben megállapított aktívumok és az állam adósságának (53. és 54. cikk) még törlesztetlen hátralékos összege.

88. cikk. Ha a részvénytőke teljes befizetésétől a készfizetések megkezdéséig terjedő idő alatt a forgalomban levő bankjegyek összege, hozzáadva az azonnal lejáró tartozásokat, de levonva az állam adósságát, a jegyforgalomnak a 85. cikk szerinti fedezeti arány alapján kiszámított végső határát meghaladja, a többlet után az államnak jegyadó fizetendő.

Az adó tétele a mindenkori leszámítolási kamatláb hozzáadva:

a) egy százalékot, ha a fedezeti arány (85. cikk) húsz (illetőleg huszonnégy, vagy huszonnyolc, vagy harmincháromegyharmad) százaléknál kevesebb, de tizennyolc (illetőleg huszonkét vagy huszonötgyíél vagy harminc) százaléknál többre rúg és

b) további másfélszázalékot minden megkezdett további két százalék után, amellyel a fedezeti arány tizennyolc (illetőleg huszonkettő, vagy huszonötgyíél, vagy harminc) százalék alá szállott.

Az adó tétele azonban 5 százaléknál nem lehet kevesebb.

89. cikk. A készfizetések megkezdése után a bank jegyadót köteles fizetni, mihelyt a fedezeti arány (87. cikk) negyven százalék alá száll.

Az adó tétele a mindenkori leszámítolási kamatláb, hozzáadva:

1. egy százalékot, ha a fedezeti arány (87. cikk) negyven százaléknál ugyan kisebb, de harminchárom és egyharmad százaléknál több;

2. további másfél százalékot minden megkezdett további három százalék után, amellyel a fedezeti arány harminchárom és egyharmad százalék alá süllyedt."

Az adó tétele azonban legalább öt százalék.

90. cikk. A fizetendő jegyadó kivétele végett a bank igazgatása minden hónap 7-én, 15-én, 23-án és utolsó napján az előző határozatok szerint jegyadóköteles jegyforgalmat megállapítani és ezeket az említett határnapokra szóló egyes megállapításokat minden hónap végén a pénzügyminisztériumnak beterjeszteni tartozik.

Ez adatok alapján a bank által fizetendő jegyadó akkép számíttatik ki, hogy először is az adótartozás a jegy forgalomnak az említett határnapok mindegyikén mutatkozó adóköteles többlete után a mindenkor adótétel alapján az egész évre kiszámíttatik és az eredmény 48-cal osztatik. Az egyes határnapokra így kiszámított adótartozások összege adja a bank által fizetendő adót.

A jegyadó havonta az állam javára könyvelendő és az állam adósságának (53. és 54. cikk) apasztására fordítandó.

91. cikk. Forgalomban levőknek tekintendők azon bankjegyek, melyek a bank által kibocsáttattak és pénztáraihoz még vissza nem kerültek.

A bekívánt, de az utolsó becserélési határidő (94. cikk) lejártával beváltásra vagy kicserélésre nem került bankjegyek azonban forgalomban többé nem levőknek tekintendők és a forgalomból leírandók.

Az állam adósságának (53. és 54. cikk) teljes törlesztéséig ez az adósság az ily leírásnak megfelelő összeggel csökken.

92. cikk. A 83. cikkben érintett új értékarány törvényes megállapítása után, a bank köteles budapesti főintézeténél aranyrudakat a törvényes pénzláb szerint bankjegyekre kívánatra bármikor beváltani.

A bank jogosult ily alkalmakkor a rudakat az általa kijelölt műszaki közeg által a beszolgáltató költségére kémleltetni és válatatni és a kormány által e tekintetben megállapított és közzétett verde- és egyéb díjakat levonni.

93. cikk. A bank köteles jegyeit fő- és fiókintézeteinél más értékfokozatú jegyekkel a bemutató felek ebbeli kívánságához képest felcserélni.

A bankjegyeket nem lehet bíróilag megsemmisíteni és a banknál, ha annak tulajdonát alkotják, végrehajtás útján nem lehet lefoglalni.

Új alakú bankjegyek kibocsátása előtt a bank azoknak pontos leírását a magyar állam hivatalos lapjában közzéteszi.

94. cikk. A bankjegyek egyes vagy összes neveinek bevonása alkalmával, továbbá a bank szabadalmának lejártakor a kormány a főtanáccsal egyetértőleg állapítja meg a határidőket, melyekben a behívott bankjegyek beváltás végett bemutatandók.

A bankjegyek egyes vagy összes neveinek bevonására megszabott

és közhírré tett utolsó határidő lejárta után 3 év múlva a bank többé nem köteles a behívott bankjegyeket beváltani vagy becserélni.

A bank által átvett államjegyekre nézve (52. cikk) a jelen cikk határozatai szintén alkalmazandók.

95. cikk. Valahányszor a pénzügyminisztérium kívánja és valahányszor a kormánybiztos, az elnök, vagy a vezérigazgató személyében változás történik, a bankjegyforgalom a legpontosabban megvizsgáltatik, a lelet a meglevő feljegyzésekkel — ideértve a jegyelőállító telep által szállított jegyekre vonatkozólag készített feljegyzéseket is. — összehasonlíttatik és a vizsgálati okirat a nevezett személyek és a bank központi könyvelőségének főnöke által aláírva a levéltárban őrizetbe vétetik.

XI. Fejezet. Évi mérleg és heti kimutatások.

96. cikk. Az üzleti év január 1-ével kezdődik és december 31-ével ér véget.

Az első mérleg a bank megalakulásától 1924. december 31-éig terjedő időre készítendő.

Az évi mérleg a következő rendelkezések szerint állítandó fel:

1. a mérleg minden év december 31-ével zárandó le;
2. a bank birtokában levő értékpapírok a december 31-iki napi árfolyammal veendő be a mérlegbe; ha ez magasabb a beszerzési árfolyamnál, a mérlegbe ez utóbbi alapján kell az értékpapírokat felvenni;
3. ha a bank szabadalma lejár és nem újíttatik meg (102. cikk), vagy ha a banktársaság szabadalmának lejárta előtt feloszlik (103. cikk), a bankszabadalom tartamának utolsó évében elért, pénztári - lag még be nem folyt nyereségek az évi jövedelembe beszámítandók;
4. a kezelési költségek közül csakis új alakú bankjegyek kibocsátásával járó költségek oszthatók fel több évre.

97. cikk. Az évi mérleg a december 31-iki árfolyamok alapján aranykoronákban állítandó fel.

98. cikk. Annak az új törvényes értékaránynak megállapítása után, amelyben a papírpénz érccel beváltandó, a bank összes számadásai, valamint mérlege és heti kimutatásai az akkor érvényes érték szerint vezetendők.

99. cikk. A bank egész évi tiszta jövedelméből az összes költségek levonása után mindenekelőtt öt százalék az alkalmazottak nyugdíjgyeinek biztosítása végett alkotandó nyugdíjalapba, további tíz százalék pedig a tartalékalapba helyezendő. Mihelyt a tartalékalap a befizetett részvénytőke húsz százalékát eléri, annak javadalmazása öt százalékra száll alá. Azután a részvénytőke nyolc százaléka aranyban a részvényeseket illeti.

A tiszta nyereség azután fennmaradó részéből mindaddig, amíg az egész osztalék a részvénytőke tíz százalékát meg nem haladja, egyharmadrész a részvényeseket megillető osztalékhoz számítatik, míg a többi kétharmad az államot illeti.

A tiszta nyereség maradékából egynegyed a részvényesek-

nek jutó osztalékhoz számíttatik, míg a többi háromnegyed az államot illeti.

A tiszta jövedelemből az államnak jutó rész az állam adósságának (53. és 54. cikk) törlesztésére fordítandó.

Az osztalék az azt elhatározó közgyűlés után aranyban fizetetik meg.

100. cikk. A tartalék bárminemű veszteségek vagy leírások fedezésére fordíttatik.

H a tartalékalap a részvénytőke 50 százalékát elérte, addig, amíg ezen a magasságon megmarad, az évi tiszta jövedelmekből a tartalékalapba beutalás nem történik.

A nyugdíjalapba való beutalások beszüntetendők, ha az a biztosítás-technikai alapon megejtendő számítás szerint a nyugdíjigények kielégítését biztosítja. Ha később ez alá az összeg alá száll, a beutalásokat ismét meg kell kezdeni.

A nyugdíjalapot a főtanács a bank vagyonától elkülönítve kezeli. A nyugdíjalapnak jogi személyisége van, kezelésében a bank alkalmazottainak megfelelően képviselve kell lenni.

101. cikk. A bank közzétenni tartozik:

1. követeléseit és tartozásait állását minden hó 7-ik, 15-ik, 23-ik és utolsó napjáról, legkésőbb ezen határidő utáni hetedik köznapon, és

2. a bank mérlegét s a nyereség- és veszteségszámla évi zárlatát legkésőbb nyolc nappal a közgyűlés rendes évi ülése előtt (11. cikk).

A bank követeléseinek és tartozásainak közzéteendő állagába felveendő:

A tartozások oldalán:

a) a befizetett részvénytőke;

b) a tartalékalap;

c) a forgalomban lévő bankjegyek összege;

d) az idegen pénzek (gírókövetelések, letétek és azonnal lejáró más tartozások) és pedig külön az államiak és az egyebek;

e) a többi tartozások.

A követelések oldalán:

a) a nemesfémkészlet és pedig külön az arany-, az ezüst- és a váltópénz;

b) az értékálló külföldi értékekre szóló devizák és követelések;

c) a leszámított váltók és közraktári zálogjegyek (warrant) állaga;

d) a kézzzálogra adott kölcsönök állaga;

e) az állam adósságának állaga;

f) a többi aktívumok és pedig külön az ingatlanok, üzleti felszerelések és egyéb követelések.

A heti kimutatásokban az arany-, valuta- és devizakészletek, valamint az aranyra, devizákra vagy valutákra szóló aktívumok és passzívumok a 85. cikk szerint mindenkor megállapított árfolyamokon veendő számba. A 86. cikk 3. pontjában említett devizák vagy valuták a kimutatási napon a budapesti tőzsdén jegyzett árfolyam alapján veendő számba. Ennyiben a mérleg felállítására vonatkozó szabályok a heti kimutatásokra nem nyernek alkalmazást.

XII. Fejezet. A szabadalom tartama és a bank feloszlása.

102. cikk. A szabadalom 1943. évi december hó 31-éig tart.

A szabadalom lejártá előtt három évvel a közgyűlésnek tanácskoznia és határoznia kell arról, vajjon kérje-e a szabadalom megújítását.

Az esetben, ha a bank a szabadalom további meghosszabbítását kérni szándékozik, tartozik ebbeli kérelmét legalább két évvel a szabadalom lejártá előtt a kormányhoz benyújtani.

103. cikk. A banktársaság a törvényhozás jóváhagyásával feloszlását a szabadalom lejártá előtt is elhatározhatja.

A törvényhozás jóváhagyására azonban nincs szükség, ha a kormány a szabadalomról rendelkező törvényben, vagy a jelen alapszabályokban megállapított kötelezettségeit megszegi. Azt, hogy ily köteleességszegés fennforog-e, a m. kir. közigazgatási bíróság a bank panaszára ítélettel állapítja meg.

A feloszlást azonban csak a közgyűlésnek e célból egybehívott rendkívüli ülésén képviselt szavazatok legalább háromnegyedével lehet elhatározni. A főtanácsnak négy héttel előbb közzé kell tenni, hogy a közgyűlésnek ebben az ülésében a banktársaság feloszlásának kérdése kerül tárgyalásra.

104. cikk. Ha a bank szabadalma lejárt (102. cikk), vagy ha a szabadalom elvész (84. cikk), vagy ha a banktársaság a szabadalom lejártá előtt feloszlik (103. cikk), a kormány a törvényhozás jóváhagyásával jogosult az egész banküzletet annak tényleges értéke szerint átvenni.

105. cikk. Az átvétel esetén az állam a bank egész ingó és ingatlan vagyonát tulajdonilag megszerzi és ezzel szemben a banknak összes kötelezettségeit teljesítem tartozik. Az állam eszerint átveszi az egész jegyforgalmat és a bank tényleg szolgáló és nyugdíjas személyzetét, ennek összes jogaival és kötelezettségeivel.

Az átvétel célja a 96. cikkben foglalt alapelvek értelmében mérleg készítendő.

Az eszerint mutatkozó tiszta vagyont az állam a részvényeseknek a főtanács kezeihez, amely a leszámolásnál a részvényesek összeségét képviseli, fizeti ki.

A főtanácsnak ama jogosítványai, amelyek a banküzletnek az állam részéről való átvételéből eredő üzletekre vonatkoznak, a részvényeseknek járó vagyon kifizetése után szűnnek meg.

Ha az állam a bank üzleteit a szabadalom elvesztése (84. cikk) folytán veszi át, a főtanács jogosítványai az állam által fizetendő összeg átvételére és a részvényesek képviselőire vonatkozó kivételével, a szabadalommal együtt megszűnnek. A főtanácsnak azonban joga van minden felvilágosítást a végelszámolás megejthetése érdekében kívánni.

Ha az állam a bankkal megegyezik, amely megegyezés a bank részéről a közgyűlés hozzájárulását igényli, egyes üzletágak az állam részéről való átvételből kihagyhatók.

106. cikk. Ha a szabadalom lejár anélkül, hogy az állam a részére

a 104 cikk szerint biztosított jogával élne, vagy ha az egyes üzletágak az átvételből kihagyatnak (105. cikk), a közgyűlésnek joga van (109. cikk) elhatározni, hogy a banktársaság a banküzletet — a jegybank jogai és kötelességei nélkül — tovább folytatja.

Ez esetben a hatályban levő alapszabályok érvényüket veszítik és a közgyűlés új alapszabályokat tartozik megállapítani. Az így tovább működő banktársaságot a bankjegykibocsátás kivételével mindazok a jogosítványok meg fogják illetni, amelyekre a banküzlet bármely ágának folytatása végett szükség van. A bank további fennállásához nem kell a kormány külön jóváhagyása vagy engedélye. Tartozik azonban az így továbbműködő banktársaság cégét, új alapszabályait és igazgatóit a cégjegyzékbe az akkor fennálló rendelkezéseknek megfelelően bejegyeztetni, de e bejegyzés előtt is fennállónak kell tekinteni a társaságot.

A szabadalom lejártáig kötött ügyletekre a 108. cikk 2. bekezdése megfelelő alkalmazást nyer.

107. cikk. Ha a társaság feloszlik anélkül, hogy az állam az átvételre vonatkozó jogaival élt volna, a főtanács a társaság felszámolását a részvénytársaságokra szóló általános rendelkezések szerint fogantatosítja.

A főtanács eszerint a folyó üzleteket lebonyolítani, a követeléseket beszedni, a bank egész ingó és ingatlan vagyonát értékesíteni és az összes kötelezettségeket teljesítem tartozik, aminek során az aranyra vagy külföldi értékre szóló követeléseket a jogosult kívánására a tartozás tárgyát képező fizetési eszközökben kell teljesíteni.

A függő üzletek lebonyolítása érdekében új ügyletek is köthetők.

Az összes kötelezettségek teljesítése után fennmaradó összegből először a részvénytőke fizettetik vissza, azután az államnak jár a könyvszerűen kimutatott tartalékalapnak ötven százaléka és a maradék a részvényeseknek részvény birtokuk arányában osztatik szét.

A felszámolás folyamán a kötelezettségek megfelelő fedezése után fennmaradó vagyonból a részvényekre részvisszafizetések is teljesíthetők.

108. cikk. A szabadalom lejártával (102. cikk), úgyszintén a társaságnak a szabadalom lejártá előtt a törvényhozás jóváhagyása mellett történt feloszlásával a banknak bankjegyek kibocsátására vonatkozó joga, úgyszintén az államnak a társaság tiszta jövedelméből való részesedése, a már megszerzett követelések épségben maradásával, megszűnik.

A jelen alapszabályok következő XIII. fejezetében a bank részére biztosított külön jogok a szabadalom tartamán túl is a felszámolás befejeztéig érvényben maradnak.

109. cikk. A közgyűlésnek a 105. cikk utolsó bekezdésében és a 106. cikkben említett határozatai csak a közgyűlésen jelenlevő vagy képviselt tagok szavazatainak legalább kétharmad többségével hozhatók meg.

110. cikk. Azokról a vitás kérdésekről, amelyek a banküzletnek az állam részéről való átvétele során a bank és az állam közt, továbbá azokról a vitás kérdésekről, amelyek a banktársaság átalakulása

vagy feloszlása kapcsán a bank és a részvényesek között, vagy a bank és az állam között keletkeznek, a 47. cikkben megjelölt választott bíróság dönt.

Az említett választott bíróság előtt kell érvényesíteni azokat az igényeket is, amelyek a 32. cikkben megállapított felelősségre vannak alapítva. Ugyancsak e választott bíróság hatáskörébe tartoznak a bank közgyűlési határozatainak megtámadására irányuló perek. E bekezdés a bank alapításától kezdve mindvégig alkalmazást nyer.

Mindkét előző bekezdés esetében alkalmazást nyer a 47. cikk két utolsó bekezdése és a határozat végrehajtásának elrendelésére a budapesti kir. törvényszék illetékes.

XIII. Fejezet. A bank külön jogai.

111. cikk. A bank és fiókintézetei nem jegyeztetnek be a kereskedelmi cégjegyzékbe. A cégbíróságnak a bank és fiókintézetei felett felügyeleti hatásköre nincs, mihez képest a kereskedelmi törvény 175.* és 178.* §-a sem nyer a bankra alkalmazást. Mindazok a jogok, amelyeket a kereskedelmi törvény vagy más jogszabály bejegyzett kereskedőnek biztosít; a bankot is megilletik.

A kereskedelmi törvénynek a részvénytársaságokra vonatkozó rendelkezései, amennyiben a jelen alapszabályokkal ellentétesek, a bankra nem nyernek alkalmazást.

Amennyiben valamely törvény vagy más jogszabály az Osztrák-magyar bank, a magyar a m. kir. állami jegyintézet javára kivételes rendelkezést tartalmaz, az a Magyar Nemzeti Bankra megfelelően alkalmazandó.

112. cikk. A kamatláb nagyságát korlátozó, akár már meglevő, akár a jövőben alkotandó törvényes rendelkezések a bankra nem nyernek alkalmazást.

113. cikk. A bank vagyona, jövedelmei és az osztalékok adómentesek és mentesek minden intézkedés alól, amely az állam vagy más közhatóság javára a bankra terhet állapíthatna meg. Ingatlanai után azonban az azok után járó föld- vagy házadót viselni tartozik.

* A kereskedial törvény 175. és 178. §-a így szól:

175. §. «Az alaptőke tizedrészét képviselő részvényes vagy részvényesek, a költségek előlegezése és részvényeik letétele mellett, követelhetik az illetékes törvényszéknél, hogy a társasági üzletkezelés szakértők által megvizsgáltassék és a vizsgálat eredménye velük közöltessék. A letett részvények a vizsgálat befejezéséig a törvényszék által visszatartandók.

178. §. Az alaptőke egy tizedrészét képviselő részvényes vagy részvényesek a közgyűlés egybehívását az ok és cél kijelölése mellett bármikor követelhetik. Ha e kívánságnak az összehívásra jogosított közeg 8 nap alatt meg nem felel, az érdekelt vagy az érdekelt kérélmére a közgyűlés összehívását az illetékes törvényszék eszközli.

Amennyiben az alapszabályok a fentebb érintett jogot az alaptőke kisebb részének birtokához kötik, irányadóul az alapszabályok e részbeni határozatai szolgálnak.»

114. cikk. A bank összes könyvei és feljegyzései, úgyszintén a bank által, vagy a céget jegyző közegei által kiállított okiratok illetékmentesek. Úgyszintén illetékmentes a bank alapítására vonatkozó társasági szerződés. A jelenleg a m. kir. állami jegyintézet és annak fiókintézetei által használt állami ingatlanok tulajdonjogának a bankra való átruházása, ez ingatlanok tartozékainak, a m. kir. állami jegyintézet mindennemű üzleti felszerelésének a bank tulajdonába való bocsátása, nemkülönben az eddig az államot illető jelzálogjogoknak a Magyar Nemzeti Bank javára való átíratása, úgyszintén a felsorolt átruházásokkal kapcsolatos közigazgatási és bírósági beadványok illetékmentesek.

Az értékpapírforgalmi adóról szóló 1900. évi XI. törvénycikk 30. és 31. §§-aiban az Osztrák-magyar bank javára megállapított kedvezmények a Magyar Nemzeti Bank részére biztosítatnak.

115. cikk. A bank és fiókintézetei elleni per kizárólag a budapesti kir. törvényszék hatáskörébe és illetékességéhez tartozik. Ugyanez előtt a bíróság előtt indíthatja meg a bank vagy fiókintézete perét akkor is, ha ez a bíróság egyébként nem is bírna hatáskörrel vagy illetékességgel.

Az előbbi bekezdés nem nyer alkalmazást, ha más törvény — ideértve a jelen alapszabályokat is — más illetékességet kizárólagosan állapít meg, vagy ha a bank a féllel írásban megállapodott, hogy más bíróság legyen illetékes.

116. cikk. A bank könyveinek, illetőleg a könyvekből vett és az intézet cégével szabályszerűen aláírt kivonatoknak olyan bizonyító erejük van, mint a közokiratoknak.

Olyan nyugtáknak, elismervényeknek, utalványoknak, utasításoknak és egyéb okiratoknak, amelyeket a felek a bank részére állítanak ki, az 1911. l. t.-c. 317. §-ában meghatározott bizonyító erejük van akkor is, ha ezek az okiratok az említett §-ban megkívánt kellékeknek nem is felelnek meg.

117. cikk. A bank részére kiállított kötelezvény vagy kötelezettséget megállapító más nyilatkozat, ha bíróság vagy közjegyző hitelesítette, végrehajtható okirat. A végrehajtás elrendelésére az okiratban megjelölt bíróság, ily megjelölés hiányában pedig a budapesti kir. törvényszék illetékes.

Aki a banknál letett pénzekre vagy értékekre vagy a banknál felveendő követelésekre letiltást, zálogolást, vagy végrehajtást ki- eszközölni kíván, köteles eziránt az illetékes bírósághoz fordulni, amely ilyen biztosítási vagy végrehajtási intézkedést mindig csak a bankot megillető jogok épségben tartásával rendelhet el és erről a bankot közvetlenül értesíteni tartozik.

Mindezekben az esetekben azonban jogában áll a banknak a pénzeket, vagy az illető követelésben' összeget a tulajdonos, vagy a követelésre jogosult személy költségén bírói kézhez letenni.

Ha a banknál levő pénzek vagy értékek tulajdonosa csődbe vagy csődönkívüli kényszeregyezségi eljárás alá kerül, vagy meghal, a tömeggondnok, a vagyonfelügyelő vagy az örökös köteles erről a bankot az illetékes hatóság útján értesíteni és a banknak tudomá-

sára hozni, hogy kik vannak jogosítva a pénzek és értékek fölött rendelkezni. Ha ez a közlés elmarad, a bank ebből a esőd- vagy hagytéki tömegre háruló károkért nem szavatol.

A banknál letett pénzek és értékek bíróság igazolt harmadik személyeknek mindenkor csakis az illető okmányok visszaadása ellenében szolgáltathatók ki.

118. cikk. A bank az általa kibocsátott részvényekről és más értékpapírokról, valamint a nála levő pénzekről és értékekről csakis azok tulajdonosainak ad felvilágosítást (42. cikk).

A bank nem köteles az általa nyújtott hitelekrol felvilágosítást adni.

Felvilágosítást csak a bíróság követelhet, amennyiben ezt a mindenkor fennálló jogszabályok megengedik.

119. cikk. A bank által kibocsátott részvények, egyéb értékpapírok és okiratok, úgyszintén az azokhoz tartozó osztalék- és kamatszelvevények bírói megsemmisítésére, amennyiben ily megsemmisítésnek a fennálló jogszabályok szerint helye van és ugyanígy a bank által kibocsátott részvények és egyéb értékpapírok elvesztett vagy megsemmisült szelvevényeit vagy szelvevényutalványait tárgyazó intézkedésekre a budapesti kir. törvényszék illetékes.

A bank által kibocsátott utalványok bírói megsemmisítésére a váltókra érvényes szabályok szerinti eljárásnak van helye. A megsemmisítési eljárás megindítása előtt, valamint a végleges megsemmisítési határozat meghozatala előtt a bíróság a bankot arra tartozik felhívni, hogy a megsemmisítést kérő fél által a megsemmisítendő okiratra nézve előadott ismertető jelek helyességére, valamint arra nézve nyilatkozzék, hogy az illető okirat nem váltott-e be.

120. cikk. A banknak saját követeléseinek kielégítése végett feltétlen elsőbbségi joga van a birtokában levő pénzekre, «váltókra és értékpapírokra.

Ez az elsőbbségi jog a bankot nemcsak azon pénzekre, váltókra és értékpapírokra nézve illeti meg, melyek neki követeléseinek biztosítására átadottak, hanem különbség nélkül az adós minden ingó vagyonára, melynek birtokába a bank bármikor és bármily célból jutott.

A banknak jogában áll követelését bírói felhatalmazás vagy közbenjárás nélkül és adósának vagyona felett netán nyitott csődön kívül is, a fentebb említett értékekből az általa legalkalmasabbnak talált módon behajtani és ezen elsőbbségi jogának gyakorlásában egy harmadiknak igénye, sőt tulajdoni igények és korábban szerzett jogok által sem akadályozható vagy gátolható, amennyiben a bank az illető pénzeket, váltókat és értékpapírokat adósának vagyonaként vette át és az említett tulajdonjogi vagy egyéb igények az átvételnél általa világosan felismerhetők nem voltak.

XIV. Fejezet. Tanácsadó ideiglenes kirendelése.

121. cikk. Az államfő a kormánynak — a Nemzetek Szövetsége főmegbízottjának és ha az utóbbi állás nincs betöltve, vagy ha a Nemzetek Szövetsége pénzügyi bizottságának 1923. évi december 20-án

kelt jelentésében (a II. számú jegyzőkönyv melléklete), annak a X. f) pontjában említett esetről van szó, a Nemzetek Szövetsége tanácsának elnöke kezdeményezése alapján teendő — előterjesztésére a Magyar Nemzeti Bankhoz tanácsadót nevez ki.

A tanácsadó hivatalbalépése alkalmával ünnepélyes fogadást tesz az államfő előtt, hogy a bank alapszabályait pontosan meg fogja tartani, feladatait hiven, buzgón és gondosan fogja teljesíteni és a bank tárgyalásait nem jogosultakkal szemben titokban fogja tartani.

122. cikk. A bank elnöke, igazgatói és úgy a főintézet, mint a fiókintézetek alkalmazottai a tanácsadónak a bank ügyeire vonatkozólag kívánt minden felvilágosítást megadni tartoznak.

A tanácsadónak kívánságára mindazok az ügyiratok és okiratok, amelyek a bank üzletvitelére vonatkoznak, bemutatandók. A vezérigazgató különösen bemutatja a tanácsadónak azon jelentések másolatát, amelyeket az elnök elé terjeszt. Ugyancsak bemutatja az elnök elé való terjesztéssel egyidejűleg azokat a javaslatokat, amelyeket az üzletvezetőség a főtanács elé terjeszteni szándékozik.

E jogai gyakorlásában a tanácsadó, amennyire csak lehet, az üzlet vezetőség közvetítését fogja igénybe venni, amelyet különben intézkedéseiről folytatólag tájékoztatni fog.

A tanácsadó állandóan Budapesten tartózkodik.

123. cikk. A tanácsadónak joga van a közgyűlés, a főtanács és az üzletvezetőség ülésein tanácsadó joggal részt venni.

A tanácsadónak joga van e testületek határozatai ellen óvást emelni, ha azokat az alapszabályokkal ellenkezőknek tartja. Ennek az óvásnak halasztó hatálya van. Ha az óvás az üzletvezetőség valamely határozata ellen irányul, az ügy mindenekelőtt a főtanács elé terjesztendő. Ha a főtanáccsal való érintkezés nem vezet eredményre, úgyszintén általában, ha az óvás megtörénse után a bankvezetőség és a tanácsadó között megegyezés nem jó létre, az óvás felett, a bankvezetőség meghallgatása után, a Nemzetek Szövetségének főmegbízottja, vagy ha ez az állás nincs betöltve, az a személy dönt végérvényesen, akit a Nemzetek Szövetsége tanácsának elnöke megbíz.

Ez a rendelkezés az 51. cikk harmadik bekezdésében szabályozott eljárást nem érinti.

A tanácsadó kívánatára a főtanács ülése nyolc napon belül, az üzletvezetőség ülése a tanácsadó által megállapítandó időn belül összehívandó. A közgyűlés, főtanács és üzletvezetőség üléseinek jegyzőkönyveit, amelyeken a tanácsadó jelen volt, az utóbbi is aláírja.

124. cikk. Hogy az elnök, az üzlet vezetőség, a vezérigazgató, vagy valamely igazgató, mely fontos döntéséhez kell a tanácsadó előzetes hozzájárulását megszerezni, azt megegyezés fogja megállapítani, amely az elnök és a tanácsadó között létesítendő, mihelyt az utóbbi a bank üzletviteléről tájékozva lesz. Ha az elnök és a tanácsadó e tekintetben megállapodni nem tudnának, a Nemzetek Szövetségének főmegbízottja és amennyiben ez az állás nincs betöltve, a Nemzetek Szövetsége tanácsának elnöke fog dönteni. A megegyezésnél gondot kell fordítani arra, hogy a belső fegyelem és az ügyek gyors elintézése ne szenvedjen.

125. cikk. A 64. cikk ötödik és a 85. cikk utolsó bekezdésében említett esetekben, valamint azokban az esetekben, amelyekben az elnököt illeti a döntés a főtanácsban, az elnök csak a tanácsadóval megegyezve fogja szavazatát gyakorolni.

126. cikk. A tanácsadó évi illetményeit, amelyeket a bank visel, a főtanács a Nemzetek Szövetségének fő megbízottjával és ha ez az állás betöltve nincs, a Nemzetek Szövetségének vezértitkárával egyetértően állapítja meg.

127. cikk. A tanácsadó megbízatása a Nemzetek Szövetsége főmegbízottjának megbízatásával, ha pedig az állás betöltve nincs, úgyszintén, ha a Nemzetek Szövetsége pénzügyi bizottságának 1923. évi december 20-ról kelt jelentésében (II. jegyzőkönyv melléklete), annak X. f) pontjában említett esetről van szó. a Nemzetek Szövetsége tanácsának idevonatkozó határozatával ér véget.

V.

1924. ÉVI VI. TÖRVÉNYCIKK AZ ÁLLAMHÁZTARTÁS HIÁNYÁNAK FEDEZÉSE CÉLJÁBÓL FELVEENDŐ BELSŐ KÖLCSÖNRŐL.

1. §. ⁽¹⁾ Felhatalmaztatik a kormány, hogy az államháztartás egyensúlyának helyreállításáról szóló törvény 3. §-a értelmében felveendő törlesztéses kölcsönön és a 32,000/1924. számú pénzügyminiszteri rendelet alapján kivetett kölcsönelőlegén kívül a folyó bevételek által nem fedezett állami kiadások fedezésére 5%-os járadékkölcsönt vehessen fel.

(²) A jelen törvény alapján felveendő kölcsön a 32,000/1924. számú pénzügyminiszteri rendelet alapján már felvett, illetve kivetett kölcsönelőleggel együtt egységes kölcsönként lesz kezelendő.

(³) A kölcsön kivetésének módját és a fizetési feltételeket, valamint a jogorvoslatok módját a következő §-okban foglaltak szem előtt tartásával a pénzügyminiszter rendelettel szabályozza.

2. §. ⁽¹⁾ Az 1. §-ban foglalt felhatalmazás alapján felveendő kölcsönt a jövedelemadóról és vagyonadóról szóló törvényes rendelkezések szerint jövedelemadó, illetve vagyonadó fizetésére kötelezett természetes és jogi személyek kötelesek szolgáltatni.

(²) A kölcsön fejében a kölcsön nyújtására kötelezettek — az előlegként kivetett összegen felül — az 1923. évre kivetett, illetve kivetendő jövedelemadónak takarékkoronában 1924. évi február hó 20-ára számított kétszeres és az 1923. évre kivetett, illetve kivetendő vagyonadónak ugyancsak takarékkoronában 1924. évi február hó 20-ára számított háromszoros összegét kötelesek befizetni.

3. §. ⁽¹⁾ A kölcsön fizetésére nem lehet kötelezni:

a) azokat a természetes személyeket, akiknél az 1923. évre terükhöz kivetett vagy kivetendő jövedelem- és vagyonadó együttesen a 100,000 K-t nem haladja meg;

b) azokat a természetes személyeket, akiknél az 1924. évre terükhöz kivetett jövedelemadó alapjául kizárólag a szolgálati viszonyból származó illetmény és a saját használatukra szolgáló családi ház bérértéke szolgált és az 1924. évre kivetett vagy kivetendő jövedelem- és vagyonadó összege együtt 500,000 K-nál kevesebb volt;

c) azokat a természetes személyeket, akik hitelt érdemlő módon igazolják, hogy az 1921. évre szóló jövedelem- és vagyonadó kivetése óta az a jövedelemforrásuk és vagyonuk, amely után az 1923. évre jövedelem- és vagyonadóval meg voltak adóztatva, megszűnt és vagyoni, illetve jövedelmi viszonyaik annyira megromlottak, hogy a kölcsön szolgáltatására vagyoni romlásuk nélkül nem kötelezhetők.

(-) A 32,000/1924. számú rendelet alapján kivetett kölcsönelőleg fizetése alól felmentendő az, akinek terhére az 1923. évre kivetett jövedelem- és vagyonadó együttes összege az 50,000 K-t meg nem haladta. Az (1) bekezdés *b)* és *o)* pontjainak rendelkezései a kölcsönelőlegre is alkalmazandók.

4. §. (1) Abban az esetben, ha a kölcsön, valamint a kölcsönelőleg nyújtására kötelezett fél igazolni tudja, hogy az 1923. évre az 1921. évi adó többszörösében kivetett jövedelem- és vagyonadó aránytalanul súlyos volt, a kölcsön alapján megfelelő helyesbítést kérheti. A helyesbítési kérelem felett első fokon a pénzügyigazgatóság, másodfokon a jövedelemadó-felszámamlási bizottság s végső fokon a közigazgatási bíróság dönt. A helyesbítési kérelem elsőfokú elbírálásáig a kivetett kölcsönösszeg felét kell befizetni. Fellebbezésnek és panasznak csak birtokon kívül van helye.

(2) A pénzügyigazgatásának jogában áll az adófelszámamlási bizottságnak az aránytalanul csekély adóval megrótt adózóval szemben a kölcsön alapjának helyes megállapítását kérni.

(3) Ezeknek a határozatoknak az 1923. évi adóra nézve semmi-féle kihatása nincs.

5. §. Az 1. § (1) bekezdése szerint egységesen kezelendő kölcsönön felül rendelettel megállapítandó módon és feltételek mellett a kivetett, illetve kivethető kölcsönösszeg fokozatos felemelésének van helye az olyan adózóknál, akik a háború alatt vagy az azt követő időben a kedvező körülmények kihasználása folytán nagyobb jövedelemre tettek szert és vagyonukat lényegesen gyarapították. A fokozatos felemelésnek az államháztartás egyensúlyának helyreállításáról szóló csatolt *a)* melléklet *B)* részének II. 2. pontjában megállapított módon kivetendő vagyonadó pótlék szolgál alapjául. A kivetési kulcsokat ezekre a pótlékokra nézve a pénzügyminiszter rendelettel állapítja meg, azonban az ezen alapon megállapítandó kölcsön az eredeti kölcsön összegénél nagyobb nem lehet.

6. §. Felhatalmaztatik a kormány, hogy a részvénytársaságokat és szövetkezeteket az alábbi feltételek mellett szintén kölcsön nyújtására kötelezhesse:

a) kölcsön nyújtására köteles minden belföldi részvénytársaság és belföldi szövetkezet, amely az 1923. év végéig a kereskedelmi törvény szerint megalakult, tekintet nélkül arra, hogy a kereskedelmi cégek jegyzékébe való bevezetése az 1923. év végéig megtörtént-e. Nem esnek azonban kölcsön fizetési kötelezettség alá azok a részvénytársaságok és szövetkezetek, amelyek az 1923. év végéig felszámolásukat elhatározták, tekintet nélkül arra, hogy a felszámolás bejegyzése a kereskedelmi cégek jegyzékében megtörtént-e. Részvénytársaságok és szövetkezetek egyesülése esetén a szolgáltatás mérvét a pénzügyminiszter rendelettel szabályozza;

b) a részvénytársaságok és szövetkezetek által nyújtandó kölcsön összegének megállapítása szempontjából az 1923. év végén mutatkozó részvény- vagy üzletrész-tőke az irányadó. Az 1923. év végéig elhatározott alaptőke-felemelések a részvény- vagy üzletrész-tőke

nagyságának megállapításánál csak akkor veendő figyelembe, ha a befizetések az 1923. év végéig tényleg megtörténtek, tekintet nélkül azonban arra, hogy a részvény- vagy üzletrész-tőke felemelése az 1923. év végéig a kereskedelmi cégek jegyzékében ki volt-e tüntetve vagy sem;

c) azok a vállalatok, amelyeknek részvényei a budapesti áru- és értéktőzsdén jegyeztettek, kötelesek az 1923. év végén meglevő részvények 1923. évi december hó 31-iki (vagy azt megelőző utolsó) tőzsdei árfolyamának alapul vételével megállapított részvénytőkéjük 2%-át fizetni kölcsön címén. Ezt a 2%-ot olyan vállalatoknál, amelyek külföldi pénznemre szóló kötvények vagy záloglevelek kibocsátásával foglalkoztak és amelyekre ebből eredőleg súlyos fizetési kötelezettségek hárultak, különös méltánylást érdemlő esetekben a pénzügyminiszter mérsékelheti, de legfeljebb oly mértékben, hogy az illető vállalat legalább az 1921: XV. t.-c. alapján kivetett vagyonválság százszoros összegét legyen köteles kölcsön címén befizetni.

d) azok a részvénytársaságok, amelyeknek részvényei budapesti áru- és értéktőzsdén nem voltak jegyezve, továbbá a szövetkezetek általában véve az 1921: XV. t.-c. alapján kivetett vagyonválság százszoros összegét kötelesek kölcsön címén fizetni;

e) azok a részvénytársaságok, amelyeknek részvényei az 1923. évben a budapesti áru- és értéktőzsdén nem jegyeztettek és vagyonválságot azért nem fizettek, mert a vagyonválság fizetésére megállapított fordulónap után alakultak, valamint az ugyanezen okból vagyonválság alá nem vont szövetkezetek részvény- illetve üzletrész-tőkéjük névértékének 2%-át kötelesek kölcsön címén fizetni;

f) azok a vállalatok, amelyek az 1921: XV. t.-c. alapján lerovandó vagyonválságot olyan időben fizették be, vagy arra olyan időben adtak előleget, amelyben a korona időközi értékcsökkenése folytán az általuk befizetett vagyonválság aranykoronára átszámítva kisebb értéket képviselt, mint amennyit az 1920. évi december hó 20-iki értéknek aranykoronára való átszámítás szerint képviselnie kellett volna, a különbözet erejéig a befizetett kölcsönösszegről kölcsönkötvényeket nem kapnak, hanem ezeket az összegeket vagyonválság címén az 1922: XXVII. t.-c. 9. §-ában megállapított módon kell elszámolni és az évente befolyó összegeket az állami költségvetésben rendkívüli bevételként elő kell irányozni. Ez a rendelkezés nem vonatkozik azokra a vállalatokra, amelyek vagyonválságukat részvényekkel rótták le, valamint azokra a részvénytársaságokra és szövetkezetekre, amelyek vagyonválságukat az 1921: XV. t.-c. rendelkezései szerint lerótták s ezenfelül mezőgazdasági ingatlanai után az 1921: XLV. t.-c. 16. §-a alapján még külön vagyonválság alá vonatnak, ha ennek a vagyonválságnak földrészlet átengedésével való lerovására köteleztettek vagy köteleztetnek;

g) az 1921: XV. t.-c.-nek a tárcarészvények számbavételére és a külföldi telepek vagyonértékének a kivetés alapjából való levonására vonatkozó szabályait a *c)*, *d)* és *f)* pontok rendelkezéseinek végrehajtásánál megfelelően alkalmazni kell;

h) a jelen §. alapján szolgáltatandó kölcsön 1925. évi január hó 1-én kezdődő öt félévi részletben lesz lefizetendő. A kivetés takarékkoronában történik.

7. §. Felhatalmaztatik a kormány, hogy felvehessen egy olyan kölcsönt, amelyre történt jegyzés az aláírási felhívásban megállapítandó feltételek mellett a felállítandó jegybank a kibocsátandó részvényeinek jegyzésére előjogot biztosít.

8. §. Ez a törvény kihirdetése napján lép életbe és a pénzügyminiszter hajtja végre.

BETŰRENDES NÉVMUTATÓ.

Adatci, Mineitciro 50, 54, 55, 56, 57,
59, 60, 65

Apponyi Albert gróf 7, 30, 41, 58,
60, 64, 65, 66, 91, 101

Avarescu román miniszterelnök 48

Avenol M. I. 71

Bánffy Miklós gróf 7, 8, 9, 18, 30, 88

Baranyai Zoltán 27, 35, 36

Baross János 96

Benes Ede 8

Berzeviczy Albert 41

Bethlen István gróf 7, 18, 69, 70,
83, 93

Bianchini, Giuseppe 71

Bouniols 71

Bourgeois Léon 89

Branting 65

Bratianu 48

Cambon Jules 32, 33

Catargi 35

Cecil, Lord Robert 56, 65, 97, 98

Clemenceau Georges 23

Csáky Imre gróf 58, 59, 60, 65

Daruváry Géza 9

Drummond J. E. 115

Dúca 36

Fisher, H. A. L. 8

Flieder 36

Gajzágó László 50, 53, 54, 58, 60

Garoflid román miniszter 48

Gama, da 16, 17

Gil Feraí 8

Hanotaux, Gabriel 8, 65

Herriot, Edouard 99

Hymans, Paul 15, 20, 31

Imperiali márkí 8

Janssen 71

Jouvenel, de Henry 98

Jovanovitch 14

Kállay Tibor 71

Kánya Kálmán 60

Korányi Frigyes báró 71, 72

Lahovary 34

Lakatos Gyula 41

Loudon, J. Jonkheer 8

Lukács György 50, 54, 57

MacDonald, Ramsay 99

Alagyary Géza 41

Meulen, Ter 71

Millerand 13

Motta Giuseppe 8

Nemes János gróf 91

Niemeyer, Sir Otto 71

Nincsiacs 36

Osusky cseh követ 9, 15, 16

Paderewski 23
 Parmentier 71
 Pflügl Emerich 20
 Phillimore, Lord 93
 Popovics Sándor 69, 71, 79
 Pospisil 71

Rauchberg 42
 Requin ezredes 98

Salter, Sir Arthur 71
 Schandl Károly 71
 Schober osztrák kancellár 18
 Sekiba 71
 Smith Jeremiah 73
 Stoppani, Pietro 71
 Strakosch, Sir Henry 71, 72, 77

Szápáry gróf 14, 20

Tánczos Gábor 15, 97
 Teleki Tibor gróf 93
 Teleszky János 71, 78
 Tisza István gróf 7
 Tittoni, Tommaso 27
 Titulescu, Nicolas 39, 50, 51, 53, 56,
 58, 60, 61, 63
 T orrét ta, délia márk 18

Villám Frigyes báró 20

Walkó Lajos 71, 96
 Wlassics Gyula báró 101
 Wolf Lucien 43